

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ISABEL ALLENDE

SARARMİŞ
BİR FOTOĞRAF

ROMAN

İSPANYOLCA ASLINDAN ÇEVİREN
İNCİ KUT

Bu kitap...

Göktuğ BAYRAK.

tarafından taranmıştır.

iletişim.

goktugbayrak61@gmail.com

Görme engelliler dışında kullanımı, çoğaltımı, dağıtımı ve satışı yasalara aykırıdır. Aksi kullanımdan doğabilecek tümyasalsorumluluklar kullanana aittir.

Teşekkürler.

Tarayan.

Göktuğ Bayrak

iletişim.

goktugbayrak61@gmail.com

ISABEL ALLENDE

SARARMİŞ
BİR FOTOĞRAF

Can Çağdaş

Sararmış Bir Fotoğraf, Isabel Allende

İspanyolca aslından çeviren: İnci Kut

Retrato en sepia

© 2000, Isabel Allende

© 2000, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Agencia Literaria Carmen Balcells S.A. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2009

Dizi editörü: Cem Alban

Düzeltili: Burçak Başpınar

Mizanpaj: Emin Petek

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak tasarımı: Furkan Pehlivan

E-kitap: ISBN 978-975-07-5305-3

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza, No: 9/25, Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

ISABEL ALLENDE

SARARMİŞ BİR FOTOĞRAF

ROMAN

İspanyolca aslından çeviren
İnci Kut

Isabel Allende'nin Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Ruhlar Evi, 1990
Eva Luna, 1990
Eva Luna Anlatıyor, 1991
Aşkdan ve Gölgeden, 1992
Sonsuz Düzen, 1993
Paula, 1995
Aphrodite, 1999
Kaderin Kızı, 2000
Yüreğimdeki Ülkem, 2004
Zorro, 2005
Canım Sevgilim Ines, 2009
Denizin Altındaki Ada, 2010
Günlerin Getirdiği, 2011
Maya'nın Günlüğü, 2013
Cinayet Oyunu, 2015
Japon Sevgili, 2017
Kış Ortasında Ölüm, 2020

ISABEL ALLENDE, 1942'de Peru'nun başkenti Lima'da doğdu. Ancak birkaç yıl sonra ailesi Şili'ye göç etti. Isabel Allende, amcası Salvador Allende'nin 1973'te öldürülmesinden sonra ailesiyle birlikte Venezuela'ya sığınmak zorunda kaldı. 17 yaşında gazeteciliğe başlayan Allende, bir süre sonra San Francisco'ya yerleşti. 1982'de yayımlanan ilk romanı *Ruhlar Evi*'ni, 1984'te *Aşkta ve Gölgeden*, 1985'te *Eva Luna* adlı romanları, 1989'da *Eva Luna Anlatıyor* adlı öykü kitabı izledi. *Sonsuz Düzen* adlı romanı 1991'de, *Paula* 1994'te, *Kaderin Kızı* 1999'da, *Sararmış Bir Fotoğraf* 2000'de, *Yüreğimdeki Ülkem* 2003'te yayımlandı. Allende 2002-2004 yılları arasında *Canavarlar Kenti*, *Altın Ejder Krallığı* ve *Pigmeler Ormanı* adlı romanlardan oluşan gençlik üçlemesini kaleme aldı. Allende gerçekçi bir anlatım ve siyasal bir yaklaşım ile büyütlü gerçekçiliğin gerçeküstü geleneğini ustaca kaynaştırdı.

İNÇİ KUT, lise öğrenimini 1960'ta Ankara Koleji'nde tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesi DTCF İngiliz Dili ve Edebiyatı ve Varşova Üniversitesi İspanyol Filolojisi bölümlerinden mezun oldu. İspanyol dili ve grameri üzerine sözlükler ve dilbilgisi kitapları yayımladı. 1990 yılından başlayarak Miguel Delibes, Gabriel García Márquez, Isabel Allende, Mario Vargas Llosa, José Mauro de Vasconcelos ve Jose Saramago gibi İspanyol, Portekizli ve Güney Amerikalı yazarların roman ve öykülerini Türkçeye kazandırdı.

Aynı gün doğmuş
ve sonsuza dek yaşayacak olan iki aslan,
Carmen Balcells ile Ramón Huidobro'ya

İşte bu yüzden dönmeliyim
gelecekteki onca yere
kendimle buluşmaya
ve hep kendime bakmaya
aydan başka tanığım olmadan,
sonra keyifle ıslık çalmalıyım
taşa toprağa basa basa,
var olmaktan başka bir işim,
yoldan başka yakınım olmadan

Pablo Neruda
“Dünyanın Sonu (Rüzgâr)”

İçindekiler

Birinci bölüm: 1862-1880

İkinci bölüm: 1880-1896

Üçüncü bölüm: 1896-1910

Sonsöz

Birinci bölüm
1862-1880

1880 yılı sonbaharında bir salı günü, San Francisco' da, anneannemle dedemin çatısı altında gelmişim dünyaya. Tıpkı bir labirente benzeyen o ahşap evin içinde annem, yüreği cesaretle dopdolu, bana bir çıkış yolu açmak için kemiklerini kırarcasına soluk alıp verirken, egzotik mutfağının o hiç silinmeyen kokusu, bağırsık çağrışı konuşulan lehçelerinin sel gibi akan gürültüsü, arılar gibi dur durak bilmeksizin pürtelaş oradan oraya koşuşturan insan kalabahğıyla, Çin Mahallesi'nin tüm o vahşi yaşamı sürüp gidiyormuş sokakta. Sabahın kör karanlığında doğmuşum, ama Chinatown'da saatler kural tanımaz, daha o saatte başlar pazaryerinin, atlı araba trafiğinin ve kafesleri içinde aşçının bıçağını beklerken hüzünle havlayan köpeklerin gürültüsü. Doğumumun ayrıntılarını hayatımın oldukça geç bir döneminde öğrendim, ama onlardan hiç habersiz kalmak daha kötü olurdu ve unutkan belleğimizin karanlık dehlizlerinde sonsuza dek yitip gidebilirlerdi. Ailemin yaşantısında öyle çok sır var ki, hepsini gün ışığına çıkarmaya belki de ömrüm yetmez, çünkü sel gibi akan yağmurların sürükleyip götürdüğü gerçekler kısa ömürlüdür. Anneannemle dedem büyük bir heyecanla karşılaşmışlar –oysa pek çok tanıgın anlatımına göre korkunç bir bebekmişim–, sonra da annemin bağrına koymuşlar beni; ömrümün onunla kalabildiğim o birkaç dakikası boyunca büzülüp durmuşum orada. Sonra dayım Lucky, şansını bana da geçirmek için soluğunu üflemiş yüzüme. İyi niyetle yapmış bunu, kullandığı yöntem de işe yaramış, çünkü hiç değilse hayatımın ilk otuz yılı boyunca işler yolunda gitti. Ama durun, acele etmeyeyim. Bu uzun bir öykü ve

benim doğumumdan çok önce başlıyor; hepsini anlatmak için sabırlı olmak gerekiyor, dinlemek içinse daha da büyük bir sabır gerek. Anlatırken ipin ucu kaçacak olursa sakın umutsuzluğa kapılmayın, çünkü birkaç sayfa ötede kesinlikle yerli yerine oturacaktır her şey. Herhangi bir tarihle başlamak zorunda olduğumuza göre 1862'den başlayalım ve rasgele bir seçim yaparak bu öykünün örneğin, inanılmaz boyutlarda bir mobilyayla başladığını söyleyelim.

Paulina del Valle'nin yatağı, Victor Emanuel'in taç giymesinden bir yıl sonra, Garibaldi'nin toplarının gümbürtüsü yeni kurulmuş İtalya Krallığı'nda hâlâ yankılanırken, Floransa'ya ismarlanmıştı; yatak, sökülmüş olarak bir Cenova transatlantiginin içinde denizi aşmış, kanlı bir grevin tam orta yerinde New York Limanı'na inmiş, Amerika'ya yerleşmiş olan Şilili büyükbabamla büyükannemin başında bulunduğu Rodriguez de Santa Cruz ailesine ait denizcilik şirketinin vapurlarından birine aktarılmıştı. Üzerlerine İtalyanca olarak yalnızca su perileri diye yazılı sandıkları teslim almak da Kaptan John Sommers'a nasip olmuştu. Kendisinden geriye bir tek solmuş bir fotoğrafla, denizlerde onca kez gidip gelmekten adamakıllı yıpranmış, içi acayip elyazılarıyla dolu deri kaplı bir sandığın kaldığı bu iriyarı İngiliz denizcisi, sırlarla dolu uzun yılların ardından sonunda geçmişimin açığa kavuşmaya başlamasıyla kısa bir süre önce öğrendiğime göre, benim büyükbabamın babasıydı. Anneannem Eliza Sommers'ın babası olan Kaptan John Sommers'ı tanımadım ben, ama serseri yaradılışımı ondan almışım. Floransa işi o yatağı gemisinin ambarına koyup Amerika kıtasının öbür ucuna kadar götürme işi de, ömrü tuzlu sularda geçmiş olan bu deniz adamına düşmüştü. Kaptanın, *yankee*'lerin ablukasından ve müttefiklerin saldırılarından ustalıkla sıyrılıp Atlantik'in güney sınırlarına ulaşması, Macellan Boğazı'nın güvenilmez sularından geçerek Pasifik Okyanusu'na girmesi, ardından da Güney Amerika'nın pek çok limanında kısa sürelerle mola

verdikten sonra gemisinin burnunu eski altın toprakları olan Kuzey California'ya doğru çevirmesi gerekmişti. Sandıkları San Francisco Limanı'nda açmak, geminin marangozu yatağın parçalarını oymalarını çizmemeye özen göstererek tıpkı bir yapboz bulmacası gibi bir araya getirirken başında durmak, şiltesini yerleştirip yakut renkli yatak örtüsünü üzerine örttükten sonra bu hantal mobilyayı bir arabaya yükleyip ağır ağır kent merkezine taşımak konusunda kesin emirler almıştı. Arabacıya, varış noktası olan Paulina del Valle'nin evine yatağı bırakmadan önce Unión Meydanı'nda iki tur atması, büyükbabamın metresinin balkonunun önünde de küçük bir çingırağı çala çala iki tur daha dönmesi tembihlenmişti. Üstelik bütün bu hünerleri, *yankee* ordularıyla müttefiklerin ülkenin güneyinde gırtlak gırtlığa geldikleri ve kimsenin ne şakalarla ne de çingırak sesleriyle uğraşacak halde olmadığı bir sırada göstermek zorundaydı. John Sommers, tüm bu emirleri içinden lanetler yağdırarak vermişti, çünkü aylar süren yolculuk boyunca o yatak, yaptığı işin en nefret ettiği bölümünün, yani patroniçe Paulina del Valle'nin kaprislerinin simgesi haline gelmişti. Yatağın arabaya yerleştirildiğini gördükten sonra içini çekerek, bunun o kadın için yaptığı son iş olacağına karar verdi; on iki yıldır onun hizmetindeydi ve artık sabrının sınırlarına gelmişti. O mobilya hâlâ sapasağlam durur, rengârenk boyalı ahşaptan hantal bir dinozoru andırıyor; alçak kabartmalı başucunda çevresi köpüklü dalgalar ve deniz dibi yaratıklarıyla sarılı olarak Tanrı Neptün yer alırken, ayakucunda yunuslarla denizkızları oynaşıyorlar. Aradan yarım saat geçmeden tüm San Francisco bu tanrılara layık yatağın haberini almıştı bile; ama büyükbabamın bu gösterinin adanmış olduğu sevgilisi, araba küçük çingırağını çala çala dönüp dolaşırken bir yere saklanmıştı.

"Bu zaferim fazla uzun sürmedi," diye bana itirafta bulunmuştu Paulina, yıllar sonra ben yatağın fotoğrafını çekip ayrıntılarını öğrenmek için ısrar

ettiğimde. Şaka geri tepti. Ben Feliciano'yu alaya alacaklar sanırken herkes beni alaya aldı. İnsanları doğru yargılayamamışım. Böylesine fazilet taslayacakları kimin aklına gelirdi? O zamanlar San Francisco rüşvetçi politikacılar, haydutlar ve kötü kadınlardan oluşan bir arı kovarı gibiydi.

"Onlara böyle meydan okuman herhalde hoşlarına gitmedi," diye tahminde bulundum.

"Hayır. Biz kadınlardan, ne kadar aşağılık olurlarsa olsunlar, kocalarımızın saygınlığını korumamız beklenir."

"Ama senin kocan aşağılık biri değildi ki," diye itiraz ettim."

"Değildi, ama aptallıklar yapıyordu. Her neyse, bu ünlü yataktan asla pişman olmadım, kırk yıl yattım onun içinde."

"Peki kocan foyasının meydana çıktığını görünce ne yaptı?"

"Ülkede içsavaş nedeniyle kan gövdeyi götürürken benim abartılı mobilyalar satın aldığımı söyledi. Tabii her şeyi de inkâr etti. Bir damlacık aklı olan hiç kimse, çarşafların altında yakalansa bile sadakatsizliğini itiraf etmez."

"Bunu kendi deneyimlerine dayanarak mı söylüyorsun?"

"Keşke öyle olsaydı, Aurora," diye karşılık verdi Paulina del Valle hiç duraksamadan.

Yatağın ben on üç yaşımıdayken çektiğim ilk fotoğrafında, Paulina, bu mitolojik yatağının içinde, üzerinde dantelli geceliği ve yarım kiloluk mücevherleriyle işlemeli saten yastıklara dayanmış olarak görünüyor. Onu o haliyle pek çok kez görmüşümdür, öldüğünde de cenaze nöbetinde onu böyle görmeyi isterdim, ama o, mezarına Karmelit rahibelerinin hüznü giysisi içinde girmeyi ve ruhunun huzur bulabilmesi için yıllar boyu kendi adına ilahiler okutulmasını istemişti. "Şimdiye kadar pek çok kepezelik yaptım, artık teslim olmanın zamanı geldi," diye açıklamıştı bana, son zamanlarında buz gibi soğuk bir melankoliye

gömlüldüğünde. Sona yaklaştığını gördükçe dehşete kapılmıştı. O yatağı bodruma kaldırtmış, onca savurganlıktan sonra debdebeden uzak bir biçimde ölebilmek için onun yerine at kılından şiltesi olan tahta bir karyola koydurmuştu, acaba Aziz Pavlus günah defterindekileri silip yeniden yazar mı diye. Yine de duyduğu o korku, öteki nesnel varlıklarını elden çıkarmasına yetmemiş, o zamana kadar artık çok küçülmüş olan parasal imparatorluğunun dizginlerini son nefesini verene kadar elden bırakmamıştı. Gençliğindeki gözüpeklikten son zamanlarında pek az şey kalmış, alaycılığı bile tükenmeye yüz tutmuştu, ama benim büyükannem kendi efsanesini kendisi yaratmıştır, hiçbir at kılından şilte ya da Karmelit giysisi yok edemez o efsaneyi. Sırf kocasını bezdirmek için kentin ana caddelerinden geçirme zevkini tattığı o Floransa işi yatak, en şanlı zamanlarından birine rastlamıştı. O dönemde aile, Cross olarak değiştirilmiş farklı bir soyadıyla San Francisco'da oturuyordu, çünkü hiçbir Amerikalı o tanınan Rodriguez de Santa Cruz y del Valle adını doğru dürüst telaffuz edemezdi; buna da çok yazık olmuştu, çünkü özgün soyadında engizisyon zamanından kalma antik tınılar vardı. Nob Hill Mahallesi'ne henüz yeni taşınmışlar, orada kendilerine akıl almaz büyüklükte bir malikâne yaptırmışlardı; kentin en görkemlilerinden biri olan bu konak, ikide bir işlerine son verilen, birbirlerine rakip pek çok mimarın karabasanı olmuştu. Aile, Feliciano'nun ileri sürdüğü gibi, servetini 1849'daki altına hücum zamanında yapmış değildi; Antarktika buzlarından mahfazaların içine oturtulmuş taze ürünleri ta Şili'den California'ya taşımaya akıl eden karısının o harika işletmecilik içgüdüsüne borçluydu bu serveti. O kargaşa döneminde tek bir şeftali bir ons altın değerindeydi, Paulina da fırsatlardan yararlanmayı bilmişti. Onun bu girişimi başarıya ulaşmış ve sonunda Valparaiso'yla San Francisco arasında sefer yapan bir ticaret filosuna sahip olmuşlardı; gemiler birinci yıl boş olarak geri

dönüyorlardı, ama sonraları California unu taşımaya başlamışlar, böylelikle pek çok Şilili tarımcının mahvolmasına neden olmuşlardı; bunların arasında Paulina'nın herkesin çekindiği babası Agustín del Valle de vardı; adamın tüm buğdayı, *yankee*'lerin bembeyaz unuyla rekabet edemediği için ambarlarda kurtlanıp kalmış, öfkesinden karacigeri de kurtlanmıştı. Altına hücum hastalığının sona ermesinden sonra binlerce serüvenci, bir düşün peşinde sağlıklarını ve esenliklerini yitirmiş olarak, yola çıktıklarından çok daha yoksul bir halde geldikleri yerlere geri dönmüşlerdi; oysa Paulina ile Feliciano servet sahibi olmuşlar, İspanyol şivesinin neredeyse aşılabilir engeline rağmen, San Francisco sosyetesinin doruğuna oturmayı da becermişlerdi. "California'da herkes, soyu soku belirsiz ailelerden gelme görgüsüz yeni zengin, oysa bizim soyağacımız ta Haçlılara dayanıyor," diye o zamanlar övünüp dururdu Paulina, yenilgiyi kabullenip Şili'ye geri dönmenden önce. Yine de onlara kapıları açan tek şey, ne soyluluk unvanları ne de banka hesapları değil, kendine kentin en kudretlileri arasında dostlar edinen Feliciano'nun cana yakınlığı olmuştu. Oysa gösteriş meraklısı olan o ağzı bozuk, saygısız, aceleci karısı yenilir yutulur şey değildi. İtiraf etmek gerekir ki, Paulina ilk görüşte bir iguana karşısında duyulan hayranlıkla dehşet karışımı bir izlenim bırakıyordu insanda; ancak onu daha iyi tanıdıktan sonra ortaya çıkıyordu duygusal yanı. 1862 yılında kocasını, tüm anakarayı aşan demiryoluyla bağlantılı bir ticaret işine sokmuş, bu da onları kesin olarak zengin etmişti. Bu hanımın iş konusundaki koku alma duyusunu nereden almış olabileceğini düşünemiyorum. Şilili toprak sahipleri olan, ufukları dar, ruh fakiri bir aileden geliyordu; Valparaíso' daki baba evinin dört duvarı arasında tespah çekip dua ederek ve iş işleyerek yetişmişti, çünkü babası cahilliğin kadınlarla yoksulların efendilerine boyun eğmelerini garantilediğine inanırdı. Paulina, yazı yazmayla aritmetiğin temel bilgilerini şöyle böyle öğrenmişti,

ömründe kitap okumamıştı ve toplamaları parmakla yapardı –çıkarma ise hiç yapmazdı–, ama elinin değdiği her şey servete dönüşürdü. Har vurup harman savuran çocuklarıyla akrabaları olmasaydı, bir imparatoriçe ihtişamı içinde ölebilirdi. O yıllarda Birleşik Devletler'in doğusuyla batısını birleştirmek üzere demiryolu inşa edilmekteydi. Herkes o iki şirketin hisse senetlerine yatırım yapıp rayları hangisinin daha çabuk yerleştireceği konusunda bahse girerken, bu eğlenceli yarışa kayıtsız kalan Paulina, yemek masasının üzerine bir harita açarak, trenin ileride geçeceği güzergâhı ve buralardaki bol su bulunan yerleri bir topograf sabırla incelemişti. Alçakgönüllü Çinli işçilerin son çiviye çakarak iki demiryolunu Utah'daki Promotory'de birleştirmelerinden ve ilk lokomotifin, dumanlarını bir volkan gibi püskürtüp kazazede bir gemi gibi düdüğünü çala çala demir gürültüleri arasında anakarayı bir uçtan bir uca aşmasından çok önce, kocasını haritasında kırmızı mürekkeple çarpı işaretleri konmuş yerlerde arazi satın almaya kandırmıştı bile.

“Kasabalar buralarda kurulacak, çünkü buralarda su var, bunların her birinde de bir mağazamız olacak,” diye açıklamıştı.”

“Ama bu çok para,” diye bağırıyordu dehşet içindeki Feliciano da.

“Sen de borç alırsın, bankalar ne güne duruyor? Başkasının parasını kullanabilecekken kendi paramızı ne diye riske atalım,” diye karşılık vermişti Paulina, böyle durumlarda her zaman tartıştığı biçimde.

İşte tam da bankalarla görüşüp ülkenin yarısında araziler satın alma işiyle uğraşırlarken patlak vermişti o sevgili olayı. Amanda Lowell adında bir aktristti söz konusu olan; tadına bakmış olanların ileri sürdüklerine göre süt gibi beyaz tenli, yemyeşil gözlü, şeftali lezzetinde, mis gibi bir İskoçyalıydı bu. Şarkı söylemesi ve dans etmesi berbattı ama coşku doluydu, beş para etmez komedilerde oynuyor, kodamanların partilerine neşe katıyordu. Egzotik

danslarını yaparken bedenine sardığı upuzun ve kalın, uysal ama tüyler ürpertici görünüşlü bir Panama yılanına sahipti; hayvan hiçbir zaman huysuzluk belirtileri göstermemişti, ta ki talihsiz bir gecede kadın, başında tüylü bir taçla boy gösterip de, hayvanın bu saç tuvaletini dalgın bir papağan sanıp onu mideye indirme çabası içinde hanımını boğmasına ramak kalana kadar. Dilber Lowell, California'nın eğlence hayatındaki binlerce "lekeli güvercin"den biri olmaktan çok uzaktı; lütuflarına yalnızca parayla değil aynı zamanda nezaket ve çekicilikle erişilebilen burnu havada bir kibar fahişeydi. Koruyucularının cömertliği sayesinde rahat bir yaşam sürüyordu ve yeteneksiz bir sürü artiste yardım edecek olanaklara bol bol sahipti; yoksul olarak ölmeye mahkûmdu, çünkü bir ülke maliyesi gibi para harcıyor, kalanını da başkalarına bağışlıyordu. Gençliğinin en güzel yıllarındayken, tavırlarının zarafetiyle ve aslan yelesine benzeyen kızıl saçlarıyla yolda trafiği altüst edebilecek yetenekte bir kadındı, ama rezalet çıkarmaktaki becerisi talihini tersine çevirebilecek nitelikteydi, çünkü ani bir öfke kriziyle saygın bir adı ve aileyi mahvedebilirdi. Bu risk Feliciano'yu büsbütün kamçılımıştı; o bir korsan ruhuna sahipti ve ateşle oynama düşüncesi Lowell'in o şahane kalçaları kadar baştan çıkarmıştı onu. Kentin göbeğinde bir apartman dairesine yerleştirdi kadını, ama yanında onunla birlikte ortalığa hiç çıkmıyordu, çünkü karısının huyunu çok iyi bilirdi; bir keresinde geçirdiği bir kıskançlık krizinde tüm giysilerinin kollarıyla paçalarını makasla doğrayıp hepsini bürosunun kapısına atmıştı. Giysilerini Prens Albert'in Londra'daki terzisine ısmarlayan onun kadar şık biri için öldürücü bir darbe olmuştu bu.

Bir erkek cenneti olan San Francisco kentinde, evlilikteki sadakatsizliği en son haber alan hep kadın olurdu, ama bu kez Lowell'in kendisi olmuştu haberi ortalığa yayan. Koruyucusu sırtını döner dönmez, koynuna aldığı her bir sevgili için yatağının

direklerine bir çentik atıyordu. Tam bir koleksiyoncuydu; onun ilgisini çeken, kendilerine özgü becerileriyle erkekler değil, yatağın direklerindeki çentiklerin sayısıydı; altına hücum zamanında San Francisco'dan yıldırım gibi gelip geçmiş İrlandalı bir kibar yosma olan büyüleyici Lola Montez'in efsanesini gölgede bırakmak iddiasındaydı. Lowell'ın attığı çiziklerin dedikodusu ağızdan ağıza dolaşmaya başlamıştı, erkekler onu ziyaret etmek için birbirlerini yiyorlardı, hem bu yosmanın, içlerinden pek çoklarının çoktan tadına bakmış oldukları güzelliği yüzünden, hem de kentin kodamanlarından birinin metresiyle yatmanın çekiciliğinden. Bu haber tüm California'yı dolandıktan sonra varmıştı Paulina del Valle'nin kulağına.

“İşin en aşağılayıcı yanı, o şıfıntı kalkıp sana boynuzları takıyor, dünya âlem de benim hadım bir horozla evli olduğumu konuşup duruyor,” diye kocasını haşlamıştı Paulina, bu gibi durumlarda kullandığı külhanbeyi ağzıyla.

Feliciano Rodriguez de Santa Cruz'un bu koleksiyoncu kadının marifetlerinden hiç haberi yoktu, duyduğunda öfkesinden neredeyse yüreğine inecekti. Yaptığı iyilikler nedeniyle kendisine onca gönül borcu olan dostlarının, tanıdıklarının ve tüm öteki kişilerin onu böylesine alaya alacakları aklının ucundan bile geçmezdi. Buna karşılık sevgilisini hiç suçlamadı, çünkü yoldan çıkmaya her zaman hazır ve ahlaki yapıdan yoksun nefis yaratıklar olan karşı cinsin döneçliklerini baştan kabullenmişti. Kadınlar verimli toprağın, kanın ve organik işlevlerin insanlarıyken, erkeklerin yaşamları kahramanlıklara, büyük düşüncelere, kendisi için söz konusu olmasa da ermişliğe adanmıştı. Karısıyla yüzleştğinde kendini elinden geldiğince savundu ve bir ateşkes ânında fırsattan yararlanıp, Paulina'nın oda kapısını sürgülüyor olmasını yüzüne vurdu. Onun gibi bir erkeğin perhizde yaşayabileceğini mi düşünüyordu yoksa? Kocasını reddettiği için tüm kabahatin onda olduğunu ileri sürdü. O sürgü meselesi doğruydu;

Paulina, canı çekmediğinden değil ama, kırk yıl sonra bana itiraf edeceği gibi, edep kaygısına düşerek şehvet çılgınlıklarından elini eteğini çekmişti. Aynada kendi kendine bakmaktan iğreniyordu ve onu çıplak görecek her erkeğin aynı duygulara kapılacağı sonucuna varmıştı. Bedeninin bir düşmana dönüşmekte olduğunun bilincine vardığı ânı tam olarak anımsayabiliyordu. Birkaç yıl önce Feliciano, Şili'ye yaptığı uzun bir iş seyahatinden döndüğünde onu belinden yakaladığı gibi yatağa götürmek için o her zamanki neşeli haliyle kucagina almaya yeltenmiş, ama yerinden kaldıramamıştı.

"Aman Allahım, Paulina! Yoksa donunun içine taş mı doldurdun," diye gülmüştü.

"Onlar yağ," diye hüzünle içini çekmişti Paulina da.

"Görmek istiyorum!"

"Dünyada olmaz. Bundan böyle odama yalnızca gece gelebilirsin, hem de lamba sönmüşken."

Birbirlerini hiç edep kaygısına kapılmadan sevmiş olan o ikisi, bir süre karanlıkta sevişmişlerdi. Paulina, odanın karanlığı içinde karısını bir bez yığınının altında bulmayı da, etlerini yoklamasını diye karısı ellerini tutarken ona bir misyoner telaşıyla sarılmayı da asla kabullenemeyen kocasının yalvarmalarına ve kızmalarına kulak asmamıştı. Bu çekişmeler onları bitkin bırakıyor, bütün sinirleri ayağa kalkıyordu. Sonunda Paulina, Nob Hill' deki yeni malikâneye taşınma bahanesiyle kocasını evin ta öbür ucuna yerleştirmiş, kendi kapısını da kilitlemişti. Yani kendi bedenine karşı duyduğu hoşnutsuzluk, kocasına duyduğu arzuya baskın çıkmıştı. Boynu çift kat gerdanının içinde yok oluyor, göğüsleriyle karnı hürmetli bir çıkıntı halinde birleşiyor, ayakları onu birkaç dakikadan fazla taşıyamıyordu; ne tek başına giyinebiliyor ne de ayakkabılarını iliklebiliyordu; ama insan içine çıkarken hemen hiç üstünden eksik etmediği ipekli giysileri ve o şahane mücevherleriyle mucizevi bir görüntü oluşturunuyordu. En büyük kaygısı bedeninin kıvrımları arasındaki terdi, kötü

kokup kokmadığını hep fısıltıyla sorardı bana, ama ben onda gardenya kolonyasıyla talk kokusundan başka bir şey duymamışımdır hiç. O zamanlar suyla sabunun bronşları berbat ettiği biçimindeki son derece yaygın bir kanının tersine Paulina, kendini yeniden gençliğindeki gibi terütaze hissettiği emaylı demirden banyo küvetinin içinde yüzerek saatler geçirirdi. O, Şili'nin kuzeyinde gümüş madenlerine sahip, yakışıklı ve tutkulu bir genç olduğu zamanlarda âşık olmuştu Feliciano'ya. Bu aşk uğruna babası Agustín del Valle'nin öfkesine bile meydan okumuştı; babası, Şili'nin tarih kitaplarında, yirmi yıldan fazla bir süre önce yok olan, ama tıpkı tüyleri dökülmüş acınası bir Anka Kuşu gibi ikide bir yeniden ortaya çıkan, aşırı tutucu, minnacık bir siyasal partinin kurucusu olarak görünür. Doğasının bir kucaklaşmaya her zamankinden fazla gereksinim duyduğu bir yaşta kocasına yatak odasına girmeyi yasakladığında Paulina'yı ayakta tutan yine bu adama duyduğu aynı aşk olmuştu. Paulina'nın tersine, Feliciano hoş bir biçimde olgunlaşıyordu. Saçları kırışmıştı, ama hep o aynı tutkulu ve savurgan, iriyarı, neşeli adamdı. Damarlarındaki kanın sıradanlığı, o tantanalı soyadlarını taşıyan bu beyefendinin aslında Sefarad Yahudilerinden geliyor olması ve göğsüne adının baş harfleri işlenmiş ipek gömleğinin altında limanda bir sarhoşluk ânında yaptırılmış berbat bir dövme taşıdığı düşüncesi hoşuna gidiyordu Paulina'nın. Işıklar yanık olarak yatakta oynastıkları zamanlarda kulağına fısıldadığı açık saçık lafları yeniden duymaya içi gidiyordu; bir kez daha başını kocasının omzundaki silinmez mükrekkeple kazınmış o mavi ejderhanın üzerine dayayarak uyuyabilmek için neler vermezdi. Onun da aynı şeyi istediğini hiç düşünmedi. Oysa Feliciano için o, gençliğinde birlikte kaçtıkları aynı gözüpek sevgili, hayran olduğu ve çekindiği tek kadındı.

Bana öyle geliyor ki, evdeki herkesi tir tir titreten kavgalarının kasırgayı andıran şiddetine rağmen bu çift birbirlerini sevmekten asla vazgeçmedi. Onları bir

zamanlar öylesine mutlu eden o kucaklaşmalar yerlerini uzun süreli ateşkeslere ve şu ünlü Floransa işi yatak gibi unutulmaz intikamlara bırakmıştı, ama hiçbir kavga ilişkilerini yıkamamış, Feliciano'nun ölümcül bir felçle yatağa düştüğü en son zamanlarına kadar, kıskançlık uyandıran serserice bir işbirlikçilik ruhu içinde birbirlerine bağlı kalmışlardı.

Kaptan John Sommers, o efsanevi mobilyanın arabanın üzerine yerleştirildiğinden, arabacının da emirlerini iyice anladığından emin olduktan sonra, San Francisco'ya her gelişinde yaptığı gibi, yaya olarak Chinatown'a doğru yola koyuldu. Ama bu kez oraya varmaya gücü yetmemiş, iki blok sonra bir araba tutmak zorunda kalmıştı. Arabaya zorlukla binerek arabacıya adresi verdi, sonra da soluk soluğa koltuğa uzandı. Hastalığının belirtileri son bir yıldır görülmeye başlamış, ama son haftalarda iyice ortaya çıkmıştı; bacakları onu güçlükle taşıyabiliyor, kafasının içini bir sis perdesi kaplıyordu, ruhunu gitgide örten o yumuşacık kayıtsızlığın içine kendini bırakıverme isteğine karşı sürekli savaşım vermek zorundaydı. Kendisi henüz hiçbir ağrı duymazken, bir şeylerin yolunda gitmediğinin ayırımına ilk varan kız kardeşi Rose olmuştu. Dudaklarında bir gülümsemeyle düşünüyordu onu: Kendisine en yakın olan, en sevdiği kişiydi o; göçebe yaşantısının içinde bir kutupyıldızıydı; onun sevgisi, kızı Eliza'ninkinden de, limandan limana geçen upuzun gezginliği boyunca kucaklamış olduğu kadınların herhangi birininkinden de daha gerçektir.

Rose Sommers, gençliğini ağabeyi Jeremy'nin yanında Şili'de geçirmiş, ama onun ölümünden sonra kendi memleketinde yaşlanabilmek için İngiltere'ye geri dönmüştü. Londra'da, tiyatrolarla operadan birkaç blok ötede, canının çektiği gibi yaşayabileceği, gözden biraz düşmüş bir mahallede küçük bir evde oturuyordu. Artık ağabeyi Jeremy'nin hizmetindeki titiz ev kadını değildi o, egzantrik isteklerinin dizginlerini gevşetebilirdi artık. Savoy'da çay içmek

için gözden düşmüş aktrisler gibi ya da köpeğini dolaştırmak için Rus kontesleri gibi giyiniyor, parasını ıvrır zıvıra ve hayır işlerine harcıyordu. Kırışıklıklarını bir bir sayarken, büyük bir mutlulukla, “İnsanı yaş kadar özgür kılan bir şey olamaz,” diyordu. “Seni özgür kılan yaş değil ki, sevgili kardeşim, kaleminle kazandığın ekonomik durumun,” diye karşılık veriyordu John Sommers da. Bembeyaz saçlı bu saygıdeğer bekâr hanımefendi açık saçık kitaplar yazarak kendine küçük bir servet edinmişti. Kaptan Sommers’a göre işin tuhaf olan yanı da, Rose’un tam da ağabeyi Jeremy’nin gölgesinde yaşarken yaptığı gibi gizlenmeye gereksinimi olmadığı bir sırada o erotik öyküleri yazmaktan vazgeçmesi ve kendini iç bayılıcı bir tempoda ilerleyen ve beklenmedik bir beğeni kazanan romantik romanlar yazmaya vermesiydi. Kraliçe Victoria da dahil olmak üzere, anadili İngilizce olan hiçbir kadın yoktu ki Dame Rose Sommers’ın aşk romanlarını en azından bir kez okumamış olsun. Bu saygınlık unvanı, Rose’un zaten yıllardan beri zorla kendine mal ettiği bir durumu yasallaştırmaktan başka bir şey yapmamıştı. Kraliçe Victoria, Dame’lık unvanını kendi elleriyle vermiş olduğu en sevdiği yazarın *Adsız Bir Hanımefendi* tarafından imzalanmış bir dizi yakışksız kitabın sorumlusu olduğunu bilseydi, herhalde kriz geçirirdi. Kaptan Sommers, kitaplardaki o açık saçıklığın pek hoşla gittiğini, aşk romanlarının ise çöpe atılacak nitelikte olduğunu düşünüyordu. Kız kardeşinin, ağabeylerinin yaşantısını güzelleştirmekten başka bir görevi olmayan erdemli bir küçükhanım olduğu kanısıyla ölüp giden büyük ağabeyinin burnunun dibinde yarattığı o yasak öykülerin basımı ve dağıtımıyla yıllar boyunca kendisi uğraşmıştı. “Kendine iyi bak, John, sakın beni bu dünyada tek başıma bırakmaya kalkma. Gitgide zayıflıyorsun, rengin de bir tuhaf,” deyip durmuştu Rose her Allahın günü, kaptan Londra’da onun ziyaretine geldiğinde. O zamandan beri de sanki amansız bir metamorfoz onu bir kertenkeleye dönüştürmeye

koyulmuştı.

Yardımcısı kayınpederinin geldiğini haber verdiğinde, Tao Chi'en akupunktur iğnelerini bir hastasının kulaklarıyla kollarından çıkarmakla uğraşıyordu. *Zhong-yi*, altın iğnelerini özenle saf alkolün içine yerleştirdi, bir leğende ellerini yıkayıp ceketini giydi ve Eliza'nın babasının o gün geleceğini haber vermemesine şaşarak ziyaretçisini karşılamaya çıktı. Kaptan John Sommers'ın her ziyareti bir heyecan kaynağı oluyordu. Bütün aile, özellikle de bu iriyarı büyükbabanın değişik armağanlarına hayran olmaktan ve deniz canavarlarıyla Malayalı korsan masallarını dinlemekten bıkmayan çocuklar onu dört gözle beklerlerdi. Kaptanın, uzun boyu, yapılı bedeni, tüm denizlerin tuzlarıyla tabaklanmış derisi, dağlılarınkini andıran sakalı, gökgürültüsü gibi kalın sesi ve bebek gibi masum mavi gözleriyle, lacivert üniformasının içinde etkileyici bir görünümü vardı, ama Tao Chi'en'in kliniğindeki koltuklardan birinde otururken gördüğü bu adam o kadar küçülmüştü ki onu tanımakta güçlük çekti. Kaptanı saygıyla selamladı, onun karşısında Çin usulü eğilme alışkanlığından bir türlü kurtulamamıştı. John Sommers'ı gençliğinde gemisinde aşçı olarak çalıştığı zamanlardan tanıyordu. "Bana efendim diyeceksin, anladın mı Çinli?" diye buyurmuştu kendisiyle ilk kez konuştuğunda. O zamanlar ikimizin de saçları siyahtı," diye düşündü Tao Chi'en, ölümün yakınlığı karşısında birden yüreği daralarak. İngiliz, güçlükle ayağa kalkarak ona elini uzattı, sonra da bir an kucakladı damadını. *Zhong-yi*, artık ondan daha uzun boylu ve yapılı olduğunu görebiliyordu.

"Eliza bugün geleceğinizi biliyor muydu," diye sordu.

"Hayır. Siz ve ben baş başa konuşmalıyız, Tao. Ben ölmek üzereyim."

Zhong-yi daha görür görmez anlamıştı bunu. Hiç sesini çıkarmadan onu alıp muayene odasına götürdü, orada soyunup masaya uzanmasına yardım etti. Kayınpederi çıplakken acınacak bir görünümdeydi:

Kalın derisi kupkuru ve bakır rengindeydi, tırnakları sapsarı, gözleri kan çanağı gibiydi, karnı şişmişti. Bedenini dinlemeye koyuldu, sonra da zaten bildiği şeyi doğrulamak için nabzını, boynunu ve ayak bileklerini yokladı.

“Karaciğeriniz mahvolmuş, efendim. İçki içmeye devam ediyor musunuz?”

“Ömrüm boyunca sürmüş bir alışkanlığı bırakmamı benden isteyemezsiniz, Tao. İnsanın arada sırada bir kadeh atmadan denizcilik mesleğine katlanabileceğini mi sanıyorsunuz?”

Tao Chi'en gülümsedi. İngiliz, normal günlerde yarım şişe cin, yakınacak ya da kutlayacak bir şey olduğunda da bütün bir şişe içer, bunun en küçük bir etkisi bile görülmezdi, hatta içki bile kokmazdı, çünkü içtiği kötü kaliteli sert tütün üstüne başına ve nefesine sinmişti.

“Zaten pişman olmak için artık çok geç, öyle değil mi,” diye ekledi John Sommers.

“İçkiyi bırakırsanız biraz daha uzun bir süre iyi koşullarda yaşarsınız. Neden biraz dinlenmiyorsunuz? Gelin bir süre bizimle oturun. Kendinize gelene kadar Eliza'yla ben size bakarız,” diye öneride bulundu *zhong-yi*, duygularını anlamaması için onun yüzüne bakmadan. Doktorluk mesleğinde sık sık başına geldiği gibi, bilimsel olanaklarının ne kadar kıt, başkalarının acılarının ise ne kadar büyük olduğunu anladığında yüreğini daraltan o korkunç çaresizlik duygusuna karşı savaşmak zorundaydı.

“Beni perhizlere mahkûm etsin diye kendimi bile bile Eliza'nın ellerine teslim edeceğimi mi sanıyorsunuz yoksa! Ne kadar vaktim var, Tao,” diye sordu John Sommers.

“Kesin olarak söyleyemem. Bir başkasının fikrini daha almalıyım.”

“Sizinki benim için yeterli. Endonezya'yla Afrika kıyıları arasında bir yerde bir dişimi hiç ağrısız çektiğinizden beri başka hiçbir doktor lanet olasıca ellerini bedenime değdirmedi. O zamandan bu yana aradan ne kadar zaman geçti?”

“On beş yıl kadar. Güveninize minnettarım, efendim.”

“Yalnızca on beş yıl mı? Neden bana sanki bütün bir ömür boyunca birbirimizi tanıyormuşuz gibi geliyor?”

“Belki de başka bir yaşamda tanışmışızdır.”

“Ruhun yeniden beden bulması düşüncesi beni korkutur, Tao. Düşünsenize bir kere, ya bir sonraki yaşamımda kismettime Müslüman olmak düşerse! O zavallı insanların içki içmediklerini biliyor muydunuz?”

“Bu da onların karması olsa gerek. Ruhun her yeniden bedenleşmesinde bir öncekinde yarım bıraktığımız şeyi çözümlememiz gerekir,” diye onu alaya aldı Tao.

“Ben Hristiyan cehennemini yeğlerim, o daha az acımasız. Neyse, biz bundan Eliza’ya hiç söz etmeyelim,” diye sonuca vardı John Sommers, bir yandan da titrek parmaklarının arasından kaçıp giden düğmeleriyle uğraşarak giyinmeye çalışırken. Bu benim son ziyaretim olabileceğine göre, onun ve torunlarımin beni neşeli ve sağlıklı görmelerinde yarar var. Huzur içinde gidiyorum, Tao, çünkü kızım Eliza’ya sizden daha iyi hiç kimse bakamaz.

“Onu benim kadar kimse sevemez, efendim.”

“Ben olmadığım zaman birinin kız kardeşimle ilgilenmesi gerekir. Rose’un Eliza’ya analık ettiğini biliyorsunuz...”

“Merak etmeyin, Eliza’yla ben ona hep göz kulak olacağız,” diye kaptana güvence verdi damadı.

“Ölümüm... yani demek istiyorum ki... hızlı ve onurlu mu olacak? Sonun geldiğini nasıl anlayacağım?”

“Kan kustüğünüzda, efendim,” dedi Tao Chi’en hüzünle.

Bu da o günden üç hafta sonra Pasifik Okyanusu’ nun ortasında, kaptanın kamarasının mahremiyeti içinde gerçekleşti. Zorlukla ayağa kalkan yaşlı denizci, kustumuk izlerini temizledi, ağzını çalkalayarak kana bulanmış gömleğini değiştirdi, piposunu yakıp

geminin pruvasına giderek, kadife gibi simsiyah bir gökyüzünde yanıp sönen yıldızlara son kez bakmaya koyuldu. Denizcilerden birkaçı onu görmüşler, kasketleri ellerinde, uzaktan bakarak bekliyorlardı. Tütünü bitince Kaptan John Sommers, bacaklarını güvertenin kenarından aşırarak, kendini gürültüsüzce denize bıraktı.

Severo del Valle, Lynn Sommers'ı, ailenin en hoş dedikodularının baş aktörleri olan Paulina Halasıyla Feliciano Eniştesini ziyaret etmek için 1872'de babasıyla birlikte Şili'den kalkıp gittiği California'da tanımıştı. Severo, Paulina Hala'yı kırk yılda bir Valparaiso'da boy gösterdiği zamanlarda birkaç kez görmüştü, ama onu Kuzey Amerika'daki kendi çevresi içinde görene kadar ailesinin Hristiyanlık hoşgörüsüzlüğünden kaynaklanan homurdanmalarının nedenini anlayabilmiş değildi. Tekerlekli sandalyesine çivilenmiş haldeki Büyükbaba Agustín'in, iç karartıcı dantelleri ve keten tohumu lavmanlarıyla Büyükanne Emilia'nın ve bütün öteki kıskanç ve pısırik akrabalarının dindar ve tutucu çevresiyle Şili'nin dışındayken, Paulina kendi gerçek Amazon savaçısı boyutlarına kavuşuyordu. Severo del Valle, California'ya yaptığı ilk yolculukta, bu ünlü halasıyla eniştesinin kudretini ya da servetini tartamayacak kadar gençti, ama onlarla Del Valle klanının geri kalanının arasındaki fark gözünden kaçmamıştı. Birkaç yıl sonra oraya yeniden gittiğinde onların, gümüş madenleri, demiryolu şirketleri, bankacılık ve taşımacılık alanlarındaki kodamanların yanında San Francisco'nun en zengin aileleri arasında olduklarını anlayabildi. On beş yaşındayken yaptığı o ilk yolculukta, Paulina Hala'nın renk renk boyalı yatağının ayakucunda oturduğunda, halası giriştiği ticaret savaşlarının stratejilerini tasarlarken, Severo kendi geleceğine karar vermişti.

"Düşmanlarımı yasalar yoluyla mahvetmeme yardım edebilmek için avukat olmalısın," diye ona yol göstermişti halası, kremalı milföy pastasından aldığı

iki lokmanın arasında.

“Olur, hala. Agustín Büyükbabam her saygın ailede bir avukat, bir doktor, bir de piskopos olmalı der,” diye karşılık vermişti yeğeni de.

“İşleri yürütmek için bir de beyin olmalı.”

“Büyükbabam ticaretin beyefendilere uygun bir iş olmadığına inanır.”

“Sen ona de ki, beyefendilik karın doyurmaz, beyefendiliğini alsın götüne soksun.”

Delikanlı bu kaba lafları o zamana kadar bir tek evin arabacısının ağzından duymuştu, Teneriffe’teki bir hapishaneden kaçmış olan ve anlayamadığı nedenlerle sürekli ana avrat söven bir Madridliydi bu arabacı. Yeğenin yüzündeki ifadeyi görünce gülmekten kırılan Paulina, “Çıtkırıldımılığı bırak bir yana, evlat, baksana hepimizde ne göt var,” diye bağırıyordu.

Paulina, hemen o akşam yeğenini alıp Eliza Sommers’in pastanesine götürdü. San Francisco, daha geminin güvertesinden şöyle bir baktığında Severo’nun gözlerini kamaştırmıştı: Durgun bir körfezin kıyılarına kadar dalga dalga inen, ağaçlarla bezeli tepelerin oluşturduğu yemyeşil bir manzaranın içine oturmuş ıslıl ıslıl bir kentti burası. Sokakları birbirlerini enine boyuna diklemesine kesen İspanyol tarzı planıyla uzaktan bakıldığında fazlasıyla düzgün görünüyordu, ama yanına gidildiğinde beklenmedik güzelliklerin büyüüne sahipti. Valparaíso Limanı’nın mahmur görünümüne alışık olan delikanlı, sanki alelacele yapılmışlar gibi lüks ile yoksulluğun birbirine karıştığı türlü biçemlerdeki evlerle binaların çılgınlığı karşısında şaşkına dönmüştü. Kemanlarla kuyruklu piyanolar sergileyen şık bir dükkânın kapısının önünde, üzeri sineklerle kaplı ölü bir at görmüştü. Hayvanlarla arabaların oluşturduğu gürültülü trafiğin içinde kozmopolit bir kalabalık kendine yol açmaya çalışıyordu: Amerikalılar, İspanyol asıllılar, Fransızlar, İrlandalılar, İtalyanlar, Almanlar, birkaç yerli ve artık özgür olan ama yoksulluktan kurtulamayarak her zaman itilip kakılan

eski zenci köleler. Chinatown'a doğru uzanmışlar ve göz açıp kapayana kadar, arabacının arabayı Union Meydanı'na doğru sürerken şaklatıp durduğu kamçısıyla uzaklaştırdığı –ve buralarda Çinlilere verilen adla– semavilerin oturduğu bir mahallede bulmuşlardı kendilerini. Daha sonra, o taraflarda çokça görülen abuk sabuk kabartmalara, oymalara ve yuvarlak süslemelere kıyasla sade denilebilecek Victoria stilinde bir evin önünde durmuştu araba.

“Burası, Bayan Sommers'in bu taraflarda türünün tek örneği olan çay salonu,” diye açıkladı Paulina. Kahveyi nerede istersen içebilirsin, ama bir fincan çay için buraya gelmek zorundasın. İsyançılar İngilizlerin çayını Boston'da yaktıklarında başlayan Bağımsızlık Savaşı'ndan beri *yankee*'ler bu soylu içecekten nefret ederler.”

“İyi ama o olayın üzerinden yaklaşık bir yüzyıl geçmedi mi?”

“İşte yurtseverliğin ne kadar aptalca bir şey olduğunu görüyorsun, Severo.”

Paulina'nın bu salona yaptığı sık ziyaretlerin nedeni çay değil, Eliza Sommers'in içlerini mis gibi kokan şekerli ve vanilyalı bir nefasetle doldurduğu o ünlü pastalarıydı. San Francisco'nun ilk yıllarında, bir oyuncak gibi kurulma talimatını içeren elkitabıyla birlikte İngiltere'den ithal edilen pek çokları gibi bu ev de, tepesinde ona bir kır kilisesi havası veren kulesiyle iki katlı bir yapıydı. Giriş katında bulunan ve geniş olsun diye iki odayı birleştirdikleri yemek odasında, kıvrımlı ayaklarıyla birkaç koltuk ve üstleri beyaz örtülü beş tane masa vardı. İkinci katında ise en iyi Belçika çikolatasından elde yapılmış kutu kutu bonbonlar, bademzemeleri ve Paulina del Valle'nin en sevdiği, Şili'ye özgü türlü türlü Kreol tatlıları satılıyordu. Paulina'nın delidolu haline zıtlık oluşturacak biçimde varlığıyla yokluğu birmiş izlenimi yaratan ufak tefek Bayan Sommers'in sanki uzaktan telepatiyile yönlendirdiği, uzun saç örgülü, bembeyaz önlüklü, kolalı boneli iki Meksikalı kız hizmet ediyordu pastanede. Beli kemerle sıkılı dalga

dalga kabarık etek modası Eliza Sommers'a çok yakışırken, Paulina'nın oylumunu kat kat artırıyordu; üstelik Paulina del Valle kumaşta, püsküllerde, ponponlarda ve pililerde hiç kısıntıya gitmezdi. O gün de, tepesi tüylü şapkası ve baştan başa çizgili büstiyerile tepeden tırnağa sarılı-siyahlı kılığıyla tıpkı bir arabeyini andırıyordu. Salonun her yanını kaplıyor, havanın tümünü soluyordu; yerinden her kıpırdayışında fincanlar şingirdiyor, kırılğan ahşap duvarlar çatırdıyordu. Onun içeri girdiğini görünce hizmetçi kızlar hemen koşup narin hasır sandalyelerden birini daha sağlam bir koltukla değiştirdiler ve hanımefendi zarafetle oraya oturdu. Çok dikkatli hareket ediyordu, çünkü hiçbir şeyin acele etmek kadar yakışksız olmadığı kanısındaydı; ayrıca yaşlılık belirtisi olan sesler çıkarmaktan da her zaman kaçınır, ayaklarının acısından ölüyor olsa da başkalarının önünde asla soluk soluğa olmaz, öksürüp tıksırmaz ya da yorgunluktan oflayıp poplamazdı. “Sesim şişko kadınlarınkı gibi olsun istemem,” der, sesini inceltmek için her gün balı limon suyuyla gargara yapardı. Bir kılıç kadar ince ve düzgün olan Eliza Sommers ise, lacivert etekliği, bilekleriyle yakası düğmeli kavuniçi renginde bluzu ve taşıdığı tek takı olan sade inci kolyesiyle adamakıllı genç görünüyordu. Kullanılmamaktan paslanmış bir İspanyolcayla, İngiliz şivesinde İngilizce konuşuyor, Paulina'nın da yaptığı gibi aynı tümcenin içinde bir dilden ötekine atlıyordu. Bayan Del Valle'nin serveti ve aristokrat kanı, onu ötekinin toplumsal düzeyinin çok üstünde bir yere oturtuyordu. Sırf zevki için çalışan bir kadın ancak erkeksi bir kadın olabilirdi, ama Paulina, Eliza'nın artık Şili'de içinde yetişmiş olduğu çevreye ait olmadığını ve zevk olsun diye değil gereksinimden çalıştığını biliyordu. Onun bir Çinliyle yaşadığını da duymuştu, ama o amansız patavatsızlığı bile bunu ona doğrudan sormasına hiçbir zaman yetmemişti.

“Bayan Eliza Sommers'la ben 1840'ta Şili'deyken tanışmıştık; o zamanlar o sekiz yaşındaydı, ben de on

altı, ama şimdi ikimiz de aynı yaşıyoruz,” diye anlattı Paulina yeğenine.

Kızlar çay servisi yaparlarken Eliza Sommers, Paulina'nın ağzına bir lokma daha atmak için arada bir zorlukla kestiği bitmek bilmez gevezeliğini eğlenerek dinliyordu. Severo, başka bir masada oturan ve kendisini altın yaldızlı pırıltılarla aydınlatan pencere vitraylarının yumuşacık aydınlığında ve gaz lambalarının ışığında bir albüme resimler yapıştırmakta olan güzeller güzeli bir kızı keşfedince, o iki hanımı unutmuş gitmişti. Eliza'nın kızı Lynn Sommers'dı bu, öylesine görülmedik bir güzelliğe sahip bir yaratıktı ki, daha on iki yaşında olduğu o zamanlar bile kentteki pek çok fotoğrafçı onu model olarak kullanıyordu; güzel yüzü, lir çalan meleklerin ve kartonpiyerden yapılmış ormanlarda koşup oynayan yaramaz su perilerinin süslediği kartpostallarda, afişlerde ve takvimlerde yer alıyordu. Severo o zamanlar, kızların delikanlılar için daha çok itici bir giz olduğu bir yaşıydı, ama o kızın büyüüne kapılmıştı bile; onun yanında ayakta durmuş, göğsünün neden sızladığını ve neden içinden ağlamak geldiğini bir türlü anlayamayarak, ağzı bir karış açık bir halde seyre koyulmuştu kızı. Eliza Sommers, onları sıcak çikolata içmeye çağırarak, Severo'yu içinde bulunduğu bu trans halinden çıkarmıştı. Küçük kız, sanki görmüyormuş gibi ona dikkat bile etmeden albümünü kapatarak, havada yüzer gibi hafıfcecik bir hareketle yerinden kalktı. Görünümünün kendisini öteki ölümlülerden ayırdığının tümüyle bilincinde olarak delikanlının densiz bakışlarını kabullenmiş bir halde, tek bir sözcük söylemeden, bakışlarını bile kaldırmadan çikolata fincanının önünde öylece oturdu. Güzelliğini, zamanla geçebileceğini gizli gizli umduğu bir biçimsizlikmiş gibi taşıyordu.

Aradan birkaç hafta geçtikten sonra Severo, belleğinde California'nın uçsuz bucaksızlığının anısını ve Lynn Sommers'ın yüreğine kazınmış olan görüntüsünü taşıyarak, babasıyla birlikte Şili'ye geri dönmek üzere gemiye bindi.

Severo del Valle, Lynn'i birkaç yıl sonrasına kadar bir daha görmedi. 1876 sonlarında Paulina Halasıyla birlikte oturmak üzere California'ya geri dönmüştü, ama Lynn'le olan ilişkisi 1879 kışında bir çarşamba gününe kadar başlamış değildi ve artık o zaman her ikisi için de çok geçti. San Francisco'ya yaptığı ikinci ziyarette delikanlının boyu kesin uzunluğuna ulaşmıştı ama hâlâ bir deri bir kemik ve solgun benizli, hantal tavırlıydı, sanki dirsekleriyle dizkapakları kendisine fazla geliyormuş gibi rahatsız bir yürüme tarzı vardı. Aradan üç yıl geçip de hiç sesini çıkarmadan Lynn'in önüne dikildiğinde ise, İspanyol atalarının soylu yüz çizgilerine, Endülüslü bir toreronun esnek yapısına ve bir rahip adayının çileci havasına sahip kellifelli bir adam olup çıkmıştı. Lynn'i ilk gördüğünden beri hayatında çok şey değişmişti. Uzanmış dinlenen bir kedinin mahmurluğu içindeki o sessiz kızın hayali, yeniyetmelik döneminin zor yılları boyunca ve yaşlı günlerinin acısı içinde onu yalnız bırakmamıştı. Taparcasına sevdiği babası Şili'de vakitsiz ölmüş, henüz bıyığı bile terlememiş ama fazlasıyla uyanık ve saygısız olan oğluyla ne yapacağını bilemeyen annesi, öğrenimini tamamlaması için onu Santiago'da bir Katolik okuluna yollamıştı. Ancak aradan kısa bir süre geçtikten sonra, kuru bir ifadeyle, sandığın içindeki çürük bir elmanın tüm ötekileri de çürüteceğini ya da ona benzer bir şeyler söyleyen bir mektupla onu evine geri göndermişlerdi. Bunun üzerine fedakâr anası, mucizeler yaratan bir mağaraya kadar dizleri üzerinde bir hac yolculuğu yapmış, mağaradaki Bakire Meryem her zamanki zekâsıyla çözümünü fısıldayıvermişti ona: Bir çavuşun bu sorunu üstlenebilmesi için onu askere yollamalıydı. Severo bir yıl boyunca taburla birlikte yürümüş, alayın katılığına ve aptallığına katlanmış ve sonunda, bir daha ömrü boyunca hiçbir kışının yanından bile geçmemek kararıyla, yedeksubay rütbesiyle terhis olmuştu. Sokağa adımını atar atmaz da eski dostlarına ve avare yaşantısına geri dönmüştü. Bu kez amcaları

el atmıştı olaya. Büyükbaba Agustín'in evindeki kasvetli yemek odasında, ataerkil aile meclisinde oy hakkı bulunmayan genç adamla annesinin katılmadıkları bir toplantıda bir araya gelmişlerdi. Ondan otuz beş yıl önce bu aynı odada, Paulina del Valle, saçları kazınmış kafasında elması tacıyla, kendi seçmiş olduğu Feliciano Rodríguez de Santa Cruz'la evlenmek için ailesinin erkeklerine meydan okumuştı. Bu kez yine aynı yerde ve büyükbabanın huzurunda Severo'nun aleyhindeki kanıtlar bir bir ortaya dökülüyordu: Çocuk günah çıkartmıyor ve pazar ayinine gitmiyordu, bohemlerle düşüp kalkıyordu, elinde kara listedeki kitaplardan bulunduğu meydana çıkmıştı; kısacası, masonluğa girdiğinden ya da daha beteri liberallere katıldığından kuşulanılıyordu. Şili, uzlaşmaz ideolojik çatışmalarla dolu bir dönemden geçiyordu ve liberaller hükümte sandalye kazandıkça, Del Valle ailesi gibi din ateşiyle yanan aşırı tutucuların öfkesi de artıyor, fikirlerini aforozlarla ve silah zoruyla kabul ettirmeye, masonlarla din düşmanlarını ezmeye ve liberallerin kökünü kazımaya kalkışıyorlardı. Del Valle ailesi, bağrında kendi kanından bir muhalife hoşgörü göstermeye hazır değildi. Onu Birleşik Devletler'e gönderme fikri Büyükbaba Agustín'den çıkmıştı: "Yankee'ler onun isyankârlık hevesini kursağında bırakırlar," diye kehanette bulunmuştu. Çocuğun fikrini bile sormadan, üzerinde yas giysileri, yelek cebinde merhum babasının altın saati, başında dikenli tacıyla koskoca bir İsa heykelini de içeren birkaç parça eşyası ve Feliciano Eniştesiyle Paulina Halasına yazılmış bir mektupla birlikte California'ya giden bir gemiye bindirmişlerdi onu.

Severo'nun itirazları yalnızca biçimseldi, çünkü bu yolculuk zaten onun kendi tasarılarına tıpatıp uyuyordu. Onu üzen tek şey, Şili oligarşisinde çok eskilerden beri süregelen kuzenler arasında evlenme âdetine uygun olarak herkesin günün birinde evleneceğini umduğu Nivea' dan ayrılmasıydı. Yoksa Şili'de son derece bunalıyordu. Bir dogmalar ve

önyargılar karmaşası içinde yetiştirilmişti, ama Santiago'daki okulda öteki öğrencilerle olan ilişkisi hayal gücünün kapılarını açmış ve içinde bir yurtseverlik ateşi yakmıştı. O zamana kadar yalnızca iki toplumsal sınıf bulunduğunu sanırdı: memurların ve –Büyükbabası Agustín'in deyişiyle– öteki “ufak tefek Şilililer güruhu” nun oluşturduğu belirsiz bir gri bölgeyle birbirinden ayrılan, kendi sınıfı ile yoksullar sınıfı. Kışladayken, beyaz tenli ve ekonomik güç sahibi olan kendi sınıfındakilerin ancak bir avuç olduklarının ayırımına varmıştı; geri kalan büyük çoğunluk melez ve yoksuldu; ama Santiago'dayken, eğitim görmüş ve siyasal tutkuları olan güçlü ve kalabalık bir orta sınıf olduğunu da keşfetmişti; savaşıardan ya da sefaletten kaçmış göçmenlerin, bilimadamlarının, eğitimcilerin, düşünürlerin, yayıncıların ve ileri fikirli insanların da aralarında bulunduğu bu grup, aslında ülkenin belkemiğini oluşturuyordu. Bu yeni dostlarının tumturaklı konuşmaları karşısında, sanki ilk kez âşık olan biri gibi hayran kalmıştı. Şili'yi değiştirmeyi, her şeyini tersine çevirmeyi, onu arındırmayı istiyordu. Şeytanın bir hayal ürününden daha fazla bir şey olduğu varsayılacak olursa, onun ordularının içinde tutucuların da bulunduğuna inanmıştı –ona göre, kötü insanlar olduklarından değil yanlışlığa düştükleri için öyle davranan ailesi bunların dışındaydı– ve bağımsızlığını elde eder etmez siyasete atılmaya karar vermişti. Bunun için önünde daha birkaç yılı olduğunu anlıyordu, bu yüzden de Birleşik Devletler'e yapacağı yolculuk ona taze bir soluk gibi gelmişti; Kuzey Amerikalıların o kışkıncı demokrasiğini gözlemleyebilir ve ondan çok şeyler öğrenebilirdi, Katolik sansüründen kaygılanmadan canının her istediğini okuyabilir, modernizmin atılımlarını izleyebilirdi. Dünyanın geri kalan yerlerinde krallar tahtlarından indirilip yeni yeni devletler doğarken, kıtalar sömürgeleştirilip harika buluşlar yapılırken, Şili'de parlamento, zina suçlarının kutsanmış mezarlıklara gömülebilme

hakkını tartışıyordu henüz. Bilimde devrim yapmakta olan Darwin kuramından büyükbabasının önünde söz etmesine izin verilmezken, azizlerle din şehitlerinin olmayacak mucizeleri üzerinde tartışmakla bütün bir öğleden sonra geçirilebilirdi. Severo'yu bu yolculuğa özendiren bir başka neden de küçük Lynn Sommers'in anısı olmuştu, kendisi kalbinin en derinlerinde bile itiraf etmese de, Lynn'in anısı söküp atamadığı bir inatla Nivea'ya olan sevgisinin içine karışıp gidiyordu.

Severo del Valle, Nivea'yla evlenme düşüncesinin ne zaman ve nasıl ortaya çıktığını bilemiyordu, belki de buna onlar değil aile karar vermişti, ama ikisi de bu kismete karşı gelmemişlerdi, çünkü birbirlerini çocukluklarından beri tanıyor ve seviyorlardı. Nivea, ailenin babaları hayatta olduğu sürece varlıklı olmuş bir dalından geliyordu, ama babanın ölümüyle dul karısı yoksul düşmüştü. Savaş zamanında ülkenin ileri gelenlerinden biri olacak olan servet sahibi dayısı Francisco José Vergara, yeğenlerinin eğitime yardım etmişti. "Dara düşmüş insanların yoksulluğundan daha kötüsü olamaz, çünkü olmayan şeyi varmış gibi göstermek zorundadırlar," diye itirafta bulunmuştu Nivea kuzeni Severo'ya, kendine özgü zekâ kıvraklığının o ani pırıltılarından birinde. Severo'dan dört yaş küçüktü, ama ondan çok daha olgundu; aralarındaki o çocukça sevginin dozunu ayarlayarak bu sevgiyi, Severo Birleşik Devletler'e giderken paylaşmakta oldukları romantik ilişkiye kararlılıkla götüren, yine Nivea olmuştu. Yaşamlarının sürüp gittiği o koca malikâneelerde sevişebilecekleri uygun köşelerden bol bir şey yoktu. İki kuzen, karanlıkta birbirlerini el yordamıyla yoklayarak, bedenlerinin gizlerini hayvan yavruları gibi beceriksizce oynatarak keşfetmişlerdi. Birbirlerini merakla okşayarak, onda olanın ötekinde neden olmadığını anlayamadan, bedenlerindeki farklılıkları öğreniyorlar, edep ve suçluluk duygusu içinde kafaları karışmış bir halde hiç konuşmuyorlardı, çünkü sözcüklerle ifade etmedikleri şey sanki olmamış gibiydi ve daha az

günahtı. Kuzenler arasındaki bu oyunları, cehenneme gitmeye mahkûm olsalar da, günah çıkartırken bile itiraf edemeyeceklerinin bilinci

içinde, korka korka ve alelacele keşfediyorlardı birbirlerini. Onları gözetleyen belki bin göz vardı. Doğumlarına tanık olmuş yaşlı hizmetçiler bu masum sevişmeleri koruyorlardı, ama evde kalmış teyzelerle halalar atmaca gibi tetikteydiler; tek işlevleri aile yaşantısının her anını denetlemek olan o kupkuru gözlerden hiçbir şey kaçmıyor, hep aile içinde kalsa da sırları yayıp şikâyetleri yağdıran o zehir zıkkım dillerden hiçbir şey kurtulamıyordu. O evlerin dört duvarının dışına hiçbir şey çıkmıyordu. Herkesin birinci görevi ailenin şerefini ve adını korumaktı. Nivea geç gelişmişti, on beşine geldiğinde bedeni hâlâ çocuk bedeni gibiydi, masum bir yüzü vardı, görünümünde karakterindeki gücü belli edecek hiçbir şey yoktu: Kısa boylu ve balık etindeydi, unutulmayacak tek özelliği kocaman kapkara gözleriydi, ağzını açana kadar hiç önemsiz biriymiş gibi görünüyordu. Kız kardeşleri din kitapları okuyarak cennette kendilerine yer edinirlerken o, kuzeni Severo'nun masanın altından geçirdiği makalelerle kitapları ya da dayısı José Francisco Vergara'nın ödünç verdiği klasikleri okuyordu. Kendi toplumsal çevresinde neredeyse hiç kimsenin o konuyu ağzına bile almadığı sıralarda o, kadınların oy kullanma hakkı gibi bir düşünceyi ortaya atıvermişti. Agustín del Valle'nin evinde aile arasındaki bir öğle yemeğinde bundan ilk söz ettiğinde, ortalığı bir dehşet dalgası kapladı. "Bu ülkede kadınlarla yoksullar ne zaman oy kullanacaklar?" diye pat diye soruvermişti Nivea, çocukların büyüklerin yanında ağzılarını açmadıklarını aklına bile getirmeden. Yaşlı aile reisi Del Valle masanın üzerine yumruğunu indirince kadehler havaya uçmuş, Nivea'ya derhal gidip günah çıkartmasını buyurmuştu. Nivea, rahibin öngördüğü tövbekârlığı hiç sesini çıkarmadan yerine getirmiş, ama o her zamanki tutkulu haliyle günlüğüne, ailesinden dışlansa bile kadınlar için temel hakları elde edene kadar davasından vazgeçmek niyetinde olmadığını yazmıştı. Şansı varmış ki güvenebileceği olağanüstü bir öğretmeni olmuştu;

giysisinin altında gizli gizli bir dişi aslan yüreği taşıyan Rahibe María Escapulario, Nivea'nın zekâsını fark etmişti. Her bilgiyi büyük bir hırsla yutan, rahibenin bile kendi kendisine sormaya cesaret edemediği konuları sorgulayan, yaşından beklenmedik bir usamlama gücüyle öğretmenine meydan okuyan ve o korkunç üniformasının içinde canlılıktan ve sağlıktan patlayacak gibi görünen bu kızın karşısında rahibe, bir öğretmen olarak kendini emeğinin karşılığını almış hissediyordu. Zengin ama akıldan yoksun bir alay kız çocuğuna yıllarca verdiği emeğe Nivea tek başına değerdi. Rahibe María Escapulario, ona duyduğu sevgi uğruna, kız öğrencileri özellikle uysal birer yaratığa dönüştürme amacını taşıyan okul yönetmeliğinin sistematik olarak dışına çıkıyordu. Nivea'yla, başrahibeyi ve okulun manevi başkanını dehşete düşürebilecek söyleşiler yapıyordu.

"Ben senin yaşındayken yalnızca iki seçenek vardı: evlenmek ya da manastıra girmek," demişti Rahibe María Escapulario.

"Siz neden ikincisini seçtiniz, rahibe?"

"Çünkü bana daha fazla özgürlük sağlıyordu. İsa hoşgörülü bir eştir..."

"Biz kadınların hali harap, rahibe. Çocuk doğurmak ve itaat etmekten başka işimiz yok," diye içini çekmişti Nivea.

"Öyle olması gerekmez. Sen olayların gidişini değiştirebilirsin," diye karşılık vermişti rahibe de.

"Ben tek başıma mı?"

"Tek başına değil, birazcık akıllı olan senin gibi başka kızlar da var. Bir gazetede okuduğuma göre artık doktor olan kadınlar bile varmış, düşünsene."

"Nerede?"

"İngiltere'de."

"Orası çok uzak."

"Öyle, ama onlar bunu orada yapabildilerse, günün birinde Şili'de de yapılabilir. Cesaretini kaybetme, Nivea."

"Günah çıkardığım rahip çok fazla düşündüğümü, çok az dua ettiğimi söylüyor, rahibe."

“Tanrı sana kullanasın diye akıl vermiş; ama bak seni uyarayım, isyanın yolu tehlikeler ve acılarla doludur, o yolu aşabilmek için çok cesur olmak gerekir. Ulu Tanrı’ dan sana birazcık yardım etmesini dilemek pek de fena olmaz,” diye ona öğüt verdi Rahibe María Escapulario.

Nivea’nın kararlılığı öylesine güçlüydü ki, kadınlara oy hakkı uğruna savaşmaya kendini tümüyle adayabilmek için evlilikten vazgeçebileceğini yazdı günlüğüne. Böyle bir özverinin gerekli olmayacağını, çünkü siyasal amaçlarında kendisine destek olacak bir erkekle aşk evliliği yapacağını bilmiyordu henüz.

Severo, Şili’den ayrıldığı için ne kadar mutlu olduğundan aile kuşkulayıp da fikir değiştirmesini diye üzgün bir tavırla binmişti gemiye, ama bu serüvenden olabildiğince yararlanmaya hazırdı. Kuzini Nivea’ya aile sansüründen kaçınabilmek için bir arkadaşı aracılığıyla kitaplar yollayacağına ve ona her hafta mektup yazacağına söz verdikten sonra, gizli bir öpücükle vedalaştı onunla. Nivea, onun Birleşik Devletler’de olabildiğince uzun bir süre kalma planları yaptığından habersiz, bir yıllık bir ayrılığa razı olmuştu. Severo, niyetlerini ona açıklayarak bu vedalaşmayı daha da zorlaştırmak istememişti, bunları Nivea’ya daha sonra mektupla açıklayabileceğine karar vermişti. Zaten evlenebilmek için her ikisi de çok gençti. Nivea’nın, üzerinde zeytin rengi giysisi, başında aynı renk şapkasıyla, çevresi ailenin geri kalanıyla sarılı olarak Valparaíso Rıhtımı’nda durmuş, zorlukla gülümseyerek kendisine el salladığını gördü. “Ağlama ve yakınma, seni bunun için seviyorum, her zaman da seveceğim!” diye rüzgâra karşı bağırdı Severo, yüreğindeki kararsızlıkları ve dünyadaki çekicilikleri inatla yenmeye hazır bir halde. “Ulu Tanrım, onu sağ salım bana geri gönder,” diye yalvardı Nivea dudaklarını ısırarak, aşkına yenik düşmüş bir halde, kadınlara oy hakkı sağlama görevi uğruna bekâr kalmaya yemin ettiğini aklına bile getirmeden.

Genç Del Valle, Büyükbabası Agustin'in mektubunu, onu açmaya içi giderek ama bunu yapmaya bir türlü cesaret edemeyerek, Valparaíso'dan ta Panama'ya kadar elinde evirip çevirmişti, çünkü hiç kimsenin o mektubu görmemesi, paraya da kimsenin el sürmemesi defalarca tembih edilmişti ona. Sonunda merakı özsaygısına baskın çıktı –ne de olsa söz konusu olan kendi geleceğiydi– ve tıraş bıçağıyla mektubun mührünü dikkatli bir biçimde kopardı, sonra da zarfı bir çaydanlığın buharına tutarak büyük bir özenle açtı. İşte böyle öğrendi büyükbabasının planlarının arasında onu Kuzey Amerika'da bir askerî okula yollamanın da bulunduğunu. Torununun gerektiği biçimde elinde silahıyla adam olabilmesi için Şili'nin komşu ülkelerden biriyle savaşta olmamasının ne kadar yazık olduğunu da ekliyordu büyükbaba. Severo mektubu denize atarak kendi sözcükleriyle yeni bir mektup yazıp onu aynı zarfın içine yerleştirerek, kırılmış mührün üzerine yeniden eritilmiş mum döktü. San Francisco'ya vardığında Paulina Halası, yanında iki uşağı ve oturaklı vekilharcı Williams'la birlikte onu rıhtımda bekliyordu. Başında abuk sabuk bir şapkayla, rüzgârda uçuşan öyle kat kat tüller içindeydi ki, o kadar kilolu olmasaydı havalara uçabilirdi. Yeğenini kollarında İsa heykeliyle birlikte geminin iskelesinden inerken görünce kahkahalarla gülmeye başladı, sonra da onu tutup soprano larınkine benzeyen bağrına sımsıkı bastırınca, dağ gibi memelerinin ve gardenya parfümünün arasında çocuk neredeyse boğuluyordu.

“İlk yapacağımız iş, bu korkunç şeyden kurtulmak olacak,” dedi “İsa'yı işaret ederek. Ayrıca sana üst baş almamız da gerekecek, buralarda kimse bu kılıkta gezmez,” diye de ekledi.

“Bu giysi babamındı,” diye açıkladı Severo, gururu kırılarak.”

“Belli oluyor, ölü gömücüsüne benziyorsun,” dedi Paulina, “ama hemen arkasından da çocuğun babasını kaybedeli çok zaman olmadığını anımsadı. Kusura

bakma, Severo, seni kırmak istemedim. Baban en sevdiğim kardeşimdi, ailenin içinde konuşulabilen tek kişiydi.”

“Ziyan olmasın diye onun giysilerinden bazılarını benim üzerime uydurdular,” diye açıkladı Severo, kırılgan bir sesle.”

“İşe kötü başladık. Beni bağışlayabilecek misin?”

“Tamam, hala.”

Delikanlı, bulduğu ilk fırsatta Büyükbabası Agustin’ in sahte mektubunu halasına verdi. Paulina biraz da dalgın bakışlarla mektuba bir göz attı.

“Öteki mektupta neler yazıyordu?”

Kulakları kıpkırmızı kesilen Severo yaptığını inkâr etmeye kalkıştı, ama halası onun yalanlara dolanmasına vakit bırakmadı.

“Ben de olsam aynı şeyi yapardım, sevgili yeğenim. Ona cevap verebilmek için soruyorum ne yazdığını, yoksa dediğini yapmak için değil.”

“Beni ya bir askeri okula ya da bu taraflarda varsa savaşa göndermenizi yazıyordu.”

“Geç kaldın, savaş oldu bile. Ama şimdi, eğer ilgini çekerse, Kızılderilileri katletmekle meşguller. Hani onlar da kendilerini fena savunmuyorlar; düşünsene geçenlerde General Custer’la Wyoming’deki Yedinci Süvari Alayı’ndan iki yüzden fazla askeri öldürmüşler. Herkes bundan söz ediyor. Dediklerine göre adı Yüzdeki Yağmur olan bir Kızılderili –bak ne kadar şiirsel bir ad–, General Custer’ın kardeşinden öcünü alacağına yemin etmişmiş, bu çarpışmada da onun kalbini söküp yemiş. Eee, hâlâ asker olmak istiyor musun,” diye sırttı Paulina del Valle.”

“Ben hiçbir zaman asker olmak istemedim ki, bunlar büyükbabamın düşünceleri.”

“O sahte mektupta avukat olmak istediğin yazılı, görüyorum ki yıllar önce sana verdiğim öğüt boşa gitmemiş. Aferin oğlum. Amerikan yasaları Şili’dekiler gibi değil, ama bunun hiç önemi yok. Sen avukat olacaksın. California’nın en iyi avukat yazıhanesine çırak olarak gireceksin, ilişkilerim bir işe yaraysın bari,” diye ona güvence verdi Paulina.”

“Size ömrümün sonuna kadar borçlu kalacağım, hala,” dedi Severo, “son derece etkilenmiş olarak.”

“Elbette. Bunu hiç unutmayacağımı umarım, bak hayat uzundur, senden ne zaman bir iyilik isteme gereğini duyacağım belli olmaz.”

“Bana güvenin, hala.”

Ertesi gün Paulina del Valle, yanında yeğeniyle birlikte kendi avukatlarının bürosunda boy gösterdi; bunlar, yirmi beş yıldan uzun bir süre boyunca çok yüksek komisyonlar kazanarak kendisine hizmet etmiş olan aynı avukatlardı. Onlara, lafı hiç döndürüp dolaştırmadan, bu mesleği öğrenebilmesi için yeğeninin gelecek pazartesiye başlayarak yanlarında çalıştığını görmeyi umduğunu söyledi. Avukatlar ona karşı gelediler. Halası delikanlıyı kendi evinde ikinci kattaki güneşli bir odaya yerleştirdi, ona iyi bir at satın aldı, belli bir aylık bağladı, bir İngilizce öğretmeni tuttu, sonra da onu sosyeteye tanıştırmaya koyuldu, çünkü Paulina’ya göre insanın ilişkilerinden daha iyi sermayesi olamazdı.

“Senden iki şey bekliyorum, bağlılık ve neşe.”

“Çalışmamı da beklemiyor musunuz?”

“O senin sorunun, çocuğum. Hayatını ne yapacağın beni hiç ilgilendirmez.”

Yine de Severo, onu izleyen aylarda, Paulina’nın kendisinin avukatlık firmasındaki ilerlemelerini yakından izlediğini görmüştü; kurduğu dostlukları dikkate alıyor, harcamalarının hesabını tutuyor, atacağı adımları çok önceden biliyordu. Bu kadar çok şeyi nasıl bilebildiği bir sırdı, meğer ki o içine kapanık vekilharç Williams bir gözetleme ağı kurmuş olmasın. Vekilharç, gölgeler gibi bütün işleri sessizlik içinde gören bir hizmetkârlar ordusunu yönetiyordu; malikâne bahçesinin en dibinde ayrı bir binada yaşayan bu insanların istenmedikçe aile bireyleriyle konuşmaları yasaktı. Daha önceden kâhya kadından izin almadan vekilharçla bile konuşamazlardı. Bu hiyerarşiyi anlamak Severo’ya zor gelmişti, çünkü Şili’de işler çok daha basitti. Patronlar, hatta Büyükbabası Agustin kadar despot olanlar bile,

yanlarında çalışanlara sert davranırlar, ama onların gereksinimlerini karşılar ve onlara ailenin bir parçasıymış gözüyle bakarlardı. Bir hizmetçinin kovulduğunu hiç görmemişti; o kadınlar bir evde çalışmaya ergenlik çağında girerler, ölene kadar da kalırlardı. Nob Hill'deki malikâne, içinde çocukluğunun geçtiği, kalın kerpiç duvarlı, ağır demir kapılı, çıplak duvarlara dayalı pek az mobilyası olan, manastır benzeri koca koca evlerden çok farklıydı. Paulina Halasının evindeki eşyaların listesini çıkarmaya kalkışmak olanaksızdı; som gümüşten kapı kulpları ve banyo musluklarından tutun da porselen biblo koleksiyonlarına, lake Rus kutularına, Çin işi fildişilere ve moda olan daha ne kadar sanat ya da açgözlülük eseri varsa bir yığın şey vardı burada. Feliciano Rodríguez de Santa Cruz, bunları gelen ziyaretçileri etkilemek için satın alırdı, ama yine de o, kiloyla kitap satın alan ve koltukların rengine uysun diye renklerine göre tablo edinen öteki kodaman dostları kadar görgüsüz biri değildi. Öte yandan Paulina'nın da bu hazinelere pek bir düşkünlüğü yoktu; ömründe ısmarladığı tek mobilya yatağı olmuş, bunu da estetikle ya da gösterişle hiç ilgisi olmayan nedenlerle yapmıştı. Onu asıl ilgilendiren paraydı, o kadar; tüm merakı bu parayı kurnazlıkla kazanmak, sebatla biriktirmek ve bilinçli bir biçimde yatırım yapmaktı. Kocasının edindiği şeylere ve onları nerelere yerleştirdiğine pek dikkat etmezdi; sonuçta da, sakinlerinin kendilerini birer yabancı gibi duyumsadığı debdebeli bir konak çıkmıştı ortaya. Tablolar koskocaman, çerçeveler masif, konular zorlamaydı –örneğin İran'ı fetheden İskender gibi–, ama onların dışında, konularına göre düzenlenmiş ve odalara adlarını veren küçük boyutlarda yüzlerce resim daha vardı: av salonu, deniz salonu, suluboyalar salonu gibi. Perdeler yıldızlı saçaklarla bezeli ağır kadifedendi; mermer sütunlar, koca koca Sèvres vazoların, bronz heykeller, içlerinden çiçekler ve meyveler taşan ayaklı vazolar, Venedik işi aynaların içinde sonsuza dek art arda yansıyordu. Bu ailede

kimse herhangi bir çalgı almadığı ve müzik Paulina'ya baş ağrısı verdiği halde, içlerinde narin İtalyan algıları bulunan iki müzik salonu, bir de çift katlı bir kütüphane vardı. Her köşede, üstlerine adlarının baş harfleri altınla kazınmış gümüş tükürük hokkaları bulunuyordu, çünkü ülkenin en öbür ucundaki kentte herkesin ortasında oraya buraya tükürmek son derece normaldi. Feliciano'nun odaları evin doğu kanadında, karısınınkiler de aynı katta, ama malikânenin öbür ucundaydı. Uzun bir koridorla birleşen bu iki bölüm arasında çocukların odalarıyla konuk odaları sıralanıyordu, ama Severo'nunki ve hâlâ baba evinde yaşayan tek çocuk olan büyük oğulları Matías'ın kaldığı oda dışında hepsi boştu. Şili'de sağlığa yararlı olarak kabul edilen soğuga ve rahatsızlığa alışık olan Severo del Valle'nin, şiltesinin ve kuştüyü yastıkların bedenini boğarcasına kucaklamasına, sobaların verdiği bitmek bilmez yaz havasına ve banyoda muslukları açınca her Allahın günü şakır şakır akan sıcak suyla karşılaşma sürprizine alışması haftalar almıştı. Büyükbabasının evinde helalar avlunun dibinde pis kokulu kulübelerdi ve kış sabahları erkenden kalkıldığında leğenlerdeki yıkanma suyunun üzeri buz tutmuş olurdu.

Öğle uykusu saati, genç yeğenle kimselere benzemeyen halasını o efsanevi yatağın içinde bulurdu hep; hala, bir yanında koca koca muhasebe defterleri, öbür yanında pastalarıyla arşafaların arasında olur, yeğen de yatağın ayakucundaki su perisiyle yunus arasında oturup aile konularından ve işlerden söz ederdi. Paulina bu derece yakınlığı yalnızca Severo'ya gösterirdi, özel dairesine girmeye pek az kişinin izni vardı, oysa onun yanında geceliğiyle kendini son derece rahat hissediyordu. Bu yeğen, çocuklarının ona hiçbir zaman veremedikleri mutlulukları veriyordu. İki küçük oğlu, biri Londra'da, öteki Boston'da, aile firmalarının yönetiminde sembolik işlerde keyif çatarak birer mirasyedi hayatı sürüyorlardı. Büyük oğlu Matías'ın

yazgısı ise, Rodríguez de Santa Cruz ve Del Valle ailelerinin soyunu sürdürmeye yönelikti, ama buna en küçük bir hevesi yoktu; anasıyla babasının çabalarını sürdürmekten, onların firmalarıyla ilgilenmekten ve dünyaya soyadlarını devam ettirecek erkek evlatlar getirmekten çok uzak sefahat sürmeyi ve bekârlığı bir sanat biçimine dönüştürmüştü. “Şık giyimli bir ahmaktan başka bir şey değil o,” diye tanımlamıştı onu Paulina bir keresinde Severo’nun önünde, ama oğluyla yeğeninin ne kadar iyi geçindiklerini görünce, hevesle bu yeni doğmakta olan dostluğu kolaylaştırmaya çalıştı. “Annem boşa kürek çekmez, senin beni sefahatten kurtaracağını tasarlıyor olmalı,” diye onu alaya alıyordu Matias. Severo, kuzenini değiştirme işini üstlenmeye niyetli değildi; onunla karşılaştığında kendini kaskatı ve iç karartıcı buluyordu. Giyimindeki kusursuzluğu, buz gibi soğuk alaycılığı, parasını hiç duraksamadan harcarken gösterdiği savurganlığı, kısacası Matias’ın her şeyi onu şaşırtıyordu.

“Benim işlerime alışmanı isterim. Kadınlara pek az saygı gösteren, maddeci, kaba saba bir toplum bu. Burada yalnızca servet ve ilişkiler önemlidir, sen de bunun için gereklisin bana; benim gözlerim ve kulaklarım olacaksın,” demişti Paulina yeğenine, “San Francisco’ya geldikten birkaç ay sonra.”

“Ben işlerden hiçbir şey anlamam ki.”

“Ama ben anlarım. Senden düşünmeni istemiyorum, o iş bana ait. Sen susacaksın, gözlem yapacak,” dinleyecek ve bana anlatacaksın. Sonra da fazla soru sormadan dediklerimi yapacaksın, anlaştık mı?”

“Benden dolap çevirmemi istemeyin, hala,” diye ağırbaşlı bir tavırla yalvardı Severo.”

“Görüyorum ki benimle ilgili bazı dedikodular duymuşsun... Bak oğlum, yasalar güçlüler tarafından, kendilerinden çok daha fazla olan güçsüzlere egemen olmak için çıkartılmıştır. Benim o yasalara uyma zorunluluğum yok. Başımı derde sokmadan canımın istediğini yapabilmem için tam olarak

güvenebileceğim bir avukata ihtiyacım var.”

“Umarım bu işler onurlu bir biçimde yapılır,” diye onu uyardı Severo.”

“Aman be çocuğum! Böyle hiçbir yere varamayız. Abartmadığın sürece onuruna zarar gelmeyecek,” diye karşılık verdi Paulina.

Böylece onları birbirlerine bağlayan kan bağları kadar güçlü bir anlaşmaya varmışlardı. Yeğenini ta Şili’den buraya yolladıklarına göre haylazın teki olduğundan emin olarak fazla bir şey beklemeden yanına almış olan Paulina için, soylu duygulara sahip bu zeki yeğen hoş bir sürpriz olmuştu. Severo, birkaç yıl içinde, ailesinde hiç kimsenin göstermediği bir kolaylıkla İngilizce konuşmayı becermiş, halasının firmalarını avucunun içi gibi öğrenmiş, Birleşik Devletler’i trenle bir uçtan bir uca iki kez geçmiş – bunlardan birinde Meksikalı haydutların saldırısına uğramıştı–, dahası avukat olacak vakit bile bulmuştu. Kuzini Nivea’yla her hafta yazışlıyordu; mektuplar, yıllar geçtikçe romantik olmaktan çok entelektüel olarak tanımlanabilecek bir hale gelmişti. Nivea ona ailede ve Şili’deki siyasal yaşamda olan bitenleri anlatıyordu; o da ona kitaplar alıyor, Avrupa ve Birleşik Devletler’deki kadın hakları savunucularının kaydettikleri ilerlemelerle ilgili makaleleri kesip yolluyordu. Kadınların oy kullanmalarına izin veren bir yasa değişikliği tasarısının Amerikan Kongresi’ne sunulduğu haberini, buna benzer bir şeyi Şili için hayal etmenin çılgınlıkla eşdeğerde olacağı konusunda aynı düşüncede olsalar da, uzaktan uzağa ikisi de sevinçle kutlamışlardı. “Bir kadının yaşamında harekete yer olmadığına göre, bunca çalışma ve okumayla elime ne geçiyor, sevgili kuzenim? Annem diyor ki erkekleri yanımdan kaçırdığım için kimseyle evlenemeyecekmişim, kendime bir koca istiyorsam süslenip püslenip çenemi kapamalıyımışım. Ailem, erkek kardeşlerimdeki en küçük bir bilgi gösterisini alkışlıyor –en küçük diyorum, çünkü onların ne kadar salak olduklarını bilirsin–, ama aynı şeyi ben yapınca ukalalık olarak görülüyor. Bana hoşgörü gösteren tek

kişi Dayım Jos  Francisco,      n n bana bilimden, astronomiden ve politikadan söz etmesine fırsat veriyorum, benim d   ncelerim umurunda değildir, ama üzerinde nutuk çekmeye bayıldı ı konulardır bunlar. Tüm dünya ayaklarının altında olan senin gibi erkekleri nasıl kıskanıyordum bilemezsin,” diye yazıyordu genç kız. A k, Nivea’nın mektuplarında birkaç satırdan fazla yer tutmuyor, Severo’ nunkilerde de birkaç sözcükten öteye geçmiyordu; köşede bucakta birbirlerini coşkuyla alelacele ok adıklarını unutma konusunda aralarında üstü kapalı bir anlaşma vardı sanki. Nivea, bir kadına nasıl dönüşmekte olduğunu görsün diye yılda iki kez ona kendi fotoğrafını yolluyordu; Severo da ona aynı şeyi yapma sözü veriyor ama hep unuttuyordu, tıpkı o Noel’de de eve d nmeyece ini söylemeyi unuttuğu gibi. Nivea’dan daha fazla evlenme meraklısı biri olsa, daha ele avuca sı ar yeni bir sevgili bulmak için antenlerini çoktan dikerdi, ama o Severo del Valle’nin kocası olacağından hiçbir zaman ku kuya kapılmış değildi. Bundan o kadar emindi ki, yıllarca uzayan bu ayrılık onu pek fazla kaygılandırmıyordu; Severo’yu sonsuza dek beklemeye hazırdı. Öte yandan Severo da, kuzininin anısını iyi, soylu ve saf olan her şeyin simgesi olarak kalbinde saklıyordu.

Matias'ın görünümü, annesinin onun şık giyimli bir ahmaktan başka bir şey olmadığı yolundaki kanısını doğrular nitelikteydi, ama o hiç de aptal biri değildi. Avrupa'nın en önemli müzelerinin hepsini gezmişti, sanattan anlar, ne kadar klasik şair varsa hepsinin şiirlerini ezbere bilirdi, evdeki kütüphaneyi kullanan tek kişi de oydu. Bohemle züppe karışımı kendine özgü bir tarzı vardı; bunların birincisinden gece hayatını, ikincisinden de giyim kuşamdaki ayrıntılara düşkünlüğünü almıştı. San Francisco'nun en iyi koca adayı olarak görülüyordu, ama o bekâr kalmaya kararlıydı; en can düşmanı ile havadan sudan konuşmayı, sevgililerinin en çekicisiyle buluşmaya yeğlerdi. Kadınlarla olan tek ortak yanının döl verme

olduğunu, bunun da başlı başına saçma bir amaç olduğunu söylerdi. Doğanın zorlamaları karşısında, el altında pek çokları bulunan profesyonellerden birine gitmeyi yeğliyordu. Beyefendiler arasında, bir barda atılacak bir kadeh konyakla ve bir geneleve yapılacak ziyaretle son bulmayan hiçbir gece eğlencesi düşünülemezdi; ülkede çeyrek milyondan fazla fahişe vardı ve Chinatown'daki zavallı *sing-song girls*'ten tutun da içsavaş yüzünden fuhşa itilmiş olan güney eyaletlerinden gelme kibar küçükhanımlara varana kadar bunların büyük bir çoğunluğu hayatlarını San Francisco'da kazanıyordu. Kadınların zayıf yanlarına pek az göz yuman genç vâris, bohem dostlarının kabahıklarına ise büyük bir sabır gösterirdi; tıpkı Mısır'a ismarladığı kara tütünlü incecik sigaralara ve kitaplarda ya da gerçek hayatta rastlanılan suçlara karşı duyduğu merak gibi, bu da onun kendine özgü tuhaflıklarından biriydi. Nob Hill'deki baba evinde oturuyordu ama kentin göbeğinde, tepesinde *garçonnière* dediği ve içinde ara sıra resim yaptığı, sık sık da partiler verdiği geniş bir çatı katı bulunan lüks bir dairesi vardı. Stoacılara özgü çaresiz bir yokluğun içine gömülü olarak hayatlarını zorlukla sürdüren birtakım zavallılardan, şairlerden, gazetecilerden, fotoğrafçılardan, yazar ve sanatçı olmaya özenen kimselerden oluşan bir bohem âleminin içindeydi; yaşamlarını bir yandan öksürüp bir yandan söyleşerek yarı hasta geçiren, kimi kimsesi olmayan bu adamlar, borçla yaşarlar, saat kullanmazlardı, çünkü zaman onlar için yaratılmış değildi. Bu aristokrat Şilinin arkasından kılığı ve tavırlarıyla alay ederler, ama ona katlanırlardı, çünkü birkaç dolar, bir bardak viski ya da çatı katında geceyi kafayı çekmiş olarak geçirebilecekleri bir yer için her zaman ona başvuruabilirlerdi.

“Matias'ın tavırlarında ibnelik olduğuna dikkat ettin mi,” diye bir keresinde yorumda bulunmuştu Paulina kocasına.

“Öz evladın hakkında böyle korkunç bir şeyi nasıl söylersin! Öyle insanlardan ne benim ailemde ne de

seninkinde asla olmamıştır,” diye karşılık verdi Feliciano da.”

“Atkısının rengini duvar kâğıdınıninkine uyduran normal bir erkek tanıyor musun sen,” diye işi şakaya vurdu Paulina.

“Allah kahretsin! Anası sensin, ona bir nişanlı bulmak sana düşer! Bu çocuk otuzuna geldi, hâlâ bekâr. Ona hemen bir kız bulsan iyi edersin, yoksa ya alkolik olacak ya verem ya da daha beter bir şey,” diye onu uyardı Feliciano, sıradan kurtarma çareleri için artık çok geç olduğunu bilmeden.

San Francisco yazlarına özgü o buz gibi rüzgârlı gecelerden birinde, fraklı vekilharç Williams, Severo del Valle'nin oda kapısını vurdu.

“Sizi rahatsız ettiğim için bağışlayın, efendim,” diye mırıldandı hafifçe öksürüp gırtlığını temizleyerek, sonra da eldivenli elinde tuttuğu üç mumlu şamdanla içeri girdi.

“Ne var, Williams,” diye sordu Severo telaşa kapılarak, çünkü bu evde ilk kez birisi uykusunu bölüyordu.

“Korkarım küçük bir aksilik var. Konu Bay Matias'la ilgili,” dedi Williams, “California'da hiç rastlanmayan ve kulağa saygılı olmaktan çok alaycı gibi gelen o cakalı İngiliz nezaketiyle.”

Anlattığına göre, küçükbeyin sık sık ziyaretine gittiği, kuşkuyla bir üne sahip Amanda Lowell adında bir hanımdan o geç saatte eve bir mesaj gelmişti, bunların 'başka çevre'den insanlar olduğunu söylüyordu. Severo mum ışığında notu okudu: Matias için derhal yardım gönderilmesini isteyen yalnızca üç satır vardı kâğıtta.

“Halamlara haber vermeliyiz, Matias'ın başına bir kaza gelmiş olabilir,” diye telaşlandı Severo del Valle.

“Adrese baksanıza, efendim, Chinatown'ın göbeğinde bir yer. Bence beyefendiler bunu öğrenmeseler daha iyi olur,” diye düşüncesini açıkladı vekilharç.”

“Allah Allah! Sizin Paulina Halamdan hiçbir gizliniz saklınız olmadığını sanırdım.”

“Ona rahatsızlık vermemeye çalışıyorum, efendim.”

“Ne yapmamızı önerirsiniz?”

“Zahmet olmazsa giyinin, silahlarınızı alın ve benimle gelin.”

Williams, arabalardan birini hazırlasın diye ahırdaki uşaklardan birini uyandırmıştı, ama sorunu olabildiğince sessiz halletmeye çalışıyordu, bu yüzden de dizginleri kendisi ele alarak arabayı bomboş, kapkaranlık sokaklardan Çin Mahallesi’ne doğru sürmeye koyuldu; rüzgâr her dakika arabanın fenerlerini söndürdüğünden yolunu atların içgüdüleriyle buluyordu. Severo, adamın bu daracık sokaklardan ilk kez geçmediği duygusuna kapılmıştı. Çok geçmeden arabayı bırakarak karanlık bir avluya açılan bir geçide girdiler, burunlarına kavrulmuş ceviz gibi acayip ve hoş bir koku geliyordu. Ortalıkta kimsecikler görünmüyor, rüzgârınkinden başka bir ses duyulmuyordu; sokak düzeyindeki birkaç küçük pencerenin aralıklarından sızandan başka ışık da yoktu. Williams bir kibrit yakarak kâğıttaki adresi bir kez daha okudu, sonra avluya açılan kapılardan birini seremoniye gerek görmeden itiverdi. Severo, eli silahında, onu izliyordu. Küçük bir odaya girdiler, içerisi havasız ama temiz ve derli topluydu, yoğun bir afyon kokusundan zorlukla soluk alınabiliyordu. Ortadaki bir masanın çevresinde, duvara dayalı olarak tıpkı bir geminin ranzaları gibi üst üste sıralanmış ahşap bölmeler vardı, her birinin üzeri ince bir hasırla örtülmüş, yastık niyetine de ortası çukur birer tahta parçası konmuştu. Kimilerinde ikişer kişi olmak üzere Çinliler yatıyorlardı ranzalarda; önlerinde içinde siyah renkli bir macun bulunan birer kutuyla yanar durumda küçük birer kandilin bulunduğu ufak tepşilerle yan olarak uzanmışlardı. Saat çok geç olmuş, uyuşturucu içerdekilerin çoğunda etkisini göstermişti; adamlar bir düş âlemi içinde uyuşuk uyuşuk yatıyorlardı; ince bir metal sopayı afyona batırıp onu kandilde ısıtarak çubuğunun minicik ağzına doldurmaya, sonra da bambudan bir boruyla

içine çekmeye yalnızca birkaçının gücü kalmıştı.

"Aman Allahım," diye mırıldandı Severo; böyle bir şeyden söz edildiğini duymuş, ama hiç görmemişti.

"Söylememde bir sakınca yoksa, alkolden daha iyidir bu," diye karşılık verdi Williams. İnsanı şiddete itmez ve içenden başkasına zarar vermez. Bakın burası herhangi bir bara kıyasla ne kadar sakın ve temiz.

Üzerinde bol bir gömlek, ayağında geniş paçalı pamuklu bir pantolonla yaşlı bir Çinli, topallayarak gelip onları karşıladı. Kıpırmızı minik gözleri yüzündeki derin kırışıkların arasından zorlukla görünüyordu; seyrelmiş bıyığı, sırtından sallanan ince saç örgüsü gibi kırlaşmıştı; baş ve işaretparmaklarındakilerin dışında tüm tırnakları o kadar uzamıştı ki, tıpkı yılanmış bir deniz kabuğu gibi kendi içlerine kıvrılmıştı; ağzı kara bir deliği andırıyordu, içinde kalan tek tük diş de tütünden ve afyondan kapkara kesilmişti. Bu aksak dede, yeni gelenlere Çince bir şeyler söyledi, İngiliz vekilharç da, Severo'nun şaşkın bakışları karşısında, havlamaya benzer birkaç sözcükle ona aynı dilde karşılık verdi. Hiç kimsenin kıpırdamadığı upuzun bir duraklama oldu. Çinli, sanki onu inceliyormuş gibi Williams'ın bakışlarından gözlerini ayırmıyordu, sonunda elini uzatınca öteki avucunun içine birkaç dolar koydu, yaşlı adam bunları gömleğinin altına sakladıktan sonra elinde bir mumla onu izlemeleri için işaret etti. İkinci bir odaya geçtiler, oradan da birinciye tıpatıp benzeyen üçüncüsüne ve dördüncüsüne, sonra kıvrılıp dönen bir koridor boyunca yürüdüler, birkaç basamak merdiven indiler ve kendilerini bir başka koridorda buldular. Rehberleri beklemeleri için bir işaret yaptıktan sonra bitmek bilmez birkaç dakika boyunca ortalıktan kayboldu. Ter içindeki Severo, pürdikkat kesilmiş, yarım sözcük bile söylemeye cesaret edemeyerek parmağını silahının tetiğinden ayırmıyordu. Sonunda yaşlı adam geri dönerek onları alıp bir labirentten geçirdi ve kendilerini kapalı bir kapının önünde buldular; yaşlı Çinli durup, sanki bir

haritayı çözümlemeye çalışmış gibi o kadar saçma bir dikkatle kapıyı seyretmeye koyulmuştu ki, sonunda Williams avucuna birkaç dolar daha sıkıştırınca adam kapıyı açtı. Ötekilerden daha da küçük, çok daha karanlık, daha fazla dumanla dolu ve daha iç karartıcı bir odaya girdiler, çünkü burası sokak hizasının altındaydı ve havalandırması yoktu, ama geri kalan her şey öteki odalardakinin tıpatıp eşiydi. Ahşap ranzalarda beş tane beyaz Amerikalı yatıyordu, bunlardan dördü erkekti, biri ise, olgun yaşlarda ama gözcü bir pelerin gibi çevresine yayılmış dalga dalga kızıl saçlarıyla hâlâ muhteşem güzellikte bir kadındı. Şık giysilerine bakılırsa para pul sahibi insanlardı. İçlerinden biri dışında hepsi de aynı mutlu uyuşukluk içindeydiler; o bir tanesi, üzerinde lime lime olmuş gömleğiyle kollarını haç gibi iki yana açmış, benzi kireç gibi bembeyaz, gözleri yukarı doğru kaymış, belli belirsiz soluk alarak sırtüstü yatıyordu. Matias Rodriguez de Santa Cruz'du bu kişi.

"Hadi bana yardım edin, efendim," diye buyurdu Williams, Severo del Valle'ye.

Her biri genç adamın hareketsiz kollarından birini kendi boynundan geçirdi ve ikisi birlikte onu güçlkle kaldırarak, başı öne sarkmış, bedeni bitkin, ayakları dövülmüş toprak zemin üzerinde sürüklenir bir halde, sanki çarşıdan indirilmiş birini taşıyor gibi taşındılar. Daracık koridorlardan geçerek aynı uzun yolu gerisingeriye yeniden yürüdüler ve o boğucu odaları birer birer geçerek sonunda ansızın kendilerini açık havada buldular; gecenin bozulmamış saflığı içinde, kaygı ve şaşkınlıkla da olsa derin derin nefes alabilirlerdi artık. Matías'ı ellerinden geldiğince arabanın içine yerleştirdiler ve Williams dizginlere geçip arabayı, Severo'nun, varlığından vekilharcın habersiz olduğunu sandığı garsoniyere götürdü. Williams cebinden bir anahtar çıkarıp dairenin ana kapısını açtığında, sonra da çatı katını açmak üzere cebinden bir başka anahtar çıkardığında, Severo'nun şaşkınlığı büsbütün artmıştı.

“Kuzenimi ilk kez kurtarmıyorsunuz, öyle değil mi Williams?”

“Diyelim ki bu son kez olmayacak,” diye karşılık verdi vekilharç.

Matias’ı, bir köşede duran bir Japon paravanasının arkasındaki yatağa yatırdılar; Severo ıslak bezlerle yüzünü silip, bulunduğu gökyüzünden geri dönmesi için onu sarsarken, Williams da, olan biteni halasıyle eniştesine haber vermenin yerinde olmayacağı konusunda onu uyardıktan sonra, aile hekimini getirmek üzere yola çıktı.

“Ama kuzenim ölebilir,” diye bağırdı Severo, hâlâ tir tir titreyerek.

“O halde beyefendilere bunu sizin söylemeniz gerekecek,” diye razı oldu Williams, nazık bir tavırla.

Matias, iliklerine kadar zehirlenmiş olarak, beş gün boyunca acılar içinde kıvrandı durdu. Williams, ona baksın diye çatı katına bir hastabakıcı götürmüş, yokluğu yüzünden evde kıyametler kopmasın diye önlemlerini de almıştı. Bu olay Severo ile Williams arasında acayip bir bağ kurmuş, hareketler ya da sözlerle asla belli edilmeyen üstü kapalı bir işbirlikçilik oluşturmuştu. Severo, karşısındaki vekilharç kadar kapalı kutu olmayan biri olsaydı, belli bir dostluğu paylaştıklarını ya da en azından birbirlerine sempati duyduklarını düşünebilirdi, ama o İngiliz’in çevresinde aşılması olanaksız bir ketumluk duvarı yükseliyordu. Severo onu gözlemlemeye koyulmuştu. Emri altındaki hizmetkârlara patronlarına gösterdiği aynı soğuk ve kusursuz nezaketle davranıyor, böylelikle onları ürkütmeyi başarıyordu. Gözünden hiçbir şey kaçmıyordu, ne işlemeli gümüş çatal bıçakların pırıltısı ne de bu koskoca evde yaşayanların her birinin sırları. Yaşını ya da kökenini tahmin etmek olanaksızdı, hayatının kırklı yaşlarına sonsuza dek takılıp kalmış gibiydi, İngiliz şivesinin dışında geçmişiyle ilgili en küçük bir belirti de yoktu. Beyaz eldivenlerini günde kırk kez değiştirirdi, siyah giysisi her zaman yeni ütülenmiş gibiydi, en âlâ Hollanda keteninden yapılmış

bembeyaz gömleği kaskatı kolalanmış olur, ayakkabıları ayna gibi parlardı. Nefesi için naneli pastiller çiğner, sürekli kolonya kullanırdı, ama bunu öyle belli etmeden yapardı ki, Severo o nane ve lavanta kokusunu bir tek afyon tekkesinde Matias'ı birlikte kaldırırlarken birbirlerine değdiklerinde alabilmişti. Yine o gün fark etmişti ceketinin altındaki tahta gibi sert kasları, boynundaki gergin kırışları ve bedeninin gücüyle esnekliğini; bunların hiçbirini, bu adamın İngiliz lordlarına özgü davranışlarına uymuyordu.

Severo'yla kuzeni Matias'ın, soylu yüz çizgileriyle spora ve edebiyata düşkünlükleri dışında ortak hiçbir yanları yoktu; geri kalan hiçbir özelliklerinde aynı kandan geliyor gibi görünmüyordardı; birincisi ne kadar efendi, gözüpek ve candansa, ikincisi de o kadar edepsiz, duygusuz ve sefiğ bir insandı, ama bu zıt mizaçlarına ve aralarındaki yaş farkına karşın birbirleriyle dost olmuşlardı. Matias, eskrim için gerekli olan zarafetten ve ataklıktan yoksun olan Severo'ya bu sanatı öğretmeye ve onu San Francisco'daki yaşamın zevkleriyle tanıştırmaya özenmişti, ama genç adam sefahat âlemleri için pek de uygun bir arkadaş çıkmamıştı, çünkü ayakta uyuyordu; günde on dört saatini avukatlık bürosunda çalışarak geçiriyor, geri kalan zamanında da okuyor ve ders çalışıyordu. Evdeki yüzme havuzunda çırılçıplak yüzerler, güreşte yarışarak birbirlerine teke tek meydan okurlardı. Saldırı fırsatı kollayarak biri ötekinin çevresinde dört döner, sonunda birbirlerinin üzerine atlayarak kenetlenmiş bir halde yerlerde yuvarlanırlar, en sonunda da birinden biri ötekini yere yapıştırarak tuşa getirmeyi başarırdı. Terden sırlıslık olurlar, heyecan içinde soluk soluğa kalırlardı. Severo, sanki dövüşmek kabul edilemez bir kucaklaşmamış gibi, şaşkın bir halde onu ittiği gibi yerinden fırlardı. Kitaplardan söz ederler, klasikleri tartışırlardı. Matias şiiri çok sever, baş başa olduklarında ezbere şiir okurdu; dizelerin güzelliği

karşısında öylesine duygulanırdı ki, yanaklarından aşağı gözyaşları süzülürdü. Severo böyle zamanlarda da rahatsızlık duyardı, çünkü ötekinin o yoğun duygusallığı, erkekler arasında izin verilemeyecek bir yakınlaşma biçimi gibi gelirdi ona. Bilimsel ilerlemelerle keşif yolculuklarına meraklıydı o, Matias'ın ilgisini çekmeye boşuna çabalayarak ona anlatırdı bunları ama kuzeninin kayıtsızlık zırhına bir çentik atmayı becerebildiği tek haber kentte işlenen suçlar oluyordu. Matias, yaşlı ve duyarsız bir gazeteci olan Jacob Freemont'la litrelerce viskiye dayalı acayip bir ilişki içindeydi; her zaman para sıkıntısı çeken bu adamla suç konusunda aynı hastalıklı merakı paylaşıyorlardı. Freemont hâlâ gazetelerde polisiye röportajlar yayımlamayı beceriyordu, ama yıllar önce altına hücum döneminde sözde Meksikalı bir haydut olan Joaquín Murieta'nın öyküsünü uydurduğunda, adının saygınlığını kesin olarak yitirmişti. Yazdığı makalelerle, beyaz nüfusun nefretini İspanyol asıllılara karşı kışkırtan efsanevi bir kişilik yaratmıştı. Yetkililer de ortalıktaki heyecanı yatıştırmak için Harry Love adında bir yüzbaşıya Murieta'yı yakalaması için ödül vaat etmişlerdi. Yüzbaşı, haydudun peşinde California'da üç ay dolaştıktan sonra, hızlı bir çözümde karar kılmıştı: Bir pusuda yedi Meksikalıyı öldürmüş ve elinde kesik bir kafayla geri dönmüştü. Haydudun kalıntılarını kimse teşhis edememiş ama Love'ın kahramanlığı beyazları yatıştırmıştı. O korkunç ganimet müzede hâlâ gösteriliyordu, ama Joaquín Murieta'nın genel olarak basının, özellikle de Jacob Freemont'un yarattığı bir canavar olduğu konusunda herkes aynı düşüncedeydi. Bu gazetecinin yalancı kaleminin gerçekleri bozduğu bu olay ve daha başka benzerleri, sonunda onun sahtekâr olarak nam salmasına neden olmuş ve tüm kapılar yüzüne kapanmıştı. Matias, polis muhabiri olan Freemont'la aralarındaki acayip ilişki sayesinde, cinayete kurban giden insanları olay yerinden kaldırılmadan görebiliyor, morgda otopsilere katılabiliyordu; onu tiksindirdiği kadar ona heyecan

da veren görüntülerdi bunlar. Yeraltındaki suç dünyasında yaşadığı bu serüvenlerden dehşetten sarhoş olmuş bir halde çıkıyor, dosdoğru Türk hamamına giderek, ölümün tenine sinmiş kokusunu çıkarmak için buhar banyosunda saatlerce terliyor, sonra da garsoniyerine kapanarak, bıçak darbeleriyle parçalanmış insanları gösteren feci resimler yapmaya koyuluyordu.

“Bütün bunların anlamı ne,” diye sormuştu Severo, bu Dante'vari tabloları ilk gördüğünde.”

“Ölüm düşüncesi seni de büyülemiyor mu? Cinayet korkunç bir serüven, intihar ise en uygun çözüm. Ben her iki düşünceyle de oyun oynuyorum. Öldürülmeyi hak eden kişiler vardır, sence de öyle değil mi? Bana gelince, sevgili kuzenim; tirit gibi ihtiyarlayıp ölmeyi hiç istemem ben, giysilerimi seçerken gösterdiğim aynı özenle hayatıma son vermeyi yeğlerim, işte bu yüzden inceliyorum cinayetleri, antrenman olsun diye.”

“Sen kaçıksın, üstelik yeteneğin de yok,” diye yorumda bulundu Severo.

“Sanatçı olmak için yeteneğe gerek yok ki, yalnızca cüret yeterli. Sen hiç izlenimcilerden söz edildiğini duydun mu?”

“Duymadım, ama o zavallılar böyle resim yapıyorlarsa fazla uzağa gidemezler. Daha hoş bir konu bulamaz mıydın? Şöyle güzel bir kız örneğin?”

Matias gülmeye başladı ve gelecek çarşamba garsoniyerine gerçekten güzel bir kızın geleceğini söyledi, genel kaniya göre onun San Francisco'nun en güzel kızı olduğunu da ekledi. Dostlarının onu kilden heykellerle ya da tuvaler ve fotoğraf levhaları üzerinde ölümsüzleştirebilmenin yanı sıra, ayrıca onunla sevişebilme umuduyla da birbirlerini yedikleri bir modeldi bu. Kimin ilk olacağı konusunda bahislere girişiyorlardı, ama şimdiye kadar kimse onun eline bile dokunmayı başaramamıştı.

“Çok kötü bir kusuru var: erdem sahibi. Gerçi tedavisi kolay bir hastalık ama California'da kalan tek bakire o. Onunla tanışmayı ister miydin?”

İşte Severo del Valle'nin Lynn Sommers'ı yeniden görmesi böyle oldu. O güne kadar turistik eşya dükânlarından onun kartpostallarını gizli gizli alıp onları sanki utanılacak bir hazineymiş gibi hukuk kitaplarının arasına gizlemekle yetinmişti. Onu uzaktan görebilmek için Unión Meydanı'ndaki çay salonunun bulunduğu sokakta defalarca dolaşmış, her gün gidip Paulina Halasının pastalarını alan arabacı aracılığıyla belli etmeden soruşturmalar yapmıştı, ama kızını ziyaret etmek için izin istemek üzere onurlu bir biçimde Eliza Sommers'ın karşısına çıkmaya asla cesaret edebilmiş değildi. Doğrudan yapacağı herhangi bir girişimin, ömrü boyunca sevdiği tatlı nişanlısı Nivea'ya karşı tamir edilmez bir ihanet olacağına inanıyordu, ama onunla tesadüfen karşılaşmasının farklı olacağına karar vermişti, çünkü böyle bir durum kaderin bir cilvesi olacak, kimse onu kınayamayacaktı. Lynn'i öylesine tuhaf koşullar altında kuzeni Matías'ın stüdyosunda göreceği aklının ucundan bile geçmemişti.

Lynn Sommers, ırk karışımının güzel bir örneği idi. Adının Lin Chi'en olması gerekiyordu, ama annesiyle babası, Çinlilere köpek gibi davranılan Birleşik Devletler'de çocuklarının yaşamlarını kolaylaştırmak için onların adlarını Amerikanlaştırmayı ve onlara Sommers olan anne soyadını vermeyi kararlaştırmışlardı. Büyük oğullarına, babasının eski dostunun anısına Ebanizer adını vermişlerdi, ama ona şanslı anlamında Lucky diyorlardı, çünkü Chinatown'da o zamana kadar görülmuş en şanslı çocuğu o. Altı yıl sonra doğan küçük kızlarına ise, babasının uzun yıllar önce Hong Kong'da toprağa vermiş olduğu ilk karısının anısına Lin adını vermişler, ama nüfusa kaydettirirlerken İngilizce yazım kurallarına göre Lynn biçiminde yazdırmışlardı. Tao Chi'en'in kızına adını veren ilk eşi, kocasının taparcasına sevdiği ve ince hastalıktan çok genç yaşta ölüp gitmiş, minicik ayakları sargılı, kırılğan bir yaratıktı. Eliza Sommers, Lin'in inatçı

anısıyla birlikte yaşamayı öğrenmiş ve sonunda onu ailenin bir üyesi, yuvasının esenliğini gözeten görünmez bir koruyucu olarak kabullenmişti. Yirmi yıl önce bir kez daha çocuk beklediğini anladığında, hamileliğini hayırlısıyla sona erdirmesine yardımcı olması için Lin'e yalvarmıştı, çünkü daha önce birkaç kez düşük yapmıştı ve yorgun düşen bedeninin çocuğu tutması umudu pek yoktu. Karısını her defasında California'daki en iyi Batılı tıp uzmanlarına götürmenin yanı sıra kendi *zhong-yi* olanaklarını da onun hizmetine sunmuş olan Tao Chi'en de bunu ona böyle anlatmıştı.

"Bu kez sağlıklı bir kız doğacak," diye ona güvence vermişti Eliza.

"Nereden biliyorsun," diye sormuştu kocası da.

"Lin'den öyle istedim de ondan."

Eliza, kocasının ilk eşinin hamilelik sırasında kendisine destek olduğuna, kızını dünyaya getirirken kendisine güç verdiğine, sonra da bebeğe güzellik yetisini armağan etmek üzere tıpkı bir peri kızı gibi beşiğinin üzerine eğildiğine inanmıştı hep. Bitkin haldeki anne, sonunda kızını kolları arasına aldığı anda, "Adı Lin olacak," demişti; ama Tao Chi'en korkmuştu bundan, kızına o kadar genç yaşta ölmüş bir kadının adını vermek hiç de iyi bir fikir değildi. Sonunda kötü kadere çanak tutmamak için bu adın yazılışını değiştirmekte uzlaşmışlardı. "Aynı biçimde söyleniyor ya, önemli olan tek şey bu," diye karara varmıştı Eliza.

Lynn Sommers, damarlarında anne tarafından İngiliz ve Şili kanı taşıyordu, baba tarafından da Çin'in kuzeyindeki uzun boylu insanların genlerine sahipti. Tao Chi'en'in basit bir şifacı olan büyükbabası, şifalı bitkilerle çeşitli bedensel ve akılsal hastalıklara karşı yapılacak büyüler konusunda bildiklerini kalıtsal olarak kendi soyundan gelen erkeklere bırakmıştı. Bu soyun en sonuncusu olan Tao Chi'en, Kantonlu bir bilgenin yanında *zhong-yi* olarak çalışmakla ve yalnızca geleneksel Çin tıbbıyla değil, aynı zamanda Batı'daki tıp bilimiyle ilgili olarak da eline ne geçtiyse okuduğu bir çalışma hayatı boyunca

babadan kalan bu mirası zenginleştirmişti. Zamanla San Francisco'da kendine sağlam bir saygınlık edinmişti; Amerikalı doktorlar ona danışmaya geldikleri gibi, çeşitli ırklardan müşterileri de vardı, ama hastanelerde çalışmasına izin verilmiyordu ve hekim olarak etkinliği yalnızca Çin Mahallesi'yle sınırlıydı; burada satın aldığı büyük bir evin giriş katını muayenehane, ikinci katını ise mesken olarak kullanıyordu. Edindiği saygınlık koruyordu onu: Hepsisi de küçük yaşta kızlar olan seks trafiğinin acınası köleleri Chinatown'da verilen adlarıyla *sing-song girls* için yaptıklarına kimse ses çıkarmıyordu. Tao Chi'en, elinden geldiğince fazla kızı genelevlerden kurtarmayı kendine iş edinmişti. Çin toplumunu denetim ve gözetim altında tutup koruma hizmetlerini pazarlayan çeteler olan *tong*'lar, onun California'dan uzakta yepyeni fırsatlar sunabilmek için küçük fahişeleri satın aldığını biliyorlardı. Onu birkaç kez tehdit etmişler, ama daha köklü önlemler almamışlardı, çünkü içlerinden herhangi biri de er ya da geç bu ünlü *zhong-yi*'nin hizmetlerine gereksinim duyabilirdi. Tao Chi'en Amerikalı yetkililere başvurmadığı ve kızları yaygara koparmadan bir karınca sabrıyla birer birer kurtardığı sürece ona göz yumabilirlerdi, çünkü bu işin getirdiği muazzam kazançlara bir zararı dokunmuyordu. Tao Chi'en'i bir tehlike olarak gören tek kişi, Asyalı genç kızlar konusunda uzmanlaşmış pek çok salonun sahibesi olan, San Francisco'daki en başarılı kadın tüccarı Ah Toy'du. Bu kadın tek başına yılda yüzlerce kız çocuğunu, gerektiği biçimde rüşvet yedirilmiş vurdumduymaz Amerikalı yetkililerin gözleri önünde ülkeye sokuyordu. Ah Toy, Tao Chi'en'den nefret ediyordu; kaç kez dediği gibi, bir daha ona muayene olmaksızın ölmeyi yeğlerdi. Bunu öksürükten perişan bir haldeyken bir kez yapmıştı, ama o gün her ikisi de, sözcüklerle ifade edilmesine gerek kalmadan, sonsuza dek birbirlerinin can düşmanı olacaklarını anlamışlardı. Tao Chi'en tarafından kurtarılan her bir *sing-song girl*, o kız kendi

genelevlerinden birine ait olmasa bile, sanki Ah Toy'un tırnağının altına saplanmış bir dikendi. Tao Chi'en için olduğu gibi Ah Toy için de bu bir ilke sorunuydu.

Tao Chi'en gün ağarmadan önce kalkıp bahçeye çıkar, bedenini formda, aklını da berrak tutabilmek için yakın dövüş sporu antrenmanlarını yapardı. Hemen arkasından yarım saat boyunca meditasyona dalar, sonra da çay yapmak üzere ocağı yakardı. Eliza'yı bir öpücük ve bir fincan yeşil çayla uyandırır, o da çayını yatakta ağır ağır yudumlardı. Bu an her ikisi için de kutsaldı: Birlikte içtikleri bu bir fincan çay, sınıksız kucaklaşarak paylaştıkları geceyi sona erdirmiş oluyordu. Odalarının kapalı kapısı ardında olan bitenler, gün boyunca harcanacak çabaların zorluklarını karşılıyordu. Her ikisinin de sevgisi, İngilizce olarak anlaşıma ve hem kültürel hem de ırksal önyargıları aşma gereğinden tutun da aralarındaki yaş farkına varana kadar yumak halindeki bir sürü engelin ortasında ince ince örülen yumuşacık bir dostluk olarak başlamıştı. Onları birbirinden ayıran gözle görülmez sınırı aşmaya cesaret edene kadar üç yıldan uzun bir süre boyunca aynı çatı altında yaşamış ve çalışmışlardı. Eliza'nın, bir gölge gibi parmaklarının arasından kayıveren kuramsal bir sevginin peşinde binlerce kilometrelik bitmek bilmez bir yolculuk boyunca dönüp dolaşarak yolda tüm geçmişini ve masumiyetini parça parça geride bırakması, sonra da kaderinin Tao Chi'en'in yanında olduğunu anlayabilmesi için, efsanevi haydut Joaquín Murieta'nın alkol içinde yumuşamış kesik kafasının karşısında saplantılarıyla yüzleşmesi gerekmişti. Oysa *zhong-yi* bunu çok daha önce anlamış ve olgun bir aşkın suskun sebatkârlığı içinde beklemişti.

Eliza'nın, odasını Tao Chi'en'inkinden ayıran sekiz metrelik koridoru en sonunda aşmaya cesaret edebildiği gece, sanki bir balta darbesi geçmiş kökünden kesivermiş gibi, yaşamları tümünden değişmişti. O ateşli geceden sonra geriye dönme

yolunda ne bir istek ne de en küçük bir olanak ortaya çıkmış, ırkların karışımını hoş görmeyen bir dünyada kendilerine bir yer açma savaşına girişilmişti yalnızca. Eliza üzerinde geceliğiyle karanlıkta el yordamıyla, yalınayak gelmiş, Tao Chi'en'in oda kapısını kilitli olmadığından emin olarak itmişti, çünkü onun da kendisini aynı biçimde arzu ettiğini tahmin ediyor, ama bu kadar emin olmasına rağmen aldığı kararın geriye dönüşü olmayan sonucunu düşündükçe korkuya kapılıyordu. O adımı atana kadar çok büyük bir kuşku yaşamıştı, çünkü *zhong-yi* onun koruyucusu, babası, ağabeyi, en yakın dostu ve bu acayip ülkedeki tek yakınıydı. Onun sevgilisine dönmekle bunların hepsini birden yitirmekten korkuyordu; ama artık kapının eşiğine varmıştı bir kez ve ona dokunma özlemi mantığın inceliklerine baskın çıkıyordu. Odaya girdi ve masanın üzerinde yanan mumun ışığında onun, beyaz pamuklu gömleğiyle pantolonunu giymiş, yatağının üzerinde bağdaş kurup oturarak kendisini beklemekte olduğunu gördü. Eliza, onun koridorda kendi adımlarının sesine kulak kabartarak kaç geceyi böyle geçirmiş olabileceğini kendi kendine sormadı bile, çünkü kendi cesaretinden şaşkına dönmüş bir halde, beklentileri karşısında utancından tir tir titriyordu. Tao Chi'en geri dönmesi için ona fırsat vermedi. Onu karşılamak üzere yerinden kalkarak kollarını iki yana açtı, Eliza da ona çarpana kadar kör gibi ilerledikten sonra yüzünü göğsüne gömerek o adamın öylesine iyi tanıdığı kokusunu içine çekti, deniz suyunun tuzlu kokusuydu bu; bir yandan da dizleri çözöldüğünden iki eliyle gömleğine yapışmıştı ve gem vurulamaz bir biçimde sel gibi dudaklarından dökülen birtakım açıklamalar onun mırıldandığı Çince aşk sözcüklerine karışıyordu. Kendisini kucığına alarak yumuşacık bir hareketle yatağın üzerine yatırdığını hissetti, sonra da onun ılık solugunu boynunda, ellerini bedeninde hissetti, işte o zaman içini bastıramadığı bir huzursuzluğun kaplamasıyla pişmanlık ve korku içinde titremeye başladı.

Tao Chi'en, eşi Hong Kong'da öldüğünden beri, kendini arada bir parayla tutulmuş kadınların alelacele kucaklamalarına bırakarak avutmuştu. Altı yıldan fazla bir süredir de kimseyle sevişmemişti, ama bunu aceleye getirip mahvetmek istemiyordu. Eliza'nın bedenini kaç kez gözünün önünden geçirmişti, onu öyle iyi tanıyordu ki o yumuşacık çukurlarda ve küçük tepelerde sanki elinde bir haritayla gezmek gibiydi bu. Eliza aşkı ilk sevgilisinin kollarında tattığını sanıyordu, ama Tao Chi'en'le yakın ilişkiye girdiğinde ne kadar büyük bir bilgisizlik içinde olduğu meydana çıkmıştı. On altı yaşında aklını başından alan ve uğruna dünyanın yarısını dolaşarak hayatını kaç kez tehlikeye attığı o tutku, bugün artık kendisine saçma görünen bir seraptan başka bir şey değildi; Eliza o zamanlar aşkın kendisine âşık olmuş, yanında kalmaktan çok çekip gitmeye meraklı bir erkeğin kendisine verdiği kıvrıntılarla yetinmişti. Şili'de tanımış olduğu o genç idealistin California'da Joaquín Murieta adında efsanevi bir hayduda dönüştüğüne inanarak, onu dört yıl boyunca aramış durmuştu. Bütün o süre içinde Tao Chi'en de, Eliza'nın onları birbirlerinden ayıran kapının eşigini er ya da geç aşacağından emin olarak, o dillere destan dinginliği içinde beklemişti onu. Joaquín Murieta'nın kesik kafasını Amerikalılara eğlence, Latinlere de ibret olsun diye sergilediklerinde, Eliza'ya eşlik etmek de Tao Chi'en'e düşmüştü. Eliza'nın o iğrenç ganimetin görüntüsüne katlanamayacağını sanmıştı, ama o, içinde sözde caninin kesik kafasının bulunduğu kavanozun önünde dikilerek, sanki söz konusu olan bir lahana turşusuymuş gibi kılı bile kıpırdamadan bakmıştı, ta ki sonunda onun yıllar boyu peşinden koştuğu o adam olmadığından iyice emin olana kadar. Aslında onun kimliği umurunda bile değildi, çünkü olanaksız bir aşkın peşinde yaptığı o uzun yolculuk boyunca Eliza aşk kadar değerli bir şeyi edinmişti: yani özgürlüğü. "Artık özgürüm," diyebilmişti yalnızca, o kafanın karşısında. Tao Chi'en, sonunda Eliza'nın eski sevgilisinden

kurtulduğunu, onun yaşıyor mu, yoksa Sierra Nevada'nın eteklerinde altın ararken ölmüş mü olduğunun umurunda olmadığını anlamıştı; her ne olursa olsun Eliza artık onu aramayacak ve adam günün birinde çıkıp gelecek olursa onu gerçek boyutlarında görebilecekti. Tao Chi'en onu elinden tutmuş ve o uğursuz sergiyi bırakıp dışarı çıkmışlardı. Dışarıda temiz havayı içlerine çekmişler ve yaşamlarında yeni bir aşamaya başlamaya hazır olarak huzur içinde yürümeye koyulmuşlardı.

Eliza'nın Tao Chi'en'in odasına girdiği gece, Şili'deki ilk aşkıyla gizli gizli ve alelacele sevişmelerinden çok farklıydı her şey. O gece hazzın pek çok olanaklarından birkaçını keşfetmiş ve ömrünün geri kalanına tek başına egemen olacak bir aşkın derinliklerini tanımaya başlamıştı. Tao Chi'en, büyük bir dinginlik içinde, o güne kadar üst üste birikegelmiş korku katmanlarından ve yararsız anılardan onu birer birer kurtarmış, sonunda titremeyi bırakıp gözlerini açana kadar, bilinçli parmaklarının altında rahatlayana kadar, onun kıvrım kıvrım kıvrılarak kendisine açılıp aydınlandığını duyumsayana kadar, onun tam bir teslimiyet içinde, sırlıslıkla, kendini vermeye ve onu içine tümüyle almaya hazır olduğunu görene kadar, ikisi de artık nerede olduklarını, kim olduklarını, kimin nerede bitip kimin nerede başladığını bilemez hale gelene kadar, yorulmak bilmez bir sebatla onu okşadı durdu. Tao Chi'en onu orgazmın da ötesinde aşkla ölümün benzer oldukları gizemli bir boyuta götürmüştü. Ruhlarının genişlediğini, isteklerle anıların yok olduğunu ve kendilerini uçsuz bucaksız tek bir aydınlığın içine bıraktıklarını duyumsamışlardı. Birbirlerini tanıyarak o olağanüstü boşluğun içerisinde kucaklaşmışlardı, çünkü Tao Chi'en'in dediği gibi belki de daha önceki yaşamlarında orada birlikte olmuşlardı ve gelecekteki yaşamlarında daha pek çok kez birlikte olacaklardı. Tao'nun heyecanla anlattığına göre, onlar ezeli ve ebedi sevgililerdi, birbirlerini defalarca arayıp bulmaktı karmaları; ama

Eliza gülerek, bunun karma gibi ciddi bir şey değil, yalnızca sevişme isteği olduğunu söyledi; doğrusunu isterse yıllardan beri bunu onunla yapmaya içi gidiyor, bundan sonra da Tao'nun hevesini kaybetmeyeceğini umuyordu, çünkü hayattaki en öncelikli işi buydu artık. O gece ve ertesi günün büyük bir bölümünde sevişmişlerdi, ta ki sonunda açlık ve susuzluk onları odadan çıkmak zorunda bırakana kadar; mutluluktan sarhoş bir halde tökezleyerek yürüyorlar, birden uyanıp da boş bir hayalin peşinde kaybolduklarını anlarlar korkusuyla birbirlerinin elini bırakmıyorlardı.

Onları o geceden sonra birbirlerine bağlayan ve olağanüstü bir dikkatle besledikleri bu aşk, kaçınılmaz terslikler olduğunda da onlara destek olmuş ve onları korumuştur. O tutku zamanla sevecenliğe ve neşeye dönüşmüş, sevişmenin iki yüz yirmi iki yolunu keşfetmekten vazgeçmişlerdi, çünkü üç-dört tanesi yeterliydi ve birbirlerini karşılıklı olarak şaşırtmak gerekmiyordu. Birbirlerini tanıdıkça daha da büyük bir sevgiyi paylaşıyor olmuşlardı. O ilk aşk gecesinden sonra, aynı havayı soluyarak ve aynı düşleri görerek, sımsıkı bir düğüm halinde uyuyorlardı artık; ama yaşantıları kolay değildi, neredeyse otuz yıl boyunca kendileri gibi bir çifte yer olmayan bir dünyada birlikte olmuşlardı. Yıllar geçip gittikçe o ufak tefek beyaz kadınla o uzun boylu Çinli, Chinatown'da bildik bir görüntü haline dönüşmüşler, ama hiçbir zaman tam olarak kabul görmemişlerdi. Birbirlerine başkalarının önünde dokunmamayı, tiyatrodaki ayrı yerlerde oturmamayı, sokakta da birbirlerinin birkaç adım uzağında yürümeyi öğrenmişlerdi. Bazı restoranlara ve otellere birlikte giremezlerdi; Eliza'nın manevi annesi Rose Sommers'ı ziyaret etmesi, Tao Chi'en'in de Hobbs'un kliniğinde akupunktur üzerine bir konuşma yapması için İngiltere'ye gittiklerinde de, bu yolculuğu geminin birinci mevki bölümünde yapamamışlar, geceleri Eliza kocasıyla yatabilmek için gizlice onun yanına kaçırılmış olsa da, aynı kamarayı bile

paylaşamamışlardı. Bir Budist töreniyle sessiz sedasız evlenmişlerdi ama birleşmelerinin yasal bir değeri yoktu. Lucky ile Lynn, babaları tarafından tanınmış gayrimeşru çocuklar olarak kayıtlı görünüyordular. Tao Chi'en, bitmek bilmez formaliteler ve rüşvetlerden sonra yurttaş olmayı becermiş, California'daki ırk ayrımcısı yasalardan biri olan Çinlilerin İhracı Yasası'nı delen pek az Çinliden biri olmuştu. Yeni vatanına hayranlığı ve bağlılığı tamdı, bunu da İçsavaş'ta cepheye gönüllü olarak gidip çatışmaların sürdüğü dört yıl boyunca *yankee* doktorların yanında yardımcı olarak çalışmak üzere kıtayı baştan başa geçtiğinde kanıtlamıştı, ama yine de kalbinin derinliklerinde kendini son derece yabancı hissediyor ve bütün ömrü Amerika'da geçmiş olsa da, bedeninin Hong Kong'da toprağa verilmesini arzu ediyordu.

Eliza Sommers ile Tao Chi'en ailesi, Chinatown'dakilerden çok daha sağlam ve iyi yapılmış, rahat ve geniş bir evde oturuyordu. Çevrelerinde daha çok Kanton Çincesi konuşuluyordu ve yemeklerden gazetelere kadar her şey Çinliler içindi. Ondan birkaç blok ötede de, Eliza Sommers'ın sırf İspanyolca konuşma zevki için gidip dolaştığı, Misyon denilen İspanyol mahallesi yer alıyordu, ama onun günleri, o zarif çay salonunun bulunduğu Union Meydanı'nın yakınlarında Amerikalılar arasında geçiyordu. Eliza, yaptığı pastalarla ta başından beri ailenin geçimine katkıda bulunuyordu, çünkü Tao Chi'en'in gelirinin büyük bir bölümü başkalarına gidiyordu: Hastalık ve felaket günlerinde zavallı Çinli işçilerin yardımına harcanmıyorsa, köle kızları gizlice satın almaya yarıyordu. O kızları rezil bir yaşamdan kurtarmak, Tao Chi'en'in en kutsal görevi haline gelmişti; Eliza da bunu ta başından beri böyle görmüş ve kocasının özelliklerinden biri olarak kabul etmişti; onu sevmesinin pek çok nedenlerinden biriydi bu da. Durmadan para isteyerek onu üzmemek için kendi

pastane işini kurmuştu; çocuklarına en iyi Amerikan eğitimini verebilmek için ekonomik özgürlüğüne gereksinimi vardı, çünkü onların Birleşik Devletler'le tümüyle bütünleşmelerini ve Çinlilere ya da İspanyol asıllılara konulan sınırlamaların dışında kalmalarını istiyordu. Lynn'le bunu başarmıştı, ama Lucky'ye gelince planları başarısızlığa uğramıştı, çünkü çocuk kökeniyle gurur duyuyordu ve Chinatown'dan çıkmaya hiç niyeti yoktu.

Lynn babasına tapıyordu –zaten o yumuşacık, eliaçık adamı sevmemek olanaksızdı–, ama ırkından utanıyordu. Çinliler için tek yerin kendi mahalleleri olduğunun, kentin geri kalanında ise nefret edildiklerinin ayrımına daha çok küçük yaşta yken varmıştı. Beyaz çocukların en büyük eğlencesi, semavileri taşa tutmak ya da onlara bir temiz sopa çektikten sonra saç örgülerini kesmekti. Lynn de annesi gibi bir ayağı Çin'de, öteki Birleşik Devletler'de yaşıyordu, her ikisi de İngilizce konuşuyorlar, evin içinde ipekli gömlek ve pantolon giyseler de Amerikan modasına göre giyinip taranıyorlardı. İnce uzun kemik yapısıyla çekik gözlerinin dışında Lynn'de babasından pek az, annesinden ise daha da az şey vardı: Onun o görülmedik güzelliğinin nereden geldiğini kimse bilmiyordu. Lynn'in ağabeyi Lucky'nin yaptığı gibi sokakta oynamasına hiçbir zaman izin vermemişlerdi, çünkü Chinatown'da varlıklı ailelerden kadınlarla kız çocukları toplumdan tümüyle ayrı yaşarlardı. Mahalle içine çıktığı ender zamanlarda, neredeyse tamamı erkek olan kalabalığın ilgisini uyandırmamak için, bakışları yere çevrilmiş olarak babasının elinden tutup yürürdü. Ama her ikisi de dikkati çekiyordu: Kız, güzelliğiyle, adam da *yankee*'ler gibi giyindiği için. Tao Chi'en, daha yıllar önce vazgeçmişti kendininkilere özgü o tipik saç örgüsünden; kısa kesili saçları geriye doğru briyantınlanmış olarak, üzerinde tertemiz siyah kostümü, yakası kolalı gömleği ve silindir şapkasıyla dolaşır olmuştu. Ama Chinatown'ın dışında Lynn, herhangi bir beyaz kız

gibi tümüyle serbest dolaşırdı. Bir Presbiteryen okulunda öğrenim görmüş, burada öğrendiği Hristiyanlığın ana bilgilerini babasının Budist yöntemleriyle birleştirmesi sonucunda, İsa'nın Buddha'nın yeniden bedenleşmiş biçimi olduğuna inanmıştı. Yalnızca alışverişe, piyano derslerine ve okul arkadaşlarını ziyarete giderdi; öğleden sonraları da annesinin çay salonunda oturup okul ödevlerini yapar, on sente aldığı ya da büyük halası Rose'un Londra'dan gönderdiği aşk romanlarını tekrar tekrar okuyarak oyalanırdı. Eliza Sommers'ın mutfak işlerine ya da daha başka bir ev işine onun ilgisini çekme çabaları boşa gitmişti; kızı gündelik işler için yaratılmışa benzemiyordu.

Lynn büyüdükçe, o başka dünyalardan gelme melek yüzü hiç değişmemiş, bedeni insanın aklını başından alacak kıvrımlarla dolmuştu. Onun fotoğrafları yıllarca fazla bir etki yaratmadan ortalıklarda dolaşmıştı, ama on beş yaşına gelip de bedeni kesin çizgilerine kavuştuğu ve erkekleri kırıp geçiren çekiciliğinin bilincine vardığında her şey değişmişti. Onun bu korkunç gücünün olası sonuçları karşısında dehşete kapılan annesi, sadelik kurallarını hiç durmadan kafasına sokup, ne omuzlarını ne de kalçalarını oynatarak asker gibi yürümeyi öğreterek, kızının erkekleri baştan çıkarma güdüsünü baskı altında tutmaya çalışmıştı, ama hepsi boşunaydı: Hangi yaşta, hangi ırktan ve hangi koşullarda olursa olsun, bütün erkekler dönüp hayranlıkla bakıyorlardı ona. Güzelliğinin avantajlarını anlayan Lynn, küçükken yaptığı gibi ona lanet etmeyi bir yana bırakmış, kendisini evliliğin mutluluğuna götürecekt prensi kanatlı bir atın üzerinde çıkagelene kadar, kısa bir süre sanatçılara modellik etmeye karar vermişti. Annesiyle babası, çocukken çektiği salıncaktaki peri kızı resimlerine masum bir kapris olarak göz yummuşlardı, ama o yepyeni kadın görünümü içinde kameraların karşısında boy göstermesini korkunç bir tehlike olarak görüyorlardı. "Böyle poz vermek edepli bir iş değil, bu kendini mahvetmek demek," diye

yargıya varmıştı Eliza Sommers üzüntü içinde, çünkü kızını ne fantezilerinden vazgeçirebileceğinin ne de onu kendi güzelliğinin tuzağından kurtarabileceğinin farkındaydı. Seviştikten sonra dinlenmekte oldukları o en uygun zamanlardan birinde Tao Chi'en'e de açtı bu kaygılarını; o da karısına, herkesin kendi karması olduğunu, başkalarının yaşamlarını yönetmenin mümkün olmadığını, insanın yalnızca kendi yaşamının yönünü kimi zaman düzeltebileceğini anlattı; ama Eliza, felaketin kızını gafıl avlamasına göz yumamazdı. Lynn fotoğrafçılara poz verdiğinde annesi hep onunla birlikte gitmiş, artistik bahanelerle baldırlarını açmasına falan izin vermeden onun namusunu korumuştı, şimdi kız on dokuzuna geldiğine göre ona gösterdiği özeni iki katına çıkarmaya hazırdı.

"Lynn'in peşinde dolaşan bir ressam var. Bir Salome tablosu için poz vermesini istiyor," diye bir gün haber verdi Eliza kocasına."

"Kimin tablosu," diye sordu Tao Chi'en, gözlerini tip ansiklopedisinden doğru dürüst kaldırmadan."

"Salome, hani şu yedi tüllü kadın. İncil'i okusana."

"İncil'dense herhalde iyi bir şeydir," diye mırıldandı kocası, dalgın dalgın."

"Vaftizci Yahya zamanında moda nasıldı, sen biliyor musun? Ben gözümü dört açmasam, kızını göğüsleri çıplak olarak resmederler!"

"Öyleyse sen de gözünü dört aç," diye gülümsedi Tao, karısının beline sarılıp onu dizlerinin üzerindeki kocaman kitabın içine oturatarak; sonra da düş gücünün tuzaklarından korkuya kapılmaması için uyardı onu.

"Ay, Tao! Ne yapacağız biz bu Lynn'le?"

"Hiçbir şey, Eliza, günü gelince evlenecek ve bize torunlar verecek."

"O henüz bir çocuk!"

"Çin'de olsa, koca bulmak için yaşı çoktan geçmiş olurdu."

"Ama biz Amerika'dayız ve o bir Çinliyle evlenmeyecek," diye kararını bildirdi Eliza.

“Neden? Yoksa Çinliler hoşuna gitmiyor mu,” diye onu alaya aldı *zhong-yi*.

“Bu dünyada senin gibi bir tane daha yoktur, Tao, ama ben Lynn’in bir beyazla evleneceğine inanıyorum.”

“Duyduğuma göre Amerikalılar sevişmeyi bilmiyorlarmış.”

“Belki sen onlara öğretebilirsin,” diye kıpkırmızı oldu Eliza, burnunu kocasının boynuna gömerek.”

Lynn, tüllerin altına ten rengi ipekli bir tayt giyerek, annesinin yorulmak bilmez bakışları altında Salome tablosu için poz verdi, ama Eliza Sommers, kızına, Ünön Meydanı’nın orta yerine dikilecek olan cumhuriyet heykeli için modellik etmek kadar büyük bir onuru önerdiklerinde aynı katılığı gösteremedi. Bu iş için bağış toplama kampanyası aylar sürmüştü ve insanlar ellerinden gelen yardımı yapıyorlar, öğrenciler birkaç sentle, dullar birkaç dolarla, Feliciano Rodríguez de Santa Cruz gibi para babaları da insanın ağzının suyunu akıtacak çeklerle katılıyorlardı. Gazeteler her gün bir önceki gün ulaşılan miktarı bildiriyordu; sonunda bu iddialı tasarı için ta Philadelphia’dan özel olarak getirilmiş ünlü heykeltıraşa anıtı sipariş edecek kadar para birikmişti. Kentin en seçkin aileleri, sanatçıya kendi kızlarını seçme fırsatını verebilmek için partiler ve balolar düzenlemekte birbirleriyle yarış halindeydiler; cumhuriyet heykeli için poz verecek modelin San Francisco’nun simgesi olacağını herkes biliyordu ve bütün genç kızlar bu ayrıcalığa sahip olma hevesindeydiler. Cüretli fikirlere sahip modern bir insan olan heykeltıraş, ideal genç kızı haftalarca arayıp durmuş, ama kızların hiçbirini onu tatmin etmemişti. Sonunda dünyanın dört bir ucundan gelmiş cesur göçmenlerin kurduğu güçlü Amerikan ulusunu temsil edecek kişinin bir melez olmasını istediğini duyurdu. Tasarının mali destekçileriyle kentin ileri gelenleri dehşet içinde kalmışlardı; beyazlar, başka renkten insanların tam olarak insan olduklarını düşünemiyorlardı ve hiç kimse, bu

adamın niyetlendiği gibi, Union Meydanı'ndaki bir kaidenin üzerine çıkmış kente yukardan bakan bir melezden söz edilmesini bile istemiyordu. Gazeteciler, California'nın sanat konusunda avangard olduğu düşüncesindeydiler, ama bu melez heykeli de artık biraz fazlaydı. Heykeltıraş tam baskılar karşısında boyun eğip Danimarka kökenli bir kızda karar kılmak üzereyken, kendini çikolatalı bir *éclair* pastasıyla avutmak niyetiyle rastlantı olarak Eliza Sommers'in pastanesine girince, Lynn'i gördü. Heykeli için onca zamandır aradığı kadın buydu işte: Uzun boyluydu, biçimliydi, kemik yapısı kusursuzdu, yalnızca bir imparatoriçenin ağırbaşlılığına ve klasik yüz çizgilerine değil, aynı zamanda tam istediği gibi egzotik bir havaya da sahipti. Onda uyumdan da öte, kendine özgü bir şey vardı; Doğu'yla Batı'nın, şehvetle masumiyetin, güçlülükle zarafetin bir karışımı olarak heykeltıraşın tam anlamıyla aklını başından almıştı. Bu basit pastacı aileye büyük bir onur bahsettiğinden emin bir halde, kızını model olarak seçtiğini annesine müjdelediğinde, katı bir itirazla karşılaştı. Eliza Sommers, tek yaptıkları parmaklarıyla bir düğmeye basmak olan fotoğrafçıların stüdyolarında Lynn'e göz kulak olacağım diye vakit harcamaktan bıkmış usanmıştı. Birkaç metre yükseklikte bronz bir heykel yapmayı tasarlayan bu ufak tefek adamın önünde aynı işi yapma düşüncesi dayanılır gibi değildi; ama Lynn, cumhuriyeti temsil etme perspektifi karşısında öylesine kıvanç duyuyordu ki, Eliza onu reddedecek cesareti bulamadı kendinde. Heykeltıraş, bu durumda en uygun kılığın kısa bir tunik olacağına anneyi razı etmekte güçlük çekiyordu, çünkü Eliza, Kuzey Amerika Cumhuriyeti'yle Yunan kıyafeti arasında hiçbir bağlantı göremiyordu; sonunda Lynn'in bacakları ve kolları çıplak, ama göğüsleri örtülü olarak poz vermesinde uzlaştılar.

Lynn kendi romantik dünyasının içinde yitip gitmiş olarak annesinin onun iffetini koruma kaygılarının uzağında yaşıyordu. Akılları çelen fiziksel

görünümü dışında hiç de olağanüstü bir yanı yoktu; pembe renkli defterlere şiirler kopya edip minik porselen biblolar biriktiren, normal ve sıradan bir kızdı o. Ağır davranışları zarafetten değil tembelliktendi, melankolik hali gizemli olmasından değil boşluğundan geliyordu. "Onu rahat bırakın, ben hayatta olduğum sürece onun hiçbir eksiği olmayacaktır," diye kaç kez güvence vermişti Lucky, çünkü kız kardeşinin ne kadar aptal olduğunun ayırımına tam olarak varabilen bir tek o olmuştu.

Lynn'den epeyce büyük olan Lucky katıksız bir Çinliydi. Herhangi bir resmi formaliteyi yerine getirmesi ya da fotoğraf çekirtmesi gereken ender zamanların dışında bol bir gömlekle geniş paçalı bir pantolon giyip beline kuşak sarar, tahta tabanlı pabuçlarla dolaşırdı, ama başında hep bir kovboy şapkası vardı. Babasının kibar tavırlarından, annesinin zarafetinden ya da kız kardeşinin güzelliğinden hiç eser yoktu onda; bodur ve kısa bacaklıydı, kafası köşeli, teni yeşilimsi renkteydi, ama yine de karşı konulmaz gülümsemesi ve şanslı olduğundan emin olmanın verdiği bulaşıcı iyimserliğiyle hoş bir insandı. Başına hiçbir kötülük gelemeyeceğine inanırdı, doğuştan mutlu ve talihliydi o. Dokuz yaşında sokakta öteki çocuklarla *fan-tan* oynarken keşfetmişti bu yetisini; o gün eve gelip, bundan böyle adının Ebanizer yerine Lucky olacağını duyurmuş, bir daha da kendisini başka türlü çağıranlara yanıt vermemişti. Şansı her yerde izlemişti onu; ne kadar talih oyunu varsa hepsinde kazanırdı, isyankâr ve atak olmasına karşın *tong*'larla ya da beyaz yetkililerle başı hiçbir zaman derde girmemişti. İrlandalı polisler bile onun cana yakınlığı karşısında yenik düşer, yordakçıları dayak yerken o, bir nükteyle ya da mucizeler yaratan hokkabaz elleriyle gerçekleştirebildiği pek çok elçabukluğu hilesinden biriyle paçayı kurtarırdı. Tao Chi'en, tek oğlunun havailiklerini kabullenemiyor, normal ve sıradan insanların çektikleri zahmetlerden yakayı kurtarmasını sağlayan şansına lanet ediyordu. Oğlu için dilediği şey mutluluk değil, hayatında

anlamlı bir şeyler olmasıydı. Lucky'nin bu dünyadan şakrak bir kuş gibi geçip gitmesini görmek onu üzüyordu, çünkü böyle giderse karma'sını mahvedecekti. Tao Chi'en ruhun, önüne çıkan engelleri soyluluk ve ruh yüceliğiyle aşarak, merhamet duyup acı çekmekle gökyüzüne doğru yükseldiğine inanıyordu, oysa Lucky'nin yolu her zaman öylesine kolaydı ki, nasıl başaracaktı kendi kendini aşmayı? Gelecekte onun sevimsiz bir böcek ya da sürüngen olarak yeniden beden bulacağından korkuyordu. Tao Chi'en, kendisine yaşlılığında yardım edip ölümünden sonra anısını yaşatacak olan ilk evladının, bir hekim olarak aile geleneğini sürdürmesini istiyor, hatta onun diplomalı ilk Çinli-Amerikalı doktor olduğunu görmeyi hayal ediyordu; ama Lucky o pis kokulu şuruplarla akupunktur iğnelerinden dehşete kapılıyordu, hiçbir şey ona başkalarının hastalıkları kadar tiksindirici gelmiyor, babasının iltihaplanmış bir mesane ya da çibanlarla kaplı bir surat karşısında duyduğu keyfi bir türlü anlayamıyordu. On altı yaşını bitirip kendini sokaklara attığı günden başlayarak Tao Chi'en'e muayenehanesinde yardım etmesi gerekmişti; orada babası ilaçların adlarını ve kullanım biçimlerini durmadan tekrarlayarak onun kafasına sokmaya çalışıyor, nabza bakma, enerjiyi dengeleme ya da insan bedenindeki özsuları tanımlamanın tarif edilemez sanatını ona öğretmeye çabalıyordu; bütün bunlar delikanlının bir kulağından girip ötekinden çıkan inceliklerdi, ama hiç değilse babasının canla başla çalıştığı Batı tıbbıyla ilgili bilimsel metinler gibi sarsmıyordu onu.

Kasları, damarları ve kemikleri görünen, derileri olmayan ama don giydirilmiş bedenlerin resimlerinin yanı sıra, en acımasız ayrıntılarına kadar tanımlanan cerrahi operasyonlar da onu dehşete düşürüyordu. Muayenehaneden uzaklaşmak için her zaman bir bahanesi vardı, ama babasının genellikle alıp eve götürdüğü o zavallı *sing-song* kızlarından birini saklamak söz konusu olduğunda her zaman hazırды.

İşte bu gizli ve tehlikeli etkinlik tam ona göre biçilmiş kaftandı. Bitkin haldeki küçük kızları *tong*'ların burnunun dibinden geçirmekte, birazcık kendilerine gelir gelmez onları mahallenin dışına çıkarmakta, sonra da dört bir yanda esen özgürlük rüzgârları içinde onları yok etmekte kimse onun kadar becerikli olamazdı. Ama bunları Tao Chi'en gibi acıma duygusuna yenik düştüğünden değil, tıpkı bir boğa güreşçisi gibi tehlikeye meydan okuma ve talihini sinama hevesiyle yapıyordu.

Lynn Sommers, daha on dokuzuna varmadan pek çok talibini reddetmiş, erkeklerin bir kraliçe kibri içinde karşıladığı ilgilerine çoktan alışmıştı; çünkü hiçbirisi onun kafasındaki romantik prens imgesine uymuyor, hiçbirisi büyük halası Rose Sommers'ın romanlarında yazdığı sözcükleri söylemiyordu; hepsini kendisine layık olmayan sıradan erkekler olarak yargılıyordu. Ona dönüp ikinci kez bakmayan tek erkek olan Matias Rodríguez de Santa Cruz'u tanıdığında, layık olduğu kısmeti bulduğunu sanmıştı. Onu birkaç kez sokakta ya da Paulina del Valle'nin arabasında uzaktan görmüş, ama hiç konuşmamışlardı; kendisinden oldukça büyüktü, Lynn'in giremediği çevrelerde yaşıyordu, o cumhuriyet heykeli olmasaydı belki de asla karşılaşmayacaklardı.

Heykele mali katkı sağlayan politikacılarla kodamanlar, bu pahalı tasarıyı gözetim altında tutma bahanesiyle heykeltıraşın atölyesinde buluşuyorlardı. Sanatçı şan şöhrete ve iyi yaşamaya pek meraklıydı; bir yandan görünürde bronzu dökeceği kalıpla uğraşmaya dalmış bir halde çalışırken, bir yandan da o varlıklı dostlarıyla birlikte olmanın ve ziyaretçilerin getirdikleri şampanya şişelerinin, taze istiridyelerin ve iyi cins sigaraların keyfini çıkarıyordu. Doğal ışığın süzüldüğü çatı penceresinden aydınlanan bir platformun üzerinde Lynn Sommers, bir elinde defne yapraklarından bir taç, ötekinde Amerikan anayasasının yazılı olduğu bir parşömenle, üzerinde tek omzundan geçip dizlerine kadar inerek bedenini

örttüğü kadar onu açıkta da bırakan pilili hafif bir tunikle, ayaklarının ucuna kalkıp kollarını havaya kaldırmış olarak birkaç dakikadan fazla durulması olanaksız bir pozda dengesini bulmaya çalışıyordu.

San Francisco, çıplak kadın bedeni için iyi bir pazardı; bütün barlarda dolgun vücutlu carie resimleri, popoları açıkta kibar yosma fotoğrafları ve yorulmak bilmez satirlerin kovaladığı peri kızlarını konu alan alçı kabartmalar yer alırdı; ama stüdyoda çırılçıplak bir model olsa, giysisini çıkarmaya yanaşmayan ve annesinin göz hapsinden ayrılmayan bu kız kadar merak uyandıramazdı. Kızının poz verdiği platformun yanındaki bir sandalyede koyu renk giysileri içinde dimdik oturan Eliza Sommers, dikkatini çelmeye çalışarak sundukları istiridyeleri de şampanyayı da kabul etmeden tetikte bekliyordu. Bu gülünç ihtiyarlar, sanat aşkından değil, şehvet düşkünlüğünden üşüşmüşlerdi buraya, gün gibi aşikârdı bu. Onların varlığını engelleyecek güçten yoksundu, ama hiç değilse kızının davetleri kabul etmemesini ve şakalara olabildiğince gülmemesini ya da abuk sabuk sorulara yanıt vermemesini sağlayabilirdi. "Bu dünyada bedava hiçbir şey yoktur. Sonra bu ıvır zıvıra çok pahalı bir bedel ödersin," diye kızı uyarıyordu, bir hediye reddetme zorunda bırakılıp da homurdandığında. O heykel için poz vermek, Lynn'i bacaklarında kramplarla soğuktan uyuşmuş bir halde bırakan, bitmek bilmez, sıkıcı bir iş olup çıkmıştı. Ocak ayının ilk günlerindeydiler ve köşelerde yanan sobalar hava akımlarının dolandığı bu yüksek tavanlı yeri ıltmaya bile yetmiyordu. Heykeltıraş, üzerinde paltosuyla, insanı deli edecek bir yavaşlıkta çalışıyor, cumhuriyetin duvarlara yapıştırılmış yüzlerce taslağına rağmen sanki tam bir fikir sahibi değilmiş gibi dün yaptığını bugün bozuyordu.

Uğursuz bir salı günü, yanında oğlu Matías'la birlikte Feliciano Rodríguez de Santa Cruz çıkageldi. Bu egzotik modelin haberi kulağına gelmiş, anıtın günün birinde açılacağı varsayılacak olursa, heykel

daha meydanın ortasına dikilmeden, kız da adı gazetelerde çıkıp erişilmez bir ava dönüşmeden önce onu tanımaya niyetlenmişti. İşin ilerleme hızına bakılırsa, heykel bronzdan dökülene kadar tasarımın karşıtları savaşı kazanabilir ve her şey havaya gidebilirdi; Anglosakson olmayan bir cumhuriyet fikrine karşı gelen bir sürü insan vardı. Feliciano'nun yaşlı çapkın yüreği, kızın kalbini fethetme düşüncesiyle hâlâ çarpabiliyordu, bunun için gelmişti buraya. Altmışını geçmişti, ama modelin henüz yirmisini bile doldurmamış olması ona aşılmaz bir engel gibi görünmüyordu; paranın satın alamayacağı pek az şey olduğundan emindi. Lynn'i o platformun üzerinde, uygunsuz tuniğinin altında tir tir titreyerek, öylesine genç ve kırılgan bir halde bir an görmesi durumu değerlendirmesine yetmişti; ama en başta duyduğu kıızı kendine âşık etme dürtüsünden Feliciano'yu alıkoyan, kıza duyduğu merhamet ya da bu yamyamlar arasındaki rekabet korkusu değil, Eliza Sommers olmuştı. Onu çok az görmüş olmasına

rağmen hemen tanıdı. Hakkında onca yorum duymuş olduğu o modelin, karısının bir tanıdığının kızı olacağı aklının ucundan bile geçmemişti.

Lynn Sommers heykeltıraş seansın tamamlandığını söyleyip de elindeki defne tacıyla parşömeni bir yana bırakarak platformdan indiği yarım saat sonrasına kadar, Matias'ın varlığını fark etmemişti bile. Annesi omuzlarına bir pelerin koyup bir fincan sıcak çikolata vererek, onu alıp soyunacağı paravananın arkasına götürmüştü. Matias, pencerenin yanında durmuş dalgın dalgın sokağı seyrediyordu; o anda gözleri kızın üzerine dikili olmayan tek kişi oydu. Lynn bu adamın erkeksi güzelliğini, gençliğini ve soyluluğunu hemen fark etmiş, şıklığı, kibirli tavırları, özenli bir dağınıklık içinde alnına düşen kumral perçemi, küçük parmaklarında altın yüzükler taşıyan kusursuz elleri gözünden kaçmamıştı. Böyle umursanmadığını görmeye şaşırarak, onun dikkatini çekmek için ayağı takılmış gibi yaptı. Bir tek penceredeki züppeninkiler dışında bir sürü el onu tutmak için hemen uzanmış, o ise, sanki mobilyanın bir parçasıymış gibi kıza karşı tümenden kayıtsız kalarak bakışlarını ona doğru şöyle bir çevirmişti. İşte o sırada Lynn, doludizgin giden hayal gücünün etkisi altında, tutunabileceği belirli bir neden olmaksızın, o adamın yıllardır aşk romanlarında adı geçen yakışıklı prens olduğuna karar verdi: Sonunda kısmetini bulmuştu. Paravananın ardında giyinirken meme uçları çakıltıları gibi sertleşmişti.

Matias'ın kayıtsızlığı yalandan değildi, gerçekten dikkatini çekmemişti genç kız, şehvet düşkünlüğünden çok uzak nedenlerle bulunuyordu orada: Babasıyla para konusunu konuşması gerekiyordu ve bunu yapacak başka fırsat bulamamıştı. Gırtlığına kadar borç içindeydi ve Chinatown batakhanelerinden birindeki kumar borçlarını kapatabilmek için derhal bir çeke gereksinimi vardı. Babası bu tür eğlencelerin masrafını karşılamayı sürdürmeye niyeti olmadığı konusunda uyarmıştı onu; alacaklılarının açığa

bildirdikleri gibi bir ölüm kalım sorunu olmasaydı, parayı azar azar annesinden çekerek kendi başının çaresine bakardı. Ancak bu kez semavilerin beklemeye niyetleri yoktu ve Matías haklı olarak, heykeltıraşın atölyesine yapılacak o ziyaretin babasının keyfini yerine getireceğini ve ondan istediğini kolaylıkla alabileceğini tahmin etmişti. Ancak günler sonra bohem dostlarıyla yaptıkları bir cümbüşte öğrenecekti o sıralarda en ragbetteki genç kız Lynn Sommers'ın yanında bulunduğunu. Kızı anımsayabilmek için kendini zorlaması gerekmiş, sokakta göreceksin tanıyıp tanıyamayacağını merak etmişti. Kimin onu ilk olarak baştan çıkaracağı konusunda bahse girilince de işsizlikten buna talip oldu, sonra da o her zamanki küstahlığı içinde bunu üç aşamada gerçekleştireceğini duyurdu. Dedikğine göre bunlardan birincisi, onu yarıdakçılara tanıştırmak için garsoniyerine yalnız başına gitmesini sağlamaktı, ikincisi onların önünde çıplak olarak poz vermeye onu razı etmekti, üçüncüsü de onunla sevişmektir; bunların hepsi de bir aylık bir süre içinde yapılacaktı. Kuzeni Severo del Valle'yi bir çarşamba akşamı San Francisco'nun en güzel kızıyla tanıştırmaya davet ettiğinde bu iddianın birinci aşamasını yerine getirmekteydi. Lynn'i annesinin çay salonunun penceresinden belli etmeden yaptığı bir işaretle çağırmak, uydurduğu bir bahaneyle dışarı çıktığında onu köşe başında beklemek, sokakta birkaç blok öteye kadar onunla birlikte yürümek, ondan çok daha deneyimli bir kadını bile mest edecek birkaç iltifatta bulunmak, sonra da ona stüdyosunda randevu vererek yalnız gelmesini tembihlemek hiç de zor olmamıştı. Matías hayal kırıklığına uğradığını hissediyordu, çünkü bu iddianın çok daha ilginç olacağını ummuştu. Randevulaştıkları çarşambaya kadar onu baştan çıkarmak için çok fazla özen göstermesi bile gerekmemiş, birkaç baygın bakış, dudaklarını kızın yanağına şöyle bir dokundurma, kulağının içine soluyarak fısıldanan bilgiççe birkaç söz, aşka hazır olarak onun karşısında tir tir titreyen

kızcağızı savunmasız bırakmasına yetmişti. Kadınların kendilerini teslim etme ve bunun acı sonucuna katlanma arzuları, Matias'ın onlarda en nefret ettiği şeydi, zaten bu yüzden iyi anlaşıyordu Amanda Lowell'la: Onda da duygular karşısında kendisindeki gibi aynı vurdumduymazlık, hazza karşı aynı merak vardı. Bir kobra karşısındaki fare gibi ipnotize olan Lynn'in, süslü bir dille yazacağı aşk pusulalarını ve melankolik kızlarla briyantınli saçlı yakışıklı erkeklerin yer aldığı kartpostallarını gönderebileceği bir yer en sonunda çıkmıştı.

Matias'ın bu romantik pusulaları yakın dostlarıyla paylaştığı aklının ucundan bile geçmiyordu. Matias bunları Severo del Valle'ye göstermek istediğinde ise Severo buna karşı çıktı. Onların Lynn Sommers tarafından gönderildiğini bile bilmiyordu ama saf bir genç kızın aşkıyla alay edilmesi düşüncesi onu tiksindiriyordu. "Görünüşe göre sen hâlâ bir beyefendisin, sevgili kuzenim, ama merak etme, bu da bekâret gibi kolay tedavi edilen bir hastalıktır," diye yorumda bulundu Matias da.

Severo del Valle, kuzeninin deyişiyle San Francisco' nun en güzel kızını tanımak üzere o unutulmaz çarşamba günü onun davetine gittiğinde, bu vesileyle çağrılan tek kişinin kendisi olmadığını görmüştü; en azından yarım düzine kadar bohem ve birkaç yıl önce Williams'la birlikte Matias'ı bir afyon tekkesinden kurtarmaya gittiklerinde bir anlığına görmüş olduğu o aynı kızıl saçlı kadın, Matias'ın garsoniyerinde içki ve sigara içiyorlardı. O kadının kim olduğunu biliyordu, çünkü kuzeni ondan söz etmişti; San Francisco'nun gece hayatında ve açık saçık gösterilerde hep onun adı geçiyordu. Matias'ın yakın dostu Amanda Lowell'dı bu kadın; Feliciano Rodríguez de Santa Cruz'un sevgilisi olduğu zamanlarda patlak veren rezaleti Matias'la birlikte alaya alıp durmuşlardı. Matias, annesiyle babası öldüğünde, Paulina del Valle' nin hıncından ta Floransa'ya ısmarlamış olduğu o Neptün yatağını ona

hediye edeceğine söz vermişti. Amanda Lowell'ın kibar fahişeliğinden geriye pek bir şey kalmamıştı; olgunluk yaşına geldiğinde erkeklerin çoğunun ne kadar laubali ve sıkıcı olduklarını keşfetmişti, ama Matias'la aralarında, temel farklılıklara karşın büyük bir benzerlik vardı. O çarşamba, ilgi odağının bu kez kendisinde olmadığını bilincinde olarak kendini ötekilerden ayrı tutmuş, kanepeye uzanıp şampanyasını yudumlamaya koyulmuştu. Lynn Sommers daha ilk randevuda kendini erkekler arasında yapayalnız bulmasın diye davet edilmişti Amanda, yoksa kız ürküp kaçabilirdi.

Birkaç dakika sonra kapı vuruldu ve cumhuriyet heykelinin o ünlü modeli, başında kapüşonu olan kalın yünlü bir pelerine sarılı olarak çıkageldi. Pelerini çıkardığında, ortadan ayrılıp sade bir topuz biçiminde geriye doğru taranmış siyah saçların altında melek gibi bir yüzle karşılaştılar. Severo del Valle, kalbinin hop ettiğini, tüm kanının başına çıkarak şakaklarında trampet gibi çaldığını hissetti. Kuzenin girdiği bahisteki kurbanın Lynn Sommers olacağı aklının ucundan bile geçmemişti. Ne tek bir sözcük söyleyebildi ne de ötekilerin yaptıkları gibi onu selamlayabildi; bir köşeye çekilerek, kahrından donakalmış bir halde gözleri ona dikili olarak, ziyaretin sürdüğü bir saat boyunca öylece durdu. Lynn Sommers'ı, kurban taşının üzerinde kaderinden habersiz bir koyun gibi görüyordu. Matias'a ve yardakçılarına karşı büyük bir nefret dalgası, Lynn'e karşı sessiz bir öfkeyle karışarak ayaklarından yukarı doğru yükseliyordu. Kızın neler olup bittiğini nasıl olup da fark edemediğini, o çift anlamlı iltifatların, tekrar tekrar doldurdukları o şampanya kadehinin, Matias'ın saçlarına tutturduğu o kusursuz kırmızı gülün oluşturduğu tuzağı nasıl olup da göremediğini anlayamıyordu; her şey o kadar açık ve bayağıydı ki insanın midesini bulandırıyor. "Herhalde onulmaz bir aptal," diye düşündü hem kızdan ve ötekilerden tiksiniyor, hem de yıllardır yeşerme fırsatı bekleyip de şimdi galeyana gelerek onu sersemleten kaçınılmaz

bir aşkın pençesinde kıvrınarak.

“Bir şey mi oldu, sevgili kuzenim,” diye alaylı bir ifadeyle sordu Matías, ona bir kadeh uzatarak.

Severo sesini çıkarmadı ve içindeki onu gebertme isteğini belli etmemek için yüzünü öbür yana çevirmesi gerekti, ama öteki onun duygularını tahmin etmiş, şakayı daha da ileri götürmeye hazırlanmıştı. Lynn Sommers, o sözde “sanatçılar”ın kameralarının karşısında poz vermek üzere bir sonraki hafta yeniden geleceğine söz verdikten sonra artık gitmesi gerektiğini söyleyince, Matias kuzeninden ona eşlik etmesini istedi. Ve işte böylece Severo del Valle, Nivea’ya duyduğu inatçı aşkı gölgede bırakabilen o kızla kendini baş başa bulmuştu. Matías’ın stüdyosunu Eliza Sommers’in çay salonundan ayıran o birkaç sokağı Lynn’le birlikte yürürken aklı öylesine başından gitmişti ki, basit bir söyleşiyi bile nasıl başlatacağını bilemiyordu. Giriştikleri bahsi ona açıklamak için artık çok geçti; kendisinin ona körü körüne vurulması gibi onun da Matías’a âşık olduğunu biliyordu. Söyleyeceklerine inanmaz, kendini hakarete uğramış gibi hissederd; onun Matias için bir oyuncaktan başka bir şey olmadığını anlatsa bile, aşkından gözleri kör olmuş bir halde yine de kuzu kuzu mezbahaya giderdi. Matias’ın sözünü ettiği o Şilili kuzenin kendisi olup olmadığını sormak için sessizliği bozan yine kız olmuştu. Severo genç kızın yıllar önce bir pencerenin vitraylarından süzülen ışıktaki albümüne resimler yapıştırırken gerçekleşen o ilk karşılaşmalarını hiç mi hiç anımsamadığını, ta o zamandan beri kendisini ilk aşkın direngenliği içinde deli gibi sevdiğini aklının ucundan bile geçirmediğini, dahası pastanenin çevresinde dört dönüp sokakta kendisiyle sık sık karşılaştığına da dikkat bile etmediğini anlamıştı. Lynn’in gözleri algılamamıştı onu, işte o kadar. Vedalaşırlarken kıza kartvizitini vererek elini öpmek üzere önünde eğildi, kendisine ihtiyacı olacak olursa lütfen aramakta tereddüt etmemesi yolunda bir şeyler geveledi. Severo o günden sonra Matias’ı

görmekten kaçınır olmuş, Lynn Sommers'ı ve o aşağılayıcı bahsi aklından çıkarabilmek için derslerine ve işine gömülmüştü. Kuzeni ertesi çarşamba için onu kızın soyunmasının öngörüldüğü ikinci seansa davet ettiğinde ise ona hakaret etti. Haftalardır Nivea'ya tek satır yazamamıştı, suçluluk duygusuyla acı çekiyor, onun açmadan sakladığı mektuplarını da okuyamıyordu. Lynn Sommers'ın adının lekeleneceneği bu yakışksız iddiaya sanki kendisi de bulaşmış gibi kendini kirlenmiş hissediyordu.

Matias Rodriguez de Santa Cruz, girdiği bahsi fazla bir özen göstermeden kazanmış, ama o arada ilkesizliğinden ödün vererek, hiç istemeden kendini dünyada en korktuğu şey olan duygusal bir bağla kapana kısılmış olarak bulmuştu. Bu işin sonunda o dilber Lynn Sommers'a âşık olmuş falan değildi, ama kızın koşulsuz sevgisi ve kendisine teslim olurken gösterdiği masumiyet onu duygulandırmayı başarmıştı. Genç kız, onun niyetlerini sorgulamadan ya da sonuçlarını hesaplamadan, her istediğini yapmaya hazır bir halde, tam bir güvenle kendini onun ellerine teslim etmişti. Matias, çatı katının ortasında, bu acımasız oyunun kendilerinde yarattığı kızıymış köpek heyecanını örtbas etmeye bile çalışmadan onun fotoğrafını çeker gibi yapan yarıdakçılarının önünde genç kızın utançtan kıpkırmızı kesilmiş bir halde önünü ve göğüslerini kollarıyla kapatarak cırılçıplak durduğunu gördüğünde, onun üzerindeki kesin gücünü anlamıştı. Lynn'in vücudu o zamanlar öylesine moda olan kum saati biçiminde değildi; inanılmaz incelikte bir belin ayırdığı kalçaları ve dolgun göğüsleri yoktu; incecikti, bacakları upuzun, yuvarlak göğüslerinde meme uçları kopkoyuydu, teni bir yaz meyvesinin rengindeydi, simsiyah dümdüz saçları sırtının ortasına kadar bir pelerin gibi dökülüyordu. Matias, biriktirdiği pek çok sanat eserinin bir yenisiymiş gibi beğeniyle baktı ona, nefis bir yaratıktı ama çekiciliğinin kendisi üzerinde hiçbir etkisi olmadığını anlamaktan hoşnut kalmıştı. Onun duygularını hiç düşünmeden, sırf dostlarının

önünde fiyaka yapmak ve acımasızlığını kanıtlamak için, kollarını önünden çekmesini söyledi kızı. Lynn birkaç saniye boyunca ona baktıktan sonra, bir yandan utanç gözyaşları yanaklarından aşağı süzülürken, Matias'ın dediğini yaparak kollarını ağır ağır indirdi. Kızın bu beklenmedik gözyaşları karşısında odanın içinde buz gibi soğuk bir sessizlik olmuş, erkekler gözlerini başka tarafa çevirerek, ellerinde kameralarıyla, çok uzun gibi gelen bir süre boyunca ne yapacaklarını bilemez bir halde kalakalmışlardı. Bunun üzerine ömründe ilk kez utanç duyan Matias, bir manto alıp Lynn'in üzerine örterek kollarını ona doladı. "Gidin buradan! Bu iş bitti," diye buyurdu konuklarına; onlar da şaşkın halde birer birer çekip gitmeye başladılar.

Matias, Lynn'le yalnız kaldığında onu dizlerinin üzerine oturtarak tıpkı bir çocuk gibi sallamaya başladı; genç kız sessizce ağlamayı sürdürürken içinden ondan özür diliyor, ama bunu sözcüklerle ifade edemiyordu. Sonunda onu yavaşca tutup paravananın ardındaki yatağa götürerek onunla birlikte uzandı; bir ağabey gibi ona sarılmış, içinde hiç tanımadığı ve ne ad vereceğini bilemediği son derece güçlü bir duyguyla aklı karışmış bir halde, kızın başını okşuyor, alnını öpüyordu. Onu arzulamıyordu, yalnızca korumayı istiyor, hiç el değmemiş olarak onu masumiyetine geri vermeyi istiyordu, ama Lynn'in teninin inanılmaz yumuşaklığı, bedenini saran capcanlı saçları ve o mis gibi elma kokusu karşısında yenik düştü. Ellerinin bir dokunuşuyla açılveren evlenme çağındaki bu bedenin kendini hiç koşulsuz vermesi Matias'ı şaşkına çevirmiş, nasıl olduğunu bilemeden onu keşfetmeye koyulmuştu; daha önce hiçbir kadının onda yaratamadığı bir heyecanla onu öpüyor, dilini ağzının içine, kulaklarına, her yanına sokuyor, bedeniyle onu eziyor, zapt edilemez bir tutku burgacı içinde bedenine girerek, gözü hiçbir şey görmez bir halde gemi azıya almış, onu acımasızca dizginliyordu, ta ki sonunda yıkıcı bir orgazmla patlayana kadar. Çok kısacık bir an bedensel ve ruhsal

olarak cırlıçıplak ve savunmasız bir halde kendilerini bir başka âlemden bulmuşlardı. Matías, o zamana kadar var olup olmadığını bile bilmeden kaçındığı bir yakınlığı sezer gibi olmuş, son sınırı da aşarak, tüm istencinden arınmış olarak kendini öte yanda buluvermişti. O zamana kadar anımsayamadığı kadar çok sevgilisi olmuştu –hem kadın hem de erkek olarak–, ama öz denetimini, alaycılığını, uzak durma yeteneğini ve kendi dokunulmaz bireysellik kavramını hiçbir zaman böylesine yitirip bir başka insana dönüşmemişti. Bu kucaklaşmanın içinde bir bakıma o da kendi bekâretini kaybetmişti. Bu yolculuk zamanın ancak binde biri kadar bir kesiminde sürmüş, ama bu da onu dehşete düşürmeye yetmişti; bitkin bir halde kendi bedenine geri dönmüş ve hemen o her zamanki alaycılık zırhının içinde kendini korumaya almıştı. Lynn gözlerini açtığında o artık az önce seviştiği adam değil, her zamanki Matías'tı, ama Lynn'in bunu anlayacak kadar deneyimi yoktu. Matías ruhsal olarak artık çok uzaklarda olmasına karşın onu kolları arasında tutarken Lynn, kan lekeleri arasında acı ve mutluluk içinde kendini aldattıcı bir aşkın hayaline bırakmıştı. Penceredeki ışık neredeyse tümüyle solup gidene kadar böylece kalmışlar, o zaman Lynn artık annesinin yanına dönmesi gerektiğini anlamıştı. Matías onun giyinmesine yardım ettikten sonra çay salonunun yakınlarına kadar ona eşlik etti. “Bekle beni, yarın aynı saatte geleceğim,” diye fısıldadı Lynn onunla vedalaşırken.

Severo del Valle, ne o gün olanları, ne de onu izleyen olayları, üç ay sonrasına kadar öğrenmiş değildi. 1879 yılının Nisan ayında Şili, bir toprak, güherçile ve kibir sorunu yüzünden komşuları Peru ile Bolivya'ya savaş ilan etmiş ve böylece Pasifik Savaşı patlak vermişti. Bu haber San Francisco'ya ulaştığında Severo, halasıyla eniştesinin karşısına dikilerek savaşa gitmek üzere yola çıkacağını bildirdi.

“Hani bir daha kışlaya adım atmayacağın

konusunda anlaşmıştık,” diye anımsattı ona Paulina Halası.”

“Bu farklı, vatanım tehlikede.”

“Ama sen sivilsin.”

“Ben askerliğini çavuş olarak yapmış bir yedeğim.”

“Sen daha Şili’ye varmadan savaş biter. Dur bakalım gazeteler ne diyorlar, ailen ne düşünüyor. Acele etme,” diye öneride bulundu halası.”

“Bu benim görevim,” diye karşılık verdi Severo, bir şempanze kadar küçülmüş ama huysuzluğundan hiçbir şey kaybetmemiş olarak daha geçenlerde ölen büyükbabası anlı şanlı aile reisi Agustín del Valle’yi düşünerek.”

“Senin görevin burada, benim yanımda olmak. Savaş işler için yararlıdır. Şeker spekülasyonu yapmanın tam zamanı,” diye yanıt verdi Paulina da.

“Şeker mi?”

“O üç ülkenin hiçbiri şeker üreticisi değil, zor günlerde insanlar daha çok tatlı yerler,” diye güvence verdi Paulina.”

“Bunu nereden biliyorsunuz, hala?”

“Kendi deneyimlerimden, çocuğum.”

Severo bavullarını toplamaya koyulmuştu, ama tasarladığı gibi birkaç gün sonra güneye doğru kalkan bir gemiyle değil, ancak ekim ayı sonlarında yola çıkabilecekti. O gece halası tuhaf bir ziyaretçisi olacağını haber vermiş, yeğeninin de hazır bulunmasını istemişti, çünkü kocası bir yolculuğa çıkmıştı ve konuşulacak olan konu iyi bir avukatın tavsiyelerine gerek gösterebilirdi. Akşam saat yedide Williams, kendini daha aşağı bir toplumsal düzeyden kimselere hizmet etme zorunda bulduğunda takındığı o kibirli havası içinde, baştan aşağı siyahlar giyinmiş, kır saçlı, uzun boylu bir Çinliyle, genç ve sade görünlü ama Williams kadar kibirli havalı, ufak tefek bir kadını içeriye buyur etti. Tao Chi’en ile Eliza Sommers, kendilerini ev sahiplerinin deyişiyile vahşî hayvanlar salonunda bulmuşlardı; çevreleri, duvarlardaki altın yaldızlı çerçeveleri içinden onları gözleyen aslanlar, filler ve daha başka Afrika

canavarlarıyla sarılıydı. Paulina Eliza'yı sık sık pastanede görüyordu, ama o güne kadar başka bir yerde hiç karşılaşmamışlardı; ayrı dünyaların insanlarıydı onlar. Eliza'yı kolundan tutmasına bakılırsa kocası ya da âşığı olması gereken o semaviyi de tanıımıyordu Paulina. O kırk beş odalı sarayının içinde siyah satenler giyinip elmaslarını takıp takıştırmış haliyle, aradaki mesafeyi koruyup odadakileri alçakgönüllü bir tavırla selamlayan bu sade çiftin karşısında kendini gülünç hissediyordu. Oğlu Matias'ın, onları elini uzatmadan başını hafifçe eğerek huzursuz bir tavırla karşıladığı, sonra da jakaranda ağacından yazı masasının ardına çekilip görünürde piposunun temizliğiyle uğraşmaya koyulduğu dikkatinden kaçmamıştı. Severo del Valle'ye gelince; o, Lynn Sommers'ın annesiyle babasının o evdeki varlıklarının nedenini hiç kuşkuya kapılmaksızın tahmin etmiş, oradan bin fersah ötede olmayı yeğliyordu. Merakı kabarıp antenlerini dikmiş olan Paulina, onlara içecek bir şeyler ikram etmekle vakit kaybetmeyerek, çekilip kapıları kapatması için Williams'a bir işaret yaptı. Sonra, "Sizlere nasıl yardımcı olabilirim?" diye sordu. Bunun üzerine Tao Chi'en, soğukkanlılığını hiç bozmadan, kızı Lynn'in hamile olduğunu, bu onur kırıcı haksızlığı yapanın Matias olduğunu ve onurlarının mümkün olan tek yolla onarılmasını beklediklerini anlatmaya koyuldu. Anaerkil aile reisi Paulina del Valle ömründe ilk kez dilini yutmuştu. Karaya vurmuş bir balina gibi ağzını açıp kapayarak oturduğu yerde kalakalmıştı, sonunda sesi çıkabildiğinde ise bu ancak boğuk bir gıklama oldu.

"Anne, benim bu insanlarla hiçbir ilgim yok. Onları tanımiyorum, neden söz ettiklerini de bilmiyorum," dedi Matias jakaranda yazı masasının ardından, elinde oymalı fildişi piposuyla.

"Lynn bize her şeyi anlattı," diye onun sözünü kesti Eliza ayağa kalkarak, sesi kırıgındı ama gözlerinde yaşlar yoktu.

"İstediginiz şey paraysa," diye söze başladı Matias,

ama annesi sert bir bakışla susturdu onu.

"Bağışlamanızı rica edeceğim," dedi Tao Chi'en ile Eliza'ya dönerek. "Oğlum da benim kadar şaşırıldı. Bu işi gerektiği biçimde edebimizle çözümleyebileceğimizden eminim..."

"Elbette ki Lynn evlenmek istiyor. Sizin birbirinizi sevdiğinizi söyledi bize," dedi Tao.

Chi'en ayağa kalkıp Matias'a seslenerek; onun karşılık olarak attığı kısa bir kahkaha ise köpek havlaması gibi çıkmıştı.

"Sizler saygıdeğer kişilere benziyorsunuz, dedi Matias. Ama arkadaşlarımdan herhangi birinin tanıklık edebileceği gibi, kızınız hiç de öyle değil. Onun felaketinden onlardan hangisinin sorumlu olduğunu bilemiyorum, ama herhalde ben değilim."

Eliza Sommers'ın benzi atmış, rengi kireç gibi bembeyaz olmuştu, tir tir titriyordu, neredeyse yere yığılacaktı. Tao Chi'en onu kolundan yakalayıp sımsıkı tutarak sanki sakatmış gibi kapıya sürükledi. Severo del Valle kahrından ve utancından öleceğini sandı, sanki bütün bu olanların tek suçlusu kendisiydi. Fırlayıp kapıyı açarak onları kiralık bir arabanın beklediği çıkışa kadar geçirdi. Onlara ne söyleyeceğini bilememişti. Salona geri döndüğünde tartışmanın sonunu yakaladı.

"Orada burada kendi kanımdan piçler dolaşmasına göz yumacak değilim," diye bağırıldı Paulina.

"Kimden yana olduğunuzu iyi düşünün, anne. Kime inanacaksınız, kendi öz oğlunuza mı, yoksa bir pastacı kadınla bir Çinliye mi," diye karşılık verdi Matias da, kapıyı vurup çıkarken.

O gece Severo del Valle, Matias'la yüzleşti. Olaylardan sonuç çıkarabilmek için elinde yeterince bilgi vardı ve amansız bir sorgulamayla kuzenini savunmasız bırakmaya niyetliydi, ama buna gerek kalmamış, Matias her şeyi hemen anlatıvermişti. Dedğine göre sorumlusu olmadığı saçma sapan bir durumun içinde kendini kapana kısılmış hissediyordu; Lynn Sommers peşini bırakmamış, kendini bir tepsi içinde sunmuştu ona; aslında

kendisinin onu baştan çıkarmaya hiç niyeti yoktu, giriştikleri o bahis palavradan başka bir şey değildi. Anlattığına göre, iki aydır kızı mahvetmeden kendini ondan kurtarmaya çabılıyor, onun bir aptallık yapmasından korkuyordu; aşk uğruna kendini kaldırıp denize atabilecek o isterik kızlardan biriydi o da. Lynn'in yalnızca bir çocuk olduğunu ve kollarının arasına kafasının içi romantik şiirlerle dopdolu ve cinsellikle ilgili hiçbir şey bilmeden, bakire olarak geldiğini kabulleniyordu, ama ona karşı hiçbir zorunluluğu olmadığını yineliyor, ona aşktan, hele hele evlilikten hiç söz etmediğini söylüyordu. Zaten onun gibi kızlar hep böyle zor durumlara neden olurlardı, o yüzden vebadan kaçır gibi kaçınırdı ya onlardan. Lynn'le o kısacık buluşmalarının böyle sonuçlar vereceği aklının ucundan bile geçmemişti. Dediğine göre birliktelikleri sayılı olmuş, her defasında da sonradan sirkeli ve hardallı suyla lavman yapmasını öğütlemişti; onun böyle şaşılacak derecede doğurgan olacağını nereden bilebilirdi. Her ne olursa olsun, çocuğun masraflarını üstlenmeye hazırdı, paranın lafı bile olmazdı, ama ona soyadını vermeyi düşünmüyordu, çünkü çocuğun kendisinden olduğu konusunda hiçbir kanıt yoktu. "Ben ne şimdi ne de gelecekte, asla evlenmeyeceğim, Severo. Sen ömründe benden daha az burjuva eğilimli birini tanıdın mı?" diye sözünü tamamladı.

Aradan bir hafta geçtikten sonra Severo del Valle, kuzeninin kendisinden istediği çetin görevi kafasının içinde binlerce kez evirip çevirmiş olarak Tao Chi'en'in muayenehanesinde boy gösterdi. *Zhong-yi* o günkü son hastasına bakmayı bitirmiş, Severo'yu muayenehanesinin giriş katındaki küçük bekleme odasında yalnız olarak kabul etmişti. Severo'nun önerisini hiç istifini bozmadan dinledi.

"Lynn'in paraya ihtiyacı yok, bunun için anasıyla babası var onun," dedi duygularını hiç yansıtmadan. "Yine de kaygılanmanıza teşekkür ederim, Bay Del Valle."

"Kızınız Bayan Sommers nasıl," diye sordu Severo,

ötekinin ağırbaşlılığı karşısında ezilerek.

“Kızım hâlâ ortada bir yanlış anlama olduğuna inanıyor. Bay Rodriguez de Santa Cruz’un yakında gelip kendisine evlenme teklif edeceğinden emin, ama bir görev olarak değil, ona olan sevgisinden.”

“Durumu değiştirebilmek için neler vermezdim, Bay Chi’en. Doğrusunu isterseniz kuzenimin sağlığı yerinde değil, o evlenemez. Bundan son derece üzgünüm,” diye mırıldandı Severo del Valle.

“Biz daha da üzgünüz. Kuzeniniz için Lynn yalnızca bir eğlenceydi; o ise Lynn’in bütün hayatı,” dedi Tao Chi’ en, yumuşak bir sesle.

“Kızınıza bir açıklama yapmayı isterdim, Bay Chi’ en. Lütfen onu görebilir miyim?”

“Bunu Lynn’e sormam gerek. Şimdilik kimseyi görmeyi istemiyor, ama fikrini değiştirecek olursa size bildiririm,” diye karşılık verdi *zhong-yi*, onu kapıya kadar geçirerek.

Severo del Valle, Lynn’den tek bir söz bile duymadan üç hafta bekledi, sonunda artık daha fazla sabredemeyerek, kızıyla konuşmasına izin vermesi için Eliza Sommers’a yalvarmak üzere kalkıp çay salonuna gitti. Ondandır edilemeyecek bir direnç bekliyordu, ama Eliza da Tao Chi’ en’in göstermiş olduğu aynı soğukkanlılık içinde, mis gibi bir şeker ve vanilya kokusuna bürünmüş olarak karşıladı onu. Eliza önceleri olanlardan kendini suçlamıştı: Gevşek davranmış, kızını koruyamamıştı, şimdi ise kızının hayatı mahvolmuştu. Kocasının kollarında gözyaşları dökmüş, sonunda Tao Chi’ en ona on yedi yaşındayken kendisinin de benzer bir deneyim yaşadığını anımsatmıştı: Aynı ölçsüz sevgi, sevgilinin onu terk edip gitmesi, hamilelik ve korku; aradaki tek fark Lynn’in yalnız başına olmamasıydı, onun yaptığı gibi evden kaçmasına ve sevgisine layık olmayan bir erkeğin peşinde dünyanın yarısını bir geminin ambarında geçmesine gerek yoktu. Lynn yardım için annesiyle babasına koşmuştu, onlar da ona yardım edebilme şansına sahiptiler, öyle diyordu Tao Chi’ en.

Çin'de ya da Şili'de olsa kızları mahvolur, toplum onu başışlamazdı, ama hiçbir geleneği olmayan California topraklarında herkese yer vardı. *Zhong-yi*, küçük ailesini toplayarak, bu bebeğin gökten inme bir armağan olduğunu ve onu sevinçle beklemleri gerektiğini anlatmıştı; gözyaşları karma için çok kötüydü, annenin karnındaki çocuğa zarar veriyor, belirsizliklerle dolu bir yaşamı işaret ediyordu. Kız ya da oğlan bu çocuk ailede sevinçle karşılanacaktı; dedesi olarak kendisi ve dayısı Lucky, var olmayan babanın yerini gerektiği biçimde alacaklardı. Lynn'in fiyaskoyla sonuçlanan aşkına gelince; ilerde onu da düşüneceklerini söylüyordu Tao Chi'en. Dede olma düşüncesi karşısında öylesine hevesli görünüyordu ki, Eliza kendi fazilet taslamalarından utanarak gözyaşlarını silmiş ve artık bir daha kendi kendini suçlamamıştı. Kararını vermişti, mademki Tao Chi'en için kızına duyduğu merhamet ailenin onurundan daha önemliydi, kendisi için de öyle olmalıydı; onun görevi Lynn'i korumaktı, geri kalanının önemi yoktu. O gün çay salonunda bunu Severo del Valle'ye de böylece anlattı. O Şililinin kıızıyla konuşmak için neden bu kadar direttiğini anlayamıyordu, ama onun için araya girdi ve sonunda kızı onu görmeyi kabul etti. Lynn onu pek anımsamıyordu bile, ama Matias'ın elçisi olarak gelmiş olabileceği umuduyla kabul etmişti Severo'yu.

Onu izleyen aylarda Severo del Valle'nin Tao Chi'en'in evine yaptığı ziyaretler bir alışkanlık haline almıştı. Akşam hava kararırken işini bitirdiğinde geliyor, atını kapıya bağlayıp bıraktıktan sonra bir elinde şapkası, ötekinde bir hediyeyle içeri giriyordu; böylelikle Lynn'in odası oyuncaklar ve bebek giysileriyle dolmuştu. Tao Chi'en de ona *mah-jong* oynamayı öğretmişti, o güzelim fildişi taşları oynatarak Eliza ve Lynn'le birlikte saatler geçiriyorlardı. Lucky onlara katılmıyordu, çünkü parasız oynamak vakit kaybı gibi geliyordu ona, oysa Tao Chi'en yalnızca aile içinde oyun oynardı, çünkü gençliğinde para için oynamaya tövbe etmişti ve bu

sözünden dönecek olursa başına bir felaket geleceğinden emindi. Chi'en ailesi Severo'nun varlığına öyle alışmıştı ki, biraz gecikecek olsa meraklanıp saatlerine bakıyorlardı. Eliza Sommers onunla İspanyolcasını kullanma ve Şili'yi anma fırsatını kaçırmıyordu, o uzak ülkeye otuz yıldan fazladır ayak basmamıştı ama oraya hâlâ vatanı gözüyle bakıyordu. Savaşın ayrıntılarını ve siyasal değişiklikleri tartışıyorlardı: Onlarca yıllık tutucu yönetimlerden sonra liberaller galip gelmiş, ruhban sınıfına boyun eğdirip reformları başarıyla gerçekleştirme mücadelesi Şili'de her aileyi ikiye bölmüştü. Erkeklerin büyük bir bölümü, ne kadar Katolik olurlarsa olsunlar, ülkeyi modernize etmenin özlemiyle yanıyordu, oysa onlardan çok daha dindar olan kadınlar, kiliseyi korumak uğruna babalarıyla kocalarının aleyhine dönmüşlerdi. Nivea'nın mektuplarında anlattıklarına bakılırsa, hükümet ne kadar liberal olursa olsun, yoksulların kaderi hiç değişmiyordu; her zaman olduğu gibi üst sınıftan kadınlarla ruhban sınıfının iktidarın iplerini ellerinde tuttuklarını da ekliyordu Nivea. Genç kız, bu tür fikirleri hiç hoş görmeyen Del Valle klanına duyurmadan, kiliseyi devletten ayırmanın hiç kuşkusuz ileriye doğru atılmış büyük bir adım olduğunu, ama her zaman bu aynı ailelerin durumu denetim altında tuttuklarını yazıyordu. "Biz başka bir parti kuralım, Severo, adalet ve eşitlik arayan bir parti olsun," diyordu Nivea, Rahibe Maria Escapulario'yla yaptığı gizli söyleşilerden heveslenerek.

Kıtanın güneyinde ise Pasifik Savaşı giderek daha kanlı bir biçimde sürüp gidiyor, Şili orduları, birlikleri donatmanın son derece zor bir iş olduğu, ayın yüzeyi kadar vahşi ve ıssız topraklar olan kuzey çölünde bir sefere çıkmaya hazırlanıyorlardı. Askerleri savaş alanlarına götürmenin tek yolu denizdi, ama Peru donanması buna izin vermeye hiç niyetli değildi. Severo del Valle, savaşın, çok iyi örgütlenmiş ve son derece kıyıcı görünen Şili'nin lehinde geliştiğine inanıyordu. Eliza ise, çatışmanın sonucunu

belirleyecek olanın yalnızca ülkenin silahlanması ve savaşçı karakteri olmayacağını, ulusun ruhunu galeyana getirmeyi başaracak bir avuç kahramanın örnek davranışları olacağını söylüyordu.

“Öyle sanıyorum ki savaşın sonucu Iquique Lima’nın önünde yapılan bir deniz savaşında belli oldu, efendim. Orada köhne bir Şili fırkateyni kendinden çok daha üstün bir Peru gücüyle çatışmış. Komutanları Arturo Prat’mış, son derece dindar, askeri çevrelerdeki eğlencelere ve haylazlıklara hiç katılmayan, oldukça çekingen, genç bir yüzbaşymış, o kadar az sivrilmiş biriymiş ki üstleri onun cesaretine hiç güvenmiyorlarmış. Ama o gün tüm Şili askerlerinin ruhlarını perçinleyen bir kahramana dönüşmüş.”

Olayın ayrıntılarını Eliza da biliyordu, Londra’nın günü geçmiş bir *Times* gazetesinde okumuştı ve gazete olayı şöyle tanımlıyordu: “...Bugüne kadar görülmedik derecede şanlı çarpışmalardan biri; neredeyse parça parça dökülen eski bir ahşap gemi, üç buçuk saat boyunca bir kara bataryasıyla güçlü bir zırhlıya dayandı ve sonunda bayrağı hâlâ direğinin tepesindeydi.” Yine kendi ülkesinin bir kahramanı olan Amiral Miguel Grau’nun komutası altındaki Peru gemisi son hızla Şili fırkateynine saldırıya geçerek baş bodoslamasıyla onu delip geçmiş, o arada Yüzbaşı Prat bunu fırsat bilerek, peşinde adamlarından biriyle, borda bordaya gelen gemisinden öbür gemiye atlamıştı. Birkaç dakika sonra her ikisi de düşman güvertesi üzerinde kurşunlanarak öldürülmüşlerdi. İkinci bir darbeyle birkaç kişi daha kumandanlarını örnek alarak atlamışlar, onlar da delik deşik edilerek can vermişlerdi; sonunda fırkateyn batana kadar mürettebatın dörtte üçü yok edilmişti. Bu kadar çılgınca bir kahramanlık öteki vatansever arkadaşlarına cesaret vermiş ve düşmanlarını öylesine etkilemişti ki, Amiral Grau şaşkın şaşkın, “Şu Şilililer amma da savaşıyorlarmış!” deyip duruyordu.

“Grau tam bir beyefendiymiş. Prat’ın kılıcıyla

giysilerini bizzat kendisi alarak dul eşine geri vermiş,” diye anlattı Severo; sonra da o çarpışmadan beri tıpkı o kahramanlar gibi “ya zafer ya ölüm” sözünün Şili’de kutsal bir slogana dönüştüğünü ekledi.

“Peki ya siz, Severo, siz savaşa gitmeyi düşünmüyor musunuz,” diye sordu Eliza.

“Evet, çok yakında gideceğim,” diye karşılık verdi genç adam, görevini yerine getirmek için daha ne beklediğini bilemeyerek.

O arada Lynn de zarafetinin ya da güzelliğinin zerresini kaybetmeden şişmanlayıp duruyordu. Artık önünü kapatamadığı giysilerini kullanamadığından, Chinatown’da satın alınmış neşeli renklerdeki ipekli gömlekleri giymeye razı olmuştu. Babasının yürüyüş yapması yolundaki ısrarlarına rağmen evden çok az çıkıyordu. Bazı zamanlar Severo del Valle onu arabayla alıp Presidio Parkı’nda ya da kumsalda dolaştırmaya çıkarıyor, yere yaydıkları bir battaniyenin üzerine yerleşip piknik yapıyorlar ya da okuyorlardı; Severo gazeteleriyle hukuk kitaplarını, Lynn de artık içeriklerine inanmadığı ama hâlâ kendine bir sığınak olarak gördüğü romantik romanlarını okuyordu. Severo, Lynn’i görmekten başka bir amacı olmaksızın, Chi’en ailesinin evine yaptığı ziyaretten ziyarete, günü gününe yaşıyordu. Artık Nivea’ya mektup yazmıyordu. Ona başkasını sevdiğini itiraf etmek üzere kaç kez kalemi eline almıştı, ama mektupları yollamadan yırtıp atıyordu, çünkü nişanlısıyla ilişkisini kesmek için onu ölesiye yaralamayacak sözcükleri bulamıyordu bir türlü. Üstelik Lynn, kendisiyle bir gelecek düşleyebilmesi için bir başlangıç noktası olabilecek belirtileri hiçbir zaman göstermiş değildi. Matias’tan hiç söz etmiyorlardı, tıpkı onun da Lynn’in adını ağzına almadığı gibi, ama o soru hep aralarında havada asılı duruyordu. Severo, halasının evindeyken Chi’en’lerle olan yeni dostluğundan hiç söz etmemeye özen gösteriyor, o cakalı Vekilharç Williams’ın dışında kimsenin böyle bir şeyden kuşkulanmadığını varsayıyordu; bunu Williams’a söylemesine gerek

kalmamıştı, çünkü o konakta olan her şeyi bildiği gibi bunu da zaten biliyordu. Severo iki aydan beri yüzüne yapışmış aptalca bir gülümsemeyle eve geç gelip dururken, bir akşam Williams onu tavan arasına götürerek bir ispirto lambasının ışığında çarşafı altına sarılı bir kütleye göstermişti. Bohçayı açtığı anda pırıl pırıl bir beşik çıkmıştı ortaya.

“Bu işlemeli gümüşdür, beyefendinin Şili’deki gümüş madenlerinden gelme. Bu ailenin tüm çocukları bunda yatmışlardır. İsterseniz alıp götürebilirsiniz,” demişti yalnızca.

Utanç içindeki Paulina del Valle, Eliza Sommers’la aralarında eskiye dayanan dostluğun dağılan parçalarını bir araya getiremeyeceğinden, çay salonunda bir daha görünmedi. Yıllardan beri en zayıf yanı olan Şili tatlılarından vazgeçerek kendi aşçısının Fransız pastalarına razı olmak zorunda kalmıştı. Önündeki engelleri ortadan kaldırıp amaçlarına ulaşmasında son derece yararlı olan despotluk gücü, bu kez kendi aleyhine dönmüştü; hiçbir şey yapamaz bir halde sabırsızlıktan içi içini yiyor, kalbi göğsünün içinde güm güm atıyordu. “Sinirlerim beni öldürecek, Williams,” diye yakınıyordu, ömründe ilk kez hastalıklı bir kadına dönüşerek. Sadakatsiz bir koca ve ele avuca sığmaz üç çocukla, kendi öz kanını taşıyan bir sürü piçin oraya buraya dağılmış olmasının pek mümkün olduğunu, kendine bu kadar işkence etmenin bir anlamı olmadığını kafasında kurup duruyordu; ama yine de bu kuramsal piçlerin adları ve yüzleri belli değildi, oysa bu sonuncusu burnunun dibindeydi. Hiç değilse bu ilişki Lynn Sommers’la olmasaydı! Eliza ile adını anımsayamadığı o Çinlinin ziyaretini hiç unutamıyordu; o ağırbaşlı çiftin kendi salonundaki görüntüsü kahrediyordu onu. Matías o kızı baştan çıkarmıştı; önsezileriyle daha ilk anda kabul ettiği bu gerçeği işlerine gelecek hiçbir mantık kurnazlığı yalanlayamazdı. Oğlunun itirazları ve Lynn’in erdemsizliği üzerindeki alaycı yorumları, onun bu kanısını güçlendirmekten başka bir işe

yaramamıştı. O kızın karnında taşıdığı çocuk, Paulina'nın içinde çelişkili bir duygu fırtınasına neden oluyor, bir yandan Matias'a karşı için için öfkeye kapılırken, öte yandan bu ilk toruna karşı içinde önlenemez bir sevecenlik uyanıyordu. Feliciano yolculuktan döner dönmez olanları anlattı ona.

"Böyle şeyler her zaman olur, Paulina, bir facia yaratmaya gerek yok. California'daki bebelerin çoğu piçtir. Önemli olan rezaleti engelleyip Matias'ın çevresinde yekvücut olmak. Her şeyden önce aile gelir, biçiminde oldu Feliciano'nun yorumu."

"Ama o çocuk bizim ailemizden," diye karşı çıktı karısı.

"O daha doğmamış bile, sen de kalkıp onu ailemize katıyorsun! Ben o Lynn Sommers denen kızı tanırım. Bir heykeltıraşın atölyesinde neredeyse çınlıplak poz vererek bir sürü erkeğin ortasında kendini teşhir ederken görmüştüm onu; onlardan herhangi biri sevgilisi olabilir. Bunu anlamıyor musun?"

"Asıl anlamayan sensin, Feliciano."

"Bu iş hiç bitmeyecek bir şantajla dönüşebilir. O insanlarla en ufak bir ilişkiye girmeni yasaklıyorum, buraya gelecek olurlarsa da sorunu ben kendim ele alırım," diye bir solukta kararını bildirdi Feliciano.

O günden sonra Paulina bu konuyu bir daha ne oğlunun yanında açtı ne de kocasının, ama kendini tutamayarak sonunda sadık Williams'a açıldı; onu sonuna kadar dinleyip kendisi sormadıkça fikrini açıklamamak gibi bir erdeme sahipti bu adam. Paulina, hiç değilse Lynn Sommers'a yardım edebilse vicdanının biraz daha rahat edeceğine inanıyordu, ama bu kez serveti hiçbir işe yaramıyordu.

O aylar Matias için pek feci olmuştu; Lynn'le olan sorun yalnızca sindirim sistemini altüst etmekle kalmamış, aynı zamanda eklem yerlerindeki ağrıları da öyle artmıştı ki artık eskrim yapamadığı gibi öteki sporlardan da vazgeçmek zorunda kalmıştı. Sabahları öylesine acılar içinde kalkıyordu ki, artık kendini öldürme vaktinin gelip gelmediğini merak ediyordu;

hastalığının adını öğrendiğinden beri geliştirdiği bir fikirdi bu; ama yataktan çıkıp da hareket etmeye başladı mı kendini daha iyi hissediyor, o zaman yaşam sevinci yepyeni bir coşkuyla geri dönüyordu. Bilekleriyle dizleri şişiyor, elleri titriyordu; afyon onun için Chinatown'da bir eğlence olmaktan çıkmış, bir gereksinim halini almıştı. Kendi kendine morfin iğnesi yapmanın avantajlarını ona öğreten, en yakın eğlence arkadaşı ve tek sırdaşı Amanda Lowell olmuştu; bir afyon çubuğundan çok daha etkili, temiz ve şık bir yoldu bu: Küçük bir doz alınır alınmaz o derin acı yok olarak yerini huzura bırakıyordu. Doğumu yaklaştıkça olan gayrimeşru çocuk rezaleti keyfini son derece kaçırmıştı; yaz ortalarında birden, acaba bir hava değişikliği, İtalya'daki ılıcalar ve İngiliz doktorları hastalığının belirtilerini hafifletebilir mi diye o günlerde kalkıp Avrupa'ya gideceğini duyurdu. Okyanusu birlikte geçmek üzere Amanda Lowell ile New York'ta buluşmayı düşündüğünden hiç söz etmemişti, çünkü o kadının adı aile içinde asla ağza alınmazdı; o kızıl saçlı İskoçyalının anısı Feliciano'da hazımsızlığa neden oluyor, Paulina'da da büyük bir öfke yaratıyordu. Matias'ın alelacele çıktığı bu yolculuğun nedenleri yalnızca hastalıkları ve Lynn Sommers'tan uzaklaşma isteği değil, aynı zamanda yola çıkmasından hemen sonra ortaya çıkan yeni kumar borçları da olmuştu; Feliciano'nun bürosunda boy gösteren saygılı iki Çinli, büyük bir nezaketle, ya oğlunun kendilerine olan borcunu faiziyle birlikte ödemesi ya da saygıdeğer ailesinin üyelerinden birinin başına gerçekten hiç de hoş olmayan bir şey gelebileceği konusunda onu uyarmışlardı. Para babası Feliciano, yanıt olarak onları bürosundan dışarı çıkartıp sokağa attırdıktan sonra, kentin yeraltı dünyasında uzman olan gazeteci Jacob Freemont'u çağırttı. Matias'ın yakın dostu olduğundan adam ilgiyle dinledi onu; sonra da hemen onunla birlikte kalkıp polis şefini görmeye giderek, kendisine bazı gönül borçları olan bu şaibeli Avustralyalıdan sorunu kendi yöntemleriyle çözümlemesini istedi. "Bildirim

tek yöntem borcu ödemektir,” diye karşılık verdi polis şefi, sonra da Chinatown'daki *tong*'lara kimsenin karışmadığını anlattı onlara. Bedenleri yukarıdan aşağıya yarıp iç organları yanlarında duran kutulara güzelce yerleştirilmiş cesetleri toplamak bile kısmet olmuştu meslek hayatında. Kuşkusuz bunlar semaviler arasındaki intikam eylemleri; beyazlar söz konusu olduğunda ise hiç değilse olaya kaza süsü vermeye çalışırlardı. Nedeni bilinmeyen yangınlarda yanarak ölen, تنها bir sokakta atların ayakları altında ezilerek parçalanan, körfezin dingin sularında boğulan ya da inşa halindeki bir binanın tepesinden açıklanamaz bir biçimde düşen tuğlalar altında ezilen ne çok insan olduğuna hiç dikkat etmemişler miydi? Feliciano Rodríguez de Santa Cruz da borcu ödedi.

Severo del Valle, Lynn Sommers'a Matías'ın yakın bir gelecekte dönme planları yapmadan çekip Avrupa'ya gittiğini haber verdiğinde, Lynn ağlamaya başlamış ve Tao Chi'en'in verdiği sakinleştiricilere rağmen ondan sonraki beş gün boyunca ağlamayı sürdürmüştü, ta ki sonunda annesi yüzüne iki tokat aşkedip onu gerçeklerle yüzleşmek zorunda bırakana kadar. Bir ihtiyatsızlık yapmıştı ve şimdi sonuçlarına katlanmaktan başka çaresi yoktu; artık küçük bir kız değildi, anne olacaktı ve kendisine yardım etmeye hazır bir ailesi olduğu için minnettar olmalıydı, çünkü onun durumundaki başkaları sonunda sokağa düşüp hayatlarını kötü yoldan kazanırlarken piçleri soluğu yetimhanelerde alıyorlardı; sevgilisinin ortadan kaybolduğunu kabullenmenin vakti gelmişti; çocuğuna hem analık hem babalık yapmak ve bir an önce olgunlaşmak zorundaydı, çünkü bu evde onun kapislerine dayanmaktan artık bıkmış usanmışlardı; yirmi yıldan beri ondan hiçbir şey esirgenmemişti; bütün hayatını yatağa yatıp yakınlıkla geçirebileceğini sanmamalıydı; kalkıp burnunu silecek ve giyinecekti, çünkü yürüyüşe çıkacaklar ve yağmur da yağsa, şimşekler de çaksa günde iki kez kesinlikle bunu yapacaklardı, duymuş muydu? Evet, Lynn şaşkınlıktan gözleri yuvalarından uğramış bir halde,

yanakları ömründe ilk kez yediği şamarlarla alev alev yanarak, hepsini sonuna kadar dinlemişti. Kalkıp giyinerek hiç sesini çıkarmadan denileni yaptı. O andan itibaren ister istemez aklını başına toplamış, talihini şaşılacak bir soğukkanlılıkla kabullenerek bir daha hiç şikâyet etmemişti; Tao Chi'en'in verdiği ilaçları yutuyor, annesiyle uzun yürüyüşlere çıkıyordu; dahası, ağabeyi Lucky'nin anlattığına göre, yalnızca model yokluğundan değil, aynı zamanda heykeltıraş paraları alıp Brezilya'ya kaçtığı için de cumhuriyet heykeli tasarısının tam bir fiyaskoyla sonuçlandığını öğrendiğinde kahkahalarla gülebildi.

Ağustos sonlarına doğru Severo del Valle, sonunda duygularından Lynn Sommers'a söz etmeye cesaret bulabildi. Artık o zamanlar Lynn kendini bir fil kadar ağırlaştırmış hissediyor, aynada kendi yüzünü tanıyamıyordu, ama Severo'nun gözünde her zamankinden güzeldi. Kan ter içinde bir yürüyüşten dönüyorlardı; Severo mendilini çıkararak onun alnyla boynunu kurulamaya koyuldu, ama bu hareketini tamamlayamadı. Nasıl olduğunu bilemeden, eğilip onu omuzlarından sıkıca tutarak sokağın ortasında dudaklarından öperken bulmuştu kendini. Evlenmeleri için ona yalvardı; Lynn de, Matias Rodríguez de Santa Cruz'dan başka hiçbir erkeği bir daha sevmeyeceğini tüm sadeliğiyle anlattı.

"Sizden beni sevmenizi istemiyorum, Lynn, size duyduğum sevgi ikimize de yeter," diye karşılık verdi Severo, ona her zaman davrandığı biraz da törensel tavrıyla. Bebeğin bir babaya ihtiyacı olacak. İkinizi de koruma fırsatını verin bana, size söz veriyorum zamanla sizin sevginize layık olacağım.

"Babamın dediğine göre Çin'de çiftler birbirlerini tanımadan evlenirler, birbirlerini sevmeyi sonradan öğrenirlermiş, ama eminim bende böyle olmaz, Severo. Çok üzgünüm," diye karşılık verdi Lynn.

"Benimle birlikte oturmanız gerekmez, Lynn. Siz doğum yapar yapmaz ben Şili'ye gideceğim. Ülkemde savaş var ve ben görevimi fazlasıyla erteledim."

"Ya savaştan dönmezseniz?"

“Hiç değilse çocuğunuz benim soyadımı ve babamın hâlâ sahip olduğum mirasını alır. Fazla bir şey değil, ama onun eğitime yeter. Siz de, sevgili Lynn, saygınlık kazanırsınız...”

Severo del Valle, hemen o gece Nivea'ya daha önce bir türlü yazamadığı mektubu yazdı. Ne bir giriş yaptı ne de mazeretler öne sürdü, yalnızca dört cümleyle durumu anlattı ona, çünkü onun buna başka türlü katlanamayacağını anlamıştı. Nivea için mektupla sürdürülmüş dört yıllık nişanlılık demek olan bu süre boyunca aşkını ve zamanını boşa harcadığı için ondan özür dilemeye bile cesaret edemedi, çünkü bu tür korkakça açıklamalar kuzininin cömert kalbine layık olamazdı. Uşaklardan birini çağırarak mektubu ertesi gün postaya vermesini söyledi, sonra da kendini giyimli olarak bitkin bir halde yatağının üzerine attı. Uzun bir zamandan sonra ilk kez olarak hiç düş görmeksizin uyumuştı. Aradan bir ay geçtikten sonra Severo del Valle ile Lynn Sommers, kızın ailesinin ve Severo'nun kendi evinden davet ettiği tek kişi olan Williams'ın hazır bulunduğu kısa bir törenle evlendiler. Vekilharcın bunu Paulina Halasına anlatacağını biliyordu ve bunu kendisine sormak için ilk adımı onun atmasını beklemeye karar vermişti. Başka kimseye de haber vermedi, çünkü Lynn çocuk doğana ve normal görünümüne kavuşana kadar olayı herkesten gizli tutmalarını istemişti; dediğine göre, o balkabağı gibi koca göbeği ve lekeler içindeki suratıyla insan içine çıkacak cesareti yoktu. O gece Severo yeni eşini alnından öperek onunla vedalaştıktan sonra her zamanki gibi bekâr odasında yatmak üzere çekip gitti.

Aynı hafta Pasifik sularında yeni bir deniz savaşı yapılmış ve Şili filosu iki düşman zırhlısını safdışı bırakmıştı. Aylar önce Yüzbaşı Prat'ın kılıcını dul eşine geri vermiş olan aynı Perulu Amiral Miguel Grau da onun kadar kahramanca ölmüştü. Peru için tam bir felaket olmuştu bu, çünkü denizler üzerindeki denetimi kaybedince tüm iletişimleri kesilmiş, orduları bölünüp bağlantısız kalmıştı.

Şilililer denizlere egemen olmuşlar, birliklerini kuzeyin en önemli noktalarına kadar sürerek Lima'yı işgal edene kadar düşman topraklarında ilerleme planlarını gerçekleştirebilmişlerdi. Severo del Valle de haberleri Birleşik Devletler'deki hemşerileri kadar büyük bir coşkuyla izliyordu, ama Lynn'e olan aşkı yurtseverliğine haydi haydi baskın çıkmış, ülkesine geri dönüş yolculuğunu öne almamıştı.

Ekim ayının ikinci pazartesi günü sabah karanlığında Lynn geceliği sıırsıklam bir halde uyanarak bir dehşet çığlığı attı, altını ıslattığını sanmıştı. "Çok kötü, suyu fazlasıyla erken geldi," dedi Tao Chi'en karısına, ama kızının karşısına sakın bir tavırla gülümseyerek çıkmıştı. Aradan on saat geçtikten sonra, kasılmalar güç bela hissedilir ve bütün aile Lynn'i oyalamak için *mah-jong* oynamaktan bitkin bir haldeyken, Tao Chi'en kendi şifalı otlarına el atmaya karar verdi. Anne adayı, meydan okuyan bir ifadeyle şakalaşıyordu: Bu muydu kendisini onca uyarmış oldukları doğum sancıları? Dediğine göre, Çin yemeğinin verdiği karın ağrılarından daha dayanılır şeylerdi. Rahatsızlıktan çok can sıkıntısı duyuyordu ve karnı acıkmıştı, ama babası yalnızca su ve şifalı otlardan kaydattığı içecekleri içmesine izin veriyor, doğumu hızlandırmak için ona akupunktur uyguluyordu. Uyuşturucularla altın iğneler etkisini göstermiş ve akşam hava kararırken Severo del Valle günlük ziyaretini yaptığında, Lucky'yi telaş içinde kapıda bulmuştu; bütün ev Lynn'in iniltileriyle ve bağıra çağıra konuşup elinde bezler ve ibriklerle oradan oraya koşturan Çinli bir ebenin yaygarasıyla çınlıyordu. Tao Chi'en ebeye göz yumuyordu, çünkü bu konuda onun kendisinden daha fazla deneyimi vardı, ama yapmaya kalktığı gibi Lynn'in üzerine oturarak ya da karnına yumruklar indirerek ona işkence etmesine izin vermemişti. Severo del Valle salonda kalmış, fark edilmemeye çalışarak duvara yaslanmış duruyordu. Lynn'in her iniltisi yüreğini

deliyordu; olabildiğince uzaklara kaçmak istiyordu, ama ne köşesinden ayrılabilir ne de tek bir söz söyleyebilirdi. Tam o sırada, her zamanki tertemiz giyimli ve sakin haliyle Tao Chi'en'i gördü.

"Ben burada bekleyebilir miyim? Rahatsız etmiyorum ya, gibi bir şeyler geveledi Severo, boynundan akan terleri silerek."

"Hiç rahatsız etmiyorsanız, delikanlı, ama Lynn'e yardım edemezsiniz, bu işi tek başına halletmesi gerekiyor. Ancak Eliza'ya yardım edebilirsiniz, o biraz telaşlı."

Eliza Sommers doğum yapma zahmetini tatmış, her kadın gibi bunun ölümün eşiği demek olduğunu biliyordu. Bedenin bir başka yaşama yol vermek üzere açıldığı o zorlu ve gizemli yolculuğu yapmıştı; çılgıncasına ıknıp çabalayarak bir yokuştan aşağı kendini durduramaz bir halde yuvarlanmaya başladığı o ânı, kapıldığı dehşeti, duyduğu acıyı ve en sonunda çocuk yerinden kopup da dünyaya geldiğinde daha önce tatmadığı o şaşkınlığı çok iyi anımsıyordu. Tüm *zhong-yi*'ce bilgeliğine rağmen Tao Chi'en, Lynn'in durumunda bir şeylerin yolunda gitmediğini anlamakta ondan geç kalmıştı. Çin tıbbının ilaçları Lynn'de güçlü kasılmalara neden olmuştu, ama bebek ters geliyordu ve annesinin kemikleri arasında kapana kısılmıştı. Tao Chi'en'in dediğine göre kuru ve zor bir doğumdu, ama kızı güçlüydü ve her şey Lynn'in soğukkanlılığını korumasına ve gereğinden fazla yorulmamasına bağlıydı; bu bir hız değil, dayanıklılık yarışıydı. Lynn'in kendisi kadar bitkin bir haldeki Eliza Sommers, bir dinlenme ânında dışarı çıktığında, koridorda Severo'yla karşılaştı. Ona bir işaret yapınca Severo, şaşkın bir halde, daha önce hiç girmemiş olduğu küçük dua odasına kadar onun peşinden gitti. Alçak bir masanın üzerinde basit bir haç, Çinlilerin merhamet tanrıçası olan Guan Yin'in küçük bir heykeli, ikisinin ortasında da üzerinde yeşil renkli bir tunik, kulaklarının arkasında birer çiçek olan bir kadının çini mürekkebiyle yapılmış bir resmi duruyordu. Yanan birkaç mumla, içlerinde su, piring

ve çiçek taçyaprakları bulunan kâseler de vardı. Eliza bu mihrabın önündeki portakal renkli bir minderin üzerine diz çökerek, İsa'dan, Buddha'dan ve kocasının ilk eşi olan Lin'in ruhundan kızına doğumda yardımcı olmalarını diledi. Severo geride kalıp ayakta durmuş, çocukluğunda öğrendiği Katolik dualarını hiç düşünmeden mırıldanıyordu. Lynn için duydukları korku ve sevgiyle birleşmiş olarak uzunca bir süre öylece kalakaldılar, ta ki sonunda Tao Chi'en kendisine yardım etmesi için karısına seslenene kadar, çünkü ebeye yol vermiş, bebeği döndürüp kendi eliyle çıkarmaya hazırlanıyordu. Chinatown yavaş yavaş uyanırken Severo ile Lucky evin kapısında durmuş sigara içiyorlardı.

Salı sabahı erkenden doğdu çocuk. Kan ter içinde tir tir titreyen anne doğum yapmaya çaballıyor, ama artık bağırıyordu, babasının talimatlarına dikkat kesilmiş olarak soluk alıp vermekle yetiniyordu yalnızca. Sonunda dişlerini sıktı, yatağın demirlerine tutunarak güçlü bir kararlılıkla ıkındı, işte o zaman koyu renkli bir tutam saç göründü. Tao Chi'en kafayı tutarak, güçlü ama yumuşak bir hareketle, çocuğun omuzları dışarı çıkana kadar çekti, o minik bedeni çevirerek tek bir hareketle çabucak dışarı çıkardı, bir yandan da öteki eliyle boynuna dolanmış olan mor renkli kordonu çözüyordu. Eliza Sommers, kanlar içinde küçücük bir kütleyi eline aldı; teni masmavi kesilmiş, yassı suratlı, minicik bir kızdı bu. Tao Chi'en göbek bağını kesip doğumun ikinci aşamasını tamamlamaya çabalarken, büyükanne torununu bir süngerle temizleyerek soluk alana kadar sırtına şaplaklar indirdi. Bebeğin dünyaya adım attığını haber veren çığlığı duyup da normal bir renge kavuştuğunu anlayınca, onu Lynn'in karnının üzerine koydu. Bitkin bir haldeki anne onu almak için tek dirseğinin üzerinde doğrulurken, bedeni yürek gibi atmaya devam ediyordu; bebeği alıp bağrına bastı, onu öpüyor, İngilizce, İspanyolca, Çince ve uydurulmuş sözcüklerle ona hoş geldin diyordu. Aradan bir saat geçtikten sonra Eliza minik kızı

görsünler diye Severo'yla Lucky'yi çağırdı. Rodríguez de Santa Cruz ailesine ait işlemeli gümüş beşiğin içinde, üzerinde sarı ipekten giysisi, başında ona minnacık bir cüce görünümü veren kırmızı takkesiyle, mışıl mışıl uyurken buldular bebeği. Lynn, tertemiz çarşaflar arasında benzi solmuş bir halde sakın sakın uyukluyor, Tao Chi'en de yanında oturmuş nabzını sayıyordu.

"Ona ne ad vereceksiniz," diye sordu Severo del Valle, duygulanarak.

"Buna Lynn'le siz karar vermelisiniz," diye karşılık verdi Eliza.

"Ben mi?"

"Babası siz değil misiniz," diye sordu Tao Chi'en, alaylı bir tavırla göz kırparak.

"Gün doğarken doğduğu için adı Aurora olacak," diye mırıldandı Lynn, gözlerini açmadan.

"Çince adı da Lai-Ming olur, şafak anlamına geliyor," dedi Tao Chi'en.

"Dünyaya hoş geldin Lai-Ming, Aurora del Valle," diye gülümsedi Severo, minik kızı alnından öperek; o günün hayatının en mutlu günü olduğundan, Çinli bebekler gibi giydirilmiş o buruşuk bebeğin de sanki gerçekten kendi kanını taşırmışçasına öz kızı olduğundan emindi. Lucky, yeğenini kucağına alarak tütün ve soya sosu kokan soluğunu yüzüne üflledi.

"Ne yapıyorsun," diye bağırdı büyükanne, kızı onun ellerinden kapmaya çalışarak.

"İyi şansımı ona geçirmek için hava üflüyorum. Lai-Ming'e bundan daha iyi hediye olur mu," diye güldü dayısı.

Akşam yemeği saatinde Severo del Valle, bir hafta önce Lynn Sommers'la evlendiği, o gün de kızlarının doğduğu haberiyle Nob Hill'deki malikâneye çıkageldiğinde, halasıyla eniştesinin şaşkınlığı, sofranın üzerine ölü bir köpek koymuş olsa ancak bu kadar olurdu.

"Herkes de kalkmış suçu Matías'a yüklüyor! Ben zaten onun çocuğun babası olmadığını başından beri

biliyordum, ama senin olacağın aklımın ucundan bile geçmezdi,” diye hırsını kusuverdi Feliciano, şaşkınlığından biraz kurtulur kurtulmaz.

“Biyolojik babası ben değilim, ama yasal babası benim. Kızın adı Aurora del Valle,” diye konuya açıklık getirdi Severo.

“Ama bu bağışlanamaz bir küstahlık! Seni bir evlat gibi bağrına basan bu aileye ihanet ettin sen,” diye gürledi eniştesi.

“Ben kimseye ihanet etmedim. Bu bir aşk evliliği.”

“İyi ama o kadın Matias’a âşık değil miydi?”

“O kadının adı Lynn ve o benim eşim, ona gereken saygıyı göstermenizi istiyorum,” dedi Severo soğuk bir ifadeyle, ayağa kalkarak.

“Sen aptalın tekisin, Severo, koca bir aptal,” diye ona hakaret etti Feliciano, koşar adımlarla yemek salonundan çıkarken.

Tam o sırada tatlı servisini gözetmek üzere içeri girmekte olan ketum Williams, hiçbir şey olmamış gibi çekilip gitmeden önce, yordakçısıymış gibi hafif bir gülümsemeyle Severo’ya göz atmaktan kendini alamamıştı. Paulina, Severo’nun birkaç güne kadar Şili’deki savaşa katılmak üzere yola çıkacağı, Lynn’in de Chinatown’da ailesiyle birlikte oturmayı sürdüreceği, işler yolunda gidecek olursa bir eş ve bir baba olarak görevlerini yerine getirmek üzere gelecekte San Francisco’ya geri döneceği biçimindeki açıklamalarını kulaklarına inanamayarak dinledi.

“Otursana sevgili yeğenim, adam gibi konuşalım. Matias bu kızın babası, öyle değil mi?”

“Bunu ona sorun, hala.”

“Anladım! Matias’ı kurtarmak için evlendin onunla. Oğlum edepsizin teki, sen de bir romantiksin... Donkişotluk yapacağım diye hayatını mahvediyorsun,” diye bağırdı Paulina.

“Yanılıyorsunuz, hala. Ben hayatımı mahvetmiş değilim, tam tersine, bunun mutlu olmak için tek şansım olduğuna inanıyorum.”

“Başka birini seven bir kadınla mı? Senden olmayan bir kız evlatla mı?”

“Zaman yardım edecektir. Savaştan dönecek olursam, Lynn beni sevmeyi öğrenecek, kız da beni babası sanacaktır.”

“Matias senden daha önce dönebilir,” diye anımsattı Paulina.

“Bu hiçbir şeyi değiştirmeyecektir.”

“Matias’ın tek bir sözcüğü, Lynn Sommers’in dünyanın öbür ucuna kadar onun peşinden gitmesi için yeterli olacaktır.”

“Bu kaçınılmaz bir risk,” diye karşılık verdi Severo.

“Sen aklını kaçırmışsın, sevgili yeğenim. O insanlar bizim sosyal çevremizden degiller,” diye yargısını bildirdi Paulina.

“Onlar tanıdığım en dürüst aile, hala,” diye güvence verdi Severo.

“Görüyorum ki benden hiçbir şey öğrenmemişsin. Bu dünyada zafere ulaşabilmek için harekete geçmeden önce her şeyi iyice hesaplamak gerek. Sen parlak bir geleceğe sahip bir avukatsın ve Şili’nin en eski soyadlarından birini taşıyorsun. Toplumun karını kabulleneceğini mi sanıyorsun sen? Ya kuzinin Nivea, yoksa o seni beklemiyor muydu,” diye sordu Paulina.

“O iş bitti,” dedi Severo.

“Eh, en yapılmayacak şeyi yapmışsın Severo, herhalde pişman olmak için artık çok geç. Bari işleri elimizden geldiğince yoluna koymaya çalışalım. Para ve sosyal konum burada da, Şili’de de çok önemlidir. Sana olabildiğince yardım edeceğim, o kızın büyükannesi olmam boşuna değil, neydi adı?”

“Aurora, ama anneannesiyle dedesi ona Lai-Ming diyorlar.”

“Madem Matias bu üzücü olaydan kendini sıyırdı, kız Del Valle soyadını taşıdığına göre ona yardım etmek benim görevim.”

“Buna gerek kalmayacak, hala. Lynn’in benim mirasımı alması için ben her şeyi ayarladım.”

“Fazla para göz çıkarmaz. Ben de hiç değilse torunumu görmüş olurum, öyle değil mi?”

“Bunu Lynn’le anasına babasına sorarız,” diye söz verdi Severo del Valle.

Onlar hâlâ yemek salonundayken Williams girdi içeri; elinde, Lynn'in bir kanama geçirdiği ve hayatından kaygı duydukları, bu yüzden Severo'nun hemen gelmesini istedikleri yazılı bir pusula vardı. Chi'en'lerin evine vardığında o küçük aileyi Lynn'in yatağının çevresinde toplanmış buldu; o kadar sessiz duruyorlardı ki sanki bir facia tablosuna poz verir gibiydiler. Doğumun hiçbir izine rastlanmadan her şeyi temiz ve düzenli görmek bir an için onu delicesine umutlandırmıştı, ne kirli bezler vardı ortada ne de kan kokusu, ama sonra Tao'nun, Eliza'nın ve Lucky'nin yüzlerindeki acı ifadeyi gördü. Odanın içindeki hava seyrelmişti; Severo sanki bir dağın doruğundaymış gibi, boğulurcasına, derin derin soluk aldı. Titreyerek yaklaştı yatağa, Lynn'i elleri göğsünün üzerinde, gözleri kapalı, yüz çizgileri saydamlaşmış olarak gördü: Kül rengi mermerden güzel bir heykeldi sanki. Elini tuttuğunda sert ve buz gibi soğuktu; üzerine eğildiğinde soluğunun zar zor duyulduğunu fark etti; dudaklarıyla parmakları mavimsiydi; kahrından yıkılmış bir halde onu gözyaşlarıyla ıslatarak, avucunun içini uzun uzun öptü. Lynn son bir çabayla Matías'ın adını mırıldanmış ve hemen arkasından birkaç kez iç geçirdikten sonra bu dünyadan havada yüzerek geçtiği aynı hafıflık içinde çekip gitmişti. Ölümün gizemi karşısında derin bir sessizlik oldu, ölçülemeyecek bir süre boyunca hiç kıınıdamadan beklerlerken Lynn'in ruhu yerinden yükseliyordu. Severo toprağın derinliklerinden gelip ayaklarından ağzına kadar yükselen, ama dudaklarından bir türlü çıkmayan upuzun bir feryadı duyumsuyordu. O çığlık içini kaplayıp tüm bedenini sardıktan sonra kafasının içinde sessiz bir patlama gibi dağıldı. Yatağın yanına diz çökmüş olarak öylece kalakalmış, yıllardır düşlediği kadını bir çırpıda elinden kapıveren ve tam da ona eriştiğini sandığı bir anda onu alıp götüren yazgısına inanamayarak, sesi çıkmadan sesleniyordu Lynn'e. Sonsuz gibi gelen uzun bir süre sonra omzuna dokunulduğunu hissettiğinde Tao

Chi'en'in acı dolu gözleriyle karşılaştı, "Tamam, tamam," gibi bir şeyler mırıldanıyordu ona; sonra onun arkasında birbirlerine sarılmış olarak hıçkıran Eliza Sommers ile Lucky'yi gördü; bu ailenin acısı içinde kendisinin bir yabancı olduğunu anlamıştı. O sırada kızı anımsadı, minik Aurora'yı kucağına alarak yatağa götürdü, annesiyle vedalaşsın diye Lynn'in yüzüne yaklaştırdı onu. Sonra da kucağında onunla oturarak, avutulamaz bir biçimde onu sallamaya koyuldu.

Paulina del Valle, Lynn Sommers'ın öldüğünü öğrendiğinde, içini bir sevinç dalgasının kaplamasıyla bir zafer çılgılığı atmaktan kendini alamamış, ama hemen sonra böylesine alçakça bir duygunun verdiği utanç onu kendine getirmişti. Hep bir kızı olsun istemişti. Daha ilk hamileliğinden beri Paulina diye kendi adını taşıyacak, onun en yakın dostu ve can yoldaşı olacak bir kız çocuğun hayalini kurmuştu. Dünyaya getirdiği üç oğlan çocuğun her birinde kendini aldatılmış gibi hissetmişti, ama ama şimdi hayatının bu olgunluk çağında gökten zembille inmişti bu armağan: Kendi kızı gibi yetiştirebileceği bir kız torun, sevginin ve paranın sunabileceği her fırsatı verebileceği ve yaşlılığında yanında olacak biri diye düşünüyordu. Lynn Sommers safdışı kalınca, kendisi Matías'ın adına sahip olabilirdi kıza. Kaderin bu beklenmedik cilvesini bir fincan sıcak çikolata ve üç tane kremalı pastayla kutlarken, Williams küçük kızın yasal olarak, onun geleceğine karar verme hakkına sahip tek kişi olan Severo del Valle'nin kızı gibi görüldüğünü anımsattı ona. Daha iyi ya, diye düşünüyordu Paulina, hiç değilse yeğeni oradaydı, oysa Matías'ı ta Avrupa'dan getirip kendi kızına sahip çıkmaya razı etmek çok uzun bir iş olurdu. Tasarılarını Severo'ya açtığında onun tepkisini hiç öngörmemişti.

"Yasal açıdan kızın babası sensin, onun için hemen yarın gidip onu bu eve getirebilirsin," dedi Paulina.

"Bunu yapamam, hala. Ben savaşa olduğum

sürece Lynn'in annesiyle babası torunlarıyla birlikte olacaklar; kızı onlar büyütmek istiyorlar, ben de aynı düşüncedeyim,” diye karşılık verdi yeğeni, Paulina'nın daha önce hiç duymadığı kararlı bir ses tonuyla.

“Sen çıldırdın mı? Torunumu Eliza Sommers'la o Çinlinin ellerine bırakamayız,” diye bağırdı Paulina.

“Neden olmasın? Onlar onun anneannesiyle dedesi.

“Yoksa kızın Chinatown'da büyümesini mi istiyorsun? Biz ona eğitim verimiz, her türlü fırsatı ve lüksü verimiz, saygın bir soyadı verimiz. Onlar bunların hiçbirini veremezler ona.”

“Ona sevgilerini verirler,” diye karşılık verdi Severo.

“Ben de veririm! Unutma ki bana çok şey borçlusun, sevgili yeğenim. İşte bana borcunu ödeme ve o küçük kız için bir şey yapma fırsatın.”

“Kusura bakmayın, hala, her şey kararlaştırıldı. Aurora anneannesi ve dedesiyle kalacak.”

Paulina del Valle'ye, hayatında pek çok kez geçirdiği o sahte ayılıp bayılma krizlerinden biri gelmişti. Kayıtsız şartsız müttefiki sandığı ve kendi öz evlatlarından ayırt etmediği bu yeğenin kendisine bu kadar rezil bir biçimde ihanet edebileceğine inanamıyordu. O kadar çok bağırıp çağırdı, hakaretler yağdırdı, boşu boşuna tartıştı ve nefes tüketti ki, sonunda Williams boyuna bosuna uygun dozda bir sakinleştirici versin de uzunca bir süre uyusun diye bir doktor çağırmak zorunda kaldı. Otuz saat sonra uyandığında yeğeni, kendisini Şili'ye götürecek olan gemiye çoktan binmişti. Kocasıyla sadık Williams bir araya gelip, onun sandığı gibi şiddete başvurmanın yeri olmadığına onu ikna etmeyi başarmışlardı, çünkü San Francisco'da adalet ne kadar kokuşmuş olursa olsun, görünürdeki yasal babasının yazılı kararı göz önüne alındığında, o bebeği anneannesiyle dedesinin ellerinden çekip alabilecekleri yasal bir kulptan yoksundular. Küçük kız için para vermeyi önermek gibi basmakalıp bir çareye başvurmamasını da kafasına sokmaya çalıştılar, çünkü kendi aleyhine geri

dönebilir ve koca bir taş gibi gelip dışlerine çarpabilirdi. Mümkün olan tek yolun, Severo del Valle geri dönene kadar diplomasiye başvurmak olacağını, o zaman herhangi bir uzlaşmaya varabileceklerini öğütlediler, ama Paulina onların mantıklı nedenlerine kulak asmaya yanaşmıyordu; aradan iki gün geçtikten sonra, öteki büyükannenin reddedemeyeceğinden emin olduğu bir öneriyle Eliza Sommers'ın çay salonunda boy gösterdi. Eliza kızından dolayı yas kılığındaydı, ama yanı başında mışıl mışıl uyumakta olan kız torununun avuntusuyla yüzü ışıldayarak karşıladı onu. Kendi çocuklarına ait olan o gümüş işlemeli beşiği pencerenin önüne yerleştirilmiş görünce Paulina çok şaşırdı, ama hemen arkasından onu Severo'ya iletmesi için Williams'a izin verdiğini anımsayarak dudaklarını ısırdı, ne de olsa oraya ne kadar değerli olursa olsun bir beşik için kavga etmeye değil, torunu için pazarlık etmeye gelmişti. "Haklı olan değil, iyi pazarlık eden kazanır," derdi her zaman. Bu durumda da yalnızca haklılığın kendi tarafında olduğu değil, aynı zamanda pazarlık konusunda kimsenin kendisiyle aşık atamayacağı da ona göre besbelliydi.

Eliza bebeği beşiğinden alarak ona uzattı. Paulina, sanki yalnızca bir bez yığınıymış kadar hafif bu minicik bohçayı kucağına aldığı anda, yüreği yepyeni bir duyguyla patlayacakmış gibi geldi. "Allahım, Allahım," deyip duruyordu, dizlerinin bağımlı çözen ve bağrını bir hıçkırıkla delen hiç tanımadığı bu duygusalılık karşısında. Koskocaman kucağında neredeyse kaybolmuş gibi görünen torunuyla birlikte bir koltuğa oturarak onu sallamaya koyuldu; o arada Eliza Sommers da çay ve daha önce pastanesinin sürekli müşterisi olduğu zamanlarda ona ikram ettiği tatlılardan ısmarlamıştı. O birkaç dakika içinde Paulina del Valle heyecanını yenmeyi başarak toplarını ateş hattına dizmişti bile. İşe Lynn'in ölümü dolayısıyla başsağlığı dileklerini sunmakla başladı, sonra oğlu Matias'ın hiç kuşkusuz Aurora'nın babası olduğunu kabullenmeye geçti, zaten kıza şöyle bir

bakmak bunu anlamaya yeterdi; tüm Rodríguez de Santa Cruz'larla Del Valle'lere tıpatıp benziyordu. Dediğine göre, Matias'ın sağlık nedenleriyle Avrupa'da olmasına ve çocuğu henüz sahiplenemediğine çok üzülyordu. Daha sonra, Eliza'nın çok fazla çalıştığını ve pek fazla vakti de maddi olanakları da olmadığını öne sürerek, torununu kendi yanına alma isteğini ortaya koydu, hiç kuşku yok Eliza'nın Aurora'ya kendisinin Nob Hill'deki evinde sağlayacağı aynı hayat düzenini burada vermesi olanaksızdı. Bunu, gırtlığını düğümleyen kaygıyı ve ellerinin titremesini belli etmeyerek, sanki bir lütufta bulunuyormuş havasıyla söylemişti. Eliza Sommers bu kadar cömert bir öneriye minnettar kaldığını, ama Lynn'in ölmeden önce kendilerinden istediği gibi Tao Chi'en'le birlikte Lai-Ming'in bakımını üstlenebileceklerinden emin olduğunu söyleyerek karşılık verdi. Hemen arkasından da elbette Paulina'nın kızın yaşamında her zaman yeri olacağını söyledi.

"Lai-Ming'in ebeveyni konusunda bir karışıklık yaratmamalıyız," diye ekledi Eliza Sommers. Sizin ve oğlunuzun birkaç ay önce iddia ettiğiniz gibi onun Lynn'le hiçbir ilgisi yoktu. Oğlunuzun, dostlarından herhangi birinin kızın babası olabileceğini açıkça söylediğini herhalde anımsayacaksınız.

"Bunlar uyuşmazlık ânının öfkesi içinde söylenmiş laflar, Eliza. Matias onları hiç düşünmeden söylemişti," diye ağzında geveledi Paulina.

"Lynn'in Bay Severo del Valle'yle evlenmiş olması oğlunuzun doğruyu söylediğini kanıtlıyor, Paulina. Benim torunumun sizinle kan bağı yok, ama bir kez daha söyleyeyim, istediğiniz zaman onu görebilirsiniz. Ona ne kadar çok kişi sevgi gösterirse o kadar iyi."

Onu izleyen yarım saat içinde iki kadın, her biri kendi tarzında olmak üzere, gladyatörler gibi çarpıştılar. Paulina del Valle yaltaklanmalardan ısrarlı tacizlere, ricalardan umutsuzca rüşvet önerilerine geçmiş, hepsinde başarısızlığa uğrayınca da tehditlere başvurmuştu; öteki büyükanne ise, küçük kız

yavaşçacık kucağına alarak onu beşiğine geri koymak dışında yerinden yarım santim bile kıpırdamamıştı. Paulina öfkesinin ne zaman başına vurduğunu ve durumun kontrolünü tümüyle kaybederek sonunda avaz avaz bağırmaya başladığını bilemiyordu; Eliza Sommers görecekti Rodríguez de Santa Cruzların kim olduğunu, bu kentte ne kadar büyük bir güç sahibi olduklarını ve hem onu hem o aptalca pastacılık işini hem de onun o Çinlisini nasıl mahvedeceklerini, Paulina del Valle'nin düşmanı olmak hiç kimsenin işine gelmezdi, er ya da geç küçük kızı onun elinden alacaktı, bundan tümüyle emin olabilirdi, çünkü bu dünyada onun önüne geçecek adam daha anasının karnından çıkmamıştı. Elinin sert bir darbesiyle o narin porselen fincanlarla Şili tatlılarını süpürdüğü gibi hepsi incecik bir şeker bulutu içinde yerlere saçıldı, sonra da bir güreş boğası gibi burnundan soluyarak dışarı fırladı. Kanı şakaklarında atar, yüreği korsesinin içine hapsolmuş yağ tabakalarının altında deli gibi çarpar bir halde arabasına bindiğinde ise, odasının kapısını sürgüleyip o koskoca mitolojik yatakla baş başa kaldığından beri yapmadığı biçimde hüngür hüngür ağlamaya başladı. Tıpkı o zaman olduğu gibi bu kez de en iyi silahı geri tepmişti: Hayatının başka aşamalarında kendisine onca başarı sağlamış olan, bir Arap taciri gibi pazarlık etme yeteneği hiçbir işe yaramamıştı. Az tamah çok zarar getirmiş, her şeyi birden kaybetmişti.

İkinci bölüm

1880-1896

Üç-dört yaşlarındayken çekilmiş bir resmim vardır: hayatın iniş çıkışlarına ve Paulina del Valle'nin benim kökenlerimi silme kararına direnip yok olmamış tek resmimdir o dönemden kalma. Yolculuklarda taşınabilir bir çerçeve içinde yıpranmış bir karton; hani on dokuzuncu yüzyılda öylesine moda olan ve artık kimsenin kullanmadığı, metal ve kadifeden yapılma şu eski çerçevelerden biri. Resimde, üzerinde işlemeli satenden uzun bir tunik, altında da başka bir tonda pantolonla Çinli gelinler gibi giydirilmiş küçücük bir kız çocuğu görülüyor; ayaklarında altları incecik tahta tabanlarla korunan beyaz keçeden narın pabuçlar var; siyah saçları boyuna bosuna göre fazlasıyla yüksek bir topuz biçiminde kabartılarak, çiçekli küçük bir tacla birbirine birleştirilmiş, belki de altın ya da gümüşten yapılma, kalın birer tokayla tutturulmuş. Küçük kızın elinde açık duran bir yelpaze var, belki de gülümsüyor, ama yüz çizgileri zar zor fark ediliyor, yüzü yalnızca aydınlık bir ay, gözleri de iki küçük kara leke. Kızın arkasında kâğıttan yapılma bir ejderhanın kocaman kafasıyla havai fişeklerin ışıltılı yıldızları seçiliyor. Fotoğraf San Francisco'da Çin yeni yılı kutlamalarında çekilmiş. O ânı anımsamıyorum, bu tek resimdeki kızı da tanımıyorum.

Oysa annem Lynn Sommers, inatla ve iyi ilişkilerim sayesinde unutulmuşluktan kurtardığım pek çok fotoğrafta görülüyor. Birkaç yıl önce Lucky Dayımı tanımaya San Francisco'ya gitmiş ve annemin poz vermiş olduğu takvimlerle kartpostalları aramak üzere eski kitapçılarla fotoğraf stüdyolarını dolaşmıştım; Lucky Dayım buldukça hâlâ yollar bana

onları. Annem çok güzelmiş, onun hakkında bir tek bunu söyleyebilirim, çünkü o resimlerde onu da tanımıyorum. Ben doğarken öldüğü için elbette onu anımsamıyorum, ama takvimlerdeki o kadın bir yabancı, ondan hiçbir şey yok bende, annem olarak gözümün önüne getiremiyorum onu, yalnızca kâğıt üzerinde bir ışıık ve gölge oyunu. Lucky Dayımın kız kardeşi gibi de görünmüyor, kısacık bacaklı, koca kafalı bir Çinli o, çok sıradan bir görünümü var ama iyi bir insan. Ben daha çok babama benziyorum, ondaki İspanyol tipi var bende de; ne yazık ki olağanüstü bir insan olan dedem Tao Chi'en'in ırkından pek az şey almışım. O dedem hayatımın en duru, en sürekli anısını oluşturmazdı, tanıdığım bütün erkeklerin onunla boy ölçüşemedikleri için darmadağın olup gittikleri en eski aşkım olmasaydı, damarlarımda Çin kanı taşıdığımı inanmazdım. Tao Chi'en, hep benim içimde yaşar. Her zaman kusursuz giyimi ve kır saçları, yuvarlak gözlükleri, badem gözlerinde bitmez tükenmez iyiliğini yansıtan bakışlarıyla, sıırım gibi ince uzun ve zarif haliyle hep görebilirim onu. Gözümün önünde hep gülümser, kimi zaman da bana Çince şarkılar söylediğini duyarım. Anneannem Eliza'ya ölümünden sonra yapacağını söylediği gibi, hep benimle birlikte dolaşır, bana eşlik eder, yol gösterir. Anneannemle dedemin gençken daha evlenmeden önce çekilmiş eski tip bir fotoğrafları var: Anneannem yüksek arkalıkl bir sandalyeye oturmuş, dedem de arkasında ayakta durmuş, her ikisi de o zamanki Amerikan modasına göre giyinmişler, yüzlerinde belli belirsiz bir korku ifadesiyle dümdüz kameraya bakıyorlar. Sonunda elime geçen bu fotoğraf gece masamın üzerinde durur, her gece lambayı söndürmeden önce gördüğüm son şeydir, ama bu fotoğraf, onlara öylesine ihtiyacım olduğu çocukluğumda yanımda olsaydı daha hoşuma giderdi.

Kendimi bildim bileli hep aynı karabasan bir türlü rahat vermez bana. O inatçı düşün görüntüleri saatlerce aklımdan çıkmayarak bütün günümü berbat

eder, içimi karartır. Hep aynı sırayla görünür: Tanımadığım egzotik bir kentin bomboş sokaklarında yürürüm, yüzünü bir türlü göremediğim birinin elinden tutuyordum, onun yalnızca ayaklarını ve pırıl pırıl ayakkabılarının uçlarını görebilirim. Birden siyah pijamaları içinde çocuklar çevremizi sararak korkutucu bir dans yaparlar. Belki de kan olan koyu renk bir leke yerdeki parke taşlarının üzerine yayılırken, halka halindeki çocuklar gitgide daha tehditkâr tavırlarla elimden tutmakta olan o kişinin çevresini acımasızca sararlar. Bizi sıkıştırarak, itip kakarak birbirimizden ayırırlar; o dost eli ararım ve boşlukla karşılaşırım. Sesim çıkmadan bağırırım, ses çıkarmadan yere düşerim ve o sırada yüreğim ağzımda olarak uyanırım. Kimi zaman bu düşün anısıyla içim içimi yiyerek günlerce suskun dururum, acaba o zamana kadar gözümden kaçmış ve anlamının anahtarını elime verecek herhangi bir ayrıntıyı keşfedebilir miyim diye, o düşü sarmalayan gizemin katmanları arasına girmeye çabalarım. Öyle günlerimde bedenimi soğuk bir tür ateş kaplar, aklım buz gibi bir alanda kısıp kalır. İşte Paulina del Valle'nin evindeki ilk haftalarım da buna benzer bir durumda donup kalmıştım. Beni Nob Hill'deki malikâneye götürdüklerinde beş yaşındaydım ve hiç kimse neden hayatımın böyle dramatik bir biçimde değiştiğini, Anneannem Eliza'yla Dedem Tao'nun nerede olduklarını, oturduğu tahtın üzerinden gözleri yaşlarla dolu olarak beni izleyen, her yanı mücevherlerle kaplı o dev gibi hanımın kim olduğunu bana açıklama zahmetine girişmemişi. Anlattıklarına göre, koşup bir masanın altına saklanmış, dayak yemiş bir köpek gibi bir daha oradan çıkmamışım. O dönemlerde Williams, Rodriguez de Santa Cruz'ların vekilharcıymış –aslında insana inanılır gibi gelmiyor– ve ertesi gün onun aklına gelmiş yemeğimi ipe bağlı bir tepsinin içinde önüme koymak; ipi azar azar çekmişler, ben de açlığa artık daha fazla dayanamadığımda tepsinin peşinden yerlerde sürünmüşüm, ta ki sonunda beni

sığınağımdan dışarı çıkarmayı başarana kadar, ama o karabasanla her uyanışında yeniden masanın altına giriyormuşum. Bu bir yıl sürdü, sonunda Şili'ye geldik de yolculuğun ve Santiago'ya yerleşmenin telaşı arasında bu tuhaf huyumdan kurtuldum.

O karabasan hep siyah beyazdır, sessizdir ve hep aynıdır, bitmek bilmez gibi görünür. Artık onun anlamının şifrelerini bilmeme yetecek kadar bilgi sahibi olduğumu sanıyorum, ama bu yüzden kendi kendime işkence etmekten vazgeçmiş değilim. O düşlerimin yüzünden farklıyım ben, tıpkı doğuştan herhangi bir kusurları ya da biçimsizlikleri nedeniyle normal bir yaşam sürebilmek için sürekli çaba harcamak zorunda olan insanlar gibi. Onların gözle görünür bir kusurları vardır, oysa benimki görünmez, ama oradadır, onu birdenbire geliverip ardında bir belirsizlik bırakan sara nöbetleriyle kıyaslayabilirim. Geceleri korkuyla yatarım, uyurken neler olacağını ya da nasıl uyanacağımı bilemem. Geceleri çıkan bu şeytanlara karşı türlü çareler denedim, içine birkaç damla afyon katılmış portakal liköründen tutun da ipnotik translara ve daha başka ruh çağırma seanslarına varana kadar, ama yanımda iyi bir can yoldaşı dışında hiçbir şey bana deliksiz bir uyku güvencesi veremedi. Bugüne kadar en güvenli çare yanımdakine sarılarak yatmak oldu. Herkesin öğütlediği gibi evlenmeliyim, ama onu bir kez yaptım ve tam bir felaket oldu, talihimi yeniden deneyemem. Otuz yaşında ve kocasız olarak neredeyse bir ucubeyim, gerçi kimileri bağımsızlığımı kısıkanıyordu ama arkadaşlarım acıyarak bakıyorlar bana. Yalnız değilim, hiçbir koşula bağlı olmaksızın gizli bir aşkımda var, dünyanın neresinde olsa, ama özellikle de bize yaşamının nasip olduğu bu yerde, rezalet gözüyle bakılır buna. Ne bekârim ne dulum ne de boşanmış bir kadını; sevmedikleri bir erkekle yaşamaktansa âlemin diline düşmeyi yeğleyen talihsiz kadınların kendilerini buldukları, 'kocalarından ayrı yaşayan kadınlar'a özgü bir ara dünyada yaşıyorum ben. Evliliğin sonsuz ve amansız olduğu Şili'de daha başka

nasıl olabilir ki? Bazı olağanüstü sabahlarda, sevgilimin bedeniyle benimki, kesin sevginin o yarı bilinçsizliği içinde kendilerini uykudaki çocuklar kadar mutlu ve güvenli hissederek, terden ıslak ve paylaşılmış uykuların mahmurluğu içinde hâlâ yatarken, evlenmekten, çekip başka bir yere, örneğin herkese bol bol yer olan ve kimsenin bizi tanımadığı Kuzey Amerika'ya gidip herhangi normal bir çift gibi yaşamaktan söz etmenin çekiciliğine kapılırız, ama sonra güneş pencerede yükselmiş olarak uyanır ve bir daha bunun lafını etmeyiz, çünkü ikimiz de biliriz ki biz başka yerde yaşayamayız; yalnızca jeolojik afetlerin ve insan zaafının, ama aynı zamanda haşın volkanlarla karlı dorukların, içine zümrütler serpiştirilmiş ezelden kalma göllerin, köpük köpük ırmakların ve mis kokulu ormanların da bulunduğu bu Şili'den, yoksul ama onca ve öylesine çeşitli sömürülere rağmen hâlâ masum kalmış insanların yurdu olan bu kurdele kadar ince ülkeden başka bir yerde yaşayamayız biz. Ne o çekip gidebilir ne de ben onun fotoğrafını çekmekten bıkarım. Çocuklarım olsun isterdim, orası kesin, ama asla olamayacağımı sonunda kabullendim; kısır değilim, başka açılardan güçlüyüm. Nivea del Valle, insanın üreme kapasitesine göre tanımlanamayacağını söylüyor, bu da yarım düzineden fazla çocuk dünyaya getirmiş biri olarak onun ağzından çıkınca insana biraz alaylı geliyor. Ama şimdi burada sahip olamayacağım çocuklardan ya da sevgilimden söz etmenin yeri değil, benim kim olduğumu belirleyen olayları anlatmam gerek. Bu anılarda başkalarına ihanet etmek zorunda olduğumu anlıyorum, bu kaçınılmaz. "Kol kırılır yen içinde kalır," deyip durur bana Severo del Valle; o da hepimiz gibi bu sözü kendine ilke edinmiş olarak yetişmiştir. Oysa Nivea, "Dürüstçe yaz ve başkalarının duygularına aldırma, çünkü ne söylersen söyle yine de senden nefret edeceklerdir," diye öğütte bulunur bana. Öyleyse devam edelim.

Karabasanlarımdan kurtulmanın olanaksızlığı

karşısında hiç değilse onlardan bir yarar sağlamaya çalışıyorum. Fırtınalı bir gecenin ardından kuruntular içinde acımın tazelendiğini gördüm, bu da yaratıcılığa son derece yatkın bir ruhsal durum oluyor. En iyi fotoğraflarımı, istediğim tek şeyin Büyükanнем Paulina'nın evindeki ilk zamanlarımda yaptığım gibi masanın altına girmek olduğu böyle günlerimde çekmişimdir. O siyah pijamalı çocukları gördüğüm düş beni fotoğrafçılığa itti, bundan eminim. Severo del Valle bana bir fotoğraf makinesi armağan ettiğinde aklıma gelen ilk şey, acaba o şeytanların resmini çekip onları yenilgiye uğratabilir miyim oldu. On üç yaşımdayken bunu çok denedim. Sabit bir fotoğraf makinesini ben uyurken harekete geçirebilmek için, küçük tekerlekler ve iplerle işleyen karmaşık yöntemler icat ettim, ama sonunda o hınzır yaratıkların teknolojinin saldırıları karşısında yenilmez oldukları açıkça anlaşıldı. Herhangi bir cisim ya da olağan görünümlü herhangi bir varlık, gerçek bir dikkatle gözlemlendiğinde kutsal bir şeye dönüşüyor. Fotoğraf makinesi çıplak gözün ya da aklın saptayamadığı sırları gösterebilir, çerçevenin içine odaklanmış şeyin dışında her şey yok olur. Fotoğrafçılık bir gözlem alıştırması, sonuç da her zaman bir şans sorunu; stüdyomda pek çok kutuyu dolduran binlerce ve binlerce negatif arasında olağandışı olanı pek azdır. Dayım Lucky Chi'en, bana üfllediği o iyi şans soluğunun işimde ne kadar az etkili olduğunu bilseydi hayal kırıklığına uğrardı. Fotoğraf makinesi basit bir cihazdır, en yeteneksiz kişi bile kullanabilir onu; bütün iş, sanat denilen o gerçeğe güzellik karışımını yaratabilmektedir. Bu arayış daha çok ruhsaldır. Bir sonbahar yaprağının saydamlığında ararım ben o gerçeğe güzelliği ya da kumsaldaki sarmal bir deniz kabuğunun kusursuz biçiminde, bir kadın sırtının kıvrımında, yaşlı bir ağaç gövdesinin dokusunda, ama aynı zamanda gerçeklerin ele avuca gelmez daha başka biçimlerinde. Kimi zaman karanlık odamda bir görüntüyle uğraşırken, bir insanın ruhu çıkar ortaya, bir olayın heyecanı ya da bir cismin

yaşamsal özü, işte o zaman bir şükran duygusuyla kabarıp içim ve ağlamaya başlarım, kaçınılmaz bir şeydir bu. İşimin amacı bu sırrı yakalamaktır.

Severo del Valle'nin, Lynn Sommers'in ardından ağlayabilmesi ve hayatının geri kalanının ne olacağını düşünmesi için önünde haftalar sürecek bir deniz yolculuğu vardı. Kendini küçük Aurora için sorumlu hissediyordu, bu yüzden de gemiye binmeden önce, babasından kalan küçük mirasın ve tasarruflarının kendi yokluğunda doğrudan ona geçmesi için bir vasiyetname yazmıştı. Bu arada Aurora her ay paranın faizlerini de alacaktı. Lynn'in ebeveyninin ona herkesten iyi bakacağını biliyor, kudreti ne kadar büyük olursa olsun Paulina Halasının kızı zorla ellerinden almaya kalkışmayacağını varsayıyordu, çünkü kocası bu sorunun bir rezalete dönüşüp herkesin diline düşmesine göz yumamazdı.

Severo, bakışları denizin sonsuzluğunda kaybolmuş olarak geminin pruvasında otururken, Lynn'i yitirmesinin ardından asla avuntu bulamayacağı sonucuna varmıştı. Onsuz yaşamayı istemiyordu. Kaderin ona verebileceği en iyi gelecek, savaşta ölmek olurdu; bir an önce çabucak ölüvermekti tüm istediği. Lynn'e olan aşkı ve ona yardım etme kararı aylar boyu tüm vaktini ve dikkatini almış, bu yüzden de kendi yaşıtı olan Şilili gençler dövüşmek için kitleler halinde askere yazılırlarken o, ülkesine geri döneceği tarihi günbegün ertelemişti. Gemide kendisi gibi orduya katılma amacını taşıyan pek çok genç vardı –o üniformayı giymek bir onur sorunuydu–, onlarla bir araya gelerek telgrafla ulaşan savaş haberlerini değerlendiriyordu. California'da geçirdiği dört yıl içinde, Severo, yurdundan kopmuş ve savaş çağrısına, kendini üzüntüsüne teslim etmenin bir biçimi olarak yanıt vermişti, ama içinde en küçük bir savaş coşkusu hissetmiyordu. Yine de, gemi güneye doğru yol aldıkça, ötekilerin heyecanı ona da bulaşmıştı. Okul dönemindeyken öteki öğrencilerle birlikte kahvelerde

oturup siyaset tartışmaları yaptığı zamanlarda istediği gibi Şili'ye hizmet etme düşüncesine kendini yeniden kaptırmıştı. Kendisi Lynn Sommers'ı ziyaret edip *mah-jong* oynamakla vakit geçirerek San Francisco'da gezip tozarken, arkadaşlarının aylardan beri savaşmakta olduklarını varsayıyordu. Böylesine bir korkaklığı dostlarıyla akrabalarının karşısında nasıl haklı çıkarabilirdi? Tüm bu düşünceler arasında Nivea'nın hayali de ona hiç rahat vermiyordu. Kuzini yurdunu savunmak için neden bu kadar geciktiğini dünyada anlamazdı, çünkü gerçek bir erkek olsaydı cepheye giden ilk kişi olurdu, bundan emindi. Neyse ki ona açıklamalarda bulunmak zorunda kalmayacaktı, çünkü onu yeniden görene kadar kurşunlarla delik deşik olup ölmeyi umuyordu; Nivea'ya o kadar kötü davrandıktan sonra, onunla yüzleşebilmek için en amansız düşmana karşı savaşmaktan çok daha fazla cesarete gerek vardı. Gemi insanı zıvanadan çıkaracak kadar yavaş yol alıyordu, bu hızla Şili'ye varana kadar savaşın bitmiş olacağını hesaplıyordu kaygı içinde. Düşmanın sayıca üstünlüğüne ve Şilili komutanların müthiş yeteneksizliklerine karşın zaferin kendilerinden yana olacağından emindi. Orduların başkomutanıyla donanmanın başındaki amiral, en temel strateji konusunda bile uzlaşmaya varmaktan aciz iki moruktu, ama Şilililer Perulu ve Bolivyalılardan çok daha büyük bir askeri disipline sahiptiler. "Yurtseverlik görevimi yerine getirmek üzere Şili'ye geri dönmeye karar vermem için Lynn'in ölmesi gerekiyormuş, ben alçağın tekiyim," diye utanç içinde kendi kendine söyleniyordu Severo.

Gemi körfezde demirlediğinde Valparaíso Limanı aralık güneşi altında pırıl pırıl parlıyordu. Peru ve Şili karasularına girdiklerinde, her iki ülkenin donanmalarından bazı gemilerin manevrada oldukları görülmüştü, ama Valparaíso'ya demirleyene kadar ortada savaş olduğunu belirtecek hiçbir iz yoktu. Limanın görüntüsü Severo'nun anımsadığından çok farklıydı. Kent askeri bir havaya bürünmüştü, nakil

bekleyen birlikler konuşlandırılmıştı, Şili bayrağı binaların üzerinde dalgalanıyor, pek az yolcu gemisine rastlanırken, donanma gemilerinin çevresinde filika ve çatanaların durmadan gidip geldikleri büyük bir hareketlilik göze çarpıyordu. Genç adam geliş tarihini annesine bildirmişti, ama onu limanda görmeyi ummuyordu, çünkü annesi birkaç yıldan beri daha küçük yaştaki çocuklarıyla birlikte Santiago'da oturuyordu ve başkentten buraya yolculuk etmek son derece zahmetli bir işti. Bu nedenle de, yolcuların çoğunun yaptıkları gibi, tanıdık birileri var mı diye rıhtıma dikkatlice göz atma zahmetine girmede. Valizini alarak, gemicilerden birine sandıklarıyla ilgilenmesi için birkaç kuruş verdikten sonra, doğduğu kentin tuzlu havasını ciğerlerine çeke çeke iskeleden aşağı inmeye koyuldu. Toprağa ayak bastığında tıpkı sarhoş gibi yalpalıyordu, haftalar süren deniz yolculuğu boyunca dalgaların inip kalkmasına alışmıştı, şimdi sağlam zemin üzerinde yürümek zor geliyordu. Islık çalarak eşyalarına yardım etsin diye bir hamal çağırdı, sonra da orduya katılana kadar birkaç gece kalmayı düşündüğü Büyükannesi Emilia'nın evine gitmek üzere bir araba aramaya koyuldu. Tam o sırada birinin koluna dokunduğunu hissetti. Şaşırarak döndüğünde bu dünyada karşılaşmayı en istemediği kimseyle, yani kuzini Nivea'yla burun buruna geldi. Onu tanıyabilmesi ve şaşkınlığından kurtulabilmesi birkaç saniye sürdü. Dört yıl önce geride bırakmış olduğu genç kız hiç tanımadığı bir kadına dönüşmüştü, her zamanki gibi kısa boyluydu ama son derece biçimli bedeni çok daha zayıftı. Hiç değişmeyen tek şey, yüzündeki o akıllı ve dikkatli ifadeydi. Üzerinde mavi taftadan yazlık bir giysi vardı; çenesinin altından bağlanmış beyaz organzeden kocaman fiyonklu hasır şapkası, kapkara gözlerinin huzursuzca kıpır kıpır oynadığı narin çizgili değirmi yüzünü çevreliyordu. Nivea yalnızdı. Severo onu selamlamayı bile beceremeyerek aklı başına gelene kadar ağzı bir karış açık bakakalmış, Lynn Sommers'la evlendiğini haber

verdiği mektubu kastederek, süklüm püklüm bir tavırla son mektubunu alıp almadığını sorabilmişti yalnızca. O zamandan beri de ona bir daha yazmadığından Lynn'in ölümünden ya da Aurora'nın doğumundan haberi olmadığını varsayıyordu; kuzini onun koca olmadan baba olup dul kaldığını tahmin edemezdi.

"Bunu sonra konuşuruz, şimdilik sana hoş geldin diyeyim. Bizi bekleyen bir araba var," diye onun sözünü kesti Nivea.

Sandıklar arabaya yerleştirildikten sonra Nivea arabacıya kordondan ağır ağır gitmelerini tembihledi; böylece ailenin geri kalanının onları beklediği eve varmadan önce konuşabilmeleri için vakit kazanmış olacaktı.

"Sana çok insafsızlık ettim, Nivea. Kendi lehimde söyleyebileceğim tek şey, sana acı çekirtmeyi asla istememiş olmam," diye mırıldandı Severo, ona bakmaya cesaret edemeyerek.

"Sana çok kızdığımı itiraf etmeliyim, Severo, sana lanet okumamak için dilimi ısırمام gerekti, ama artık hıncım geçti. Öyle sanıyorum ki, sen benden daha fazla acı çektin. Karının başına gelenlere gerçekten çok üzüldüm."

"Neler olduğunu nereden biliyorsun?"

"Haberi veren bir telgraf aldım, Williams diye birinin imzasını taşıyordu."

Severo del Valle'nin ilk tepkisi öfke olmuştu; o vekilharç özel hayatına bu şekilde karışmaya nasıl cesaret edebilirdi; ama sonra ona şükran duymaktan kendini alamadı, çünkü o telgraf acı verecek bazı açıklamalardan onu kurtarmış oluyordu.

"Beni bağışlamayı beklemiyorum, yalnızca unutmamı umuyorum, Nivea. Mutlu olmaya sen herkesten fazla layıksın..."

"Benim mutlu olmak istediğimi sana kim söyledi, Severo? Mutluluk, hayalini kurduğum gelecek için en son aklıma gelen şey. Ben ilginç, serüven dolu, farklı, tutkulu, yani mutluluktan önce başka şeylerin geldiği bir yaşam istiyorum."

"Ah sevgili kuzinim, ne kadar az değiştiğini görmek ne harika! Her neyse, birkaç güne kadar orduyla birlikte Peru'ya gidiyor olacağım ve doğrusunu istersen ayağımda çizmelerimle ölmeyi umuyorum, nk hayatımın artık hiçbir anlamı yok."

"Ya kızın?"

"Görüyorum ki Williams sana her ayrıntıyı anlatmış. Benim o kızın babası olmadığımı da söyledi mi," diye sordu Severo.

"Peki babası kim?"

"Bunun nemi yok. Yasal açıdan o benim kızım. Anneanesiyle dedesinin ellerinde ve parasızlık kmeyecek, onun her şeyini düşündüm."

"Adı nedir?"

"Aurora."

"Aurora del Valle... güzel bir ad. Savaştan sağ salım dönmeye bak, Severo, nk biz evlendiğimizde o kız hiç kuşkusuz bizim ilk kızımız olacak," dedi Nivea kızarak.

"Ne dedin?"

"Seni mrm boyunca bekledim, pekâlâ daha da bekleyebilirim. Hiç acelem yok, evlenmeden önce yapacak çok işim var. Ben çalışıyorum."

"alışıyor musun? Ama neden," diye şaşırdı Severo, nk ailesindeki ya da tanıdığı ailelerdeki hiçbir kadın çalışmıyordu.

"ğrenmek için. Dayım Jos Francisco kütüphanesini dzenleyeyim diye tuttu beni, her istediğimi okumama izin de verdi. Onu anımsıyor musun?"

"Onu çok az tanıyorum, mirasa konan bir hanımla evlenen ve Viña del Mar'da sarayı olan o değil miydi?"

"Ta kendisi, annemin akrabasıdır. Onun kadar bilgili ve iyi bir insana ömrümde rastlamadım, hem de senin kadar olmasa da çok yakışıklı," diye güldü Nivea.

"Alay etme, Nivea."

"Karın güzel miydi," diye sordu kız.

“Çok güzeldi.”

“Onun yasını tutmak zorundasın, Severo. Belki savaş bu konuda bir işe yarar. Çok güzel kadınların unutulmaz olduklarını söylerler, onu unutmazsan bile umarım onsuz yaşamayı öğrenirsin. Yeniden âşık olman için dua edeceğim ve inşallah o kişi ben olurum,” diye mırıldandı Nivea, onun elini tutarak.

O zaman Severo del Valle göğsünde korkunç bir acı hissetti, sanki koca bir mızrak kaburgalarını delip geçmişti; dudaklarından kaçan bir hıçkırığın ardından tutamadığı gözyaşlarıyla tüm bedeni sarsılırken içini çeke çeke Lynn’in adını yüzlerce kez yineleyip duruyordu. Nivea onu bağrına basarak incecik kollarıyla sarmalamış, sanki küçük bir çocukmuş gibi avutmak için sırtına hafif hafif vuruyordu.

Pasifik Savaşı denizde başlamış, bugün Şili’nin kuzeyini oluşturan ama savaştan önce Peru ve Bolivya’ya ait olan dünyanın en kurak, en acımasız çöllerinde, tüfeklere takılı süngüler ve kıvrık hançerlerle gırtlak gırtlığa yapılan çarpışmalarla karada sürmüştü. Peru ve Bolivya orduları bu çatışma için pek hazırlıklı değillerdi: Sayıca azdılar, silahlanmaları yetersizdi, donanımları o kadar eksikti ki, kimi çarpışmalar ve küçük çatışmalar içme suyu yokluğundan ya da kurşun sandıkları yüklenmiş arabaların tekerlekleri kumlara saplanıp kaldığından kaybedilmişti. Şili, sağlam bir ekonomiye, Güney Amerika’nın en iyi donanmasına ve yetmiş binden fazla askeri olan bir kara ordusuna sahip, yayılmacı bir ülkeydi. Toprak ağalarının, sistematik bir yozlaşmanın ve kanlı ihtilallerin eksik olmadığı bir kıtada yurttaşlık bilinci gelişmiş bir ülke olarak ün yapmıştı; Şili karakterinin katılığı ve kurumlarının sağlamlığı komşu uluslarda kıskançlık uyandırıyor, okulları ve üniversiteleri yabancı profesörlerle öğrencileri çekiyordu. İngiliz, Alman ve İspanyol göçmenlerin etkisi, ateşli Kreol mizacını bir ölçüde yumuşatmayı başarmıştı. Ordu, Prusya yöntemleriyle eğitiliyor ve barış nedir bilmiyordu; Pasifik

Savaşı'ndan önceki yıllarda, uygarlığın eli ancak oraya kadar erişebildiği ve ondan ötede yakın zamanlara kadar yalnızca Cizvit misyonerlerin serüvene atılmayı göze aldıkları ne olduğu belirsiz yerli toprakları başladığından La Frontera¹ denilen bölgedeki yerlilerle çatışarak silahı elden bırakmamıştı. Ta fetih zamanından beri hiç aralıksız savaşmış olan o müthiş Arauco savaşçıları, ne kurşunlar ne de en şiddetli acımasızlıklar karşısında boyun eğiyor, ama alkol yüzünden birer birer yok oluyorlardı. Onlara karşı savaşan askerler onlardan vahşeti öğrenmişlerdi. Çok geçmeden Perulularla Bolivyalılar, yaralıları esirleri kılıçtan geçirebilen ya da ateşli silahlarla tarayabilen gözlerini kan bürümüş düşmanlar olarak Şilililerden korkmayı öğrenmişlerdi. Şilililer geçtikleri yerlerde öylesine bir nefret ve korku uyandırıyorlardı ki, uluslararası alanda da büyük bir öfke yaratmışlar, bunun sonucu olarak da bitmez tükenmez birtakım diplomatik taleplere ve uyuşmazlıklara neden olmuşlardı, öte yandan hasımları da –teslim olmak nasıl olsa bir yarar sağlamayacağından– ölene kadar savaşma kararı almak zorunda kalıyorlardı. Peru ve Bolivya birlikleri bir avuç subaydan, kötü donanımlı erlerden ve zorla askere alınıp neden savaşıklarını bile bilmeyen ve karşılımlarına çıkan ilk fırsatta firar eden yerli kitlelerinden oluşuyordu. Oysa Şili saflarının çoğunluğu, dövüşmekte askerler kadar amansız olan ve yurtseverlik coşkusuyla çarpışarak asla teslim olmayan sivillerden oluşuyordu. Koşullar çoğu zaman cehennemdekinden farksızdı. Çöldeki yürüyüşlerde, susuzluktan ölmüş bir halde, kalçalarına kadar gelen kumların içinde, tepelerinde acımasızca kaynayan güneşin altında, sırt çantalarının ve omuzlarındaki cephanelerin ağırlığıyla ezilmiş ve silahlarına umutsuzca sarılmış olarak, tuzlu bir toz bulutunun içinde kendilerini sürüklüyorlardı. Çiçek, tifüs ve sıtma ateşiyle kırılıyorlar, askeri hastanelerde savaşta yaralanmış askerlerden çok hastalar yatıyordu. Severo del Valle orduya katıldığında, Şilili hemşerileri Bolivya'nın tek deniz eyaleti olan Antofagasta'yı ve

Peru eyaletleri olan Tarapacá, Arica ve Tacna'yı işgal etmekteydiler. 1880 yılının ortalarında savaş ve donanma bakanının çöl seferinin tam ortasında bir beyin kanamasından ölmesi, hükümeti tam bir şaşkınlık içinde bırakmıştı. Sonunda başkan onun yerine José Francisco Vergara diye bir sivil atamış, Nivea'nın dayısı olan bu yorulmak bilmez gezgin ve kitap kurduna, savaşı yönetmek için kırk altı yaşında kılıcını eline almak düşmüştü. Şili kuzeyi fethetmek için ilerleyip dururken Arjantin'in güneyde Patagonya'yı sessiz sedasız ellerinden almakta olduğunu ilk gözlemleyen de o olmuştu, ama kimse onu umursamamıştı, çünkü o toprakları ayın yüzü kadar yararsız olarak görüyorlardı. Vergara, zarif tavırları ve inanılmaz bir belleği olan parlak bir insandı, botanikten tutun da şiire kadar her şey ilgisini çekerdi, son derece dürüst ve siyasal hırstan tümüyle yoksundu. Savaş stratejisini de kendi işlerini yönettiği aynı telaşsız titizlik içinde hazırlamıştı. Üniformalıların güven vermelerine ve herkesin şaşırmasına karşın Şili birliklerini dosdoğru Lima'ya yönlendirmişti. Yeğeni Nivea'nın dediği gibi, "Savaş, askerlere emanet edilemeyecek kadar ciddi bir işti." Bu söz ailenin bağrından çıkmış ve bir ülkenin tarihe mal olmuş anekdotlarının parçası olan o unutulmaz özdeyişlerden biri oluvermişti.

Yıl sona ererken Şilililer Lima'ya yapılacak son saldırının hazırlığı içindeydiler. Severo del Valle, on bir aydan beri pislige ve kana bulanıp en acımasız barbarlıklara batmış bir halde dövüşüyordu. Bu süre boyunca Lynn Sommers'ın anısı lime lime olmuştu, artık düşlerinde onu değil, bir gün önce tayinini paylaşmış olduğu adamların parçalanmış cesetlerini görüyordu. Savaş, her şeyden çok zorlu bir yürüyüşü ve sabretmeyi gerektiriyordu; çatışma anları da, bu yürüyüşün ve beklemenin sıkıcılığı içinde, askerlerin neredeyse rahatladıkları zamanlardı.

Severo, bir sigara tütürmek için oturabildiklerinde, Nivea'ya her zamanki arkadaşça ifadelerle birkaç satır yazmak için fırsattan

yararlanıyordu. Aşktan hiç söz etmiyordu, ama onun hayatındaki tek kadın olacağını ve Lynn Sommers'ın uzayıp gitmiş bir fanteziden başka bir şey olmadığını yavaş yavaş anlıyordu. Nivea da, aileden, kentteki yaşamdan, dayısı José Francisco'yla ender karşılaşmalarından ve onun kendisine önerdiği kitaplardan söz ettiği mektuplarının hepsi yerine ulaşmasa da, hiç aksatmadan ona yazıyordu. Kendisini altüst eden ruhsal değişimden, dogmacı olmaktan çok felsefi olan bir Hristiyanlığın köklerini ararken, kendisine çoktanrıçılık gösterileri gibi gelen kimi Katolik yöntemlerden nasıl uzaklaşmakta olduğunu da anlatıyordu ona. Kaba ve acımasız bir dünyanın içine gömülmüş olan Severo'nun onun ruhuyla teması kaybedeceğinden ve tanınmaz bir varlığa dönüşeceğinden kaygılanıyordu. İnsanları öldürmeye zorlanıyor olduğu düşüncesi Nivea'ya dayanılmaz geliyordu. Bunu düşünmemeye çabalıyordu, ama bıçaklanmış askerler, kafaları kesilmiş cesetler, tecavüze uğramış kadınlar ve süngü uçlarına geçirilmiş çocuklarla ilgili anlatılanları duymazlıktan gelmek olanaksızdı. Bu tür gaddarlıklara Severo da katılacak mıydı acaba? Bunlara tanık olan bir erkek yeniden huzur bulabilir, bir eş ve aile babası olabilir miydi? Alayı Peru başkentinin birkaç kilometre ötesinde saldırıya hazırlanırken, Severo del Valle de kendi kendine aynı şeyleri soruyordu. Aralık ayı sonlarına doğru Şili birliği Lima'nın güneyindeki bir vadide harekete geçmeye hazırды. Büyük bir titizlikle hazırlanmışlardı; ellerinde kalabalık bir ordu, katırlarla atlar, cephaneler, erzak ve içme suyu, ayrıca birliklerin taşınması için pek çok yelkenli geminin dışında altı yüz yataklı iki gezici hastane ve Kızılhaç bayrağı altında hastaneye dönüştürülmüş iki gemi vardı. Komutanlardan biri sayısız gölleri ve dağları aştıktan sonra sapasağlam tugayıyla birlikte yaya olarak gelmiş, yanlarında karıları, çocukları ve hayvanlarıyla bin beş yüz Çinliden oluşan maiyetiyle birlikte bir Moğol prensi gibi çıkıvermişti ortaya. Severo del Valle onları gördüğünde, tüm

Chinatown'ın kendisiyle aynı savaşın içinde yitip gitmek üzere San Francisco'yu bırakıp çıkageldiği bir hayalin kurbanı olduğunu sandı. Renkli bir kişiliğe sahip olan komutan, yolunun üzerindeki Çinlileri askere almıştı; köle koşullarında çalışan bu göçmenler, hiçbir tarafa belli bir bağlılıkları olmadan iki ateş arasında kalınca Şili kuvvetlerine katılmaya karar vermişlerdi. Hristiyanlar çatışmaya girmeden önce kudas ayinine katılırlarken, Asyalılar da kendi törenlerini düzenlemişler, sonra da ordu rahipleri kutsanmış suyu herkesin birden üstüne serpmişti. “Burası bir sirki andırıyor,” diye yazmıştı o gün Severo, Nivea’ya; bunun son mektubu olacağını aklına bile getirmeden. Askerleri yüreklendirmek, binlerce ve binlerce insanın, hayvanın, topların ve donanımların gemilere bindirilmesini yönetmek üzere Bakan Vergara bizzat kendisi oradaydı; sabahın saat altısından gecenin geç vakitlerine kadar yakıcı güneşin altında ayakta duruyordu.

Perulular kentin birkaç kilometre uzağında saldırganların erişmeleri zor olan yerlerde iki savunma hattı kurmuşlardı. Engebeli ve kumlu tepeler, tabyalarla, korkuluklarla, bataryalarla ve atıcılar için kum torbalarıyla korunmuş siperlerle pekiştirilmişti. Ayrıca kumların içine fûnyesine dokunulur dokunulmaz patlayan mayınlar da gizlenmişti. Bu iki savunma hattı birbirleriyle ve Lima kentiyle, birliklerin, yaralıların ve donanımların taşınmasını güvence altına alacak bir demiryolu hattıyla birleştirilmişti. Severo del Valle ile arkadaşlarının daha 1881 yılının Ocak ayı ortalarında saldırı başlamadan önce bildikleri gibi, elde edilebilecek olursa, zafer pek çok cana mal olacaktı.

Ocak ayının o akşamı, birlikler başkent Lima’nın üzerine yürümeye hazırdılar. Yemeklerini yiyip ordugâhı kaldırdıktan sonra, odaları ayıran tahta panoları yakarak, kalın bir sis tabakası altında korunan düşman savunma hattına baskın yapma niyetiyle üç gruba ayrıldılar. Her bir asker ağır

donanımını sırtlanmış, sahip oldukları en güçlü silahın şiddetten sarhoş olmuş askerlerin korkusuzluğu ve vahşeti olduğunun bilincindeki generallerin kararlaştırdıkları gibi düşmana “karşıdan ve Şili usulü” saldırmaya hazır bir halde, elinde silahıyla sessizce ilerliyordu. Severo del Valle, içki ve barutla dolu mataraların elden ele dolaştığını görmüştü; insanın bağırsaklarını tutuşturan, ama bastırılmaz bir cesaret aşıl原因an müthiş bir karışımdı bu. Onu bir kez denemiş, ama arkasından iki gün boyunca kusmalar ve baş ağrılarıyla perişan olmuştu, bu yüzden de çatışmaya soğukkanlılıkla katlanmayı yeğliyordu. Bu sessiz yürüyüş ve pampanın zifiri karanlığı, kısa dinlenme anlarına rağmen ona bitmek bilmez gibi geliyordu. Vakit gece yarısını geçtikten sonra o uçsuz bucaksız asker kalabalığı bir saat dinlenmek üzere durdu. Gün ışımadan önce Lima yakınlarındaki kıyıda bir tatil beldesine inmeyi hesaplıyorlardı, ama birbirleriyle çelişkili emirler ve komutanların şaşkınlığı bu planı altüst etmişti. Görünüşe göre çatışmanın çoktan başladığı öncü birliklerin saflarında durumun ne olduğu pek bilinmiyordu, bu da bitkin bir haldeki birliği hiç soluk almadan yola devam etmek zorunda bırakmıştı. Severo, ötekileri örnek alarak sırt çantasını, battaniesini ve donanımının geri kalanını bir yana atıp silahına süngü taktı ve kudurmuş bir canavar gibi avazı çıktığı kadar haykırarak körü körüne koşmaya başladı; nasıl olsa artık düşmanı gafil avlamak değil, korkutmaktı söz konusu olan. Perulular onları bekliyorlardı, atış menziline girer girmez de üstlerine kurşun yağdırmaya başlamışlardı. Sisin üzerine bir de tozun ve dumanın binmesiyle ufku kapkalin bir perde örtmüştü; o arada hücum borularının sesleri, canhıraş savaş çığlıkları, yaralıların ulumaları, atların kişnemeleri ve top seslerinin gümbürtüsü ortalığa dehşet havası saçıyordu. Her yer mayınlıydı, ama Şilililer dudaklarında o vahşi “Kesin kafalarını!” naralarıyla ne olursa olsun ilerliyorlardı. Severo del Valle, arkadaşlarından ikisinin az ötedeki bir fünüye

basmalarıyla havaya uçup parça parça olduklarını gördü. Bir sonraki patlamanın kendisine rastlayabileceği aklına bile gelmedi, hiçbir şey düşünecek vakit yoktu, çünkü en öndeki süvariler artık düşman siperlerinin üzerine saldırmaya başlamışlardı; kıvrık hançerleri dişlerinin arasında, süngü takmış olarak çukurların içine atıyor, bir kan gölü içinde öldürüyor ve ölüyorlardı. Hayatta kalabilen Perulular geri çekiliyorlardı, saldırganlar ise yamaçlarda basamak basamak yükselen savunmaları zorlayarak tepelere tırmanmaya başlamışlardı. Severo del Valle, ne yaptığını bilemeden, elinde kılıcıyla bir adamı parçalar, sonra da kaçmakta olan birinin ense köküne ateş eder buldu kendini. Öfke ve dehşet onu tümüyle pençesi altına almıştı; bütün ötekiler gibi o da bir canavara dönüşmüştü. Üniforması yırtılmış, kanlara bulanmıştı, bir başkasına ait bir bağırsak parçası kolundan sarkıyordu, haykırıp lanet okumaktan artık sesi çıkmıyordu, tüm korkusunu ve kimliğini yitirmişti; tepenin doruğuna erişmekten başka bir amacı olmaksızın, nereye rastladığına bakmadan çevresine yumruklar indiren bir öldürme makinesinden başka bir şey değildi artık.

İki saat süren bir çarpışmadan sonra sabahın saat yedisinde ilk Şili bayrağı doruklardan birinin üstünde dalgalanıyordu; tepenin üzerinde diz çökmüş olan Severo, Perulu askerlerden oluşan kalabalık bir grubun darmadağın bir halde kaçarken, hemen ardından bir çiftliğin avlusunda toplandıklarını, orada da karşıdan gelen Şili süvarilerinin saldırısına uğradıklarını gördü. Birkaç dakika içinde orası tam bir cehenneme dönmüştü. Koşarak onlara yaklaşmakta olan Severo del Valle, kılıçların havada parıldadıklarını görüyor, silah seslerini ve acı çığlıklarını duyuyordu. Çiftliğe vardığında düşman askerleri, yeniden peşlerine düşen Şili birliklerinin önünden koşarak kaçıyorlardı. O sırada komutanının, kasabaya saldırmak üzere kendi müfrezesindeki adamları bir araya getirmesini söyleyen sesi geldi kulağına. Saflar oluşturulurken geçen kısa bir ara

soluk almasına fırsat vermişti; kendini yüzükoyun yere bıraktı, iki eliyle silahına sımsıkı sarılmış, tir tir titreyerek, soluk soluğa yatıyordu. Bu hamlenin bir çılgınlık olduğuna inanıyordu, çünkü evleri ve binaları siper almış olan çok sayıdaki düşman birliklerinin karşısında kendi alayı tek başına bir şey yapamazdı, kapı kapı dövüşmeleri gerekti; ama onun görevi düşünmek değil, üstünün emirlerine uymak ve Peru halkını silip süpürerek yok etmektir. Ondan birkaç dakika sonra, çevresinde kurşunlar vınlarken, arkadaşlarının başında atını dört nala sürüyordu. Her biri anacaddenin bir yanından olmak üzere iki sıra halinde girdiler kasabaya. Halkın büyük bir bölümü "Şilililer geliyor!" haberi üzerine kaçmıştı, ama kalanlar, mutfak bıçaklarından tutun da balkonlardan döktükleri kaynar zeytinyağı tencerelerine varana kadar ellerinde ne varsa onunla dövüşmeye kararlıydılar. Severo'nun taburu kasabayı boşaltana kadar ev ev dolaşma emrini almıştı; bu hiç de kolay bir iş değildi, çünkü damları, ağaçların ardını, kapı ve pencere eşiklerini siper almış Perulu askerlerle kaynıyordu ortalık. Severo'nun gırtlığı kupkuru olmuştu, gözleri alev alev yanıyor, bir metre ötesini zorlukla görebiliyordu; tozdan dumandan ağırlaşmış hava solunur gibi değildi; ortalıkta öyle bir kargaşa vardı ki kimse ne yapacağını bilmiyor, yalnızca önünde gideni örnek alıyordu. Ansızın çevresinde bir kurşun yağmuru hissedince daha fazla ilerleyemeyeceğini ve bir yere sığınması gerektiğini anladı. Bir dipçik darbesiyle en yakınındaki kapıyı açarak havaya kaldırdığı elinde kılıcıyla, gözleri dışarıdaki yakıcı güneşle içerinin loşluğu arasındaki tezettan körleşmiş bir halde içeri daldı. Silahını doldurabilmek için birkaç dakikaya ihtiyacı vardı, ama buna vakit bulamadı: Canhıraş bir feryat onu şaşkınlıktan dondurmuş, bir köşeye sinmiş olan bir karaltının elindeki baltayı sallayarak üzerine atıldığı ilmişti gözüne. Kollarıyla kafasını koruyarak kendini geriye atabilmişti. Balta şimşek gibi sol ayağının üzerine inerek onu yere çiviledi. Severo del Valle ne

olduğunu anlayamamış, sırf içgüdüyle tepki göstermişti. Bedeninin tüm ağırlığıyla, süngü takılı tüfeğini bir hamlede saldırganın karnına saplayarak hayvansal bir güçle yukarı doğru itti. Oluk gibi akan kan suratının ortasına fişkırmıştı. İşte o zaman düşmanının bir genç kız olduğunu fark etti. Süngü onu boydan boya yarmış, dizleri üzerine çöken kız, ahşap zemine boşalmak üzere olan bağırsaklarını toparlıyordu. İkisinin şaşkınlık dolu gözleri bitmek bilmez bir bakışla kesişmiş, ikisi de o anın sonsuz sessizliği içinde kim olduklarını, neden böyle çatıştıklarını, neden kanlar içinde olduklarını, neden ölmek zorunda olduklarını soruyorlardı kendi kendilerine. Severo onu tutmak istedi ama kımıldayamıyordu, ayağından göğsüne doğru alevli bir dil gibi yükselen o korkunç acıyı ilk kez o zaman duydu. Tam o anda bir başka Şilili asker daldı evin içine; bir bakışta durumu kavramış ve zaten ölmüş olan kıza hiç duraksamadan yakından ateş etmişti; sonra da baltayı yakalayarak harika bir çekişle Severo'yu kurtardı. "Hadi teğmenim, buradan çıkmamız gerekiyor, topçular ateşe başlayacaklar!" diye uyardı onu, ama Severo oluk gibi kan kaybediyordu, üzerine baygınlık geliyor, ama sonra birkaç saniye için bilincini yeniden toparlıyor, hemen arkasından yine karanlığa gömülüyordu. Asker matarayı dudaklarına yapıştırarak o içkiden koca bir yudum içmeye zorladı onu; sonra dizinin altından bağladığı bir mendille kanı geçici olarak durdurup yaralıyı omzuna attığı gibi sürükleye sürükleye dışarı çıkardı. Dışarıda başka eller ona yardıma uzandılar ve aradan kırk dakika geçtikten sonra Şili topçu birliği ortalığı top ateşine tutup o sakin yazlık beldeyi bir enkaz ve kıvrılıp bükülmüş demir yığınına çevirirken, Severo, parçalanmış yüzlerce cesedin ve su birikintilerinin içine atılıp üzerlerine sinekler üşüşmüş binlerce yaralının yanında bir hastane avlusunda ya ölüm gelsin ya da bir mucize onu kurtarsın diye bekliyordu. Çektiği acı ve korku onu sersemletiyordu, ara sıra baygınlık geçirerek acı

duymaz oluyor, yeniden kendine geldiğinde gökyüzünün karardığını görüyordu. Gündüzün o yakıcı sıcağının ardından geceyi kalın bir sis perdesinin içine sarmalayan nemli bir soğuk bastırmıştı. Aklı başına geldiği anlarda çocukluğunda öğrendiği duaları anımsıyor, çabuk bir ölüm olsun diye yalvarıyordu; o arada Nivea'nın hayali bir melek gibi gözünün önünde beliriyor, üzerine eğilip kendisini tutarak ıslak bir mendille alnını sildiğini ve kendisine sevgi sözcükleri söylediğini görür gibi oluyordu. Sesi çıkmadan bir bardak su diye içi giderken, Nivea'nın adını yineleyip duruyordu.

Lima'nın alınması için yapılan çarpışma akşam saat altıda sona ermişti. Onu izleyen günlerde ölümlerle yaralıların hesabını çıkarabildiklerinde, her iki ordudan da çarpışanların yüzde yirmisinin o saatler içinde yok olduğunu hesaplamışlardı. Ondan çok daha fazlası mikrop kapan yaraları nedeniyle sonradan ölecekti. Bir okula ve yakınlarına serpiştirilmiş çadırlara geçici hastaneler kurulmuştu. Rüzgâr çürümüş etlerin pis kokusunu kilometrelerce ötelere taşıyordu. Bitkin bir haldeki hekimlerle hastabakıcılar, oraya ulaşabilenlerle olanakları çerçevesinde ilgileniyorlardı, ama Şili safları içinde iki bin beş yüzden fazla yaralı vardı, Peru birliklerinden hayatta kalanlar arasında da en az yedi bin yaralı olduğunu hesaphıyorlardı. Yaralılar koridorlara ve avlulara yığılmışlar, sıraları gelene kadar yerlere serilmiş olarak bekliyorlardı. Önce ağır yaralılara bakılıyordu, Severo del Valle ise korkunç derecede güç, kan ve umut kaybettiği halde henüz can çekişiyor değildi, bu yüzden de sedyeciler başkalarına yol açmak için onu alıp götürmeyi durmadan erteliyorlardı. Onu hastaneye götürmek üzere sırtlanmış olan aynı asker, bıçağıyla çizmesini kesmiş, sırlıklam gömleğini çıkararak onunla parçalanmış ayağına bir tampon uydurmuştu, çünkü el altında ne sargı bezi vardı ne ilaç ne yarayı dezenfekte edecek fenol ne afyon ne de kloroform, bunların hepsi ya

tükenmiş ya da çarpışmanın hengâmesi içinde kaybolmuştu. “Bağı ara sıra gevşetin de bacağınız kangren olmasın, teğmenim,” diye tembihle bulunmuştu asker. Vedalaşmadan önce de ona iyi şanslar dileyerek en değerli şeyleri olan bir paket sigarasını ve içinde kalan içkisiyle birlikte matarasını armağan etmişti. Severo del Valle o avluda ne kadar kaldığını bilemiyordu, belki bir gün, belki de iki. Sonunda onu doktorun yanına çıkarmak üzere alıp götürdüklerinde bilinçsizdi ve bedeni susuz kalmıştı, ama onu yerinden kımıldattıklarında öyle müthiş bir acı duydu ki haykırarak uyandı. “Dayanın teğmenim, çünkü sizi daha beteri bekliyor,” dedi sedyecilerden bir tanesi. Kendini büyük bir salonda buldu, yerler kum kaplıydı, birkaç emir eri kanı çeksin diye arada bir yeniden kova kova kum boşaltıyor, sonra da kesilen beden parçalarını tüm vadiye yanık et kokusu yayan koskoca bir ateşte yakmak üzere aynı kovaların içinde alıp götürüyordu. Üzerleri madenî levha kaplı dört tane ahşap masanın üzerinde o talihsiz askerleri ameliyat ediyorlardı; yerlerde, kesilen organların kanını durdurmak için kullanılan süngerleri çalkaladıkları, içleri kırmızımsı bir suyla dolu kovalar ve sargı bezi olarak kullanılmak üzere şeritler halinde yırtılmış, hepsi de kana ve talaşa bulanmış, pislik içinde bez yığınları vardı. Yandaki bir masanın üzerinde kurumuş kan lekeleriyle kaplı korkunç işkence aletleri –pensler, makaslar, testereler ve iğneler– hazır bekliyordu. Ameliyat edilenlerin feryatları ortalıkta çınliyordu, çürümüş et kokusundan, kusmuklardan ve dışkılarından odanın havası solunamaz bir haldeydi. Doktor, uzman bir cerrahın katılığına, güvenine ve eliçabukluğuna sahip gibi görünen bir Balkan göçmeni çıkmıştı. Suratında iki günlük sakalı vardı, gözleri yorgunluktan kıpkırmızı kesilmişti, üzerine taze kan bulanmış kalın bir deri önlük takmıştı. Severo'nun ayağındaki uydurma sargıyı çıkararak tamponu kaldırdı, şöyle bir bakması iltihaplanmanın başladığını görmesine ve ayağı kesmeye karar vermesine yetmişti. O günlerde

pek çok organ kestiği belli oluyordu, çünkü gözünü bile kırpmamıştı.

“Biraz içkiniz var mı, asker,” diye sordu belirgin bir yabancı şivesiyle.

“Su,” diye yalvardı Severo del Valle, kupkuru dudaklarıyla.

“Suyu sonra içersin. Şimdi seni biraz sersemletecek bir şeye gerek var, ama burada artık bir damla içki bile kalmadı,” dedi doktor.

Severo matarayı işaret etti. Doktor, bir yandan anestezi yapamadıklarını anlatırken üç büyük yudum içmeye zorladı onu, içkinin geri kalanını da birkaç bez parçasını ıslatıp aletlerini temizlemeye kullandı; sonra hastayı tutmak üzere masanın iki yanına geçsinler diye emir erlerine bir işaret yaptı. “İşte kader ânı geldi,” diye düşünecek vakti oldu Severo’nun, sonra da yüreğinde bir süngü darbesiyle karnını deştği o kızın hayaliyle ölmek için Nivea’yı gözlerinin önüne getirmeye çalıştı. Bir hastabakıcı yeni bir tampon koyarak bacağına baldır hizasından sıkıca tuttu. Cerrah eline bir neşter alarak dizinin yirmi santim altına sapladı ve halka biçiminde ustaca bir hareketle etini kaval ve kavis kemiklerine kadar kesti. Severo del Valle acıdan böğürerek bilincini kaybetmişti, ama emir erleri onu bırakmamışlar, tersine daha da büyük bir kararlılıkla onu masanın üzerine bastırarak tutmuşlardı; o arada doktor da parmaklarıyla deriyi ve kasları geriye atarak kemikleri ortaya çıkarmaya uğraşıyordu; hemen arkasından bir testere olarak üç isabetli hareketle kemikleri ayırdı. Hastabakıcı kesik uçtaki damarları çekip çıkardı, doktor da onları inanılmaz bir ustalıklarla birbirine bağladı; sonra bir yandan kesilen kemiğin üzerini et ve deriyle örtüp dikerken, bir yandan da bağı azar azar gevşetiyordu. Hemen ardından bacağı çabucak sargılayarak, cerrahın masasına uluyarak gelen bir başka yaralıya yer açmak üzere onu kaldırdıkları gibi salonun bir başka köşesine götürdüler. Ameliyatın tümü altı dakika bile sürmemişti.

Bu çarpışmayı izleyen günlerde Şili birlikleri Lima'ya girmişlerdi. Şili gazetelerinde çıkan resmî raporlara göre düzenli bir biçimde yapmışlardı bunu; Limalıların akıllarında kalanlara göreyse tam bir kıyım olmuş, buna bir de komutanlarının kendilerine ihanet ettikleri duygusuna kapılan öfke içindeki yenik Perulu askerlerin zorbalıkları eklenmişti. Sivil halkın bir bölümü kaçmış, nüfuzlu aileler limandaki gemilere, konsolosluklara ve yabancı donanmaların koruması altındaki kıyıya sığınmışlardı; yabancı elçilikler sığınmacıları tarafsız ülke bayrakları altında toplayabilmek için burada çadırlar kurmuşlardı. Mallarını korumak için geride kalanlar ise, şiddetten gözleri dönmüş sarhoş asker güruhunun yarattığı cehennem sahnelerini ömürlerinin sonuna kadar unutamayacaklardı. Evleri yağmalayıp yakmışlar, kadınlar, çocuklar, yaşlılar da dahil olmak üzere önlerine kim çıktıysa ırzına geçmişler, dövmüşler, öldürmüşlerdi. Sonunda Peru birliklerinin bir bölümü silah bırakarak teslim oldu, ama pek çok asker darmadağın bir halde dağlara çekilmişti. Aradan iki gün geçtikten sonra Perulu General Andr s C ceres, bir bacağı parçalanmış olarak, karısının ve kendisine sadık kalan birkaç subayının yardımıyla, işgal altındaki kentten çıkararak dağların sarp yollarında gözden kayboldu. Soluk alabildiğı sürece savaşmayı sürdüreceğine yemin etmişti.

Callao Limanı'nda Perulu kaptanlar m rettebatlarına gemileri terk edip barutu ateşe vermelerini emrederek donanmayı tümüyle batırmışlardı. Bu patlamalar Severo del Valle'yi uyandırmış, ameliyat salonunun bir köşesinde, pislik içindeki kumların üzerinde, tıpkı kendisi gibi bir organlarının kesilmesi işkencesinden yeni çıkmış başka askerlerin yanında bulmuştu kendini. Birisi üstüne bir battaniye atmış, yanına da içi su dolu bir matara koymuştu; elini uzattı ama o kadar titriyordu ki, tıpasını a amadı; inleyerek matarayı göğsüne bastırıp öylece kalakaldı, ta ki sonunda kantinci kadınlardan biri yanına yaklaşıp tıpayı açarak

matarayı kupkuru dudaklarına kaldırmasına yardım edene kadar. Suyun hepsini bir dikişte içti, sonra da aylardır erkeklerin yanında savaştığından yaralılara bakmaktan doktorlar kadar anlayan kadının tavsiyesi üzerine, ameliyat şokunun neden olduğu ıspazmozları yatıştırmak için ağzına bir avuç tütün atarak hevesle çiğnemeye koyuldu. “Öldürmek pek zor değildir, zor olan hayatta kalmaktır, oğlum,” diye uyardı onu kantinci. “Korkuyorum,” der gibi oldu Severo; kadın onun ağzında gevelediği sözü belki duymamış ama içindeki dehşeti tahmin etmişti, çünkü boynundaki küçük gümüş madalyonu çıkararak Severo’nun ellerinin arasına koydu. “Meryem Ana yardımcın olsun,” diye mırıldandı, sonra da gitmeden önce eğilerek dudaklarına kısa bir öpücük kondurdu. Severo o dudakların dokunuşu ve avucunda sımsıkı tuttuğu madalyonla kalakalmıştı. Tir tir titrerken dişleri birbirine vuruyor, ateşler içinde yanıyordu; arada bir uyuyakalıyor ya da bayılıyordu, bilinci yerine geldiğinde ise acıdan sersemliyordu. Saatler sonra siyah örgülü saçlı aynı kantinci yine gelerek, terini ve kurumuş kanları silmesi için nemli bezler verdi ona, bir de içinde mısır bulamacı olan pirinçten bir tasla bir parça kuru ekmek ve bir fincan hindiba kahvesi uzattı; halsizlikten ve mide bulantısından, bu koyu renkli ılık sıvının tadına bakmaya bile kalkışmamıştı. Başını battaniyenin altına soktu, inleyip çocuk gibi ağlayarak kendini acıya ve umutsuzluğa bıraktı, ta ki sonunda yeniden uykuya dalana kadar. “Çok kan kaybetmişsin oğlum, yemek yemezsen ölürsün,” diye onu uyandırdı bir rahip; oradaki yaralılar arasında dolaşıp teselli dağıtıyor, ölmek üzere olanların son dualarını yapıyordu. İşte o zaman Severo del Valle savaşa ölmek için gittiğini anımsadı. Lynn Sommers’ı kaybettiğinde amacı buydu, ama şimdi ölüm, tıpkı ona son pençe darbesini indirmek için fırsat kollayan bir akbaba gibi üstüne eğilmiş beklerken, yaşama güdüsü onu kendine getirmişti. Kurtulma isteği, bacağından başlayıp bedeninin son zerresine kadar onu delip

geçen o korkunç işkenceden daha baskındı, çektiği azaptan, içinde olduğu belirsizlikten ve kapıldığı dehşetten daha güçlüydü. Kendini ölüme terk etmekten çok uzak olduğunu, bu dünyada kalmayı, her ne durumda ve koşul altında olursa olsun, topal da olsa, yenik de olsa, her ne türlü olursa olsun yaşamayı umutsuzca istediğini anladı. Her asker gibi o da, bir organı kesilen her on kişiden yalnızca birinin kan kaybına ve kangrene dayanabildiğini, bundan kaçınmanın çaresi olmadığını ve her şeyin bir talih sorunu olduğunu biliyordu. Hayatta kalanlardan biri olmaya karar verdi. O harika kuzini Nivea'nın sakat bir insana değil sapasağlam bir erkeğe layık olduğunu düşündü; Nivea'nın kendisini böyle paçavrası çıkmış olarak görmesini istemiyordu, onun merhametine dayanamazdı. Yine de gözlerini yumar yummaz kuzinini bir kez daha yanı başında gördü; savaşın şiddetine ya da dünyanın çirkinliklerine bulaşmamış olarak, o zeki ifadeli yüzü, kapkara gözleri, hınzırca gülümsemesiyle kendi üzerine eğilmiş olarak gördü Nivea'yı; o zaman gururu suya katılan tuz gibi dağılıverdi. Onun kendisini yarım bacak eksiğiyle de eskisi kadar seveceğinden hiç kuşku yoktu. Uyuşmuş parmaklarıyla kaşığı tutarak titremelerini bastırmaya çalıştı, kendini ağzını açmaya zorlayarak, çoktan soğuyup üzeri sineklerle kaplanmış o iğrenç mısır bulamacından bir lokma yuttu.

Şili birlikleri 1881 yılının Ocak ayında girdiler Lima'ya ve yenilginin zoraki barışını Peru'ya oradan kabul ettirmeye çalıştılar. İlk haftaların korkunç karmaşası yatıştıktan sonra kibirli galipler işgal ettikleri ülkeyi denetim altında tutabilmek için on bin askerlik bir kontenjan bırakmışlar, geri kalanlar da, dağlara doğru kaçmayı başarıp çarpışmayı oradan sürdürmeye niyetlenen binlerce askeri akıllarına bile getirmeden, kazandıkları zaferin nimetlerini toplamak üzere güneye doğru yola çıkmışlardı. Bu öylesine ezici bir zafer olmuştu ki, generaller Peruluların upuzun üç yıl boyunca kendilerine rahat

vermeyeceklerini anlamışlardı bile. O efsanevi direnişin ruhu General Cáceres olmuştu; ölümden kıl payı kurutulup bacağındaki korkunç yarasıyla dağlara çekilen general, hayalet askerlerden ve oradan buradan toplama yerlilerden oluşan döküntü bir ordunun cesaret tohumlarını inatla canlandırmaya koyulmuş, bu askerlerle birlikte pusular ve çatışmalarla geçen kanlı bir gerilla savaşını sürdürmüştü. Cáceres'in askerleri, üzerlerinde lime lime üniformalarıyla, çoğunlukla yalınayak, aç susuz ve umutsuz bir halde, bıçaklarla, kargılarla, taş ve sopalarla ve eski püskü birkaç tüfekte dövüşüyorlar, ama araziye tanıma avantajından yararlanıyorlardı. Her zaman yeterli cephanesi olmasa da, iyi silahlanmış disiplinli bir orduyla karşılaşabilecekleri savaş alanını iyi seçmişlerdi, çünkü o sarp dağları aşmak ancak kondorların becerebileceği bir işti. Karlı doruklarda, mağara ve çukurlarda, yüksek buzullarda saklanıyorlardı; buralarda hava öylesine hafifti, ıssızlık öylesine uçsuz bucaksızdı ki, dağ insanları olarak yalnızca onlar hayatta kalabilirlerdi. Şilili askerlerin kulakları kanlar içinde patlıyor, oksijensizlikten düşüp bayılıyorlar ve Andlar'ın buz tutmuş geçitlerinde donup gidiyorlardı. Onlar, bu kadar çabaya kalpleri dayanmadığından dağlara zar zor tırmanırken, yüksek yayla yerlileri, kartalların ekşi etinden ve ağızlarında evirip çevirdikleri yeşil bir top halindeki koka yapraklarından başka bir şeyle beslenmeksizin, sırtlarında kendi ağırlıklarına eşit birer yük taşıyarak, lamalar gibi tırmanıyorlardı. Esir almadan yapılan ve binlerce ölüye mal olan, hiç aralıksız üç yıllık bir savaş olmuştu bu. Peru kuvvetleri, pek çoğu tífuse yakalanmış yetmiş yedi Şili askeri tarafından korunan ve hiçbir stratejik değeri olmayan bir köyde göğüs göğüse yapılan tek bir çatışmayı kazanmışlardı. Savunmadakilerin her birinde yüzer kurşun vardı, ama bütün gece yüzlerce askere ve yerliye karşı kahramanca savaşmışlardı; gün ışıırken artık üç atıcıdan başkası kalmadığında, Perulu subaylar, onları öldürmek kendilerine alçaklık gibi geldiğinden teslim

olmaları için yalvarıyorlardı. Ama onlar teslim olmayıp çarpışmayı sürdürdüler ve vatanlarının adını haykırarak süngülenip öldürüldüler. Yanlarında bulunan üç kadını ise yerli güruhu kanlar içindeki alanın orta yerine kadar sürükledi ve orada ırzlarına geçtikten sonra parçalayarak öldürdü. Kadınlardan biri, o gece kocası dışarıda savaşırken kilisede doğum yapmış, yerliler yeni doğmuş bebeği de parçalamışlardı. Cesetleri parçalara ayırıp karınlarınıdeşerek bağırsaklarını boşaltmışlar ve Santiago'da anlatılanlara bakılırsa yerliler iç organlarını sopalara geçirip kızartarak yemişlerdi. Bu canavarlık sıra dışı bir şey değildi; bu dağ savaşında barbarlık her iki tarafta da eşit biçimde sürdürülmüştü. Sonunda, bıçak ve süngülerle savaş alanında bin ölü bırakan bir katliama dönen son bir çarpışmayla, Cáceres'in birliklerini yendikten sonra, Peru'nun teslim olup barış antlaşmasının imzalanması, 1883 yılının Ekim ayında başarılabilmmişti. Şili, Peru'nun elindeki üç eyaleti almış, Bolivya denize tek çıkışını kaybederek, sonunda bir barış antlaşmasının imzalanmasına kadar yirmi yıl uzatılacak olan belirsiz bir ateşkesle razı olmak zorunda kalmıştı.

Severo del Valle, binlerce yaralıyla birlikte, gemiyle Şili'ye geri götürülmüştü. Pek çokları kangren olup ya da uyduruk askerî ambulanslarda tifüs ve dizanteri mikrobi kapıp ölürken o, Nivea'nın sayesinde kurtulabilmişti. Nivea neler olup bittiğini öğrenir öğrenmez dayısı olan Bakan Vergara'yla temasa geçmiş ve dayısı Severo'yu aratıp buldurarak, çok kötü koşullar altındaki binlerce hastadan biri olarak yattığı bir hastaneden kurtarıp yola çıkan ilk araçla onu Valparaíso'ya gönderene kadar adama rahat yüzü vermemişti. Bakan Vergara, yeğeninın askeri tesislere girebilmesi için özel bir izin de çıkartmış, ona yardım etsin diye emrine bir de teğmen vermişti. Severo del Valle'yi bir sedyeyle gemiden indirdiklerinde Nivea onu tanıyamadı; yirmi kilo kaybetmişti, pislik içindeydi, kimbilir kaç haftalık sakalı, deli gibi bakışlı dehşet içindeki gözleriyle, kara sarı renkte bir ölüyü

andırıyordu. Nivea, hayatının her döneminde kendisini ayakta tutmuş olan o aynı Amazonca iradesiyle duyduğu korkuyu yenerek, Severo'nun yanıtlayamadığı, "Merhaba sevgili kuzenim, seni gördüğüme sevindim!" sözleriyle onu selamladı. Severo Nivea'yı görünce öyle rahatlamıştı ki, ağladığını görmesin diye elleriyle yüzünü örttü. Teğmen bir taşıt aracı sağlamıştı; aldığı emirlere uygun olarak yaralıyla Nivea'yı dosdoğru bakanın Viña del Mar'daki sarayına götürdü; bakanın karısı burada ona bir oda hazırlatmıştı. "Kocamın dediğine göre yürüye bilene kadar burada kalacağmışsın, oğlum," dedi. Vergara'ların aile hekimi onu iyileştirmek için bilimin tüm olanaklarını seferber etmişti, ama aradan bir ay geçip de Severo hâlâ ateş nöbetleri içinde çırpınıp yarası bir türlü kapanmayınca, Nivea onun ruhunun savaşın dehşetinden hastalandığını ve onca vicdan azabına karşı tek çarenin sevgi olduğunu anlayarak, olağandışı yollara başvurmaya karar verdi.

"Seninle evlenmek için annemle babamdan izin isteyeceğim," dedi Severo'ya.

"Ben ölmek üzereyim, Nivea," diye içini çekti Severo.

"Zaten hep bir bahanen vardır, Severo! Ölüm döşeginde olmak hiçbir zaman evlenmeye engel oluşturmamıştır."

"Yoksa eş olmadan dul mu kalmak istiyorsun? Lynn' le bana olan şeyin senin de başına gelmesini istemem."

"Ben dul kalmayacağım, çünkü sen ölmeyeceksin. Sade bir biçimde bana evlenme teklif edebilir misin, sevgili kuzenim? Örneğin hayatının kadını olduğumu, meleğin ya da ilham perin olduğumu ya da o tür bir şey söyleyebilir misin? Bir şeyler uydursana be adam! Bensiz yaşayamayacağını söyle, en azından orası doğru, öyle değil mi? Bu ilişkide romantik olan tek kişi olmak istemediğimi itiraf etmeliyim."

"Sen delisin, Nivea. Ben bütün bir erkek bile değilim, zavallı bir sakatım ben."

“Yoksa bacağıının bir parçasından başka bir şeyin daha mı eksik,” diye telaşla sordu kız.

“Bu az şey mi?”

“Geri kalan tarafın yerli yerindeyse, bence az şey kaybetmişsin Severo,” diye güldü Nivea.

“Öyleyse lütfen evlen benimle,” diye mırıldandı Severo, rahat bir nefes alırken gırtlığından çıkan hıçkırığı bastıramayarak, ama ona sarılamayacak kadar güçsüzdü.

“Ağlama sevgili kuzenim,öp beni; bunu yapmak için bacağına ihtiyacın yok,” diye karşılık verdi Nivea, Severo’nun hezeyanlarından pek çok kez gördüğü gibi yatağın üzerine eğilerek.

Üç gün sonra bakanlık konutunun o güzel salonlarından birinde, her iki ailenin huzurunda yapılan kısa bir törenle evlendiler. O koşullar altında aile arasında yapılmış bir nikâh töreni olduğu söylenebilirdi, ama yalnızca en yakın akrabalar arasından doksan dört kişi bir araya gelmişti. Severo’nun benzi solmuş, zayıflamıştı, saçları Byron tarzında kesilmişti, tıraş olmuş, yakası kolalı gömleği, altın kol düğmeleri, ipekli kravatıyla son derece şık giyinmiş, tekerlekli sandalyesinde oturuyordu. Nivea’nın ne gelin elbisesi yapmaya vakti olmuştu ne de doğru dürüst bir çeyiz hazırlamaya, ama kız kardeşleriyle kuzinleri kendi çeyizleri için yıllardan beri işlemekte oldukları çamaşırlarla iki sandık doldurmuşlardı. Nivea beyaz satenden bir giysi giymiş, başına yengesinin ödünç verdiği incili ve elmaslı bir taç takmıştı. Düğün fotoğrafında kocasının sandalyesinin yanında ayakta dururken ıslıl ıslıl görünüyor. O gece aile arasında, günün heyecanıyla bitkin bir halde olan Severo del Valle’nin katılmadığı bir akşam yemeği verildi. Konuklar ayrıldıktan sonra Nivea yengesi tarafından kendisine hazırlanmış olan odaya götürüldü. “İlk gecenin böyle olmasına üzülüyorum...” diye mırıldandı kadıncağız kızarak. “Merak etmeyin yenge, tespih duamı ederek avunacağım,” diye karşılık verdi genç kız. Sonra bütün ev halkının uykuya dalmasını bekledi ve bahçedeki

ağaçların arasında denizden esen tuzlu rüzgârdan başka canlı bir varlık kalmadığından emin olunca üzerinde geceliğiyle kalktı, tanımadığı bu sarayın upuzun koridorlarından geçerek Severo'nun odasına girdi. Hastanın başında beklemesi için tutulmuş olan rahibe, bir koltuğun üzerinde kaykılmış, horul horul uyuyordu, ama Severo uyanıktı, onu bekliyordu. Kız parmağını dudaklarına götürerek ses çıkarmamasını işaret etti, gaz lambasını söndürerek koynuna girdi.

Nivea rahibelerin yanında eğitim görmüştü ve bedeninin işlevlerinin asla ağza alınmadığı, hele hele üremeyle ilgili olanlardan hiç söz edilmediği eski bir aileden geliyordu, ama yirmi yaşındaydı, tutku dolu bir yüreğe ve iyi bir belleğe sahipti. Kuzeniyle karanlık köşelerde gizli gizli yaptıkları oyunları, Severo'nun bedeninin biçimini, hiçbir zaman doyuma ulaşmamış hazzın heyecanını ve günahın çekiciliğini çok iyi anımsıyordu. O zamanlar edep ve suçluluk duygusu onları engellemiş, her ikisi de o yasak köşelerden titreyerek ve tenleri alev alev yanarak, bitkin bir halde çıkmışlardı. Birbirlerinden ayrı geçirdikleri yıllar boyunca, kuzeniyle paylaşmış olduğu her ânı hayalinde yeniden yaşamaya ve o çocukluk merakını derin bir aşka dönüştürmeye Nivea'nın bol bol vakti olmuştu. Dahası entelektüel arayışlara hiçbir sınır tanımayan, hele dinsel yasaklamalara hiç hoşgörü göstermeyen, liberal düşünceli, modern bir insan olan dayısı José Francisco Vergara'nın kütüphanesini de kullanmıştı. Nivea bilim, sanat ve savaşla ilgili kitapları sınıflandırırken bir gün rastlantısal olarak gizli bir rafı açmanın yolunu bulmuş ve kilisenin kara listesindeki romanlardan ve erotik metinlerden oluşan hiç de küçümsenmeyecek bir koleksiyonla karşılaşmıştı; hatta anatomik olarak olanaksız pozisyonlarda bacıklarını havaya kaldırmış çiftlerin bulunduğu, dünyadan tümüyle elini eteğini çekmiş kişilere bile esin kaynağı olabilecek, hele Nivea gibi hayal gücü kuvvetli bir insanı haydi haydi etkileyecek nitelikte son derece eğlenceli birtakım Japon ve Çin resimleri

de bulmuştı. Yine de en yararlı metinler, *Adsız Bir Hanım* tarafından imzalanmış ve İngilizceden İspanyolcaya son derece kötü bir biçimde çevrilmiş açık saçık romanlar olmuştu; genç kız onları birer birer cebine koyup götürüyor, dikkatle okuduktan sonra aynı gizlilik içinde yerlerine koyuyordu; aslında gereksiz bir sakınımdı bu, çünkü dayısı nasıl olsa seferdeydi ve ondan başka kimse girmezdi kütüphaneye. O kitapların rehberliğinde kendi bedenini tanıyarak insanlığın bu en eski sanatının yollarını öğrenmiş, kuramı uygulamaya geçirebileceği güne hazırlamıştı kendini. Elbette korkunç bir günah işlemekte olduğunu biliyordu –çünkü haz her zaman bir günahı–, ama bu konuyu günah çıkartan rahiple tartışmaktan kaçınmıştı, çünkü aldığı ve gelecekte vereceği haz cehennem ateşine değer gibi gelmişti ona. Ölümün kendisini ansızın gafil avlamaması ve son nefesini vermeden önce o kitapların tattırdığı zevk dolu saatleri rahibe itiraf etmeye vakti olması için dua ediyordu. Tek başına yaptığı o alıştırmaların sevdiği erkeği hayata geri döndürmesine yarayacağı, hele bu işi uyuyan bir rahibenin üç metre ötesinde yapacağı aklının ucundan bile geçmemişti. Severo'yla geçirdiği ilk geceden başlayarak her gece ne yapıp edip kocasına iyi geceler dilemeye gittikten sonra odasına dönmeden rahibeye bir fincan sıcak çikolatayla birkaç bisküvi götürmenin bir yolunu buluyordu. Çikolatanın içinde bir deveyi bile uyutabilecek dozda kediotu bulunuyordu. Severo del Valle, iffetli kuzininin bu kadar çeşitli ve bu kadar olağanüstü becerilere sahip olduğunu hiç aklına getirmemişti. Bacağına sancılar saplanmasına neden olan yarası, ateşi ve güçsüzlüğü onu edilgen bir rol üstlenmeye itiyordu, ama onun güç konusundaki eksikliğini Nivea girişkenlik ve bilgi açısından tamamlıyordu. Bu cambazlıkların mümkün olabileceği Severo'nun aklının ucundan bile geçmemişti ve bunların Hristiyan yöntemleri olmadığından emindi, ama bu onlardan sonuna kadar haz duymasını engellemiyordu. Nivea'yı

çocukluğundan beri tanıyor olmasaydı, kuzininin bir Türk sarayının haremde eğitildiğini sanabilirdi, ama bir genç kızın böyle türlü türlü fahişelik hünerlerini nasıl öğrenmiş olabileceğini onu huzursuz etse de bunu ona sormayacak kadar akıllıca davranmıştı. Bu duyu yolculuğunda uysallıkla ve bedeninin elverdiğince onun peşine takılmış, bu yol üzerinde ruhunun son zerresine kadar ona teslim olmuştu. Çarşafının altında, saygıdeğer savaş bakanının kütüphanesindeki pornografi ustalarının tanımladıkları biçimlerde, ayrıca kendi arzularının ve aşklarının dürtüsüyle uydurdukları, ama sargılar içindeki sakat bacağın ve bir koltukta horlamakta olan rahibenin sınırladığı daha başka yöntemlerle birbirlerine sarılıyorlardı. Şafak sökerken gün ışığı onları birbirlerinin kolları arasında bir düğüm halinde, dudakları birlikte soluyarak birleşmiş olarak yakalıyor, günün ilk ısıltısı pencerede kendini belli eder etmez Nivea bir gölge gibi yeniden kendi odasına süzülüyoruyordu. O eski oyunları gerçek bir şehvet maratonuna dönüşmüştü; birbirlerini açgözlüce bir iştahla okşuyorlar, öpüyorlar, yalıyorlar ve bedenlerinin her yerine giriyorlardı; bunların hepsi de, soluklarını tutarak ve o kısacık gecelerde onları tekrar tekrar hazza ulaştıran o coşkulu şehvet duygusunu bastırmak için yastıkları ısırarak, karanlıkta ve tam bir sessizlik içinde yapıyorlardı. Saatler uçup gidiyordu; Nivea'nın Severo'nun koynuna girmek üzere bir hayalet gibi odada belirmesiyle sabah olması bir oluyordu. İkisi de uyku nedir bilmiyorlardı; bu eşsiz buluşmaların bir dakikasını bile kaybedemezlerdi. Ertesi gün Severo öğleye kadar bir bebek gibi mışıl mışıl uyuyordu, oysa Nivea bir uyurgezer sersemliği içinde kalkıp günlük işlerini yapmaya koyuluyordu. Akşamüstleri Severo del Valle terasta tekerlekli sandalyesinde oturup denize batan güneşi seyrederek dinleniyor, eşi de yanı başında küçük örtüler işlerken uyuyakalıyordu. Başkalarının yanında birbirlerine kardeş gibi davranarak dokunmuyorlar, neredeyse hiç bakışmıyorlardı, ama çevrelerindeki atmosfer

huzursuzlukla doluydu. Bütün günü, yatakta birbirlerini yeniden kucaklama saati gelsin diye delicesine içleri giderek saatleri saymakla geçiriyorlardı. Onların geceleri neler yaptıklarını bilseler, bırakın rahibeyi bir yana, doktor da, her iki aile de, tüm toplum da dehşete düşerdi. O arada akrabalarıyla dostları, platonik bir aşka mahkûm olmuş öylesine saf ve koyu Katolik bir genç kız olan Nivea'nın fedakârlığından ve yurdunu savunurken bir bacağına kaybedip bütün hayatı mahvolan Severo'nun ne kadar ahlak sahibi olduğundan söz edip duruyordu. Ama fiskoşçuların ördükleri ağlarla, Severo'nun savaş alanında kaybettiği tek şeyin bacağı değil, aynı zamanda erkeklik nitelikleri de olduğu dedikodusu ortalığa yayılmıştı. Bu erdem sahibi çiftin ne kadar iyi vakit geçirdikleri akıllarının ucundan bile geçmeden, "zavallılıklar" diye içlerini çekiyorlardı. Rahibeyi çikolatayla uyutmalarının ve deli gibi sevişmelerinin haftasına Severo'nun kesik ayağındaki yara kapanmış, ateşi de düşmüştü. Aradan iki ay geçmeden Severo del Valle artık koltuk değnekleriyle yürüyebilir ve bir tahta bacadan söz etmeye başlarken, Nivea'nın da dayısının sarayındaki yirmi üç banyodan birinde kusmaktan içi dışına çıkıyordu. Nivea'nın hamileliğini aileye itiraf etmekten başka çareleri kalmadığında herkesin şaşkınlığı öyle büyük olmuştu ki, sonunda bu gebeliğin bir mucize olduğu söylenmeye başlandı. Tabii en çok şaşırان da rahibe olmuştu, ama Severo ile Nivea, aşırı ölçülerdeki kediotu dozuna rağmen bu mübarek kadının pek çok şey öğrenme fırsatı bulduğundan hep kuşku duymuşlardı; onları gözetleme keyfini kaçırmamak için uyuyor pozuna geçiyor olmalıydı. Bu işi nasıl yaptıklarını tahmin edebilen ve çiftin becerisini içten kahkahalarla kutlayan tek kişi Bakan Vergara olmuştu. Severo takma bacağıyla ilk adımlarını atabildiğinde, Nivea'nın karnı da artık gizlenemez bir duruma geldiğinde, onların başka bir eve taşınmalarına yardım ederek, Severo del Valle'ye bir de iş verdi. "Ülkenin ve liberal partinin senin gibi

gözüpek adamlara gereksinimi var,” dedi, her ne kadar asıl gözüpek olan Nivea olsa da.

Büyükbabam Feliciano Rodríguez de Santa Cruz’u hiç tanımadım; ben onun evinde oturmaya gitmeden birkaç ay önce ölmüştü o. Nob Hill’deki malikânesinde bir ziyafet sofrasının en başında oturmuş geyik etli böreğini yutup Fransız şarabını kafasına dikerken inme inivermişti. Birkaç kişinin el vermesiyle onu yerden kaldırmışlar, ölüm halinde bir kanepeye yatırmışlardı; Arap prenslerininine benzeyen o güzelim kafası, onu canlandırmak için, “Sakin ölme Feliciano, bak sonra dul hanımları kimse davet etmez... Soluk alsana, be adam! Soluk alırsan söz veriyorum bugünden tezi yok oda kapımın sürgüsünü açacağım,” diye durmadan söylenen Paulina del Valle’nin kucagındaydı. Anlattıklarına göre, kalbine kan dolup çatlamadan önce Feliciano’nun gülümseyecek vakti olmuş. O iriyarı, şen şakrak Şililiyle ilgili sayısız tanımlamalar var; onu hayattayken hayal etmek kolay, çünkü hiçbirinde ressama ya da fotoğrafçıya poz veriyor değil, hepsinde sanki o an içinden gelmiş bir hareketi yaparken yakalanmış izlenimini veriyor. Köpekbalığınınakilere benzer dişlerini göstere göstere güler, konuşurken el kol hareketleri yapar, bir korsanın kendine güveni ve küstahlığı içinde hareket edermiş. Onun ölümüyle Paulina del Valle yıkılmıştı; öyle büyük bir bunalıma girmişti ki ne cenaze törenine katılabilmiş ne de kentin ona düzenlediği sayısız anma toplantılarına. Üç oğlu da orada olmadığından, cenaze işleriyle uğraşmak Vekilharç Williams ile aile avukatlarına düştü. İki küçük oğlu birkaç hafta sonra çıkagelmişlerdi, ama Matías Almanya’da dolaşıyordu ve sağlığını bahane ederek annesini avutmaya bile gelmedi. Paulina ömründe ilk kez fettanlığını, iştahını ve muhasebe defterlerine olan ilgisini yitirmişti; sokağa çıkmaya yanaşmıyor, bütün günü yataкта geçiriyordu. Kendisini kimsenin bu koşullar altında görmesine izin vermiyordu; ağlayıp yakınmalarına

tanık olanlar yalnızca oda hizmetçileriyle, hiçbir şeyin farkında değilmış gibi davranıp istediğinde yardım edebilmek için ihtiyatlı bir uzaklıktan ona göz kulak olmakla yetinen Williams'tı. Paulina bir akşam banyo duvarının yarısını kaplayan altın yaldızlı koskocaman aynanın karşısında bir rastlantı olarak durduğunda neye döndüğünü görmüştü; tepesini kır renkli bir tutam dağınık saçın kapladığı küçücük kaplumbağa kafasıyla pejmürde bir şişko cadı olup çıkmıştı. Bir dehşet çığlığı attı. Dünyada hiçbir erkeğin –hele Feliciano'nun– hayattan bu kadar elini eteğini çekmeye değmeyeceği sonucuna vardı. Artık dibe vurmuş, ayaklarını yere vurup yeniden suyun yüzüne çıkmasının vakti gelmişti. Çıngırağı çalıp oda hizmetçilerini çağırarak banyo yapmasına yardım etmelerini ve kuaförünü getirtmelerini istedi. O günden sonra yastan çıkıp dağlar gibi tatlı ve uzun uzadıya yapılan dağlar gibi tatlı ıhlamur banyolarıyla demir gibi iradesinden başka bir şeye ihtiyaç duymadan, eski haline kavuştu. Gece olduğunda çoğunlukla ağzı tıka basa dolu olarak banyo küvetinin içinde yatmakta oluyordu, ama bir daha hiç ağlamadı. Noel geldiğinde pek çok kilo fazlasıyla ve tümüyle kendine gelmiş olarak köşesinden insan içine çıkmış, o zaman kendi yokluğunda dünyanın dönmeye devam ettiğini ve kimsenin kendisini özlemediğini şaşkınlıkla anlamıştı; bu da kesin olarak ayağa kalkması için yeni bir neden oluştuyordu. Kimsenin kendisini görmezlikten gelmesine göz yummamaya karar vermişti; altmışını bitirmişti ve hemcinslerine rahat yüzü göstermemek için, daha fazla olmasa da en azından bir otuz yıl daha yaşamaya niyetliydi. Birkaç ay daha yas tutmayı sürdürecekti, Feliciano'ya olan saygısı en azından bunu yapmasını gerektiriyordu, ama Paulina'nın, ömürlerinin geri kalanında kapkara giysilere bürünen Rum dullarına dönüştüğünü görmeyi herhalde Feliciano da istemezdi. Gelecek yıl için kendine pastel renklerde yeni bir gardırop ve Avrupa'ya bir gezi tasarlamaya koyuldu. Her zaman Mısır'a gitmeyi istemişti, ama

Feliciano oranın, ilginç olan her şeyin üç bin yıl önce olup bittiği bir kumlar ve mumyalar ülkesi olduğunu söylerdi hep. Artık yalnız kaldığına göre bu düşünüyü gerçekleştirebilirdi. Yine de çok geçmeden hayatının ne kadar değiştiğinin ve San Francisco sosyetesinin kendisine ne kadar az değer verdiğinin farkına varmıştı; onca serveti İspanyol kökenini ve aşçı şivesini bağışlatmaya yetmiyordu. Şaka yollu söylediği gibi kimse onu davet etmiyordu, partilere davet edilen ilk kişi değildi artık, bir hastaneyi ya da anıtı açmasını kimse istemiyordu ondan, sosyete haberleri sayfasında adı geçmez olmuştu, operada da zoraki olarak selamlıyorlardı onu. Dışlanmıştı. Öte yandan işlerini yürütmesi de zor oluyordu, çünkü yanında kocası olmadan finans çevrelerinde kendisini temsil edecek kimsesi yoktu. Elindekileri inceden inceye hesapladı ve üç oğlunun parayı onun kazandığından çok daha hızlı harcadıklarını fark etti; her yandan borç çıkıyordu, Feliciano da ölmeden önce kendisine danışmadan çok kötü birtakım yatırımlar yapmıştı. Sandığı kadar zengin değildi, ama kendini yıkılmış hissetmekten de çok uzaktı. Williams'ı çağırarak, salonları yeniden düzenleyecek bir dekoratör, yeni yıl vesilesiyle vereceği bir dizi ziyafeti hazırlayacak bir aşçı, Mısır'dan söz edebileceği bir seyahat acentesi temsilcisi, yeni giysilerini tasarlayacak bir de terzi bulmasını istedi. İşte tam bu tür acil durum önlemleriyle dulluğunun korkusunu yenmeye çalışırken, başında dantelden bonesi, ayaklarında rügan pabuçlarıyla beyaz poplin giysisi içinde bir kız çocuğu, yas kılığındaki bir kadının elinden tutmuş olarak evine çıkagelmişti. Bunlar, Paulina del Valle'nin beş yıldan beri görmediği Eliza Sommers ile torunu Aurora'ydı.

"İstedığınız gibi kızı size getirdim, Paulina," dedi Eliza hüznümlü bir tavırla.

"Aman Allahım, ne oldu," diye sordu Paulina del Valle, şaşkınlığını yenemeyerek.

"Kocam öldü."

"Görüyorum ki ikimiz de dul kalmışız," diye

mırıldandı Paulina.

Eliza Sommers, Tao Chi'en'in cenazesini ona her zaman söz vermiş olduğu gibi Çin'e götürmesi gerektiğinden torununa bakamayacağını anlattı. Paulina del Valle, Williams'ı çağırdı ve onlar konuşurlarken kızı alıp bahçeye götürerek ona tavuskuşlarını göstermesini söyledi.

"Ne zaman dönmeyi düşünüyorsunuz, Eliza," diye sordu Paulina.

"Bu çok uzun bir yolculuk olabilir."

"Kıza bağlanıp da birkaç ay sonra onu size geri vermeyi istemem. Yüreğim buna dayanmaz."

"Böyle bir şey olmayacağına söz veririm, Paulina. Siz torunuma benim ona verebileceğimden çok daha iyi bir hayat sağlayabilirsiniz. Ben hiçbir yere ait değilim. Tao olmayınca Chinatown'da yaşamamın bir anlamı kalmıyor, Amerikalılar arasında da yerim yok, Şili'de ise yapacak hiçbir işim yok. Ben her yerde yabancıyım, ama Lai-Ming'in kökleri olmasını istiyorum, ailesi olsun ve iyi bir eğitim alsın. Onun bakımını üstlenmek yasal babası olan Severo del Valle'ye düşer, ama o çok uzakta ve başka çocukları var. Siz de her zaman bir kızınız olsun istediğiniz için düşündüm ki..."

"Çok iyi yapmışsınız, Eliza," diye onun sözünü kesti Paulina.

Paulina del Valle, Eliza Sommers'ın başına gelen feci olayı sonuna kadar dinleyerek, Severo del Valle'nin, Aurora'nın kaderindeki rolü de dahil olmak üzere, kızıla ilgili tüm ayrıntıları öğrenmişti. O arada nasıl olduğunu bilmeden duyduğu hınç ve gurur da uçup gitmiş, daha birkaç dakika önce can düşmanı olarak gördüğü bu kadını büyük bir duygusallıkla kucaklamaktan kendini alamamıştı; torununu kendisine teslim etmekle gösterdiği inanılmaz cömertliğinden dolayı ona teşekkürler edip herhalde Eliza ve Tao Chi'en kadar iyi bir büyükanne olamasa da, ömrünün geri kalanını Aurora'ya bakmaya ve onu mutlu etmeye adanmış gerçek bir büyükanne olacağına yeminler etti. Artık bu dünyadaki tek

görevi bu olacaktı.

“Lai-Ming zeki bir kızdır. Çok geçmeden babasının kim olacağını soracaktır. Yakın zamanlara kadar babasının, dedesinin, en iyi arkadaşının ve Tanrı'nın aynı kişi, yani Tao Chi'en olduğunu sanıyordu,” dedi Eliza.

“Soracak olursa ona ne söylememi istersiniz,” diye merak etti Paulina.

“Ona gerçeği söyleyin, her zaman anlaşılması en kolay olan budur,” diye öğütte bulundu Eliza.

“Yani oğlum Matias'ın onun biyolojik babası olduğunu, yeğenim Severo'nun da yasal babası olduğunu mu?”

“Neden olmasın? Annesinin adının Lynn Sommers olduğunu, çok iyi ve güzel bir kız olduğunu da söyleyin.”

İki büyükanne, torunlarının aklının daha fazla karışmaması için onu annesinin ailesinden kesin olarak ayırmanın ve bir daha ne Çince konuşmasının ne de geçmişiyile herhangi bir ilişkisinin olmasının daha iyi olacağına hemen oracıkta karar vermişlerdi. Bir insanın beş yaşında mantık yürütemeyeceği sonucuna varmışlardı; küçük Lai-Ming zamanla kökenlerini ve son olayların neden olduğu travmayı unutacaktı. Eliza Sommers kızla hiçbir şekilde iletişim kurmaya kalkışmayacağına, Paulina del Valle de onu o kadar arzu etmiş olduğu ve asla sahip olamadığı kendi öz kızı kadar seveceğine söz verdi. Kısa bir kucaklaşmayla vedalaştılar ve Eliza torunu uzaklaştığını görmesin diye bir servis kapısından çıkıp gitti.

O iki kadıncağızın, yani Anneannem Eliza Sommers'la Babaannem Paulina del Valle'nin benim kaderimi benim herhangi bir biçimde katılmama izin vermeden kararlaştırmış olmalarına çok üzülüyorum. Babaannem Paulina, on sekiz yaşındayken sevgilisiyle evlenebilmek için kazınmış kafasıyla bir manastırdan kaçtığı ve yirmi sekizinde tarihöncesi devirlerden kalma buzları gemiyle taşıtarak bir servet edindiği

aynı yıkılmaz kararlılıkla, benim geçmişimi silmeye
koyulmuştu. Kaderin onun planlarını son anda
tepetaklak eden bir cilvesi olmasaydı bunda başarılı
da olacaktı.

Onunla ilgili ilk izlenimimi çok iyi anımsıyorum. Ayna gibi parlayan suları ve kesilip biçimlendirilmiş ağaççıkları olan bir bahçeden geçip tepenin üzerindeki bir saraya girdiğimizi görebiliyorum, iki yanında doğal büyüklükte bronzdan birer aslan heykelinin bulunduğu mermer basamakları, koyu renkli ahşaptan çift kanatlı kapıyı, tavanı kaplayan görkemli kubbenin renk renk vitraylarından aydınlanan koskoca holü de. Daha önce hiç böyle bir yerde bulunmamıştım, büyülendiğimi hissettiğim kadar korkuyordum da. Çok geçmeden kendimi, Paulina del Valle'nin tahtındaki bir kraliçe gibi oturduğu, ortası altın yaldızlı madalyonlu bir koltuğun önünde bulmuştum. Sonradan onu aynı koltuğa yerleşmiş olarak kaç kez gördüğümden, o ilk günkü görünümünü hayal etmek benim için hiç de zor değil: Bir mücevher bolluğu içinde ve perde yapmaya yetecek miktarda kumaşlarla giyinip kuşanmış olarak son derece etkileyiciydi. Dünyadaki başka her şey onun yanında sönük kalıyordu. Çok hoş bir sesi, son derece doğal bir zarafeti, kusursuz bir porselen protezden oluşan bembeyaz düzgün dişleri vardı. O zamanlar herhalde saçları çoktan kırılmıştı, ama gençliğindeki aynı kestane rengine boyatılmış ve ustalıkla yerleştirilmiş bir sürü takma saçlarla oylumu öyle bir artırılmıştı ki, topuzu bir kuleyi andırıyordu. Ben o zamana kadar, malikânenin büyüklüğü ve görkemiyle son derece uyumlu olan bu boyutlarda bir yaratık hiç görmemiştim. O âna gelene kadarki günlerde olanları sonunda anlayabildiğim şu anda, duyduğum o korkuyu yalnızca o müthiş büyükanneye bağlamanın yerinde olmayacağını anlıyorum; beni onun evine götürdüklerinde, tıpkı küçücük valizimle sınıksız yapışmış olduğum Çinli bebeğim gibi, duyduğum o dehşet de eşyaman bir parçasıydı. Williams, beni bahçede dolaştırıp koskocaman bomboş bir yemek salonunda bir kâse dolusu dondurmanın karşısına oturtuktan sonra, Anneannem Eliza'nın beni beklediğini tahmin ettiği suluboya salonuna götürmüştü, ama orada onun

yerine Paulina del Valle'yle karşılaşmıştım; Paulina, evden kaçmış bir kediyi yakalamaya çalışır gibi sakınarak yanıma yaklaşp, beni çok sevdiğini, bundan böyle bu koskoca evde oturacağımı ve bir sürü bebeğim, ayrıca bir ponim ve minik bir arabam olacağını söyledi.

“Ben senin büyükannenim,” diye de duruma açıklık getirdi.

“Benim gerçek büyükannem nerede,” diye sormuşum ben.

“Ben senin gerçek büyükannenim, Aurora. Öteki büyükanne uzun bir yolculuğa çıktı,” diye açıkladı Paulina.

Bir koşu tutturduğum gibi o kubbeli holü geçtim, kütüphanenin içinde kaybolduktan sonra önüme çıkan yemek salonuna daldım ve masanın altına girerek şaşkınlıktan dilimi yutmuş bir halde orada büzölüp kaldım. Üzeri yeşil mermerle kaplı, ayaklarına insan biçiminde figürler oyulmuş, yerinden kalkmaz bir lenduhaydı bu masa. Çok geçmeden tatlı sözlerle beni kandırmak üzere Paulina del Valle, Williams ve birkaç hizmetçi çıkageldiler, ama içlerinden birinin eli bana yaklaşmayı becerdiğinde ben ürkek bir gelincik gibi kaçırıyordum. “Bırakın hanımefendi, nasıl olsa kendiliğinden çıkar,” diye öneride bulundu Williams, ama aradan saatler geçip de ben hâlâ masanın altında inadımdan vazgeçmeyince bana bir tabak daha dondurma, bir yastık, bir de battaniye getirdiler. “Uyuyunca çıkarırız,” dedi Paulina del Valle, ama ben uyumadım, buna karşılık yaptığım kabahatin tümüyle bilincinde olarak, ama gidip banyoyu arayamayacak kadar da korkmuş bir halde, çömelip çışımı yaptım. Paulina akşam yemeğini yerken bile masanın altından çıkmadım; bulunduğum siperden onun kalın bacaklarını, ayaklarının tombul tombul etlerinin taşıdığı minicik saten ayakkabılarını ve ona hizmet etmekte olan uşakların siyah pantolonlarını görebiliyordum. Paulina birkaç kez büyük zorluklarla eğilerek bana göz kırpmış, ben de karşılık olarak

yüzümü dizlerimin arasına saklamıştım. Açlıktan, yorgunluktan ve tuvalete gitme ihtiyacımdan ölüyordum, ama ben de Paulina del Valle kadar gururluydum ve öyle kolay kolay teslim olmayacaktım. Kısa bir süre sonra Williams, üzerinde üçüncü bir dondurma kâsesi, kurabiyeler ve koca bir dilim çikolatalı pasta olan bir tepsi kaydırıp masanın altına. Onun uzaklaşmasını bekledikten sonra kendimi güvende hissedince canım onları yemek istedi, ama ben elimi uzattıkça, vekilharcın bir iple çektiği tepsi uzaklaşıyordu. Sonunda bir kurabiye alabildiğimde çoktan sığınağımın dışına çıkmıştım, ama yemek salonunda kimsecikler olmadığından o abur cuburu rahat rahat yiyip, bir ses duyar duymaz çabucak masanın altına geri dönmüştüm. Aynı şey birkaç saat sonra gün ısıdığında da yineleni ve o yerinde durmayan tepsinin peşinden kapıya vardığımda, elinde sarımtırak renkli bir köpek yavrusuyla beni orada beklemekte olan Paulina del Valle, yavruyu kollarımın arasına koyuverdi.

“Al Aurora, bu senin. Bu minik köpek de kendini yalnız ve korkmuş hissediyor,” dedi bana.

“Benim adım Lai-Ming.”

“Senin adın Aurora del Valle,” diye kesin bir tavırla karşılık verdi Paulina.

“Tuvalet neresi,” diye mırıldandım bacaklarımı çaprazlaştırarak.

İşte kaderin bana kısmet ettiği o anıtsal büyükannemle ilişkilerim böyle başladı. Beni kendininkinin yanında bir odaya yerleştirerek, renginden dolayı Karamela adını taktığım küçük köpeğimle yatmama izin verdi. Gece yarısı o siyah pijamalı çocukları gördüğüm karabasanla uyanarak, tıpkı daha önceleri her sabah beni şımartсын diye dedemin yatağına giriverdiğim gibi, hiç düşünmeden koşa koşa Paulina del Valle'nin o efsanevi yatağına gittim. Tao Chi'en'in güçlü kollarıyla kucaklanmaya alıştım, onun o deniz kokusu ve yarı uykuluyken bana Çince olarak art arda sıraladığı bir sürü tatlı söz kadar hiçbir şey beni rahatlatamazdı. Normal

çocukların büyüklerin yatak odasının eşiğinden içeri adım atmadıklarından, hele yataklarına hiç girmediklerinden habersizdim; anneannem ya da dedem tarafından sonsuza dek öpücüklerle boğulup sallanarak, fiziksel anlamda büyük bir yakınlıkla büyütülmüştüm; kucaklaşmadan daha başka bir avutulma ya da rahatlama biçimi tanıımıyordum. Paulina del Valle beni görünce son derece ayıplayarak beni koynuna almayı reddetti, ben de zavallı köpekle bir ağzıdan alçak sesle sızlanmaya koyuldum; herhalde o kadar acınacak bir durumdaydık ki, sonunda yanına yaklaşmamızı işaret etti. Yatağına atladığım gibi çarşafı tepeme kadar çektim. Hemen uyumuş olmalıyım, her neyse, sabah uyandığımda, küçük köpek de ayakucumuzda olmak üzere, gardenya kokulu o kocaman göğüslerine yaslanmış olarak büzülmüş bir halde buldum kendimi. Floransa işi yunuslarla su perilerinin arasında uyanır uyanmaz ilk yaptığım şey anneannemle dedemi sormak oldu. Onları evin her yanında ve bahçelerde aradım, sonra da gelip beni almalarını beklemek üzere kapının yanına dikildim. Tüm armağanlara, gezmelere ve Paulina'nın şımartmalarına rağmen haftanın geri kalanında aynı olay yineleni. Cumartesi günü evden kaçtım. Ömrümde hiç tek başıma sokağa çıkmamıştım, yolumu bulacak durumda da değildim, ama içgüdülerim tepeden aşağı inmem gerektiğini söylüyordu, böylece San Francisco'nun merkezine ulaşarak orada saatlerce korku içinde dolaştım durdum; sonunda yıkanacak kirli çamaşır yığılı küçük bir arabayı iterek giden iki Çinli ilişti gözüme, sırf Lucky Dayıma benziyorlar diye belli bir uzaklıktan peşlerine takıldım. Chinatown'a gidiyorlardı –kentin tüm çamaşırhaneleri oradaydı– öylesine tanıdık olan o mahalleye girer girmez de, sokak adlarını ya da dedemin adresini bilmiyor olsam da kendimi güvende hissettim. Çok çekingendim, yardım isteyemeyecek kadar da korkmuştum, bu yüzden de belli bir yönüm olmadan, sırf yemek kokularını, konuşulan dilin kulağa gelişini ve dedem Tao Chi'en'in elinden

tutarak onca kez dolaşmış olduğum yüzlerce küçük dükkânın görünümünü kendime rehber alarak yürümeyi sürdürdüm. Bir an geldi yorgunluğa yenik düştüm ve külüstür bir binanın kapı eşiğine yerleşerek uyuyakaldım. Birisinin beni sarsmasıyla ve incecik kaşları yüzüne bir maske görünümü verecek biçimde kömürle alnının ortasına boyanmış yaşlı bir kadının homurdanmalarıyla uyandım. Bir dehşet çığlığı attım, ama kaçıp kurtulmak için artık çok geçti, çünkü beni iki eliyle kısıvrak yakalamıştı. Ben debelenirken beni kaptığı gibi iğrenç bir izbeye götürüp içeri kapadı. İçerisi çok kötü kokuyordu, herhalde korkudan ve açlıktan fenalaşmış olmalıyım ki, kusmaya başladım. Nerede olduğumu hiç bilmiyordum. Mide bulantım geçer geçmez avazım çıktığı kadar bağırarak dedemi çağırmaya başladım, bunun üzerine kadın geri dönerek bana birkaç tokat aşkedince soluğum kesildi; ömrümde kimse bana vurmamıştı, galiba şaşkınlığım duyduğum acıdan daha büyüktü. Kanton Çincesiyle konuşarak bana çenemi kapamamı, yoksa beni bambu sopasıyla pataklayacağını söyledi, sonra beni soyup ağzıma, kulaklarıma ve cinsel organlarıma özel bir dikkat göstererek baştan aşağı gözden geçirdi, bana temiz bir gömlek giydirdikten sonra leke içindeki giysimi alıp gitti. Tek havalandırma deliğindeki ışık azaldıkça giderek karanlığa gömülmeğe olan o küçücük odada yeniden tek başıma kalmıştım.

Öyle sanıyorum ki bu serüven ruhuma kazındı, çünkü aradan yirmi beş yıl geçtiği halde o bitmek bilmeyen saatler aklıma geldiğinde hâlâ ürperirim. O zamanlar Chinatown'da kız çocuklarının tek başlarına dolaştıkları görülmüş şey değildi, aileler onları özenle korurlardı, çünkü en küçük bir dikkatsizlikle çocuk pornosunun dehlizlerinde kaybolur giderlerdi. Ben o iş için henüz çok küçüktüm, ama benim yaşımdakileri daha çocukluktan her türlü ahlaksızlığa alıştırmak üzere kaçırdıkları ya da satın aldıkları çok olurdu. Kadın, saatler sonra ortalık artık kapkaranlık olduğunda, yanında daha genç bir adamla birlikte geri

döndü. Lambanın ışığında beni inceleyerek, benim de anladığım kendi dillerinde hararetle tartışmaya koyuldular, ama o kadar bitkindim ve korkudan ölecek haldeydim ki söylediklerinin pek azını anlayabilmişim. Dedem Tao Chi'en'in adı birkaç kez geçti gibi geldi bana. Sonra çekip gittiler, ben de soğuktan ve korkudan tir tir titreyerek, bilmem daha ne kadar süreyle yeniden tek başıma kaldım. Kapı bir kez daha açıldığında lambanın ışığı gözlerimi kamaştırmıştı; Lai-Ming diye Çince olarak adımlı duydum ve Lucky Dayımın başkasınıkiyle karıştırmayacağım sesini tanıdım. Beni kollarına almasıyla artık gerisini anımsamıyorum, çünkü öyle bir rahatlamıştım ki, adeta sersemlemiştim. Ne arabayla yaptığımız yolu anımsıyorum ne de kendimi Nob Hill'deki malikâne Büyükannem Paulina'nın karşısında bulduğum ânı. Daha sonraki haftalarda neler olduğunu da anımsamıyorum, çünkü suççeği çıkarmış ve çok hastalanmışım; pek çok değişiklikler ve çelişkilerle dolu karmakarışık bir dönemdir o.

Bugün geçmişimle ilgili ipuçlarını birleştirdiğimde, beni Lucky Dayımın iyi şansının kurtardığından hiç kuşku yok. Beni sokakta kaçırın kadın kendi *tong*'unun temsilcisine gitmiş, çünkü Chinatown'da o çetelerin bilgisi ve onayı olmadan hiçbir şey yapılamazdı. Tüm toplum farklı *tong*'lara aitti. Üyelerini bünyelerinde toplayan bu kapalı ve gizli kardeşlik örgütleri, koruma, iş olanakları ve Amerikan topraklarında ölecek olurlarsa cenazelerini Çin'e geri götürme sözü karşılığında onlardan sadakat ve belli bir komisyon beklerlerdi. O adam beni dedemin elinden tutmuş olarak pek çok kez görmüşmüş ve büyük bir şans eseri Tao Chi'en'le aynı *tong*'a üyeymiş. Dayıma haber gönderen de o olmuş. Lucky'nin ilk yaptığı iş, katalogdan ısmarlayarak Çin'den yeni getirtmiş olduğu yeni eş bana baksın diye beni alıp evine götürmek olmuş, ama sonra babasının isteğine saygı gösterilmesi gerektiğini anlamış. Anneannem Eliza, beni Paulina del Valle'nin ellerine emanet ettikten sonra, kocasının cenazesini

Hong Kong'da toprağa vermek üzere yola çıkmış. O da, Tao Chi'en de, San Francisco'daki Çin Mahallesi'nin benim için fazlasıyla küçük bir dünya olduğunu hep söyler durur ve benim Birleşik Devletler'in bir parçası olmamı isterlermiş. Bu ilkeyi onaylamasa da Lucky Chi'en ebeveyninin arzusuna karşı gelememiş, bu yüzden de beni kaçıranlara üzerinde anlaştıkları miktardaki parayı ödeyerek beni gerisingeriye Paulina del Valle'nin evine götürmüş. Öykümün son ayrıntılarını öğrenmek üzere onu aramaya gittiğim yirmi yıl sonrasına kadar da dayımı bir daha görmedim.

Büyükanemle büyükbabamın gururlu ailesi, ardında pek de fazla bir iz bırakmadan otuz altı yıl yaşadı San Francisco'da. Nob Hill'deki malikâne bugün artık bir otel, onların ilk sahiplerinin kim olduğunu da kimse anımsamıyor. Kütüphanedeki eski gazeteleri karıştırırken sosyete haberleri sayfalarında ailenin adına pek çok kez rastladım; o cumhuriyet anıtı öyküsüyle annemin adı da geçiyordu. Dedem Tao Chi'en'in ölümüyle ilgili küçük bir haberin yanı sıra, Jacob Freemont diye biri tarafından yazılmış son derece övgü dolu bir anma yazısı ve Tıp Derneği'nin *zhong-yi* Tao Chi'en tarafından Batı tıbbına yapılmış katkılara şükranlarını belirten bir başsağlığı ilanı da var. Bu çok az rastlanılan bir şey, çünkü o zamanlar Çinli nüfus neredeyse göze görünmez, Amerikan olgusunun dışında doğar, yaşar ve ölürdü, ama Tao Chi'en'in saygınlığı Chinatown'ın ve California'nın sınırlarını aşmış, akupunktur üzerine pek çok konferans verdiği İngiltere'de bile tanınmıştı. Bu yazılı tanıklar olmasaydı, bu öykünün baş oyuncularının çoğu unutkan belleklerin rüzgârlarıyla sürüklenip kaybolacaklardı.

Anneannemle dedemi aramak üzere Chinatown'a kaçışım daha başka nedenlerle de birleşince Paulina del Valle'nin Şili'ye geri dönme kararını almasına neden olmuştu. Paulina, kocası hayattayken sahip olduğu sosyal konumunu ona ne o görkemli partilerin

ne de daha başka savurganlıkların geri verebileceğini anlamıştı. Çocuklarından, akrabalarından, kendi dilinden ve toprağından uzakta tek başına yaşlanmaktaydı. Elinde kalan para, kırk beş odalı malikânesinde sürdürmeye alışık olduğu yaşam düzeyini sağlamasına yetmiyordu, ama her şeyin çok daha ucuz olduğu Şili için çok büyük bir servet demektir. Üstelik Şilili bir kükükhanıma dönüştürmeyi düşünüyorsa Çinli geçmişinden tümüyle söküp alması gerektiğine inandığı acayip bir kız torun da kucağına düşmüştü. Paulina benim yeniden kaçabileceğim düşüncesine dayanamadığından gözünü gece gündüz benden ayırmayacak bir İngiliz dadı tutmuştu. Mısır'a yapacağı yolculuk tasarılarını ve yeni yıl ziyafetlerini iptal etmiş, buna karşılık yeni gardırobunun yapımını hızlandırmıştı; sonra da, Şili'deki siyasal durum ona pek oturmamış gibi görüldüğünden oraya ancak yerleşebilecek kadar para yollayarak, tüm parasını yöntemli bir biçimde Birleşik Devletler'le İngiltere arasında bölüştürmeye koyuldu. Yeğeni Severo del Valle'yle barışmak üzere ona uzun bir mektup yazıp, Tao Chi'en'in başına gelenleri ve Eliza Sommers'ın kızı kendisine bırakma kararını anlatarak, küçük kızı kendisinin büyütmesinin avantajlarını ayrıntılarıyla açıkladı. Severo del Valle onun nedenlerini anlamış ve önerisini kabul etmişti, çünkü kendisinin zaten iki çocuğı vardı ve karısı üçüncüyü bekliyordu, ama halasının istediğı gibi ona yasal vasilik hakkını vermeye yanaşmadı.

Paulina'nın avukatları mali konuları çözümleyip malikâneyi satmasına yardım ederlerken, vekilharcı Williams da ailenin dünyanın güney ucuna taşınması işinin uygulanmasını üstlenerek hanımının her şeyini paketlemeye koyulmuştu, çünkü dedikoducu insanlar bunu ihtiyaçtan yaptığını söyleseler de o hiçbir şeyini satmak istemiyordu. Programa göre Paulina yanına beni, İngiliz dadıyı ve güvendiğı birkaç hizmetkârını alarak gemiye binerken, Williams da eşyaları Şili'ye yollayacak, sonra da İngiliz sterlini olarak yüklü bir

tazminat almasının ardından özgür kalacaktı. Hanımının hizmetindeki son görevi olacaktı bu. Paulina'nın yola çıkmasına bir hafta kala, vekilharç onunla özel olarak konuşmak üzere izin istedi.

"Beni bağışlayın, hanımefendi, ama neden gözden düştüğümü sorabilir miyim acaba?"

"Siz neden söz ediyorsunuz, Williams! Size ne kadar değer verdiğimi ve hizmetlerinizden dolayı ne kadar minnettar olduğumu bilirsiniz."

"Ama yine de beni Şili'ye götürmeyi istemiyorsunuz..."

"Hay Allah! Bu fikir hiç aklıma gelmemişti. Bir İngiliz vekilharç Şili'de ne yapar ki? Orada hiç kimsenin İngiliz vekilharcı yoktur. Size de gülerler, bana da. Siz hiç haritaya bakmadınız mı? O ülke çok uzak, hiç kimse İngilizce bilmez, orada yaşıtınız hiç de hoş olmaz. Sizden böyle bir özveri isteyemem, Williams."

"Eğer söylememe izin verirseniz, hanımefendi, sizden ayrılmak benim için çok daha büyük bir özveri olur."

Paulina del Valle, adamına şaşkınlıktan yusyuvarlak açılmış gözlerle baktı. Williams'ın siyah fraklı ve beyaz eldivenli bir robottan daha başka bir şey olduğunu ilk kez olarak fark ediyordu. Karşısında hafif kırçılmış gür saçları ve bakışları insanı delip geçen gözleriyle hoş bir yüzü olan, geniş omuzlu, elli yaşlarında bir adam görüyordu; yük istifçisi gibi kaba saba elleri, sigara içtiğini ya da tütün çiğnediğini hiç görmediği halde sararmış dişleri vardı. Hiç bitmeyecekmiş gibi uzayan bir süre ses çıkarmadan durdular; Paulina onu inceliyor, o da hiçbir rahatsızlık belirtisi göstermeden gözlerini onun gözlerinden ayırıyordu.

"Hanımefendi, dul olmanın size getirdiği zorlukları görmemem olanaksızdı," dedi sonunda Williams, her zaman kullandığı dolaylı ifadesiyle.

"Siz benimle alay mı ediyorsunuz," diye gülümsedi Paulina.

"Böyle bir şey aklımın ucundan bile geçmez,

efendim.”

“Ya...” diyerek gırtlğını temizledi Paulina, vekilharcının verdiği bu yanıtın arkasından uzun bir duraklama olunca.

“Bütün bunların ne anlama geldiğini merak ediyor olmalısınız,” diye devam etti Williams.

“Diyelim ki beni şaşırtmayı başardınız, Williams.”

“Şili’ye vekilharcınız olarak gidemeyeceğime göre, belki de oraya eşiniz olarak gitmemin pek de fena bir fikir olmayacağı geliyor aklıma.”

Paulina del Valle, sanki yer yarılmış da koltuğuyla ve her şeyle birlikte yerin dibine geçiyormuş gibi oldu. Aklına ilk gelen, adamın kafasında bir tahtanın eksildiği düşüncesi oldu, buna başka bir açıklama bulamıyordu, ama vekilharcının ağırbaşlı ve sakin halini görünce dilinin ucuna kadar gelen hakaretleri yuttu.

“İzin vererseniz size kendi görüş açımı açıklayayım, hanımefendi,” diye ekledi Williams. Elbette ki bir eş olarak görevimi duygusal açıdan yerine getirmek iddiasında değilim. Sizin servetinizde de gözüm yok, bu söz konusu bile olamaz, bunun için gerekli yasal önlemlerinizi de alırsınız. Benim sizin yanınızdaki rolüm uygulamada şimdiye kadarkinin eşi olacaktır, yani büyük bir ketumluk içinde her işinizde size yardımcı olmak. Dünyanın her yerinde olduğu gibi Şili’de de tek başına bir kadının pek çok zorlukları olacağını tahmin ediyorum. Onlarla sizin yerinize uğraşmak benim için bir şeref olacaktır.

“Peki siz bu acayip anlaşmadan ne kazanacaksınız,” diye sordu Paulina, alaylı ses tonunu bastırmaya çalışmadan.

“Bir yandan saygınlık kazanacağım, öte yandan siz buradan gitme planları yapmaya başladığınızdan beri sizi bir daha görememe düşüncesinin beni son derece üzdüğünü itiraf etmeliyim. Ömrümün yarısını sizin yanınızda geçirdim, size çok alıştım.”

Paulina yine bitmek bilmeyen bir süre boyunca susup kaldı, bir yandan da hizmetkârının bu tuhaf önerisini kafasının içinde evirip çeviriyordu. Bu

şekilde söylendiği biçimiyle her ikisi için de avantajları olan iyi bir işe benziyordu; o, başka türlü asla elde edemeyeceği yüksek bir yaşam düzeyine sahip olacaktı, kendisi de dikkat edilecek olursa son derece seçkin görünen bir tipin kolunda dolaşacaktı. Aslında Williams İngiliz aristokrasisinin bir üyesi gibi görünüyordu. Şili'deki akrabalarının yüzlerini ve kız kardeşlerinin kıskançlığını gözünün önüne getirince bir kahkaha koyuverdi.

"Siz benden en az on yaş genç ve otuz kilo daha zayıfsınız, gülünç olmaktan korkmuyor musunuz," diye sordu, kahkahalardan kırılarak.

"Ben korkmuyorum. Ya siz, benim durumumdaki biriyle görülmekten korkmaz mısınız?"

"Ben bu hayatta hiçbir şeyden korkmam ve başkalarını şaşırtmaya bayılırım. Adınız neydi, Williams?"

"Frederick."

"Frederick Williams... Güzel bir ad, son derece aristokratik."

"Üzülerek söyleyeyim ki sahip olduğum tek aristokratik şey de o, hanımefendi," diye gülümsedi Williams.

İşte böylece bir hafta kadar sonra Büyükanнем Paulina del Valle ile yeni edindiği kocası, kuaförü, dadı, iki oda hizmetçisi, bir içoğlanı, bir uşak ve ben, yanımızda sandıklarla birlikte hep beraber trenle New York'a hareket ettik ve orada Avrupa'ya doğru yola çıkan bir İngiliz gemisine bindik. Köpeklerin ellerine ne geçirirlerse çiftleşmeye kalktıkları dönemde olan ve bu kez de büyükanнемin tilki etolüne rahat vermeyen Karamela da yanımızdaydı. Etolün çepeçevre kenarında bütün olarak tilki kuyrukları vardı; kendisinin aşk hamlelerine gösterdikleri vurdumduymazlığa şaşırان Karamela onları dişleyerek parçalamıştı. Öfkeden çılgına dönen Paulina del Valle, neredeyse köpeğı de etolü de güverteden aşağı fırlatıp atacaktı, ama benim korkudan baygınlıklar geçirmem sayesinde ikisi de paçayı kurtardılar. Büyükanнем gemide üç odalı bir

daire tutmuştı, Frederick Williams'ın da koridorun karşı tarafında aynı büyüklükte bir dairesi vardı. Büyükanmem gündüzleri her saat bir şeyler yiyerek, her bir etkinlik için kıyafet değiştirerek, gelecekte onun muhasebe defterlerine bakayım diye bana aritmetik öğreterek ve sanki ben Del Valle klanının içine gökten zembille inmişim gibi babamın kimliğini asla açıklamadan, nereden geldiğimi bileyim diye bana aile öyküleri anlatarak oyalanıyordu. Annemi ya da babamı soracak olursam onların öldüğünü ama bunun önemi olmadığını, çünkü onun gibi bir büyükanneye sahip olmanın bana yetip de arttığını söylüyordu. O arada Frederick Williams da, birinci mevkideki tüm öteki beyefendiler gibi briç oynuyor ve İngiliz gazetelerini okuyordu. Favorilerini uzatmış, kendisine önemli bir hava veren uçları briyantınli bir posbıyık bırakmıştı; ayrıca pipo ve Küba puroları içiyordu. Büyükanmem iflah olmaz bir sigara tiryakisi olduğunu itiraf etmişti; vekilharç olarak çalışmasının en zor yönü bunu herkesin içinde yapmaktan kaçınması olmuştu ve artık tütününün keyfini rahat rahat çıkarabilir, toptan aldığı ve midesini delmiş olan o naneli pastilleri çöpe atabilirdi. Varlıklı erkeklerin göbek ve çift kat gerdan bıraktıkları o dönemlerde Williams'ın oldukça zayıf ve atletik yapısı, kusursuz tavrıları büyükanmeminkilerden çok daha inandırıcı olsa da, sosyete de pek az görülmüş bir şeydi. Geceleri birlikte balo salonuna inmeden önce, dadiyla paylaştığım kamaraya bize iyi geceler dilemeye geliyorlardı. Halleri görülecek şeydi: Büyükanmem kuaförü tarafından taranıp makyajı yapılmış olarak şık giysileri ve pırl pırl mücevherleri içinde tombul bir ilahe gibiydi, Williams ise kraliçenin kocası olan soylu bir prense dönüşmüş oluyordu. Kimi zaman onları hayran hayran gözetlemek için usulca salona sokulurdum: Frederick Williams, dans pistinde Paulina del Valle'yi ağır yükler kaldırmaya alışık birinin kendine güveni içinde yönlendiriyor olurdu.

Şili'ye bir yıl sonra vardığımızda büyükanmemin

erimekte olan serveti Pasifik Savaşı sırasında yaptığı şeker spekülasyonu sayesinde yeniden toparlanmıştı. Büyükanneimin kuramı doğru çıkmıştı: İnsanlar zor zamanlarda daha fazla tatlı yiyorlardı. Bizim Şili'ye varışımız, eşsiz Sarah Bernhardt'ın en ünlü rolünü oynadığı Kamelyalı Kadın'da sahneye çıkmasına rast gelmişti. Bu ünlü artist, uygar dünyanın geri kalanında olduğu gibi Şili'de halkı duygulandırmayı başaramamıştı, çünkü erdem meraklısı Şili sosyetesini o veremli yosmaya hiç acımamış, ne derler korkusuyla kendini sevgilisi için feda etmesi herkese normal gelmişti; hiç kimse onca drama ve onca pörsümüş kamelyaya ne gerek olduğunu anlayamamıştı. Dünyaca ünlü sanatçı, bir aptallar ülkesini ziyaret ettiğine emindi, onun bu düşüncesini Paulina del Valle de tümüyle paylaşıyordu. Büyükanneim yanında maiyetiyle birlikte Avrupa'nın çeşitli kentlerini dolaşmış, ama Mısır'a gitme düşünüyordu bir türlü gerçekleştirilememişti, çünkü orada kendi ağırlığına dayanabilecek bir deve olamayacağını ve piramitleri lav gibi kızgın güneşin altında yayan olarak dolaşması gerekeceğini tahmin etmişti. 1886'da ben altı yaşındaydım, Çince, İngilizce ve İspanyolca karışımı bir dil konuşuyordum, ama aritmetiğin dört temel işlemini yapabiliyor, Fransız frangını İngiliz sterlinine, onları da Alman markına ya da İtalyan liretine inanılmaz bir ustalıkla çevirebiliyordum. Dedem Tao ve Anneannem Eliza için her dakika ağlamayı bırakmıştım, ama aynı açıklanamaz karabasanlar düzenli aralıklarla bana azap çekirtmeyi sürdürüyordu. Belleğimde kara bir delik vardı, ne olduğunu bilemediğim tehlikeli bir şey her zaman oradaydı, beni dehşete düşüren tanımadığım bir şeydi bu, özellikle de karanlıkta ya da bir kalabalığın ortasında kaldığımda. Çevremi insanların sarmasını görmeye dayanamıyor, cin çarpmış gibi feryat etmeye başlıyordum, Büyükanneim Paulina da beni yatıştırmak için kocaman kollarıyla tıpkı bir ayı gibi beni kucaklamak zorunda kalıyordu. Korkarak uyandığımda onun yatağına sığınmaya alışmıştım;

böylece ikimiz arasında, başka türlü olsa kesinlikle içine gömüleceğim çılgınlıktan ve dehşetten beni koruduğundan emin olduğum bir yakınlık doğmuştu. Paulina del Valle, beni avutma gereği karşısında, Frederick Williams tarafından o kadar olmasa da başkaları tarafından fark edilemez biçimde değişmişti. Daha hoşgörülü ve sevecen olmuş, hatta durmadan benim peşimde koşturduğundan ve öylesine işi gücü olduğu için tatlıları unuttuğundan biraz kilo da vermişti. Beni taparcasına sevdiğine inanıyorum. Sahte bir alçakgönüllülüğe kaçmadan söylüyorum bunu, çünkü pek çok kez bunu kanıtlamıştır; merakımı çelip dünyayı bana göstererek, o dönemler için mümkün olabilecek her türlü özgürlük içinde büyümeme yardım etmiştir. Duygusallığa ve sızlanmalara hiç izin vermezdi, “Geriye bakmaya gerek yok,” sözü hayattaki sloganlarından biriydi. Kimileri oldukça ağır olmak üzere hep şakalar yapardı bana, sonunda ben de ona aynı biçimde karşılık vermeyi öğrenmiştim; ilişkimizin tarzı buydu. Bir keresinde avluda bir araba tekerleği altında yamyassı olmuş bir kertenkele bulmuştum, günlerce güneş altında kalmış, artık fosilleşmişti; karnı değişmiş bir sürüngenin hüznünlü görünümü içinde öylece kalakalmıştı. Onu alıp ne için olduğunu bilmeden sakladım ve sonunda ona mükemmel bir kullanım yeri buldum. Yazı masasında oturmuş matematik ödevimi yapıyordum, o sırada büyükannem dalgın dalgın odaya girince sanki bastıramadığım bir öksürük krizine tutulmuş gibi yaptım, o da sırtıma vurmak için yanıma yaklaştı. Ben iki büklüm olarak yüzümü ellerimin arasına aldım ve zavallı kadıncağızın dehşet dolu bakışları altında “tükürdüğüm” kertenkele kucağıma düştü. Görünüşe göre ciğerlerimden fırlamış olan bu hayvanı görünce büyükannem öyle korktu ki kıçüstü yere oturdu, ama sonra o da benim kadar güldü ve o çirkin hayvanı anı olsun diye bir kitabın yaprakları arasında sakladı. O kadar güçlü olan o kadının geçmişimle ilgili gerçekleri bana anlatmaktan neden bu kadar korktuğunu anlamak

Bu kitap...

Göktuğ BAYRAK.

tarafından taranmıştır.

iletişim.

goktugbayrak61@gmail.com

Görme engelliler dışında kullanımı, çoğaltımı, dağıtımı ve satışı yasalara aykırıdır. Aksi kullanımdan doğabilecek tümyasalsorumluluklar kullanana aittir.

Teşekkürler.

Tarayan.

Göktuğ Bayrak

iletişim.

goktugbayrak61@gmail.com

mümkün değil. Aklıma gelen neden, görenekler karşısındaki tüm o meydan okuyucu tavrına rağmen kendi sınıfının önyargılarından bir türlü kurtulamamış olduğu. Beni toplum dışına itilmekten korumak için dörtte bir Çinli kanımı, annemin mütevazı çevresini ve aslında benim bir piç olduğumu titizlikle saklıyordu. O dev gibi büyükannemde kınayabileceğim tek şey de buydu.

Avrupa'ya gittiğimde Matías Rodriguez de Santa Cruz y del Valle'yi tanıdım. Paulina bana gerçeği söyleme konusunda anneannemle yapmış olduğu anlaşmaya uymamış ve onu bana babam olarak tanıtacağı yerde, Şilili herhangi bir çocuğun sahip olabileceği onca amcadan biri olduğunu söylemişti; zaten bu unvanı belli bir ağırbaşlılıkla taşıyabilecek yaşta olan herhangi bir akraba ya da aile dostuna otomatik olarak amca ya da teyze denebildiğinden ben de o sevgili Williams'a hep Frederick Amca demişimdir. Matías'ın babam olduğunu yıllar sonra, ölmek üzere Şili'ye geri dönüp de kendisi bana söylediğinde öğrenmiştim. Bu adam aklımdan silinmeyecek bir izlenim bırakmamıştır bende; zayıf ve solgundu, yakışıklı bir adamdı; oturduğu yerde insana gençmiş gibi geliyor, ama hareket etmeye kalkıştığında çok daha yaşlı görünüyordu. Bastonla yürürdü ve ona kapıları açan, paltosunu giydiren, purolarını yakan, kolunu uzatma çabası ona fazlasıyla zor geldiğinden yanı başındaki masada duran su bardağını ona uzatan bir uşakla dolaşırdı hep. Büyükannem Paulina bu amcamda eklem romatizması olduğunu anlatmıştı; dediğine göre onu cam gibi kırılgan yapan çok acı verici bir hastalıklmış bu, bunun için de ben ona son derece dikkatli yaklaşmalıymışım. Büyükannem yıllar sonra büyük oğlunun eklem romatizması değil frengi çektiğini bilmeden ölecekti.

Byükannem Santiago'ya vardığında Del Valle ailesi müthiş bir şaşkınlığa uğramıştı. Buenos Aires'ten yola çıkarak Şili'ye varana kadar Arjantin'i karadan aşmıştı; Avrupa'dan gelen tüm o eşyanın

yanı sıra bir de Buenos Aires'te yapılan alışverişin doldurduğu on bir bavul hesaba katılırsa gerçek bir safariydi bu. Bizler arabalarla yolculuk ederken eşyalar da, sınırın iki yanında da haydutlar olduğundan Frederick Amca'nın kumandası altındaki silahlı muhafızlar eşliğinde bir katır sürüsüne yüklenmişti, ama ne yazık ki haydutlar bize saldırmadılar ve Andlar'dan geçişimizle ilgili anlatacak hiçbir ilginç olay olmadan Şili'ye vardık. Yolda gelirken bir Arjantiliye âşık olduğundan orada kalmayı yeğleyen dadımızla tifüse yakalanıp ölen bir hizmetçimizi kaybetmiştik, ama Frederick Amca yolculuğumuzun her bir aşamasında ne yapıp edip gerekli hizmetkârları sağlıyordu. Paulina başkent Santiago'ya yerleşmeye karar vermişti, çünkü onca yıl Birleşik Devletler'de yaşadıktan sonra doğduğu yer olan o küçük Valparaíso Limanı'nın kendisine dar geleceğine inanıyordu. Ayrıca kendi klanından uzakta olmaya alışık ve Şili'de her cefakâr ailenin korkutucu bir alışkanlığı olan akrabalarını her Allahın günü görme düşüncesi onu dehşete düşürüyordu. Ama yine de Santiago'da onlardan kurtulabilmiş değildi, çünkü üst sınıftan kişilerden söz ederken kendi aralarında dedikleri gibi "iyi insanlar"la evli olan bir sürü kız kardeşi orada oturuyordu; herhalde dünyanın geri kalanı da "kötü insanlar" kategorisine giriyor olmalıydı. Yine Santiago'da oturmakta olan yeğeni Severo del Valle, biz daha varır varmaz karısıyla birlikte bize hoş geldiniz demeye çıkageldi. Onlarla ilk karşılaşmamla ilgili olarak babamı Avrupa'da ilk gördüğüm zamankinden çok daha net bir anım var, çünkü beni öyle abartılı bir sevgi gösterisiyle karşılamışlardı ki korkuya kapılmıştım. Severo'da en dikkati çeken şey, topallığına ve bastonuna rağmen masal kitaplarındaki prenslere benzemesiydi –ondan daha yakışıklı bir adam az görmüşümdür–, Nivea'nın da yusuvarlak koskoca bir karnı olmasıydı. O zamanlar döl vermeye uygunsuzluk olarak bakılır ve burjuvazi içindeki hamile kadınlar evlerine kapanırlardı, oysa Nivea,

durumunu örtbas etmeye çalışmıyor, neden olduğu rahatsızlığa aldırmadan kendini sergiliyordu. Sokakta insanlar, sanki bir sakatlığı varmış ya da çırlıçıplak dolaşıyormuş gibi ona bakmamaya çalışırlardı. Ben daha önce hiç böyle bir şey görmemiştim ve o hanıma ne olduğunu sorduğumda Büyükkannem Paulina zavalıcılığın bir kavun yuttuğunu söyledi bana. Yakışıklı kocasının tersine Nivea tıpkı bir fareye benziyordu, ama büyüüne ve bitmez tükenmez enerjisine kapılmak için onunla birkaç dakikacık konuşmak yeterliydi.

Santiago, çevresi yazları mor renge bürünen kışları ise karlarla örtülen yüksek dağlarla sarılı verimli bir vadiye yerleşmiş güzel bir kentti; çiçekli bahçelerle at pislüklerinin kokularının karışımı içinde sakın ve mamur bir yerdi. Asırlık ağaçları, meydanları, Arap tarzı çeşmeleri, kapıları ve pasajları, zarif kadınları, Avrupa'dan ve Uzakdoğu'dan getirilmiş en nadide eşyaların satıldığı şık dükkânları, zenginlerin arabaları ve harika atlarıyla gösteriş yaptıkları ağaçlıklı yolları ve gezinti bulvarlarıyla Avrupai havalı bir kentti. Sokaklarında büyük sepetler içindeki sıradan mallarını bağıra çağıra satmaya çalışan satıcılar dolaşır, başıboş köpekler sürüler halinde gezinir, çatılarda güvercinlerle serçeler yuva yapardı. Kiliselerin çanları, sokakların boşalıp insanların dinlendikleri öğle uykusu zamanı dışında saatleri birer birer çalardı. En uzak sınırdaki konumu nedeniyle belirgin bir özelliğe ve son derece renkli kozmopolit bir havaya sahip olan San Francisco'dan çok farklı, soylu bir kentti. Paulina del Valle, her ilkbaharda cumhurbaşkanının sorguçlu atların çektiği debdebeli arabasının ve şeref kıtasının Marte Parkı'ndaki askeri geçit törenine katılmak üzere geçtiği Delicias Bulvarı'na yakın bir yerde, kentin en aristokratik caddesi olan Ejército Libertador'da bir malikâne satın almıştı. Evin San Francisco'daki saray yavrusunun görkemiyle kıyaslanacak hali yoktu, ama Santiago ölçülerine göre kıskançlık uyandıracak zenginlikteydi. Yine de başkentin küçük sosyetesini

ağız açık bırakan ne bu refah gösterisi ne de yol yordam bilmezlik değil, söylenildiği gibi Paulina del Valle'nin "kendisine satın aldığı" şecereli koca ve içinde bu yaşlı çiftin kimbilir ne günahlar işledikleri, mitolojik deniz figürleriyle süslü, altın yaldızlı o koskoca yatakla ilgili ortalıkta dolaşan dedikodular olmuştu. Williams'a soyluluk unvanları ve kötü niyetler yakıştırılmıştı. O kadar zarif ve yakışıklı bir İngiliz lordunun herkesin bildiği kötü karakterli ve kendisinden oldukça büyük bir kadınla evlenmek için ne gibi bir gerekçesi olabilirdi ki? Ancak iflas etmiş bir kont ve sonradan terk etmek üzere onun tüm parasını elinden almaya hazır bir servet avcısı bunu yapabiliirdi. Aslında o küstah büyükanne min fiyakasının bozulması için hepsinin istediği de buydu, ama yine de Şili'de yabancılara konukseverlik gösterme geleneğine bağlı olarak hiç kimse onun eşine herhangi bir saygısızlıkta bulunmadı. Üstelik Frederick Williams kusursuz tavırları, hayatla yüzleşmekteki rahatlığı ve monarşik düşünceleriyle istisnasız herkesin saygısını kazanmıştı, çünkü toplumdaki tüm kötülüklerin disiplinsizlikten ve hiyerarşideki saygı eksikliğinden geldiğine inanırdı. Onca yıl uşaklık yapmış bu kişinin hayattaki sloganı, "herkes kendi yerine ve herkese bir yer" biçimindeydi. Büyükanne min kocası olunca, bir oligarşi üyesi olarak rolünü, bir zamanlar uşak olarak görevlerini yerine getirirken gösterdiği aynı doğrallıkla üstlenmişti; eskiden yukarıdakilerin arasına karışmaya hiçbir zaman kalkışmamıştı, şimdi de aşağıdakilere hiç bulaşmıyordu; kargaşadan ve bayağılıktan kaçınmak için sınıfların ayrılığı ona kaçınılmaz gibi geliyordu. Del Valle'ler gibi tutku dolu barbarlardan oluşan bu ailede Williams, vekilharçlık yıllarının ürünü olan abartılı nezaketi ve hiçbir şeyden etkilenmeyen sakin tavırlarıyla şaşkınlık ve hayranlık uyandırıyor. Çat pat İspanyolca konuşuyor, bu zorunlu sessizliği bilgelik, gurur ve gizemle karıştırılıyordu. Bu sözde İngiliz soylusunun maskesini düşürebilecek tek kişi Severo del Valle'ydi, ama o bunu asla yapmadı,

Çünkü bu eski uşğı takdir ediyor, havalı kocasıyla Őşinerek dünyaya metelik vermeyen halasına da hayranlık duyuyordu.

Büyükannem Paulina servetinin uyandırdığı kıskanılığı bastırıp dedikoduları susturmak için bir hayırseverlik kampanyasına girişmişti. Bunun nasıl yapılacağını biliyordu, çünkü hayatının ilk yılları, yoksullara yardım etmenin hali vakti yerinde olan kadınların görevi olduğu ülkede geçmişti. Hastaneleri, yurtları, yetimhaneleri ve manastırları dolaşarak kendilerini yoksullara ne kadar adarlarsa halkın gözünde o kadar değer kazanıyorlar, bunun için de verdikleri sadakaları her yerde yüksek sesle duyuruyorlardı. Bu görevi yerine getirmemek rahiplerin öyle sert bakışlarına ve öyle kınamalarına neden oluyordu ki, Paulina del Valle bile bu suçluluk duygusundan ve cehenneme mahkûm olma korkusundan kurtulamıyordu. Beni de bu hayır işlerinde eğitmişti, ama itiraf etmeliyim ki yiyecekler yüklenmiş lüks arabamızın içinde sefil bir mahalleye gitmek ve yanımızdaki iki uşğın o armağanları büyük bir alçakgönüllülük gösterisiyle bize teşekkürlerini sunan, ama capcanlı bir nefretin gözbebeklerinde parıldadığı pejmürde birtakım insanlara dağıtması, beni her zaman rahatsız etmişti.

Büyükannem beni evde eğitmek zorunda kalmıştı, çünkü dinsel eğitim veren ne kadar okula yazdırdıysa hepsinden kamıştım. Del Valle ailesi yatılı okulun beni normal bir yaratığa dönüştürmenin tek yolu olduğuna onu tekrar tekrar inandırmışlardı; benim o patolojik çekingenliğimi alt edebilmem için öteki çocukların arkadaşlığına ve rahibelerin beni dize getirecek sert yumruğuna ihtiyaım olduğunu savunuyorlardı. "Bu çocuğu çok fazla şımartmışsın, Paulina, onu bir canavara çeviriyorsun," diyorlardı ona, sonunda da büyükannem besbelli olan şeye inanmak zorunda kaldı. Ben koynumda Karamela'yla yatıyor, canım ne isterse onu yiyor, istediğimi okuyordum, bütün günü fazla bir disipline girmeden

hayal oyunlarıyla oyalanarak geçiriyordum, çünkü çevremde beni disipline sokma zahmetine girecek kimse yoktu; yani oldukça mutlu bir çocukluğun keyfini çıkarıyordum. Bıyıklı rahibeleri ve bana siyah pijamalı çocuklarla ilgili o karabasana anımsatan kalabalık öğrenci kitlesiyle yatılı okullara dayanamıyordum; kuralların katılığına, saatlerin tekdüzeliğine, sömürgecilik zamanından kalma o manastırların soğuşuna da katlanamıyordum. Aynı şeyin kaç kez yinelendiğini bilemiyorum: Paulina del Valle beni bembeyaz giydiriyor, tehditkâr bir ses tonuyla bana talimatları yağıdırıyor, beni neredeyse sırtına atıp götürerek sandıklarımı birlikte zoraki bir rahibe adayının ellerine teslim ediyor, sonra da vicdan azabından içi içini yiyerek, şişmanlığının elverdiği kadar hızla oradan kaçıyor. Uysallık ve çirkinliğin egemen olduğu zengin kız çocuklarının okullarıydı bunlar, amaç da tümünden cahil olmayalım diye bizlere bir parçacık bilgi vermektir, çünkü o kültür cılasının, soru sormamıza yetecek kadar olmasa da, evlilik pazarında bir değeri vardı. Bütün iş, kişisel iradeye toplum yararına boyun eğdirmek, bizleri iyi birer Katolik, özverili birer anne ve söz dinleyen eşler haline getirmektir. Rahibelerin, her şeyden önce kibir ve daha başka günahların kaynağı olan bedenlerimize egemen olmakla işe başlamaları gerekiyordu; gülmemize, koşmamıza, açık havada oynamamıza izin vermezlerdi. Edep yerlerimizi her yerde olan Tanrı'nın gözleri önünde sergilemeyelim diye upuzun gömleklerle örtünerek ayda bir kez yıkanırđık. Bilginin zorbalıkla verilebileceğı kuralından yola çıkılır, bu nedenle de sertlikten ödün verilmezdi. Bizim içimize Tanrı korkusunu salarlar, şeytandan, tüm yetişkinlerden, parmaklarımıza vurdukları değnekten, tövbe etmek için üzerlerine diz çökmek zorunda olduğumuz çakıltaşlarından, kendi düşüncelerimizden ve isteklerimizden, korkunun kendisinden korkmamızı öğretirlerdi bize. İçimize gurur tohumlarını ekerler korkusuyla asla bir övgü sözcüğü söylemezler, buna karşılık karakterimizi

yumuşatmak için bol bol ceza verirlerdi. Saç örgülerinin gerginliğinden kimi zaman saç derileri kanayan, hiç bitmeyen soğuktan elleri mayasıl olan üniformalı okul arkadaşlarım o kalın duvarların arasında hayatta kalma savaşı veriyorlardı. Tatillerde sanki prensesmiş gibi şımartıldıkları evleriyle burası arasındaki tezat en akli başında olanı bile deliye çevirecek gibi olmalıydı. Ben buna katlanamadım. Bir keresinde bahçıvanlardan birinin işbirliğini sağlayarak parmaklıklardan atlayıp kaçtım. Ejercito Libertador Caddesi'ne tek başıma nasıl ulaştım bilemiyorum; Karamela beni keyfinden yerinde duramayarak karşılamıştı, ama Paulina del Valle üstüm başım çamur içinde, gözlerim kıpkırmızı olmuş halimle beni karşısında görünce neredeyse kalp krizi geçiriyordu. Sonunda dış baskılar büyükannemi aynı deneyi yinelemek zorunda bırakana kadar birkaç ay evde kaldım. İkinci defasında, soğuktan ve açlıktan ölmek niyetiyle bütün gece avludaki ağaççıkların arasında saklandım. Cesedimi bulduklarında rahibelerle evdekilerin yüzlerinin alacağı biçimi gözümün önüne getiriyor, o kadar genç bir yaşta eziyetten ölen zavallı bir kızcağız olarak kendi kendime acımaktan ağlıyordum. Ertesi gün okul yönetimi ortadan kaybolduğumu Paulina del Valle'ye haber verince, bir fırtına gibi hesap sormaya geldi. O ve Frederick Williams yüzü kıpkırmızı olmuş bir rahibe adayı tarafından başrahibenin bürosuna götürülürlerken, ben de gizlendiğim çalılıkların arasından usulca çıkarak avluda beklemekte olan arabaya koştum ve arabacı beni görmeden içine binerek koltuğun altına büzüldüm. Frederick Williams'la arabacı ve başrahibe üçü bir olup büyükannemin arabaya binmesine yardım ederlerken, bir an önce ortaya çıkmazsam Paulina del Valle'nin kim olduğunu göreceklelerini avaz avaz bağıriyordu. Eve varmadan sığınagımdan çıkınca hüngür hüngür ağlamayı unutarak beni ensemden yakaladığı gibi, sonunda Frederick onu yatıştırmayı becerene kadar birkaç blok süren bir dayağa girişti. Ama disiplin zavallı kadıncağızın en güçlü yanı

değildi; bir gün öncesinden beri ağzıma bir şey koymadığımı ve bütün geceyi açıkta geçirdiğimi öğrenince, beni öpücüklerle boğarak alıp dondurma yemeye götürdü. Beni yazdırmak istediği üçüncü okulda ise daha en baştan reddedilmiştim, çünkü müdirenin benimle yaptığı ilk görüşmede ona şeytanı gördüğümü ve yeşil ayakları olduğunu yeminle söylemiştim. Sonunda büyükannem yenilgiyi kabul etti. Severo del Valle, gerekli olanı evde özel öğretmenlerle öğrenebileceğime göre bana eziyet etmenin bir anlamı olmadığına inandırmıştı onu. Çocukluğumdan bir dizi İngiliz, Fransız ve Alman mürebbiye geçti; sonunda hiçbir Şili'nin kirli sularına ve Paulina del Valle'nin öfke krizlerine dayanamadı; bu talihsiz kadınlar, kronik ishaller ve kötü anılarla dönüp gittiler geldikleri ülkelere. Böylece eğitimim oldukça olaylı geçti, ta ki sonunda Matilde Pineda adında son derece olağandışı genç bir Şilili öğretmen hanım hayatıma girene kadar; bildiğim tüm önemli şeylerin hemen hepsini bana o öğretmiştir, bir tek sağduyu dışında, çünkü sağduyu onda da yoktu. Son derece tutkulu ve idealist bir insandı, hiçbir zaman yayımlayamadığı felsefi şiirler yazardı, bilgiye karşı doyurulamaz bir açlığa sahipti ve başkalarının zayıflıkları karşısında fazlasıyla zeki insanlara özgü bir isyankârlık gösterirdi. Tembelliği hoş görmezdi; onun yanında “yapamam” sözcüğü yasaklanmıştı. Büyükannem onu bilinemezci, sosyalist ve kadın hakları yanlısı olduğunu söylediği için tutmuştu, çünkü hiçbir eğitim kurumunda iş bulamaması için haydi haydi yetecek üç nedendi bunlar. “Bakalım siz bu ailenin tutucu ve babaerkil softalığına bir parça olsun karşı koyabilecek misiniz?” demişti ona Paulina del Valle ilk görüşmelerinde; o sırada yanında bulunan Frederick Williams ile Severo del Valle, Bayan Pineda'nın yeteneğini sezinleyen tek kişiler olmuşlar, ötekilerin hepsi bu kadının benim içimde çoktan gelişmekte olan canavarı büsbütün besleyeceğini ileri sürmüşlerdi. Teyzeler onu hemen “kibirli çulsuz” olarak sınıflandırmışlar, kendi

deyimleriyle “kibarların arasına sokulan” bu aşığı sınıftan kadına karşı büyükannemi uyarmışlardı. Buna karşılık ömrümde tanıdığım en sınıf meraklısı kimse olan Williams ondan hoşlanmıştı. Öğretmenim hiç sektirmeden haftanın altı günü sabahın saat yedisinde büyükannemin malikânesine gelir, ben de bembeyaz kolalı giysilerimin içinde, tırnaklarım tertemiz, yeni örölmüş saçlarımla onu orada bekliyor olurum. Gündelik olarak kullanılan küçük yemek odasında bir yandan kahvaltı ederken bir yandan da gazetelerdeki önemli olaylar üzerinde konuşurduk; sonra bana birkaç saat normal ders verir, günün geri kalanında da müzeye ve Altın Çağ Kitabevi’ne kitap almaya gider, kitapçı Pedro Tey ile çay içerdik, sanatçıları ziyaret ederdik, dışarı çıkıp doğayı izlemeye gider, kimya deneyleri yapardık, öyküler okur, şiirler yazar, klasik tiyatro eserlerini kartondan kesilmiş figürlerle sahneye koyardık. Hayır işlerini yönlendirmek üzere bir kadınlar kulübü kurulması fikrini büyükanneme veren de o olmuştu; yoksullara kullanılmış giysi ya da mutfaklarında artmış yemekleri vermek yerine bir fon oluşturup bunu sanki bir bankaymış gibi yöneterek küçük birer iş kurmaları için kadınlara ödünç para verilebilirdi: bir kümes, bir dikiş atölyesi, başkalarının çamaşırlarının yıkanabileceği çamaşır leğenleri, taşımacılık yapılabilecek küçük bir araba, yani çocuklarıyla birlikte hayatta kalmaya çalıştıkları o kesin yoksulluktan çıkmalarına yarayacak herhangi bir şey için. Bayan Pineda erkeklere para verilmesinden yana değildi, çünkü onlar borç parayı şarap almaya yatırırlardı, zaten hükümetin sosyal tasarıları onlara yapılacak yardımları içeriyordu, oysa kadınlar ve çocuklarla kimse ciddi olarak ilgilenmiyordu. “İnsanlar bağış istemiyorlar, onurlu bir biçimde hayatlarını kazanmak istiyorlar,” diye açıklamıştı öğretmenim; Paulina del Valle de ona hemen anlayış göstererek, para kazanma yolundaki en hırslı planlarını yapmış olduğu aynı hevesle el attı bu tasarıya. “Bir elimle alabildiğim kadarını alır, ötekiyle de veririm, böylece bir taşla iki kuş vurmuş olurum,

hem eğlenirim, hem de cennette kendime bir yer edinirim, diye kahkahalarla gülüyordu benim o kendine özgü büyükannem. Bu girişimi daha da ileri götürerek yalnızca her zamanki yetkinliğiyle başkanlığını yaptığı Kadınlar Kulübü'nü kurmakla kalmadı –öteki hanımların ondan ödleri kopuyordu–, aynı zamanda okullara ve gezici sağlık ocaklarına da parasal destekte bulunmanın yanı sıra, çarşıda ve ekmekçilerde satılmadan kalan ama hâlâ iyi durumda olan malları toplayıp bunların yetimhanelerle sığınma evlerine dağıtılmasını sağlayacak bir sistem de kurdu.

Nivea hep hamile olarak ve yanında her biri kendi dadısının kucağında bir sürü küçük çocuğuyla birlikte ziyarete geldiğinde, Bayan Matilde Pineda karatahtayı bırakır, hizmetçiler o çocuk sürüsüyle ilgilenirken biz çay içerdik, o ikisi de daha adil ve daha soylu bir toplumun planlarını yapmaya koyulurlardı. Nivea'nın pek fazla vakti ve ekonomik olanakları olmadığı halde, büyükannemin hanımlar kulübündekilerin içinde en genç ve etkin olanıydı. Bazen onun eski öğretmeni olan ve eğitimci olarak görev yapmasına artık izin vermediklerinden yaşlı rahibeler için bir huzurevi yöneten Rahibe María Escapulario'yu ziyarete giderdik; kilise meclisi onun ilerici fikirlerinin öğrenciler için pek iyi olmadığına ve genç kafalarda isyan tohumları ekmektense bunak ihtiyarcıklara bakmakla daha az zararlı olacağına karar vermişti. Rahibe María Escapulario köhne bir binanın içinde küçük bir hücrede kahyordu, ama binanın insanı büyüleyen bir bahçesi vardı, bu huzurevinde hiç erişilemeyen bir keyif olan entelektüel söyleşilere bayıldığından bizi orada her zaman büyük bir sevinçle karşılardı. Bize ısmarladığı ve toz toprak içindeki Altın Çağ Kitabevi'nden satın aldığımız kitapları götürürdük ona. Ayrıca çayın yanında yemek için kurabiyeler ve kek de götürürdük; çayı küçük bir ispiroto ocağında hazırlar, kenarları çentikli fincanlarda ikram ederdi. Kışın hücrenin içinde kalırdık, rahibe odadaki tek sandalyeye, Nivea'yla Bayan Matilde Pineda rahatsız yatağın üzerine otururlardı, ben de

yere otururdum, ama mevsim uygunsa o harika bahçedeki asırlık ağaçların, birbirine karışan kokularının başımı döndürdüğü yasemin sarmaşıklarının, gül, kamelya ve tam bir karmaşa içindeki daha nice çiçeğin arasında dolaşırdık. Herhalde çok azını anlıyor olsam da, o söyleşilerin tek bir sözcüğünü bile kaçırmazdım; o kadar coşkulu konuşmaları bir daha ömrümde duymamışımdır. Birbirlerine sırlarını fısıldarlar, gülmekten katılırlar, Tanrı'nın öteki insanları, özellikle de kadınları denetim altında tutmak için insanlar tarafından uydurulmuş bir kavram olduğunu ileri süren Bayan Matilde Pineda'nın düşüncelerine saygılarından, dinden başka her konuda konuşurlardı. Rahibe María Escapulario ile Nivea Katolikler, ama o zamanlar çevremde bulunan insanların çoğundan farklı olarak ikisi de fanatik gibi görünmüyorlardı. Birleşik Amerika'dayken kimse dinden söz etmezdi, oysa Şili'de her sofra başı sohbetinde konuşulan bir konuydu. Büyükanmemle Frederick Amca, herkes bizi görsün diye ara sıra beni alıp pazar ayinine götürürlerdi, çünkü tüm gözüpekliğine ve servetine rağmen Paulina del Valle ayine gitmeme ayrıcalığına sahip değildi. Bunu ne aile hoş görürdü ne de toplum.

“Sen Katolik misin, büyükanne,” diye sorardım, ayine gitmek için bir gezintiyi ya da kitap okumayı ertelemek zorunda kaldığım her defasında.

“Şili'de Katolik olmamanın mümkün olduğunu mu sanıyorsun,” diye karşılık verirdi.

“Ama Bayan Pineda ayine gitmiyor.”

“Baksana zavalılığa ne kadar zararlı oluyor. Ayine gidiyor olsaydı, o zekâsıyla pekâlâ bir okul müdiresi olabilirdi...”

Frederick Williams, tüm mantık kurallarına aykırı olarak, o koskocaman Del Valle ailesine ve Şili'ye pek de güzel uyum sağlamıştı. Herhalde bağırsakları çelikten yapılmış olmalıydı, çünkü içme suyuyla içi kurtlanmayan ve midesi yanmadan birkaç börek birden yiyeabilen içimizde bir tek o vardı. Severo del

Valle ile José Francisco Vergara dışında tanıdığımız hiçbir Şilili İngilizce bilmiyordu, Valparaíso Limanı'ndaki kabarık İngiliz nüfusuna rağmen eğitilmiş insanların ikinci dili Fransızcadı, bu yüzden de Williams'ın İspanyolca öğrenmekten başka çaresi yoktu. Bayan Pineda ona ders veriyordu ve daha birkaç aya varmadan kırık dökük ama işe yarar bir İspanyolcayla meramını anlatmayı zorlukla da olsa becerebiliyor, günlük gazeteleri okuyabiliyor ve Birlik Kulübü'nde Amerikan Elçiliği'nden bir diplomat olan Patrick Egan'ın eşliğinde briç oynayarak sosyal yaşamını sürdürebiliyordu. Büyükannem, Williams'ın İngiliz sarayından gelen aristokratik kökenini dokundurarak onu kulübe almalarını sağlamış, soyluluk unvanları ta bağımsızlık zamanında kaldırıldığından kimse bunun doğruluğunu araştırma zahmetine girmemişti, ayrıca adamın şöyle bir yüzüne bakmak öyle olduğuna inanmak için yeterliydi. Aslında Birlik Kulübü'nün üyeleri "tanınmış aileler"den gelen kişilerdi ve "hali vakti yerinde" insanlardı –kadınlar kapının eşiğinden içeri adım bile atamazlardı–; Frederick Williams'ın kimliği ortaya çıkacak olsa, o kellifelli beyefendilerden herhangi biri, kulüp üyelerinin en kibarı, en zarfı ve en kültürlüsüne, en iyi briç oyuncusuna ve hiç kuşkusuz en zenginlerinden birine dönüşmüş olan Californialı eski bir vekilharç tarafından aldatılmanın utancı yüzünden onu düelloya davet edebilirdi. Williams, Büyükannem Paulina'ya tavsiyelerde bulunabilmek için iş dünyasını ve toplantıların zorunlu söyleşi konusu olan politikayı günü gününe izlerdi. Ailemizdeki hemen herkes gibi kesinlikle muhafazakâr olduğunu açıkça söyler, demokrasi ona bayağı ve yetersiz görüldüğünden Şili'de Büyük Britanya'daki gibi bir monarşi olmamasından yakınır. Büyükannemin evindeki zorunlu pazar yemeklerinde, klanın tek liberal üyeleri olan Nivea ve Severo'yla tartışır. Düşünceleri farklıydı, ama üçü de birbirlerine değer veriyorlardı ve öyle sanıyorum ki o ilkel Del Valle kabilesinin öteki üyeleriyle gizli

gizli alay ediyorlardı. Frederick Williams, İngilizce konuşabileceği José Francisco Vergara'yla birlikte olduğumuz ender zamanlarda araya saygılı bir mesafe koyardı; entelektüel üstünlüğüyle onun gözünü korkutan, büyük bir olasılıkla da onun eski bir uşak olduğunu hemencecik anlayabilecek tek kişiydi o. Benim kim olduğumu ve Paulina'nın beni neden evlat edindiğini de ailede pek çoklarının merak ettiklerini tahmin ediyorum, ama bu konu benim yanımda hiç açılmazdı; pazar günleri aile arasında yenilen öğle yemeklerinde değişik yaşlardan yirmi kadar kuzen bir araya gelir, hiçbiri bana annemle babamı sormazdı; beni aralarına kabul etmeleri için aynı soyadını taşıdığımı bilmeleri yeterliydi.

Soyadı ve serveti kendisine tüm kapıları açtığı halde büyükanneimin Şili'ye uyum sağlaması, kocasının bu ülkeye uyum sağlamasından çok daha zor olmuştu. Bu çevredeki küçüklükler ve fazilet taslamalar onu son derece sıkıyor, eski özgürlüğünü özlüyordu; California'da otuz yıldan fazla boşuna kalmamıştı, ama malikânesinin kapılarını açar açmaz da Santiago'daki sosyal yaşantının başına geçivermişti, çünkü Şili'de, hele bir de kibirliyse, zenginlerden nasıl nefret edildiğini iyi bilen bir kişi olarak bunu son derece kaliteli bir biçimde ve yoluna yordamına göre yapmıştı. San Francisco'da kullandıkları gibi üniformalı uşaklar falan değil, siyah elbiseli ve beyaz önlüklü sade hizmetçi kızlar tutmuştu; kendisine en kötü sıfatları yakıştırıp rüküş ve yeni zengin demesinler diye fıravunlara layık debdebeli partiler değil, aile toplantısı havasında gösterişsiz eğlenceler düzenliyordu. Süslü püslü arabaları, kıskançlık uyandıracak atları, belediye tiyatrosunda konuklarına dondurmaya şampanya ikram ettiği kendi küçük salonuyla büfesi bulunan özel locası elbette vardı. Yaşına ve şişmanlığına rağmen Paulina del Valle modayı da saptıyordu, çünkü Avrupa'dan daha yeni gelmişti, modern tarzlardan ve uygulamalardan haberi olduğu varsayıyordu. O katı ve çekingen

toplumun içinde yabancı etkiler konusunda bir rehber olup çıkmıştı; kendi çevresinde İngilizce konuşan, New York ve Paris'ten dergilerle kitaplar getirten, kumaşlarını, ayakkabılarını ve şapkalarını doğrudan doğruya Londra' ya ısmarlayan ve herkesin içinde oğlu Matias'ın içtiği aynı Mısır sigaralarını içen tek hanımdı. Sanat yapıtları satın alıyor, sofrasında hiçbir yerde görülmemiş yemekler sunuluyordu, çünkü en azametli ailelerde bile hâlâ fetih dönemindeki kaba saba kaptanların yedikleri çorba, güveç, kebab, kuru fasulye ve sömürge tarzı ağır tatlılar yeniyordu. Büyükanem ilk kez *foie gras* ile Fransa'dan getirtilmiş türlü peynirler ikram ettiğinde yalnızca Avrupa'da bulunmuş beyefendiler bunları yiyebilmişlerdi. Hanımın biri *Camembert ile Port-Salut*'nün kokusunu aldığı anda midesi kalkmış, deli gibi banyoya koşması gerekmişti. Büyükanemin evi, klasisizmin alışıldık çerçevesi içinde yapıtlarını tanıtmak üzere toplanan genç kadın ve erkek sanatçılarla yazarların da merkeziydi; eğer ilgili kişi beyaz tenli değilse ve bildik bir soyadını taşııyorsa, kabul edilmesi için çok büyük bir yetenek sahibi olması gerekiyordu; bu konuda Paulina da Şili'nin yüksek sosyetesinin geri kalanından farklı değildi. Santiago'da aydınların sohbet toplantıları kahvelerde ve kulüplerde yapılır ve bunlara yalnızca erkekler katılırdı, çünkü kadınların ocağın üstündeki çorbayı karıştırmakta dizeler kaleme almaktan çok daha becerikli olacakları kuralından yola çıkılıyordu. Büyükanemin salonuna kadın sanatçıları da katma girişimi biraz uçarı bir yenilik olarak görülmüştü.

Ejército Libertador'daki malikâne de hayatım tümüyle değişmişti. Dedem Tao Chi'en'in ölümünden beri ilk kez bir durulmuşluk duygusunu tadıyordum; kökleri sağlam toprağa güzelce tutunmuş bir tür kaleye benzer, kımıldamayan ve değişmeyen bir şeyin içinde yaşıyor gibiydim. Binanın tümünü ele geçirmiş, elden geçirilmedik dehliz, fethedilmedik köşe bırakmamıştım; güvercinleri gözlemleyerek saatler geçirdiğim çatı arası ve adım

atmamın yasaklanmış olduğu hizmetçi odaları da buna dahildi. Bu koskoca mülk iki sokak arasını kaplıyordu ve biri Ejercito Libertador üzerindeki ana kapı, biri de arka sokaktaki servis kapısı olmak üzere iki girişı, düzinelerle salonu ve odası, bahçeleri, terasları, gizli köşe bucakları, çatı odaları ve merdivenleri vardı. Bu evde yalnızca önemli günlerde kullandıkları bir kırmızı, bir mavi, bir de yaldızlı salon ve Çin porseleninden saksılar, eğreltiotları ve kanarya kafesleri arasında aile yaşantısının geçtiğı harika bir camlı galeri de bulunuyordu. Ana yemek salonunu çepeçevre dönerek dört duvarı birden kaplayan bir Pompei duvar resmi, içlerinde porselen ve gümüş koleksiyonlarıyla bir sürü vitrinli büfe, kristal damlalı bir avize, suyun hiç durmadan aktığı Arap tarzı mozaik bir çeşmenin bezediğı bir de vitray vardı.

Büyükannem beni okula göndermekten vazgeçip de Bayan Pineda'nın dersleri olağan bir biçim aldığında çok mutlu olmuşum. Ona soru sorduğum her defasında bu harika öğretmen bana yanıt vereceğı yerde yanıtı bulacağım yolu gösterirdi. Düşüncelerimi düzene sokmayı, araştırmayı, okumayı ve dinlemeyi, değışik seçenekler aramayı, eski sorunlara yeni çözümler bulmayı ve mantık yoluyla tartışmayı öğretmişti. En önemlisi de körü körüne inanmamayı, erkeğın kadın üzerindeki ya da bir ırkın veya bir sosyal sınıfın öteki üzerindeki üstünlüğü gibi yadsınamayacak bir gerçekmiş gibi görünenler de dahil olmak üzere her konuda kuşku duyup soru sormayı, yerlilerin asla sözünün edilmediğı ve toplumun belleğinden silinip gitmek için sosyal sınıfların hiyerarşisinde bir tek basamak inmenin yeterli olduğı ataerkil bir ülke için yepyeni düşünceler öğretti bana. Hayatımda karşılaştığım ilk aydın kadındı o. Tüm zekâsına ve eğitimine rağmen Nivea benim öğretmenimle boy ölçüşemezdi; önsezileri ve ruhunun sonsuz cömertliğıydi onu herkesten farklı kılan, zamanının yarım yüzyıl ilerisindeydi, ama büyükannemin evinde kadın haklarıyla ilgili coşkulu konuşmaları ve din

konusundaki kuşkularıyla ilgi çektiği o ünlü sohbet toplantılarında bile bir aydın olarak öne çıkamazdı. Bayan Pineda dış görünüm olarak tipik bir Şililiydi, kısa boylu, geniş kalçalı, gözleri ve saçları koyu renk, elmacikkemikleri çıkık, sanki yere çivilenmiş gibi ağır aksak bir yürüyüş biçimine sahip kadınlar üreten o İspanyol ve yerli karışımının bir ürünüydü. Düşünce tarzı zamanına ve içinde bulunduğu koşullara göre alışılmadık bir nitelikteydi, yoksulluk içindeki güneyli bir aileden geliyordu, babası demiryolu işçisi olarak çalışıyordu, sekiz kardeşinin arasında bir tek o bitirebilmişti öğrenimini. Altın Çağ Kitabevi'nin sahibi olan Don Pedro Tey'in müridi ve arkadaşıydı; onu okuma konusunda yönlendiren ya da kendisi satın alamadığından ona kitaplar armağan eden, kaba saba tavrılı ama yufka yürekli bir Katalan'dı Pedro Tey. Ne kadar sıradan olursa olsun her fikir alışverişinde Tey kendisine söylenenin tersini savunurdu. Örneğin bir keresinde Güney Amerikalıların savurganlığa, şamataya ve tembelliğe eğilimli maymunlar olduğunu ileri sürdüğünü duymuştum, ama Bayan Pineda'nın bu düşünceye katılması onun hemencecik saf değiştirerek, onların hiç değilse her zaman öfkeleri burunlarında olan ve en küçük bir şey için düelloya girişen kendi hemşerilerinden çok daha iyi olduklarını söylemesine yetmişti. Herhangi bir konuda uzlaşmaları olanaksız da olsa o ikisi çok iyi anlaşıyorlardı. Pedro Tey öğretmenimden en az yirmi yaş büyük olsa gerekti, ama konuşmaya başladılar mı aralarındaki yaş farkı kaybolup gidiyordu: Adam o coşkuyla gençleşiyor, kadın kusursuzluk ve olgunlukla yol alıyordu.

Severo ile Nivea del Valle'nin on yıl içinde altı çocukları oldu, on beşi tamamlayana kadar da üremeyi sürdüreceklerdi. Nivea'yı yirmi şu kadar yıldır tanırım, onu hep kucağında bir çocukla görmüşümdür; çocukları o kadar sevmeseydi bu anaçlığı onun için bir talihsizlik sayılabilirdi. "Çocuklarımı sizin eğitimci için neler vermezdim!" diye içini çekerti Nivea Bayan Matilde Pineda'yla

karşılaştığında. “Onlar çok kalabalık, Bayan Nivea, elimde Aurora varken ben de çok meşgulüm,” diye karşılık verirdi öğretmenim de. Severo ünlü bir avukat ve Liberal Parti’nin önde gelen üyelerinden biri olmuştu. Kendisi gibi liberal olan başkanın politikasının pek çok noktalarında onunla aynı fikirde değildi, eleştirilerini gizleyemediği için de onu hiçbir zaman hükümete katılmaya çağırmamışlardı. Bu düşünceleri Severo’nun kısa bir süre sonra karşıt bir grup kurarak içsavaş çıktığında muhalefete geçmesine neden olacaktı, tıpkı Matilde Pineda ile Altın Çağ Kitabevi’ndeki arkadaşının yapacakları gibi. Severo Amcam, çevresindeki bir düzine yeğenin arasında beni ötekilerden ayırt eder, bana “manevi evladı” olduğumu söylerdi, Del Valle soyadını bana kendisinin verdiğini anlatmıştı, ama gerçek babamın kimliğini bilip bilmediğini her sorduğumda kaçamak cevaplar verir, “Diyelim ki baban benim,” derdi. Bu konu büyükannemin migrenini azdırır, Nivea’yı sıkıştırdığımda ise beni Severo’ya yollardı. Hiç bitmeyen bir kısır döngüydü bu.

“Büyükanne, ben bu kadar sırıla yaşayamam,” dedim bir keresinde Paulina del Valle’ye.

“Neden yaşayamazmıydın? Kötü bir çocukluk geçiren insanlar daha yaratıcı olurlar,” diye karşılık verdi bana.

“Ya da sonunda mahvolurlar,” dedim.

“Del Valle ailesinin içinde tımarhanelik deli yoktur, Aurora, her saygıdeğer ailede olduğu gibi yalnızca egzantrik insanlar vardır,” diye güvence verdi bana.

Bayan Matilde Pineda benim kökenimden haberi olmadığına yeminler ettikten sonra hiç kaygılanmamam gerektiğini ekledi, çünkü insanın bu hayatta nereden geldiği değil, nereye gideceği önemliydi, ama bana Mendel’in genetik kuramını öğrettiğinde atalarımızın kimler olduğunu araştırmamız için yeterli bir nedenimiz bulunduğuna karar verdim. Ya benim babam genç kızları gırtlaklayarak ortalıkta dolaşan delinin biriye ne

olacaktı?

Geçirdiğim evrim ergenliğe girdiğim aynı gün başladı. O sabah geceliğim çikolataya benzer bir maddeye bulanmış olarak uyanmış, utanç içinde yıkanmak üzere banyoya gizlenmiştim, işte o zaman bunun sandığım gibi kaka olmadığını anladım: Bacaklarımın arasında kan vardı. Dehşet içinde bunu büyükanneime bildirmeye koştum ve ilk kez onu o kocaman imparatorluk yatağında bulamadım, yataktan her zaman öğle vakti kalkan biri için bu hiç de alışılmış bir şey değildi. Havlayarak peşimden gelen Karamela'yla birlikte merdivenlerden aşağı koştum, ürkmüş bir kısrak gibi çalışma odasına dalınca Severo ve Paulina del Valle'yle burun buruna geldim; Severo'nun üzerinde yolculuk giysileri vardı, büyükanneim de kendisine tıpkı Paskalya'da bir piskopos havası veren mor satenden sabahlığını giymişti.

"Ben ölüyorum," diye bağırdım kendimi onun kollarına atarak.

"Bu hiç de uygun bir zaman değil," diye karşılık verdi büyükanneim, soğuk bir tavırla.

İnsanlar yıllardan beri hükümetten şikâyet ediyorlardı, aylardan beri de Başkan Balmaceda'nın bir diktatöre dönüşerek anayasaya olan elli yedi yıllık bir bağlılığı bozmaya kalkıştığını duyuyorduk. Aristokrasi tarafından sonsuza dek yönetme düşüncesiyle kaleme alınmış olan anayasa, yürütme erkine son derece geniş yetkiler veriyordu; iktidar karşıt düşüncedeki birinin eline geçince de üst sınıf ayaklanmıştı. Modern fikirli parlak bir kişi olan Balmaceda aslında görevini hiç de kötü yapmamıştı. Eğitimi kendinden önceki her yöneticiden daha fazla özendirmiş, Şili'nin güherçilesini yabancı şirketlere karşı savunmuş, tamamlayabildiğinden daha fazlasına başlamış olsa da hastaneler ve sayısız kamu kurumları, özellikle de demiryolları açmıştı; Şili güçlü bir askeri güce ve donanmaya sahipti, refah içinde bir ülkeydi ve parası Latin Amerika'nın en sağlam

parasıydı. Ama yine de aristokrasi onun orta sınıfı yükseltmesini ve ülkeyi o sınıftan olan insanlarla birlikte yönetmeye kalkışmasını affedemiyordu, tıpkı ruhban sınıfının kilisenin devletten ayrılmasını, dinsel törenin yerini alan medeni nikâhı ve mezarlıklara hangi inançtan olursa olsun her ölüyü gömmeye izin veren yasayı affedemediği gibi. Eskiden hayattayken Katolik olmayanların, tanrıtanımazların ve intihar edenlerin cenazelerini kaldırmak bir sorun yaratıyor, bunların eninde sonunda uçurumların ya da denizin dibini boyladıkları çok oluyordu. İşte bu önlemler yüzünden kadınlar başkanı kitle halinde terk ettiler. Politik bir güçleri olmadığı halde kendi evlerinde egemendiler ve korkunç bir etki sahibiydiler. Balmaceda'nın desteklemiş olduğu orta sınıf da ona sırt çevirdi, başkan da kibirli bir tavırla karşılık verdi, çünkü o dönemdeki tüm toprak sahipleri gibi emretmeye ve sözünü dinletmeye alışmıştı. Ailesinin uçsuz bucaksız toprakları vardı; istasyonları, demiryolları, köyleri ve yüzlerce köylüsüyle koca bir eyaletin sahibiydiler; aşiretindeki erkekler iyi kalpli ağalar olarak değil, yastık altında silahlarıyla yatan ve kiracılarından körü körüne saygı bekleyen kaba saba zorbalar olarak tanınmışlardı. Belki de bu yüzden ülkeyi kendi derebeylik toprakları gibi yönetmeye kalkışmıştı. Uzun boylu, yapılı, erkek güzeli, temiz yüzlü, efendi tavırlı, romanlara layık bir aşkın çocuğu, bir elinde kırbaç, ötekinde koca bir tabancayla at sırtında büyümüş biriydi. Vaktiyle rahiplik okuluna gitmişti, ama cüppe giyecek adam değildi o; tutkulu ve kibirliydi. Sağını, bıyıklarını ve favorilerini ikide bir değiştirme eğilimi nedeniyle Kılattamaz diye ad takmışlardı ona; fazlasıyla şık giysilerini Londra'dan getirttiği dedikodusu yapıları. Tumturaklı söylevleri ve Şili'ye delicesine sevgi gösterileri alay konusuydu, dediklerine göre kendini yurduyla öylesine özdeşleştirmişti ki, onu başında kendisi olmadan düşünemiyordu, "Ya benim ya hiç kimsenin!" dediği söylenirdi. Yönetimde kaldığı yıllar onu herkesten uzaklaştırmış, sonunda manyaklıkla bunalım arasında

gidip gelen bir davranış içine girmişti, ama en can düşmanları arasında bile iyi bir devlet adamı ve sapına kadar dürüst bir insan olarak ün yapmıştı; zaten öteki Latin Amerika ülkelerinin başkanlarından farklı olarak Şili'nin hemen hemen tüm başkanları öyleydi, yönetimden ayrılırken başladıkları zamankinden daha parasız olurlardı. Balmaceda görüş sahibi bir insandı, büyük bir ülke yaratmak en büyük düşüydü, ama bir dönemin sonuna ve fazlasıyla uzun bir süre iktidarda kalan bir partinin çöküş dönemine rastlamıştı.

Ülke de dünya da değişiyordu, liberal rejim kokuşmuştu. Başkanlar haleflerini kendileri saptıyorlar, sivil ve askerî yetkililer seçimlere hile karıştırıyorlardı; pek yerinde bir biçimde kaba kuvvet denilen güç sayesinde hep iktidar partisi kazanıyordu: Ölümler ve orada bulunmayanlar bile iktidarın adayına oy veriyordu, oylar satın alınıyor, kararsızların içine sopayla korku salınıyordu. Başkan, muhafazakârların amansız muhalefetine, bazı karşıt liberal gruplara, tümüyle ruhban sınıfına ve basının büyük bir bölümüne kafa tutuyordu. Siyasal yelpazenin aşırı uçları ilk kez olarak tek bir dava uğruna birbirine kenetlenmişti, o da hükümeti devirmektir. Muhalefetin göstericileri her Allahın günü meydanlara dökülüyor, atlı polisler de onları sille tokat dağıtıyorlardı; eyaletlere yaptığı son gezide askerler, başkanı ısıktırıp sebze yağmuruna tutan öfkeli kalabalığa karşı onu kılıç darbeleriyle savunmak zorunda kalmışlardı. Başkan kendisine karşı yapılan bu hoşnutsuzluk gösterilerine aldırmıyor, sanki ülkenin bir kargaşaya sürüklendiğinin farkında değilmiş gibi kılı bile kıpırdamıyordu. Severo del Valle ile Bayan Matilde Pineda'ya göre, halkın yüzde sekseni hükümetten nefret ediyordu ve en iyisi başkanın çekilmesi olacaktı, çünkü bu gergin hava artık çekilmez bir hal almıştı ve her an bir volkan gibi patlayabilirdi. İşte 1891 yılının Ocak ayında o sabah da, donanmanın ayaklanması ve meclisin başkanı görevden almasıyla olan buydu.

“Korkunç bir baskı hareketi başlayacak hala, dediğini duydum Severo del Valle'nin. Ben mücadele etmeye kuzeye gidiyorum. Nivea'yı ve çocukları korumanızı rica ediyorum sizden, çünkü kimbilir ne kadar süreyle ben bunu yapamayacağım...”

“Zaten savaşta bir bacağı kaybettin, Severo, ötekini de kaybedersen cüceye döneceksin.”

“Başka seçeneğim yok, Santiago'da kalsam beni nasıl olsa öldürürler.”

“Bu kadar acıklı konuşma, operada değil!”

Ama birkaç gün sonra ortalıkta bir terör havası esmeye başladığında görüleceği gibi Severo del Valle olan bitenlerden halasından daha çok haberdardı. Başkanın tepkisi meclisi feshetmek, kendini diktatör ilan ederek Joaquín Godoy adında birini bu baskı hareketini düzenlemekle görevlendirmek oldu; “Zenginler zengin olmanın, yoksullar da yoksul olmanın bedelini ödemeli, din adamlarının ise hepsini birden kurşuna dizmeli!” diye düşünen sadistin biriydi bu Godoy. Ordu hükümete sadık kalmış ve politik bir ayaklanma olarak başlayan şey, silahlı kuvvetlerin iki kolunun birbirine girmesi sonucu korkunç bir içsavaşa dönüşmüştü. Kara kuvvetleri komutanlarının kesin desteğine sahip olan Godoy, eline geçirebildiği karşıt görüşlü politikacıları hapse atmaya koyuldu. Yurttaşlık hakları sona ermiş, ev basmalar, sistematik işkenceler başlamıştı; o arada başkan da bu yöntemlerden tiksinti içinde, ama siyasal düşmanlarını yola getirmek için başka çare olmadığına da inanarak kendini sarayına kapamıştı. “Bu önlemleri bilmek istemiyorum,” dediği çok duyulmuştu. Altın Çağ Kitabevi'nin bulunduğu sokakta işkence görenlerin haykırmalarından ne geceleri uyku uyunabiliyor ne de gündüzleri yürünebiliyordu. Tabii bunların hiçbirinden çocukların önünde söz edilmiyordu, ama ben evin her bir köşesini bildiğim için bunların hepsini öğreniyor, o aylarda zaten yapacak fazla bir şey olmadığından büyüklerin konuşmalarına kulak kabartarak oyalanıyordum. Dışarıda kan gövdeyi götürürken

içeride biz lüks bir manastırda yaşar gibiydik. Büyükanmem Paulina, beraberinde küçük çocuklardan, sütinelerden ve dadılardan oluşan bir orduyla Nivea'yı yanına almış, kimsenin bir İngiliz vatandaşıyla evli kendi sosyal konumundaki bir hanıma saldırmaya cesaret edemeyeceğinden emin bir halde, evin kapı ve kepenklerini çivileterek kapattırmıştı. Frederick Williams da ne olur ne olmaz diye çatıya bir İngiliz bayrağı çekmiş, silahlarını da yağlayarak hazır tutmuştu.

Severo del Valle mücadeleye katılmak üzere kuzeye tam zamanında gitmişti, çünkü ertesi gün evini hallaç pamuğu gibi atmışlardı, onu bulsalardı zenginleri de yoksulları aynı şekilde işkenceden geçiren siyasi polisin zindanlarını boylayacaktı. Nivea da kocası gibi Liberal Parti yandaşıydı, ama başkan hile yoluyla halefini saptamak isteyip meclisi ezmeye kalkışınca onun en sert karşıtlarından biri olup çıkmıştı. O ihtilal aylarında bir yandan karnında ikizlerini taşıyıp altı çocuğunu büyütürken, bir yandan da yakalanmış olsa hayatına mal olabilecek biçimlerde muhalefet yapacak vakti de hali de olmuştu. Bunu da, yetkililerin dikkatini çekmemek için hiç göze çarpmamamız konusunda kesin emir vermiş olan Büyükanmem Paulina'nın haberi olmadan, ama Williams'ın bilgisi dahilinde yapıyordu. Bayan Matilde Pineda, Frederick Williams'ın tam olarak karşı cephesindeydi, birincisi ne kadar sosyalistse ikincisi de o kadar kralcıydı, ama hükümete duydukları nefret onları birleştiriyordu. Büyükanmemin hiç girmedığı arka odalardan birinde Don Pedro Tey'in yardımıyla küçük bir baskı makinesi kurmuşlardı; burada bastıkları eleştiri ve yergi yazılarını Bayan Matilde Pineda sonradan pelerininin altına gizleyerek götürüp evden eve dağıtıyordu. O odada neler olup bittiğini kimseye söylemeyeyim diye bana yemin ettirmişlerdi; ben de, ailemizi tehdit altında bulunduran tehlikeyi göremiyor olsam da, bu sırrı saklamak çok hoş bir oyun gibi geldiğinden bundan kimseye söz etmedim.

İçsavaş sona erdiğinde bu tehlikenin ne kadar gerçek olduğunu anlamıştım, çünkü Paulina del Valle' nin konumuna rağmen hiç kimse siyasi polisin her yana uzanan kolundan kendini kurtaramamıştı. Büyükanneimin evi bizim sandığımız gibi kutsal bir yer değildi; onun servet, nüfuz ve tanınmış bir soyadı sahibi dul bir hanım olması evinin baskına uğramasından, belki de hapse düşmekten onu kurtaramazdı. O aylarda tam bir karmaşa yaşanması ve onca insanı denetim altında tutmanın olanaksızlığı nedeniyle, halkın büyük bir bölümünün hükümetin aleyhine dönmüş olması bizim lehimize olmuştu. Polisin içinde bile hapse atmaları gereken kimselerin kaçmalarına yardım eden ihtilal yanlıları vardı. Bayan Pineda'nın yergi yazılarını vermek üzere kapısını çaldığı her evde onu canı gönülden karşılıyorlardı. Severo'yla akrabaları ilk kez olarak aynı yandaydılar, çünkü bu çatışma sırasında muhafazakârlar liberallerin bir bölümüyle birleşmişlerdi. Del Valle ailesinin geri kalanı Santiago'nun olabildiğince uzağındaki çiftliklerine çekilmişler, genç erkekler ise, ayaklanmış olan deniz kuvvetlerinin desteğinde bir gönüllü birliğinin kurulmuş olduğu kuzeyde savaşımaya gitmişlerdi. Hükümete sadık kalan ordu, birkaç gün içinde ayaklanan onca sivil ezmeyi tasarlarken karşılaşıacağı direnişi aklının ucuna bile getirmiyordu. Donanmayla ihtilalciler, ülkenin en büyük gelir kaynağı olan ve ordu birliklerinin konuşlanmış olduğu güherçile yataklarını ele geçirmek üzere kuzeye yollanmışlardı. İlk ciddi karşılaşmada hükümet birlikleri galip gelmiş, on yıl önceki Pasifik Savaşı'nda yapmış oldukları gibi çatışmadan sonra yaralılarla esirleri katletmişlerdi. Bu katliamın gaddarlığı ihtilalcileri öyle bir galeyana getirmişti ki, yeniden karşı karşıya geldiklerinde bu kez ezici bir zafer kazandılar. Yenilenleri katletme sırası artık onlardaydı. Mart ayının ortalarında, ayaklananların kendilerine taktıkları adla Kongreciler kuzeydeki beş eyaleti kontrol altında tutarak bir cunta oluşturmuşlardı, o arada güneyde ise Başkan

Balmaceda her an yandaş kaybediyordu. Kuzeydeki kendine sadık birliklerden geri kalanlar, ordunun ana bölümüyle birleşmek üzere güneye çekilmişlerdi; on beş bin kişi sıradağları yayan olarak aşmış, Boliviya'ya girip Arjantin'e geçmiş, sonra da Santiago'ya ulaşabilmek için dağları yeniden aşmışlardı. Yorgunluktan bitkin, suratlarında bir karış sakal, üstleri başları pejmürde bir halde başkente varmışlardı; vadiler ve yüksek dağların, cehennem sıcaklarının, ezeli ve ebedi buzların oluşturduğu acımasız bir doğanın içinde binlerce kilometre yol yürümüşler, yolda gelirken yüksek yaylalardan lamalar, pampalardan balkabakları ve armadillolar, en yüksek doruklardan kuşlar toplamışlardı. Onlar kahramanlar gibi karşılanmışlardı. Böylesine yigitçe bir serüven ta zalim İspanyol fetihçilerinin zamanından beri görülmemişti, ama bu karşılamaya halkın tümü katılmış değildi, çünkü muhalefet önüne geçilmesi olanaksız bir çığ gibi büyümüştü. Bizim evimiz kepenkleri kapalı olarak kalmış, büyükannem kimsenin sokağa burnunu bile çıkarmamasını emretmişti, ama ben merakımı yenemeyerek askerlerin geçişini görmek üzere çatıya tırmanmıştım.

Tutuklamalar, talanlar, işkenceler ve el koymalardan muhalifler diken üstündeydiler, bölünmedik aile kalmamıştı, dehşet içinde olmayan tek kişi yoktu. Birlikler gençleri askere almak için baskınlar yapıyorlar, eli silah tutacak yaştaki erkekleri tutuklamak için beklenmedik zamanlarda cenazelere, düğünlere, taşra evlerine ve fabrikalara gelip onları zorla alıp götürüyorlardı. Tarım ve sanayi işgücü yokluğundan durmuştu. Askerlerin kudreti çekilmez bir hal almış, başkan buna bir çare bulması gerektiğini anlamıştı, ama sonunda bunu yapmak istediğinde artık çok geçti, askerler zafer sarhoşluğu içindeydiler ve askeri bir diktatörlük kurmak için onu azletmelerinden korkuluyordu; bu da Godoy'un siyasi polisince uygulanan baskıdan bin kez beter olurdu. "Cezasız kalan iktidardan daha tehlikeli bir şey olamaz," diye bizleri uyarıyordu Nivea.

Hükümettekilerle ihtilalciler arasında ne gibi bir fark olduğunu Bayan Matilde Pineda'ya sormuştum, verdiği yanıt her ikisinin de doğruluk yolunda savaşım verdiği biçiminde oldu. Aynı şeyi büyükanneme sorduğumda ise aralarında hiçbir fark olmadığını, hepsinin birer rezil olduğunu söyledi.

Yönetimin adamları Don Pedro Tey'i tutuklayıp Godoy'un o korkunç zindanlarına götürmek üzere geldiklerinde terör bizim de kapımızı çalmış oldu. Her yanda dolaşan o siyasi yazılardan Pedro Tey'in sorumlu olduğundan haklı olarak kuşkulanıyorlardı. Haziran ayında yağmurun hiç durmadan yağıp rüzgârın ortalığı kasıp kavurduğu bir gece, günlük yemek salonunda akşam yemegimizi yerken birden kapı açıldı ve Bayan Matilde Pineda, pelerini sıırıslıklam olmuş, şaşkın ve beti benzi atmış bir halde, selamsız sabahsız içeri dalıverdi.

"Ne oluyor," diye sordu büyükannem, öğretmenin bu saygısızlığından tedirgin olarak.

Bayan Pineda, Godoy'un serserilerinin Altın Çağ Kitabevi'ni bastıklarını, orada kim varsa hepsini dayaktan geçirdiklerini, sonra da Don Pedro Tey'i alıp kapalı bir arabayla götürdüklerini bir çırpıda anlatıverdi. Büyükannem, kadının böyle apar topar içeri girmesini haklı çıkaracak başka bir neden bekleyerek elinde çatalıyla öylece duruyordu; Pedro Tey'i şöyle böyle tanırdı ve bu haberin neden bu kadar ivedilik gerektirdiğini anlayamıyordu. Kitapçının neredeyse her gün eve geldiğinden ve arka sokaktaki kapıdan girip o ihtilal yazılarını kendi çatısının altında gizlenmiş bir basımhanede ürettiğinden haberi bile yoktu. Oysa Nivea, Williams ve Bayan Pineda, talihsiz Tey itirafta bulunmaya zorlanacak olursa bunun ne gibi sonuçlar doğuracağını tahmin edebilirlerdi ve Tey'in bunu er ya da geç yapacağını biliyorlardı, çünkü Godoy'un yöntemleri kuşkuyla hiç yer bırakmayacak nitelikteydi. O üçünün umutsuzca bakışıklarını görmüş, neler olduğunu tam anlayamasam da bunun

nedenini

tahmin etmiştim.

“Arka odadaki şu makine yüzünden mi,” diye sordum.

“Ne makinesi,” diye şaşırdı büyükannem.

“Hiç,” diye karşılık verdim gizli anlaşmamızı anımsayarak, ama Paulina del Valle sözöme devam etme fırsat bırakmadan kulağımdan tuttuğı gibi ondan beklemediğı bir öfkeyle sarstı beni.

“Sana ne makinesi diye sordum, hınzır çocuk,” diye bağırdı.

“Kızı rahat bırakın, Paulina. Onun bu işle bir ilgisi yok. Bütün sorun bir baskı makinesinde,” dedi Frederick Williams.

“Baskı makinesi mi? Burada, benim evimde mi,” diye kükredi büyükannem.

“Korkarım ki öyle, hala,” diye mırıldandı Nivea.

“Allah kahretsin! şimdi ne yapacağız,” diye haykıran büyükannem, başını elleri arasına alıp sandalyesine yığılarak söylenmeye başladı: Kendi ailesi tarafından ihanete uğramıştı, bu kadar büyük bir ihtiyatsızlığın bedelini kesinlikle ödeyecektik, hepimiz birer ahmaktık, Nivea'yı bağırına basmıştı, o ise nasıl karşılık veriyordu, yoksa Frederick bunun canlarına mal olabileceğini bilmiyor muydu, biz ne İngiltere'deydik ne de California'da, şili'de işlerin nasıl yürüdüğünü ne zaman anlayacaktı, Bayan Pineda'yı da bir daha ömrü boyunca görmek istemiyor, evine adım atmasını ya da torununa tek söz etmesini yasaklıyordu.

Frederick Williams arabanın hazırlanmasını emrederek “sorunu çözümleme”ye gideceğini söyledi, bu da büyükannemi yatıştırmak yerine korkusunu büsbütün artırmaya yaradı. Bayan Matilde Pineda bana veda eder gibi bir hareket yaptıktan sonra odadan çıktı ve uzun yıllar sonrasına kadar onu bir daha görmedim. Williams dosdoğru Amerikan Elçiliğı'ne giderek, o saatte kordiplomatığın öteki üyelerinin davetli olduğı resmî bir ziyafette ev sahipliğı yapmakta olan dostu ve briç arkadaşı Mister Patrick Egon'la konuşmak istediğini söylemişti. Egon

hükümeti destekliyordu, ama aynı zamanda hemen hemen tüm *yankee*'ler gibi son derece demokrat bir insandı ve Godoy'un yöntemlerinden nefret ediyordu. Baş başa kaldıklarında Frederick Williams'ın kendisine anlattıklarını dinledikten sonra içişleri bakanıyla konuşmak üzere derhal harekete geçmişti; bakan da onu hemen aynı gece kabul etmiş, ancak bu işe karışamayacağını söylemişti. Yine de başkandan ertesi sabahın erken saatleri için bir randevu koparmayı başardı. O gece büyükannemin evinde yaşanan en uzun gece olmuştu. Kimse yatmadı. Uşaklarla hizmetçiler valizler ve sandıklarla, dadılarla sütnineler kucaklarında uyuyan çocuklarla, aşçılar ise ellerinde yiyecek sepetleriyle oradan oraya koşuşurlarken, ben de holdeki bir koltuğun içinde yanımda Karamela'yla birlikte büzülmüş oturarak geçirdim bütün geceyi. Büyükannemin en sevdiği kuşlarının bulunduğu birkaç kafes bile arabalara yüklenmişti. Williams ile güvenilir adamlarından bir bahçıvan, baskı makinesini sökerek parçalarını üçüncü avlunun dibine gömmüşler, başlarını derde sokabilecek tüm kâğıtları da yakmışlardı. Gün doğduğunda ailenin iki arabası ile silahlı ve atlı dört hizmetkâr bizleri Santiago dışına götürmeye hazırdı. Hizmetkârların geri kalanları en yakındaki kiliseye sığınmak üzere evden ayrılmışlardı; öteki arabalar daha sonra onları oradan alacaktı. Frederick Williams ise bizimle birlikte gelmek istemedi.

"Bu olanlardan ben sorumluyum, evi korumak üzere ben burada kalıyorum," dedi.

"Sizin hayatınız bu evden ve sahip olduğum tüm öteki şeylerden çok daha değerli, lütfen siz de bizimle gelin," diye yalvardı Paulina del Valle.

"Bana ilişmeye cesaret edemezler, ben İngiliz vatandaşıyım."

"Saflık etmeyin Frederick, inanın bana bugünlerde hiç kimse güvende değil."

Ama onu ikna etmenin yolu yoktu. Benim yanaklarıma birkaç öpücük kondurdu, büyükannemin ellerini uzun uzun elleri arasında tuttu, korkudan mı

yoksa yalnızca hamilelikten mi bilemiyorum ama tıpkı sudan çıkmış bir yılanbalığı gibi soluk soluğa olan Nivea'yla vedalaştı. Çekingen bir güneş sıradağların karlı doruklarını zar zor aydınlatırken yola çıktık, yağmur durmuştu, gökyüzü açık olacağı benziyordu, ama arabanın aralıklarından içeri giren buz gibi bir rüzgâr esiyordu. Büyükanmem, bir kösnüllük krizi sırasında Karamela'nın yemiş olduğu aynı tilki kürküne sarıp sarmalanmış olarak beni sımsıkı kucağında tutuyordu. Öfkeden ve korkudan dudaklarını sıkmış oturuyordu, ama yemek sepetlerini unutmamıştı; güneye doğru gitmek üzere daha Santiago dışına çıkar çıkmaz sepetleri açtırarak, yolculuğun geri kalanı boyunca yetmesi gereken kızarmış tavuklar, katı yumurtalar, milföy hamurundan börekler, peynirler, puf gibi kabarmış ekmekler, şarap ve badem sübyesiyle bir ziyafet çekmeye koyuldu.

Ocak ayındaki ayaklanma başladığında taşraya sığınmış olan amcalar ve dayılar bizi sevinçle karşılamışlardı, çünkü çaresizlik içinde geçirdikleri yedi aylık can sıkıntısını sona erdirmiş ve taze haberlerle gelmiştik. Haberler çok kötüydü, ama hiç haber almamak daha beterd. Ben de kuzenlerimle yeniden bir araya gelmiştim ve büyükler için öylesine gergin olan o günler biz çocuklar için bir tatil olmuştu; yeni sağılmış süt içip taze peynir ve yazdan beri saklanmakta olan konserve yiyecekler yemekten artık gına gelmişti; ata biniyor, yağmurun altında çamurlar içinde itişip kakışıyor, ahırlarda ve ambarlarda oyun oynuyor, tiyatro gösterileri düzenliyorduk, hiçbirimizde müzik yeteneği olmadığından içler acısı bir koro bile oluşturmuştuk. Sabanın pek az iz bırakmış olduğu ve çayırların terk edilmiş benzediği yabani bir vadiye, kenarlarına yüksek kavak ağaçları dizili kıvrımlı bir yoldan varılıyordu eve; yolda giderken arada bir, kuruyup kurtlanmış, sıra sıra dizili sırtlara rastlıyorduk, büyükanmeme bakılırsa asma kütükleriydi bunlar. Yolda bir köylüye rastlayacak olsak hemen hasır

şapkasını çıkarıp gözlerini yere indirerek “Efendimiz” diye bizi selamlardı. Büyükanmem yorgun ve keyifsiz bir halde gelmişti taşraya, ama aradan birkaç gün geçtikten sonra şemsiyesini açmış, peşinde Karamela'yla birlikte büyük bir merakla çevreyi dolaşmaya koyulmuştu. Asmaların çarpık çurpuk kütüklerini incelediğini, topraktan örnekler alarak gizemli birtakım torbacıklar içinde sakladığını görüyordum. U biçimindeki ev kerpiçten yapılmıştı ve çatısı kiremit kaplıydı, oturaklı ve sağlam bir görünümü vardı, en ufak bir zarafetten yoksundu ama, duvarları arasında pek çok şey görmüş geçirmiş olmanın büyüüne sahipti. Yazın üstleri pıtrak gibi tatlı meyvelerle dolu ağaçlarla, mis gibi kokan çiçeklerle, neşe içinde cıvıldaayan kuşlar ve vızıldayarak uçuşan çalışkan arılarla bir cennet gibiydi burası, ama kışın soğuk yağmurların ve kasvetli göklerin altında homur homur homurdanan yaşlı bir hanımı andırıyordu. Gün çok erken başlar, güneş batarken sona ererdi, o saatte mumlarla ve gaz lambalarıyla pek iyi aydınlatılamayan koskoca odalarda toplanırdık. İçerisi soğuktu, ama altına sıcak mangalların konduğu kalın bir örtüyle örtülü yuvarlak masaların çevresine oturur, böylece ayaklarımızı ısıtırdık; şeker, portakal kabuğu ve tarçınla kaynatılarak içilecek hale getirilmiş sıcak şarap içerdik. Del Valle ailesinden amcalarla dayılar bu sert şarabı aile tüketimi için üretiyorlardı, ama büyükanmem bunun insan gırtlığı için değil, boya inceltmek için olduğunu ileri sürüyordu. Buralarda işten anlayan her çiftlik asma yetiştiriyor ve kendi şarabını üretiyordu, kimileri daha iyi, kimileri daha kötüydü, ama buraninki özellikle çok sertti. Örumcekler ahşap tavan kaplamalarında dantel gibi incecik ağlarını örüyorlar, fareler yürek çarpıntısı çekmeden rahat rahat dolaşıyorlardı, çünkü kedilerin o kadar yükseğe tırmanacak halleri yoktu. Kireçle beyaza ya da çivitle maviye boyanmış duvarlar çırılçıplaktı, ama her yanda koca koca aziz heykelleri ve Çarmıhta İsa betimlemeleri vardı. Girişte kafası,

elleri ve ayakları tahtadan, gözleri mavi camdan, saçları insan saçından yapılmış, kuru çiçeklerle bezeli bir Meryem Ana heykeli duruyordu, önünde de üstünde mumların yandığı ve geçerken hepimizin istavroz çıkardığımız bir raf vardı. Haftada bir gün giysisi değiştirilirdi, bir dolap dolusu Rönesans tarzı giysisi vardı, yortu yürüyüşlerinde ona mücevherler takarlar, yılların geçmesiyle havı kaçmış bir ermin pelerin giydirirlerdi. Günde dört kez daha biri bitmeden biri başlayan upuzun törensel yemekler yerdik, öyle ki büyükannem yalnızca uyumak ve dua etmek için kalkardı sofradan. Sabahın saat yedisinde, amcalarımın yanında oturan ve hoşgörü erdemine sahip oldukça yaşlı bir rahip olan Peder Teodoro Riesco'nun yönetimindeki Kudas Ayini'ne katılırdık; onun gözünde, Yahuda'nın ihaneti dışında bağışlanamayacak günah yoktu; hatta ona göre o korkunç Godoy bile Efendimiz'in bağrında avunç bulabilirdi. "Bu, dünyada olmaz, peder, bakın Godoy bağışlanabilirse ben Yahuda'yla ve tüm çocuklarımla birlikte cehenneme gitmeyi yeğlerim," diye karşı çıkıyordu Nivea. Güneş battıktan sonra bütün aile çoluk çocuk, hizmetkârlar ve çiftlikteki ortakçılarla birlikte dua etmeye toplanırdı. Herkes eline yanan bir mum alır, tek sıra halinde evin güney ucundaki rustik görünümlü şapele doğru yürürdük. Takvimi, mevsimleri ve insanların hayatlarını belirleyen bu günlük törenler hoşuma gider olmuştı; mihraptaki çiçekleri düzeltmek ve altın çanakları temizlemekle oyalanırdım. Söylenen kutsal sözler birer şiirdi:

Tanrı'm seni bana sevdiren
Bana vaat ettiğin cennet değil,
Seni gücendirmekten alıkoyanı
Öylesine korkulan cehennem değil.

Seni bana sevdiren sensin Tanrı'm; görmek seni
Öylesine horlanmış, o çarmıhta çivili;
Seni bana sevdiren bedenim, öylesine yaralı,
Ve ölürken çektiğin tüm acı.

Seni bana sevdiren senin aşkın, hem de öyle ki
Yine severim seni, cennet olmasa da
Yine korkarım ben, cehennem olmasa da.

Vaatler gerekmez seveyim diye seni,
Çünkü o beklediğimi beklesem de
Ben yine severim, hep seveceğim seni.

Öyle sanıyorum ki büyükannemin amansız yüreğinde de bir şeyler yumuşamıştı, çünkü taşrada kaldığımız o günlerden sonra yavaş yavaş dine yaklaşmıştı, yalnızca görünmek için değil zevk aldığı için de kiliseye gitmeye başlamış, daha önceleri hep yaptığı gibi din adamlarına ağız alışkanlığından sövmeyi bırakmıştı; Santiago'ya geri döndüğümüzde de Ejército Libertador Caddesi'ndeki evine rengârenk vitrayları olan güzel bir şapel yaptırmış, orada kendince dua eder olmuştu. Katolik dini ona hiç uymuyordu, bu yüzden de onu kendi ölçülerine uydurmuştu. Gece duasından sonra ellerimizde mumlarla sütlü kahve içmeye büyük salona dönerdik, o arada kadınlar örgü örерler ya da iş işlerler, biz çocuklar da amcalarımızın anlattığı hayalet öykülerini dehşet içinde dinlerdik. Yerli mitolojisinde hiçbir şey kötü kalpli bir yaratık olan congoloz kadar bize dehşet veremezdi. Anlattıklarına göre yerliler congolozlara dönüştürmek üzere yeni doğmuş çocukları çalarlar, gözkapaklarıyla kış deliklerini dikerler, onları mağaralarda büyütüp kanla beslerlerdi; bacıklarını kırıp kafalarını geriye doğru çevirirler, bir kollarını sırt derilerinin altından geçirirler, böylelikle congolozlar her türlü doğüstü güce sahip olurlardı. Çocuklar bir congolozun yiyeceği olma korkusuyla güneş battıktan sonra evin dışına burunlarını bile çıkaramazlar ve benim gibi olan bazıları tüyler ürpertici karabasanlar yüzünden kafalarını yorganın altına sokarak dehşet içinde yatarlardı. "Amma da boş inançların var, Aurora! Congoloz diye bir şey yok ki! Bir çocuğun böyle işkencelere dayanabileceğini mi sanıyorsun sen?" diye

aklını başıma getirmeye çalışırdı büyükannem, ama dişlerimin birbirine vurmasını hiçbir mantıklı söz durduramazdı.

Nivea ömrünü hamile olarak geçirdiğinden zamanı hesaplamakla pek uğraşmıyor, doğuma ne kadar az zaman kaldığını, lazımlığı kaç kez kullandığına göre hesaplıyordu. İki gece üst üste on üç kez yataktan kalkınca, kahvaltı saatinde artık gidip bir doktor getirme vaktinin geldiğini haber vermiş, gerçekten de aynı gün sancıları başlamıştı. O yakınlarda doktor yoktu, bu yüzden de evdekilerden biri en yakındaki köyün ebesini çağırtmayı önerdi; teni, saç örgüleri, hatta kök boyalarla boyanmış giysileri bile aynı boz renkte olan ve yaşını hiç göstermeyen, son derece ilginç bir *meica*, yani bir Mapuche yerlisi çıkmıştı ebe kadın. Elinde içi şifalı otlar, yağlar ve şuruplarla dolu torbası, sırtında sömürgecilik zamanından kalma eski paralardan yapılmış kocaman gümüş bir iğneyle göğsünden tutturulmuş bir abayla, at sırtında çıkagelmişti. Halalar dehşet içindeydiler, çünkü *meica*'nın Araucania bölgesinin en dibinden yeni çıkmış gibi bir hali vardı, ama Nivea hiçbir güvensizlik göstermeden buyur etti onu; bu tehlikeli durum onu hiç de korkutmuyordu, daha önce altı kez yaşamıştı bunu. Yerli kadın pek az İspanyolca konuşuyordu, ama işini iyi biliyor gibiydi, abasını çıkardığında da üstünün başının temiz olduğunu görmüştük. Geleneğe göre doğum odasına daha önce doğum yapmamış olanlar giremezlerdi, bu yüzden de genç kadınlarla kızlar yanlarında çocuklarla evin öteki ucuna çekilmişler, erkekler de bilardo oynayıp içki ve sigara içmek üzere salonda toplanmışlardı. Nivea'yı yanında yerli kadın ve ailenin yaşlı hanımlarından bazılarıyla birlikte alıp evin en büyük odasına götürdüler; kadınlar sırayla dua edip ebeye yardım ediyorlardı. Anneyi doğumdan hem önce hem de sonra güçlendirecek besleyici bir çorba hazırlamak üzere iki kara tavuğu tencereye koymuşlar, ayrıca nefes darlığı ya da kalp çarpıntısı olur kaygısıyla

hodan demlemişlerdi. Duyduğum merak, büyükannemin Nivea'nın yakınında dolaşırken yakalayacak olursa beni pataklayacağı tehditlerine baskın çıkmış, onları gözetlemek için arka odalardan birine usulca süzülürmüştüm. Beyaz bezler, içleri sıcak su dolu leğenler, Nivea'nın karnını ovmak için papatya yağı, ayrıca battaniyeler ve mangallar için kömür taşıyan hizmetçilerin gelip geçtiklerini görüyordum, çünkü karın buzu ya da doğum sırasında donup kalma kadar hiçbir şeyden korkulmazdı. Sürekli konuşmalar ve gülme sesleri geliyordu kulağa; seslere bakılırsa sanki kapının öte yanında bir sıkıntı ve acı havası yoktu da, tam tersine cümbüş yapan kadınlar vardı. Gizlendiğim yerden hiçbir şey göremediğimden ve koridorlardaki hayaletleri andıran esintiler tüylerimi diken diken ettiğinden, çok geçmeden sıkılmış, kuzenlerimle oyun oynamak üzere yerimden ayrılmıştım, ama akşam hava kararıp da bütün aile şapelde bir araya geldiğinde yeniden onların yanına yaklaştım. Artık o zamana kadar sesler kesilmişti ve Nivea'nın ıkınarak çıkardığı inleme sesleri, duaların mırıltısı ve çatı kiremitlerinin üzerinde yağmurun pırtırtısı net olarak duyulabiliyordu. Yerlilerin Nivea'nın bebeğini çalmaya geleceklerinden emin olduğumdan korkudan tir tir titreyerek koridorun bir köşesine sinmiştim... ya o *meica* yeni doğan çocukları congoloz yapan o büyücülerden biri idiyse? Nivea böyle korkunç bir olasılığı nasıl olmuş da düşünememişti? Tam ışığın ve insanların bulunduğu şapele koşa koşa geri dönecektim ki, o sırada içerdeki kadınlardan biri bir şey almaya dışarı çıkarak kapıyı aralık bıraktı, ben de odanın içinde olanları seçebildim. Kimse beni görmemişti, çünkü koridor alacakaranlıktı, oysa içerde iki yağ kandilinin ve her yana serpiştirilmiş mumların aydınlığı ortalığı kaplamıştı. Köşelerde yakılmış üç mangal havayı evin geri kalanından çok daha sıcak tutuyordu; okalıptüs yapraklarının kaynamakta olduğu bir tencere de havayı taptaze bir orman kokusuyla doldurmuştu. Kısa bir gömlekle bir

yelek ve kalın yünden çoraplar giymiş olan Nivea, tavandaki ahşap kirişlerden sarkan kalın ipleri iki eliyle kavramış, başka bir dilde alçak sesle bazı sözcükler mırıldanmakta olan *meica* onu arkasından tutarken bir battaniyenin üzerine çömelmişti. Annenin mavi damarlı şişkin karnı mumların titrek ışığında korkunç bir şey gibi görünüyordu, sanki kendi bedeninden apayrıydı, sanki insansı bir şey bile değildi. Nivea, saçları alnına yapışmış, etrafı mosmor halkalarla çevrili gözleri kapalı, dudakları şişmiş bir halde, kan ter içinde ıkmıyordu. Halalarımından biri, üzerine doğum yapan kadınların azizi olan Ramón Nonato'nun küçük bir heykelini koydukları bir sehpanın önünde diz çökmüş dua ediyordu; normal yoldan doğmayıp anasının karnındaki bir yaraktan çıkarılmış olan tek azizdi o; bir başka halam, önünde bir leğen sıcak su ve bir yığın temiz bezle yerli kadının yanında duruyordu. Nivea'nın soluğunu tuttuğu kısa bir duraklama oldu, *meica* da onun önüne geçip, sanki çocuğu içine yerleştirmek istermiş gibi o koca koca elleriyle karnını ovalamaya koyuldu. Birden kanlı bir sıvıyla battaniye sırlıslam oldu. *Meica* hemen bir bez bastırdı, ama o da sırlıslam kesildi, sonra bir tane daha, bir tane daha. Yerli kadının İspanyolca olarak 'kutsama, kutsama, kutsama' dediğini duyabiliyordum. Nivea iplere yapışarak öyle büyük bir güçle ıkmı ki, sanki boynundaki kirişlerle şakaklarındaki damarlar patlayacaktı. Dudaklarından boğuk bir böğürtü çıkmış ve tam o sırada bacaklarının arasından bir şey görünmüştü; *meica* o şeyi yumuşak bir hareketle yakalayarak, Nivea soluğunu tutup yeniden ıkmına ve çocuk tümüyle dışarı çıkana kadar tuttu. Duyduğum dehşet ve tiksintiden bayılacağımı sandım, o upuzun, karanlık koridor boyunca sendeleyerek geri gittim.

Bir saat sonra, hizmetçiler kirli bezleri ve doğumda kullanılan bütün öteki şeyleri götürüp yakmak üzere toplarlarken –kanamaların böyle engellendiğini sanıyorlardı–, *meica* da o yörelerde âdet olduğu üzere

etene ile göbek kordonunu bir incir ağacının altına gömmek için sararken, ailenin geri kalanı, ikizlerin doğumu için Tanrı'ya şükranlarını belirtmek üzere salonda Peder Teodoro Riesco'nun çevresinde toplanmıştı; rahibin dediği gibi Del Valle soyadını onurla taşıyacak olan iki oğlandı ikizler. Halalarımın ikisi, yeni doğmuş bebekleri kafalarında küçücük örgü takkeleriyle minik yün battaniyelere sarılı olarak kucaklarında tutarlarken, ailenin her bir üyesi sırayla yanlarına yaklaşp, istemediği halde nazarı değmesin diye, "Tanrı korusun," diyerek alınlarından öpüyordu. Ben kuzenlerime ötekiler gibi hoş geldiniz diyememiştım, çünkü bana çirkin mi çirkin birer solucan gibi görünmüşlerdi ve Nivea'nın onları kana bulanmış bir kitle halinde dışarı atan mavimsi karnının görüntüsü bana sonsuza dek acı çektirecekti.

Ağustosun ikinci haftası Frederick Williams bizi almaya geldi; her zamanki gibi son derece şıktı, sanki siyasi polisin eline düşmek hepimizin kuruntusundan başka bir şey değilmış gibi çok da sakindi. Büyükannem, pırıl pırıl parlayan gözleri ve heyecandan kıpkırmızı olmuş yanaklarıyla tıpkı bir yeni gelin gibi karşıladı kocasını; ona ellerini uzatmış, o da saygıdan da öte bir duyguyla öpmüştü onları; bu acayip çiftin sevgiye çok benzer bağlarla birbirlerine bağlı olduklarının ilk kez ayrımına varmıştım. O zamanlar büyükannem altmış beş yaşlarındaydı, öteki kadınların üst üste girdikleri yaşlara ve yaşadıkları felaketlere yenik düşerek birer ihtiyara dönüştükleri bir yaştı bu, ama Paulina del Valle yenilmez gibi görünüyordu. Saçını boyuyordu, kendi çevresindeki hiçbir kadının cesaret edemediği bir fettanlıktı bu; ayrıca saçlarını takma saçlarla gürleştiriyordu; tüm şişmanlığına rağmen her zamanki gibi gösterişli giyiniyor ve öyle ustalıkla makyaj yapıyordu ki, kimse yanaklarının pembeliğinden ya da kirpiklerinin siyahlığından kuşku duymuyordu. Frederick Williams ondan belirgin bir biçimde daha gençti ve görünüşe göre kadınlar onu son derece çekici buluyorlardı,

çünkü hep yelpazelerini sallıyorlar ve onun yanında mendillerini yere düşürüyorlardı. Onun bu iltifatlara karşılık verdiğini hiç görmedim, tersine kendini tümüyle karısına adanmış görünüyordu. Frederick Williams ile Paulina del Valle arasındaki ilişki acaba yalnızca bir çıkar anlaşması mıydı, herkesin varsaydığı gibi son derece platonik miydi, yoksa aralarında belli bir çekim var mıydı, bunu kendi kendime çok merak etmişimdir. Acaba sonunda birbirlerine âşık olmuşlar mıydı? Bunu hiç kimse bilemez, çünkü Williams asla bu konuya girmemişti, sonunda en özel şeylerini bile bana anlatabilen büyükannem ise bu sorunun yanıtını öbür dünyaya götürdü.

Başkanın kişisel olarak işe karışması sonucu, Godoy ağzından zorla bir itiraf koparmadan önce Don Pedro Tey'in salıverildiğini öğrenmiştik, bu nedenle de artık Santiago'daki evimize dönebilirdik, çünkü aslında ailemizin adı polisin elindeki kara listeye hiçbir zaman alınmamıştı. Ondan dokuz yıl sonra büyükannem ölüp de Bayan Matilde Pineda ile Don Pedro Tey'i yeniden gördüğümde, olan bitenlerin sevgili Frederick Williams'ın bizden saklamayı yeğlediği ayrıntılarını öğrenmiştim. Kitabevini basıp içerdekileri hırpaladıktan ve yüzlerce kitabı ortaya yığıp ateşe verdikten sonra Katalan kitapçıyı alıp o korkunç kışlarına götürerek ona her zamanki yöntemlerini uygulamışlardı. İşkencenin bitiminde Tey, tek bir sözcük söylemeden bilincini yitirmiş, bunun üzerine bir kova boklu suyu başından aşağı boca etmişler, onu bir sandalyeye bağlayarak bütün gece öylece bırakmışlardı. Ertesi gün onu alıp yeniden işkencecilerinin karşısına götürürlerken, yanında başkanın bir yaveriyle birlikte Amerikalı Elçi Patrick Egon çıkagelerek mahkûmun serbest bırakılmasını istemişti. Olan bitenlerle ilgili tek bir sözcük söyleyecek olursa kendisini idam mangasının karşısında bulacağı konusunda uyardıktan sonra onu salıvermişlerdi. Tey'i her yanı kanlara ve boka bulanmış bir halde alarak, içinde Frederick Williams ile bir doktorun beklediği elçinin arabasına

taşımışlar, sonra da sığınmacı olarak Birleşik Devletler Elçiliği'ne götürmüşlerdi. Bir ay sonra hükümet düşmüş, Don Pedro Tey, iktidardan düşen başkanın aynı bayrağın altına sığınan ailesine yer açmak üzere elçilikten ayrılmıştı. Kitapçı, dayak yaraları iyileşene kadar aylarca sıkıntı çekmiş, omuz kemikleri hareket yeteneğini geri kazandığında kitapçılık işini yeniden ayağa kaldıracıkmıştı. Çektiği işkenceler onu yıldırılmamıştı; Katalonya'ya geri dönmek aklının ucundan bile geçmemiş, başta hangi hükümet olursa olsun her zaman muhalefette kalmayı sürdürmüştü. Ailemi korumak için katlandığı o korkunç işkence için yıllar sonra kendisine teşekkür ettiğimde, bunu bizim için değil, Bayan Matilde Pineda için yaptığını söyledi.

Büyükannem Paulina, ihtilal sona erene kadar çiftlikte kalmamızı istiyordu, ama Frederick Williams çatışmanın yıllarca sürebileceğini ve Santiago'da sahip olduğumuz konumu bırakmamamız gerektiğine inandırdı onu; aslında yoksul köylüleri, bitmek bilmeyen öğle uykuları, pislik ve sinek dolu ahırlarıyla çiftlik, ona zindandan çok daha beter bir yazgı gibi görünüyordu.

"İçsavaş Birleşik Devletler'de dört yıl sürmüştü, burada da öyle olabilir," dedi Williams.

"Dört yıl mı? O zamana kadar bir tek Şilili hayatta kalmaz. Yeğenim Severo'nun dediğine göre birkaç ay içindeki çatışmalarda on bin kişi ölmüş, binden fazlası da arkadan vurularak katledilmiş," diye karşılık verdi büyükannem.

Çifte doğumun yorgunluğunu hâlâ sırtından atamadığı halde Nivea da bizimle birlikte Santiago'ya dönmek istiyordu; bunda o kadar diretti ki, sonunda büyükannem razı oldu. Önceleri o basım işi yüzünden Nivea'yla konuşmuyordu, ama ikizleri görünce onu tümünden bağışlamıştı. Çok geçmeden, haftalar önce taşımış olduğumuz aynı yüklerin yanı sıra yeni doğmuş iki bebekle birlikte, ama bu kez yolda korkudan tikanıp ölen kuşlar olmaksızın, yeniden başkent yollarına düşmüştük. Yanımızda

yiyeceklerle dolu sayısız sepetler ve Nivea'nın kansız kalmamak için içmek zorunda olduğu, yılanmış şarapla taze buzağı kanının mide bulandırıcı bir karışımı olan bir içeceklerle dolu bir testi taşıyorduk. Nivea aylardır kocasından hiç haber almıyordu ve bir zayıflık ânında bizlere itiraf ettiği gibi artık bunalıma girmek üzereydi. Aslında Severo del Valle'nin savaştan sağ salim döneceğinden hiç kuşkusu olmamıştı, kendi yazgısını görebilecek bir tür ileriye görme yeteneği vardı onda. San Francisco'da bir başkasıyla evlendiğini haber verdiğinde bile, onun eşi olacağını her zaman nasıl bildiyse, bir kazada birlikte öleceklerini de biliyordu. Bunu onun ağzından kaç kez duymuşumdur, hatta onun bu sözü aile içinde bir şaka olup çıkmıştı. Taşrada kalmaktan korkuyordu, çünkü ihtilalin o hengâmesi arasında ve özellikle de kırsal kesimlerde posta yolda çoğunlukla kaybolduğundan, oradayken kocasının kendisiyle iletişim kurması zor olacaktı.

Nivea, Severo'yla olan aşk hayatının ta başlangıcından beri, dur durak bilmeyen anaçlığı iyice belli olduğunda, normal edep kurallarına uyararak her gebeliğinde ve doğumunda evine kapanacak olsa ömrünün geri kalanını evde kapalı geçireceğini anlamıştı, bunun üzerine anneliği bir sır olmaktan çıkartmaya karar vererek, "kibar" sosyetenin dehşet dolu bakışları altında o koskoca karnıyla hiç utanması olmayan bir köylü kadın gibi ortalıkta gururla dolaşmaya başladığı gibi, hiç feryat figân etmeden doğum da yapıveriyordu; doktorun şart koştuğu kırk günlük süre yerine yalnızca üç gün evine kapanıyor, yanında bebeler ve dadılardan oluşan maiyetiyle birlikte kadın hakları toplantıları da dahil olmak üzere, her yere gidiyordu. Çocukların dadıları, taşradan getirtilen ve pek az bir olasılıkla gebe kalmadıkça ya da evlenmedikçe hayatlarını ömürleri boyunca başkalarına hizmete adanmış genç kızlardı. Bu kızlar evde büyürler, zamanla kuruyup giderek yine evde ölürlerdi; penceresi bile olmayan pislik içindeki odalarda yatarlar, sofrta artıklarını yerlerdi;

büyüttükleri çocuklara, özellikle de erkek çocuklara taparlar, ailenin kızları evlendiklerinde ikinci kuşağa da hizmet etmeyi sürdürsünler diye onları çeyizin bir parçası olarak alıp giderlerdi. Analıkla ilgili her şeyin bir sır olarak tutulduğu bir dönemde Nivea'yla birlikte yaşamam, yaşıtım olan herhangi bir kızın habersiz olduğu konularda beni daha on bir yaşında eğitmişti. Çiftlikteyken hayvanlar çiftleştikleri ya da doğurdukları zaman biz kız çocuklarını kepenkleri kapalı eve girmeye zorlardı, çünkü bu işlevlerin bizim duyarlı ruhlarımıza zarar verdiği ve kafamıza olmadık düşünceler soktuğu kuralından yola çıkılırdı. Haklıydılar da, çünkü kuzenlerimin çiftliğindeyken bir rastlantı olarak gördüğüm kızışmış bir atın bir kısrağa binmesi gibi kösnül bir görüntü hâlâ kanımı kaynatır. Bugün, ta 1910 yılına gelip de Nivea'yla aramızdaki yirmi yıllık yaş farkı ortadan kaybolduğunda ve o benim için bir yengeden çok bir arkadaş olduğunda, her yıl yaptığı doğumların onun için hiç de ciddi bir engel oluşturmadığını öğrenmiş bulunuyorum; gebe olsa da olmasa da kocasıyla en edepsizce cambazlıkları yapıyormuş. Bu mahrem sohbetlerimizin birinde ona neden bu kadar çok çocuk doğurduğunu sordum –toplam on beş doğum yapmıştı ve bunların on biri hayattaydı–, bunu engelleyemediğini ve Fransız ebelerin en ileri yöntemlerinin bile bir işe yaramadığını söyledi bana. Bu korkunç yıpranmadan onu kurtaran şey, dur durak bilmeyen fiziksel gücü ve duygusal bunalımlara girmesini engelleyen kaygısızlığı olmuştu. Çocuklarını ev işleriyle uğraşırken kullandığı aynı yöntemle, yani başkalarını yetkili kılarak büyütüyordu. Daha doğum yapar yapmaz göğüslerini sımsıkı sargılar, bebeği bir sütanneye teslim ederdi; evinde neredeyse kaç çocuk varsa o kadar da dadı vardı. Nivea'nın doğurma kolaylığı, sağlıklı olması ve çocuklarından kopabilmesi onun Severo'yla olan mahrem ilişkilerini korumuştü; onları birleştiren o tutkulu sevgiyi tahmin etmek zor değildi. Amcasının kütüphanesinde titizlikle incelediği tüm o yasak kitaplar sevişmenin olağanüstü

olanaklarını öğretmişti ona, hatta bunlardan bazıları – biri sakat bacağı, öteki de gebeliğinden dolayı koca karnı yüzünden–, onların durumundaki gibi cambazlık yetenekleri sınırlı olan âşıklar için son derece hareketsiz pozisyonlardı. Onların en sevdikleri kıvrılıp bükülme hareketlerinin hangileri olduğunu bilmiyorum, ama en zevk aldıkları anların, sanki odanın içinde sıcak çikolatasına kediotu katıldığından uykuya dalmakla günah işlemek arasında bocalayan bir rahibe varmış gibi en küçük bir gürültü çıkarmadan karanlıkta oynastıkları zamanlar olduğunu tahmin ediyorum.

İhtilal haberleri hükümet tarafından sıkı bir biçimde sansür ediliyordu, ama yine de her şey daha olmadan önce biliniyordu. İşte böylece o komplotan da haberimiz olmuştu, çünkü yanında çiftliğin ortakçılarından biri, uşağı ve korumasıyla gizlice çıkagelen büyük kuzenlerimden birinden duymuştuk bunu. Akşam yemeğinden sonra Frederick Williams ve büyükannemle birlikte uzun bir süre çalışma odasına kapanmışlardı, o arada ben de bir köşede kitap okuyor gibi yaparak konuştuklarının tek kelimesini bile kaçırmıyordum. Kuzenim, kız gibi kıvrıcık saçları ve gözleri olan, atılgan ve cana yakın, yakışıklı ve iriyarı, sarışın bir çocuktü; çiftlikte büyümüştü ve atları terbiye etmeye eli çok yatkındı, onunla ilgili olarak anımsadığım tek şey bu. Kendisinin de aralarında olduğu birkaç gencin hükümeti taciz etmek için bazı köprüleri uçurmaya niyetlendiklerini anlattı bize.

“Bu parlak fikir kimin aklına geldi? Bari bir şefiniz var mı,” diye alaycı bir ifadeyle sordu büyükannem.

“Henüz bir şef yok, toplandığımızda seçeceğiz.”

“Kaç kişisiniz, evlat?”

“Yüz kişi kadarız, ama kaçının geleceğini bilmiyorum. Onları neden çağırdığımızı hepsi bilmiyorlar, güvenlik nedenleriyle sonradan söyleyeceğiz, anlıyor musunuz hala?”

“Anlıyorum. Hepsi senin gibi birer küçükbey mi,”

diye merak etti büyükannem, gittikçe bozularak.

“Aralarında zanaatkârlar var, işçiler var, kırsal kesim insanları var, benim arkadaşlarımdan birkaçı da gelecek.”

“Ne gibi silahları var,” diye sordu Frederick Williams.

“Kılıç, kama, galiba birkaç tüfek de olacak. Tabii barut edinmemiz de gerekecek.”

“Bence bu tam bir saçmalık,” diye sonunda patladı büyükannem.

Onu vazgeçirmeye çalıştılar, o da zoraki bir sabırla dinledi onları, ama kararın alındığı ve fikir değiştirecek halleri olmadığı belliydi. Çıkıp gittiğinde, Frederick Williams’ın ateşli silah koleksiyonunun bir bölümünü de deri bir torba içinde alıp götürmüştü. Aradan iki gün geçtikten sonra, Santiago’ya iki kilometre uzaklıkta komplonun planlandığı çiftlikte neler olup bittiğini öğrenmiştik. İsyancılar gündüz vakti kendilerini güvende sandıkları bir çoban kulübesine peş peşe gelmişler, orada saatlerce tartışmış, ama ellerinde o kadar az silah olduğunu ve planın tutar tarafı olmadığını görünce her şeyi erteleyip geceyi arkadaşlar arasında eğlenerek geçirmeye ve ertesi gün dağılmaya karar vermişler. Ele verdikleri akıllarının ucundan bile geçmiyormuş. Sabahın saat dördünde hükümet birliklerinden doksan süvariyle kırk piyade öyle hızlı ve isabetli bir manevrayla onlara baskın yapmış ki, çevreleri kuşatılan gençler kendilerini savunamamışlar ve izinsiz toplanma dışında henüz hiçbir suç işlemediklerinden güvende olduklarından emin bir halde teslim olmuşlar. Birliğe komuta eden yarbay o karmaşa arasında kendinden geçip öfkesinden gözü dönmüş ve eline geçirdiği ilk tutsağı en ön sıraya kadar sürükleyerek kurşunlar ve süngü darbeleriyle didik didik ettirmiş, arkasından sekiz kişiyi daha seçip hepsini sırtlarından vurdurmuş ve bu vahşet gün ışıdığı anda ortalıkta parçalanmış on altı ceset olana kadar sürüp gitmiş. Yarbay çiftliğin şarap mahzenlerini açtırmış, sonra da köylülerin karılarını

getirtip, yaptıklarının yanlarına kâr kalmasından cesaret alan sarhoş askerlere vermiş. Evi yakmışlar, kâhyaya öyle vahşice işkenceler yapmışlar ki, onu oturduğu yerde kurşuna dizmeleri gerekmiş. O arada Santiago'dan sürekli olarak emirler gidip geliyormuş, ama bu bekleyiş kendinden geçmiş o asker güruhunu yatıştırmaya yetmemiş, tersine şiddet ateşini daha da artırmış. Cehennemden farksız uzun saatler sonra ertesi gün olduğunda generalin birinin eliyle yazılı bir buyruk gelmiş, "Hepsi kurşuna dizilsin," diye. Öyle de yapmışlar. Sonra da cesetleri ortak bir çukura atmak üzere beş arabaya yüklemişler, ama öyle bir yaygara kopmuş ki, sonunda onları ailelerine teslim etmişler.

Akşam alacakaranlıkta getirdiler kuzenimin cesedini; büyükannem sosyal konumundan ve nüfuzundan yararlanarak sahip çıkmıştı ona. Kanlar içinde bir battaniyeye sarılı olarak geldi; annesiyle kız kardeşleri görmeden önce bir parçacık toparlayabilmek için usulca odalardan birine koydular onu. Merdivenden gözetlediğimde elinde bir çanta taşıyan siyah redingotlu bir beyin gelerek cesedin bulunduğu odaya kapandığını gördüm, o arada hizmetçiler onun, kurşun deliklerini makyajla, dolgu malzemesiyle ve bir yorgancı iğnesiyle yok edebilecek bir tahnit ustası olduğundan söz ediyorlardı. Frederick Williams ile büyükannem, yaldızlı salona geçici bir mihrapla içlerinde sarı renkli büyük mumlar olan yüksek şamdanlar koyarak orayı bir cenaze odasına dönüştürmüşlerdi. Gün ışıırken aile üyeleriyle dostları taşıyan arabalar gelmeye başladığında evin içi çiçeklerle dolmuş, iyi giyimli ve tertemiz haliyle şahadetinin izleri silinmiş olan kuzenim, gümüş perçinli harikulade bir maun tabutun içinde yatıyordu. Yas tutan kadınlar çift sıra halinde dizili sandalyelere yerleşmişler ağlaşıp dua ediyorlar, erkekler yaldızlı salonda alınacak intikamı tasarlıyorlar, hizmetçiler sanki bir piknik yapıyorlarmış gibi sandviçler ikram ediyorlardı, yine siyahlar giyinmiş olan biz çocuklar da, gülmekten kırılarak birbirimizi kurşuna dizmecilik oynuyorduk.

Kuzenimle arkadaşlarının birçoğu için evlerinde üç gün süreyle cenaze nöbeti tutulmuş, bu süre boyunca kiliselerin çanları da ölen çocuklar için hiç durmadan çalmıştı. Yetkililer ses çıkarmaya cesaret edememişlerdi. Sıkı sansüre rağmen ülkede olanları duymayan kalmamıştı, olayın haberi bir toz bulutu gibi her yana dağılmış, duyulan dehşet hükümeti de ihtilalcileri de aynı derecede sarsmıştı. Başkan, olayın ayrıntılarını duymak istememiş ve hiçbir sorumluluk üstlenmemişti, tıpkı başka askerler ve o korkunç Godoy tarafından yapılan alçaklıklar söz konusu olduğunda yaptığı gibi.

“Onları soğukkanlılıkla, hırsla öldürmüşler, tıpkı hayvan öldürür gibi. Zaten başka ne beklenir ki, biz kana susamış bir milletiz,” dedi Nivea, üzgün olmaktan çok öfkeyle; sonra da yüzyılın başından beri beş içsavaş geçirdiğimizi anlatmaya koyuldu; biz Şilililer zararsız insanlar gibi görünüyor, çekingen diye tanınıyorduk, hatta hep küçültme takılarıyla konuşuyorduk (*bir lütufçuk yapıp bir bardakçık su verir misiniz*, gibi), ama elimize geçen ilk fırsatta birer yamyam olup çıkıveriyorduk. Nivea’nın dediğine göre damarlarımızdaki bu vahşi kanın nedenini anlayabilmek için nereden geldiğimizi bilmek gerekiyordu: Bizim atalarımız en savaşçı, en zalim İspanyol fetihçileriydi; silahları çöl güneşiyle kızmış olarak doğanın en berbat engellerini alt edip ta Şili’ye kadar yayan olarak gelmeyi göze alabilenlerdi onlar. Koca kıtada asla boyun eğdirilememiş olan, kendileri kadar gaddar Arauco yerlileriyle karışmışlardı. Yerliler tutsaklarını yerler, reisleri olan *ui*’ler, istilacıların, kendileri köse olduklarından özellikle de sakallı bıyıklı olanlarının kurutulmuş kafa derilerinden yapılmış tören maskeleri takarak beyazlardan öç alırlardı; beyazlar da fırsatını bulduklarında onları diri diri yakarlar, kazığa oturturlar, kollarını keserler, gözlerini oyarlardı. “Yeter! Torunumun önünde böyle barbarlıklardan söz etmeni yasak ediyorum!” diye onun sözünü kesti büyükannem.

Komplocu gençlerin katliamı içsavaşın son çarpışmaları için bir fûnye görevi yapmıştı. Onu izleyen günlerde ihtilalciler, donanmanın top desteği altında dokuz bin askerlik bir orduyu karaya çıkarmışlar, büyük bir hızla ve görünürde tıpkı bir Hun çapulcu alayı gibi tam bir karmaşa içinde Valparaiso Limanı'na doğru ilerlemişlerdi, ama bütün o hengâmeye rağmen son derece belirgin bir planları olsa gerekti, çünkü birkaç saat içinde düşmanlarını silip süpürmüşlerdi. Hükümetin yedek birlikleri her on askerinden üçünü kaybetmiş, ihtilal ordusu Valparaiso'yu işgal edip oradan Santiago'ya doğru ilerleyerek ülkenin geri kalanına egemen olmaya hazırlanmıştı. O arada başkan savaşı bürosundan telgraf ve telefonla yönetiyordu, ama gelen raporlar yanıltıcıydı, verdiği emirler havada kaybolup gidiyordu, çünkü telefon memurlarının çoğu ihtilalcilerin yandaşlarıydı. Başkan yenilgi haberini akşam yemeği saatinde almıştı. Kılını bile kıpırdatmadan yemeğini bitirdi, sonra ailesine Amerikan Elçiliği'ne sığınmaları emrini verdi; kendisi de atkısını, paltosunu ve şapkasını alarak yanında bir dostuyla birlikte başkanlık sarayından birkaç sokak ötedeki Arjantin Elçiliği'ne doğru yürümeye koyuldu. Hükümetine muhalif kongre üyelerinden biri de daha önce oraya sığınmıştı, biri yenik olarak içeri girer, öteki ise yenmiş olarak dışarı çıkarken neredeyse kapıda karşılaşacaklardı. O zamana kadar kovalayan, bu kez kovalanıyordu.

İhtilalciler, daha birkaç ay önce hükümet birliklerini alkışlamış olan aynı halkın sevinç gösterileri arasında başkente doğru yürüdüler; birkaç saat içinde Santiago kenti sakinleri kollarına bağladıkları kırmızı kurdelelerle sokaklara dökülmüşlerdi; bunların büyük bir çoğunluğu zaferi kutlamak için, kimileri de asker güruhundan ve zafer sarhoşluğu içindeki ayaktakımından korkuya kapılarak saklanmak üzere evlerinden çıkıyorlardı. Yeni yetkililer düzen ve barış kurulması yolunda işbirliği isteklerini halka duyurmuşlar, halk yığınları

bu isteği kendilerine göre yorumlamışlardı. Oluşturulan çeteler, başlarında birer elebaşısıyla, yağmalanacak evlerin her biri açık adresiyle bir haritada işaretlenmiş olarak, ellerindeki listelerle kenti dolaşmaya koyulmuşlardı. Daha sonradan söylendiğine göre bu listeler yüksek sosyeteden hanımefendiler tarafından kötü niyetle ve intikam amacıyla yapılmıştı. Olabilirdi, ama Paulina del Valle ile Nivea'nın devrik yönetime duydukları tüm nefrete rağmen bu derece alçalamayacaklarından emindim; tam tersine, peşlerine düşülen birkaç aileyi, halkın öfkesi yatışana ve hepimizin özlediği ihtilal öncesi dönemdeki sıkıcı huzur geri dönene kadar evde saklamışlardı. Santiago'nun yağmalanması yöntemli, hatta eğlenceli bir etkinlik olmuştu; ama elbette uzaktan bakıldığında. Kibarca tanımlamak için "komisyon" denilen bu çetelerin en önde giden şefleri küçük bir çingırağı çalarak talimat verirdi: "Burada hırsızlık edebilirsiniz, ama sakın bir şey kırmayın, çocuklar!" "Burada belgeleri bana getirin, sonra evi yakın!" "Burada istediğinizi alıp gidebilir, her şeyi de kırıp dökebilirsiniz!" diye. Sözde "komisyon" üyeleri bu talimatları titizlikle yerine getiriyorlar, ev sahipleri hazır bulunacak olurlarsa onları terbiyeli tavırlarla selamladıktan sonra, sanki bayram yapan çocuklar gibi tam bir şamata içinde ortalığı yağma etmeye koyuluyorlardı. Yazıhaneleri açıp çıkardıkları özel kâğıtlarla belgeleri şeflerine teslim ediyorlar, sonra mobilyaları balta darbeleriyle parçalayarak hoşlarına gideni alıp götürüyorlar, en sonunda da duvarlara parafın serpererek ortalığı ateşe veriyorlardı. Devrik Başkan Balmaceda, Arjantin Elçiliği'nde işgal ettiği odadan sokaklardaki curcunayı duymuş, siyasal vasiyetnamesini yazdıktan sonra, ailesinin bu nefretin bedelini ödemesinden de korkarak silahını şakağına dayayarak tetiği çekmişti. Akşam yemeğini odasına götüren hizmetçi onu hayattayken son gören kişi oldu; sabahleyin saat sekizde, giyinip kuşanmış olarak, başı kanlar içindeki yastığın üzerinde bulmuşlardı onu. Bu kurşun onu derhal bir kahramana

dönüştürmüştü: Daha sonraki yıllarda en can düşmanları tarafından bile saygıyla anılacak bir özgürlük ve demokrasi simgesi olacaktı. Büyükanneimin dediği gibi Şili unutkanlık hastalığı çeken bir ülke. İhtilalin sürdüğü o birkaç ay boyunca, dört yıllık Pasifik Savaşı'nda ölenlerden çok daha fazla Şilili ölmüştü.

O karmaşanın arasında, ocak ayından beri görmediği karısını almaya Severo del Valle çıkageldi; saç sakalı uzamış, üstü başı çamur içindeydi. Karısını iki çocuk fazlasıyla bulunca pek şaşırdı, çünkü Nivea ihtilalin kargaşası arasında kocası giderken hamile olduğunu ona söylemeyi unutmuştu. İkizler artık ele gelmeye başlamış, birkaç hafta içinde az çok insana benzemişlerdi, doğdukları zamanki o bumburuşuk, mosmor tarla fareleri değildiler artık. Nivea kocasının boynuna atılmış, işte o zaman dudaktan dudağa upuzun bir öpüşmeye ömrümde ilk kez tanık olmuştum. Ne yapacağını bilemeyen büyükanne dikkatimi başka yöne çekmeye çalıştı, ama bunu başaramadı; o öpüşmenin üzerimdeki müthiş etkisini hâlâ anımsarım, benim için ergenliğin bir volkan gibi patlayan dönüşümünün başlangıcıydı o öpüşme. Birkaç ay içinde bir yabancı olup çıkmıştım, dönüşmekte olduğum içine kapanık kızı tanıyamıyordum; büyüyüp güçlenen, acı çeken ve yürek gibi atan isyankâr ve kaprisli bir bedeninin içine hapsolmuş görüyordum kendimi. Sanki karnımın bir devamı gibiydim; bedendeki sıvıların mayalandığı, bana yabancı olan korkunç bir floranın geliştiği kanlar içinde bir çukur olarak düşlediğim bir mağaraydı orası. Nivea'nın mumların ışığında doğururkenki o korkunç sahneyi, tepesinde dışarı fırlamış göbeğiyle o koskocaman karnını, tavandan sarkan iplere sarılmış o incecik kollarını bir türlü unutamiyordum. Görünürde hiç nedensiz ağlıyor, aynı biçimde bastırılmaz bir öfkeyle katılıp kalıyor ya da uyandığımda öyle yorgun oluyordum ki yataktan kalkamıyordum. Siyah pijamalı çocukların düşü daha da yoğunlaşıp sıklaşmıştı; ayrıca beni kollarıyla saran,

deniz kokulu, yumuşacık bir adamı da görüyordum düşlerimde, birisinin beni Severo del Valle'nin karısını öptüğü gibi öpmesini umutsuzca arzu ederek yastığa sarılmış bir halde uyanıyordum. Dışından ateşler içinde yanıyor, içimden donuyordum, artık kitap okuyacak ya da ders çalışacak huzurum kalmamıştı, avaz avaz bağırma isteğimi bastırmak için cin çarpmış gibi dönüp dolaşarak bahçede koşup duruyor, giyimli olarak havuza girip nilüferleri eziyor, büyükannemin gurur kaynağı olan kırmızı balıkları ürkütüyordum. Çok geçmeden bedenimin en duyarlı noktalarını keşfetmiş, günah olması gereken şeyin beni neden yatıştırdığına akıl erdiremeyerek gizli gizli kendi kendimi okşuyordum. Sonunda isterik olan onca kız gibi benim de aklımı kaçırdığım sonucuna vardım dehşet içinde, ama bunu büyükannemle konuşmaya cesaret edemedim. Paulina del Valle de değişiyordu, benim bedenim gelişip serpilirken onunki gizemli birtakım hastalıklar çekerek kuruyor, yaşlılığı hizaya getirebilmek için dik yürümenin ve yaşlı insan sesleri çıkarmamanın yeterli olduğu kuramına sadık kalarak hiç kimseyle, hatta doktoruyla bile konuşmuyordu bunları. Şişmanlık ona ağır geliyordu; bacaklarında varisler vardı, kemikleri ağrıyor, soluk alamıyordu, idrarını da damla damla yapıyordu; küçük belirtilerden tahmin ettiğim, ama onun tam bir sır olarak sakladığı rahatsızlıklardı bunlar. Bayan Matilde Pineda olsa bu ergenlik dönemimde bana çok yardımcı olabilirdi, ama büyükannem tarafından kovulmuş olarak hayatımdan tümüyle çıkıp gitmişti. Nivea da, geldiği zamanki kadar kaygısız ve neşeli olarak kocasını, çocuklarını ve dadıları alıp gitmiş, evin içinde çok büyük bir boşluk bırakmıştı. Odalar fazla geliyor, gürültünün eksikliği hissediliyordu; o ve çocukları olmadan büyükannemin malikânesi bir anıt mezara dönmüştü.

Santiago kenti yönetimin devrilmesini sonu gelmeyen bir dizi geçit törenleri, şenlikler, danslı eğlenceler ve şöenlerle kutlamıştı; büyükannem de geri kalmadı; evi yeniden açmış, sosyal yaşantısını ve

sohbet toplantılarını yeniden düzenlemeye çalışıyordu, ama o enfes ilkbahar havasıyla eylül ayının bile değiştirmeyi başaramadığı boğucu bir hava esiyordu ortalıkta. Ölen binlerce kişi, ihanetler ve yağmalar, yenenlerle yenilenlerin vicdanlarını aynı derecede rahatsız ediyordu. Utanç içindeydik: İçsavaş, kan içilen bir sefahat âlemine dönüşmüştü.

Hayatımın tuhaf bir dönemini yaşamıştım; bedenim değişmiş, ruhum genişlemişti, kim olduğumu ve nereden geldiğimi kendi kendime ciddi olarak sormaya başlamıştım. Tam o sırada babam Matias Rodriguez de Santa Cruz'un geri dönüşü bir fünüre görevi yapmıştı, gerçi ben onun babam olduğunu bilmiyordum ve onu yıllar önce Avrupa'da tanımış olduğum Matias Amca olarak karşılamıştım. Daha o zamanlarda bana kırılğan biri olarak görünmüştü, ama onu yeniden gördüğümde tanıyamadım; bir sakat sandalyesinde oturan, besinsiz kalmış bir kuşu andırıyordu. Onu süt gibi beyaz tenli, boylu boslu, olgun yaşlarda, çok güzel bir kadın getirmişti; üzerinde hardal rengine de sade bir poplin giysi, omuzlarında açık renk bir şal vardı, en göze çarpan özelliği de ensesinde ince bir kurdeleyle topladığı, kırılmış ve hale yola gelmez bir biçimde yele gibi kabarmış, kıvrır kıvrır saçlarıydı. Sürgünde eski bir İskandinav kraliçesini andırıyordu; onu bir Viking gemisinin kaç güvertesinde oturmuş, buz kütleleri arasında seyrederken düşlemek hiç de zor değildi.

Paulina del Valle, büyük oğlunun Valparaíso Limanı' na ineceğini bildiren bir telgraf almış, yanına beni, Frederick Amca'yı ve her zamanki maiyetinin geri kalanını da alarak limana gitmek üzere derhal harekete geçmişti. Demiryolları müdürünün emrimize verdiği özel bir vagonla gitmiştik onu karşılamaya. Parlak bronz çivilerle perçinlenmiş pırıl pırıl ahşapla kaplı vagonun boğa kanı rengine kadife koltukları vardı; üniformalı iki hizmetkâr da, sanki kraliyet ailesindenmişiz gibi bize hizmet ediyordu.

Valparaíso'da denize bakan bir otele yerleşmiş, ertesi gün varması gereken gemiyi beklemeye koyulmuştuk. Sanki bir düğüne gidiyormuşçasına şık giyimli olarak boy gösterdik rıhtımda; bunu rahatlıkla söyleyebilirim, çünkü geminin demir atmasından az önce meydanda çekilmiş bir fotoğrafımız var elimde. Paulina del Valle'nin üzerinde bir sürü volanları, drapeleri ve sıra sıra inci kolyeleri olan açık renkli, ipekli bir giysi, başında tepesindeki yığınla tüyün çağlayanlar gibi alnına düştüğü geniş kenarlı, muhteşem bir şapka, elinde de kendisini ışıktan koruyan açık bir şemsiye var. Kocası Frederick Williams, siyah bir kostümle silindir şapka giyerek eline bir baston almış; ben tepeden tırnağa beyazlar giyip, tıpkı bir yaşgünü hediyesi gibi kafama organzeden bir kurdele takmışım. Geminin iskelesini indirdiklerinde kaptan bizzat gelerek bizi güverteye çıkmaya davet etti ve Don Matías Rodríguez de Santa Cruz'un kamarasına kadar büyük bir nezaketle bize eşlik etti.

Büyükannem, Amanda Lowell'la burun buruna gelmeyi hiç beklemiyordu. Onu böyle beklenmedik bir biçimde görmek neredeyse düşüp ölecek kadar canını sıkıyordu; eski rakibesinin varlığı, oğlunun acınası görüntüsünden çok daha fazla etkilemişti onu. Tabii o zamanlar ben, büyükannemin tepkisini yorumlamama yetecek kadar bilgiden yoksundum, sıcaktan baygınlık geçirdiğini sandım. Oysa soğukkanlı Frederick Williams'ın Lowell'ı görünce kılı bile kıpırdamamış, hafif ama nazik bir hareketle onu selamlamıştı, sonra da tüm çabasını büyükannemi bir koltuğa oturatarak ona su vermeye yöneltti; o arada Matías da bu sahneyi oldukça eğlenmiş bir tavırla izliyordu.

"Bu kadının burada işi ne," diye mırıldandı büyükannem, soluk almayı başarınca.

"Herhalde aile arasında konuşmak istersiniz, ben çıkıp biraz hava alayım," diyerek büyük bir ağırbaşlılıkla dışarı çıktı Viking kraliçesi.

"Bayan Lowell benim arkadaşım, hatta diyelim ki

tek arkadaşım, anne. Bana buraya kadar eşlik etti, o olmasaydı bu yolculuğu yapamazdım. Şili'ye geri döneyim diye ısrar eden de o, Paris'te bir hastane köşesine atılacağıma ailemin yanında ölmemin benim için daha iyi olacağına inanıyor," dedi Matías, acayip bir Fransız-Sakson şivesiyle konuştuğu anlaşılması güç bir İspanyolcayla.

Bu sözler üzerine Paulina del Valle ilk kez dönüp ona bakmış, oğlunun üzeri yılan derisiyle kaplı bir iskeletten başka bir şey olmadığını, camlaşmış gözlerinin göz çukurlarına gömüldüğünü, yanaklarının da derinin altından dişleri seçilebilecek kadar çıktığını fark etmişti. Arkası yastıklarla beslenip bacakları bir şalla örtülmüş olarak bir koltukta külçe gibi oturuyordu. Şaşkın ve hüzünlü bir ihtiyarcığı andırıyordu, oysa o zamanlar kırk yaşında bile olmasa gerekti.

"Aman Allahım, Matías, neyin var," diye sordu büyükanne, dehşete kapılarak.

"İyileştirilebilecek bir şey değil, anne. Buraya geri dönmek için çok geçerli nedenlerim olması gerektiğini herhalde anlarsınız."

"O kadın..."

"Amanda Lowell'ın babamla olan hikâyesini baştan aşağı biliyorum; bundan otuz yıl önce dünyanın öbür ucunda olmuş bir şey. Kininizi unutamaz mısınız? Hepimiz hiçbir işe yaramayan duygularımızı bir kenara atıp yalnızca yaşamamıza yardım edenlerle kalacak yaşa gelmişiz. Hoşgörü de onlardan biri, anne. Bayan Lowell'a çok şey borçluyum, on beş yıldan fazladır bana can yoldaşı oldu..."

"Can yoldaşı mı? O da ne demek oluyor?"

"Duyduğunuz gibi: can yoldaşı. O benim ne hemşirem, ne karım, artık sevgilim de değil. Bana yolculuklarda ve hayatta eşlik ediyor, şimdi de gördüğünüz gibi ölüme giden yolda yanımda."

"Böyle konuşma! Sen ölmeyeceksin, yavrum, burada sana gerektiği gibi bakacağız ve çok geçmeden sağlığına kavuşacaksın," diye ona güvence verdi Paulina del Valle, ama sesi çatlaklaşmış, sözünü

sürdürememişti.

Büyükbabam Feliciano Rodríguez de Santa Cruz'un Amanda Lowell'la yaşadığı aşk macerasından bu yana aradan otuz yıl geçmiş, büyükannem ise uzaktan ancak birkaç kez gördüğü bu kadını ânında tanımıştı. Ona meydan okumak için Floransa'ya ısmarladığı o tiyatrovare yatakta boşuna yatmamıştı her gece, kocasının o rezil sevgilisine karşı duyduğu öfkeyi Paulina'ya her an hatırlatmış olmalıydı bu yatak. Kalçalarını kıvıra kıvıra sokaktan geçtiğinde tüm San Francisco trafiğini durdurabilen o harikulade kısrakla hiç ilgisi olmayan bu yaşlanmış ve azametini yitirmiş kadın karşısına çıkıverince, Paulina onu olduğu gibi değil, eskiden olduğu tehlikeli rakibesi olarak görmüştü. Amanda Lowell'a karşı beslediği öfke, sanki çiçek açacağı zamanı bekleyerek uykuya dalmıştı; oğlunun sözlerini duyunca o öfkeyi ruhunun derinliklerinde aramış, ama onu bulamamıştı. O öfkenin yerine, kendisinin hiç de önemli bir özelliği olmamış olan analık içgüdüsünü bulmuştu ve bu duygu şimdi kesin ve dayanılmaz bir acıma duygusuyla birlikte tüm ruhunu kaplıyordu. Bu acıma duygusu yalnızca ölmekte olan oğlunu değil, yıllardan beri ona eşlik etmiş, onu sadakatle sevmiş, hastalığın felaketi içinde ona bakmış ve şimdi de ölüm saati gelip çatığında onu geri getirmek üzere dünyanın öbür ucundan kalkıp gelmiş olan o kadını da kapsıyordu. Paulina del Valle, gözlerini zavallı oğluna dikmiş olarak oturduğu yerde öylece kalakalmış, gözyaşları sessizce yanaklarından aşağı süzülüyordu, birdenbire küçülmüş, yaşlı ve kırılgan bir yaratık oluvermişti, bense ne olup bittiğini pek de anlayamayarak avutmak için onu hafif hafif okşuyordum. Frederick Williams büyükannemi çok iyi tanıyor olmalıydı, çünkü sakın bir tavırla hemen kalkıp Amanda Lowell'ı bulmaya gitti ve onu o küçük salona geri getirdi.

"Beni bağışlayın, Bayan Lowell," diye mırıldandı büyükannem, oturduğu yerden.

"Siz de beni bağışlayın, hanımefendi," diye karşılık

verdi öteki, çekingen bir tavırla yaklaşıp Paulina del Valle'nin karşısında durarak.

Biri ayakta durur, öteki otururken bana hiç bitmeyecekmiş gibi gelen bir an, her ikisi de gözleri yaşlarla dolmuş bir halde, birbirlerinin ellerini tuttular; sonunda büyükannemin omuzlarının titremekte olduğunu görmüş, kıs kıs güldüğünü fark etmiştim. Öteki de gülümsüyordu, önceleri şaşkın bir halde ve ağzını eliyle örterek, ama daha sonra rakibesinin güldüğünü görünce attığı neşeli kakhaha büyükanneminkine karıştı, böylelikle birkaç saniye içinde ikisi de gülmekten kırılıyorlar, bastıramadıkları isterik bir neşeyi karşılıklı olarak birbirlerine bulaştırarak, yıllar boyu sürmüş yararsız kıskançlıkları, dağılıp un ufak olmuş hınçları, kocası tarafından aldatılmış olmayı ve daha nice korkunç anıyı tertemiz kakhahalarla silip süpürüyorlardı.

Ejército Libertador Caddesi'ndeki ev ihtilalin o fırtınalı yıllarında pek çok kişiyi barındırmış, ama benim için hiçbir şey babamın ölümü beklemek üzere geri dönmesi kadar karmaşık ve heyecan verici olmamıştı. Siyasal durum İç Savaş'ın ardından yatışmış, uzun yıllar sürecektir liberal hükümetler dönemi başlamıştı. İhtilalciler, uğruna onca kan akmış olan birtakım değişiklikler elde etmişlerdi: Eskiden hükümet, sivil ve askeri yetkililerin de desteğiyle, kendi adayını rüşvet ve yıldırma yöntemleriyle kabul ettirirdi; şimdi de patronlar, kilise ve siyasal partiler rüşveti eşit olarak veriyorlardı; bu daha adil bir sistemdi, çünkü bir tarafın verdiği ötekininkiyle karşılanıyor, rüşvet kamu gelirlerinden verilmiş olmuyordu. Buna seçim özgürlüğü deniyordu. İhtilalciler ayrıca Büyük Britanya'ninki gibi bir parlamenter rejim de getirmişlerdi, ama bu fazla uzun sürmeyecekti. "Biz Amerika'nın İngilizleriyiz," demişti bir keresinde büyükannem, Nivea da hemen İngilizlerin de Avrupa'nın Şililileri olduğu cevabını yapıştırmıştı. Her ne olursa olsun, parlamenter rejim denemesi, milli şefler çıkaran bir ülkede sürüp

gidemezdi; bakanlar o kadar sık değişiyordu ki izlerini sürmek mümkün değildi; sonunda bir tek Nivea dışında ailede herkes politika kavgasına olan ilgisini yitirmişti; o ise, kadın haklarına dikkati çekmek için, yanında kendi gibi hevesli iki-üç hanımla birlikte, yoldan geçenlerin alaylı bakışlarını, polisin öfkesini ve kocaların rezil olmasını göze alarak kendini Kongre'nin parmaklıklarına zincirliyordu.

"Kadınlar oy verebildiklerinde bunu hep birlikte ve uyum içinde yapacaklar. Öylesine güç sahibi olacağız ki, iktidarın dengesini bozup bu ülkeyi baştan aşağı değiştireceğiz," diyordu.

"Yanılıyorsun, Nivea, onlar kocalarının ya da rahibin buyurduğu kişiye oy verirler, kadınlar senin sandığından çok daha aptaldır. Aslında içimizden bazılarımız yönetimi perde arkasından zaten elimizde tutuyoruz, daha önceki hükümeti nasıl devirdiğimizi gördün ya. Canımın istediğini yapmak için benim kadın haklarına ihtiyacım yok," diye onunla tartışıyordu büyükannem.

"Çünkü siz servet sahibisiniz ve eğitim görmüşsünüz de ondan, hala. Sizin gibi kaç kişi var? Oy hakkı uğruna savaşım vermeliyiz, bu en önemli şey."

"Sen aklını yitirmişsin, Nivea."

"Henüz değil, hala, henüz değil..."

Babamı evin giriş katında yatak odasına dönüştürülmüş bir salona yerleştirdiler, çünkü merdiven çıkamıyordu, emrine de gölgesi gibi yanından ayrılmayıp ona gece gündüz bakacak bir hizmetçi verdiler. Aile doktorumuz, büyükannemi gerçeklerle yüz yüze getirmemeyi yeğlediğinden, hastaya şiirsel bir tanı koymuş, büyükanneme "müzmin kan uyuşmazlığı" olduğunu söylemişti, ama herhalde dünyanın geri kalanı için babamı zührevi bir hastalığın yiyip bitirdiği besbelliydi. Hastalığın, artık ne yakılardan ne de süblimelerden yardım umulabildiği ve hastanın kendisinin her ne pahasına olursa olsun kaçınmaya niyetlendiği en son aşamasıydı bu, ama yıllardır tasarladığı gibi daha önce

intihar etmeye cesareti yetmediğinden bu aşamayı da çekmek zorunda kalmıştı. Kemiklerinin ağrısından yerinden zorlukla kımıldayabiliyor, hiç yürüyemiyordu; aklı da gidip geliyordu. Kimi günler uykusundan hiç uyanmadan, anlaşılmaz sözler mırıldanarak karabasanlar içine kapanıp kalıyordu, ama aklının son derece berrak olduğu anlar da vardı, morfin sıkıntısını hafiflettiğinde eskileri anımsayıp gülebiliyordu. İşte o zaman gidip yanında oturayım diye beni çağırıyordu. Bütün günü, arkası yastıklarla beslenmiş, çevresi kitaplar, gazeteler ve ilaç kutularıyla sarılı olarak pencerenin önünde bir koltuğa gömülüp bahçeye bakarak geçiriyordu. Hizmetçi kadın, dikkatini onun gereksinimlerinden hiç ayırmadan, bir düşman kadar sessiz ve suratsız, az ötede oturup örgü örüyordu; hastanın hoş gördüğü tek kişiydi o, çünkü kendisine acıyarak davranmıyordu. Büyükanнем, oğlunun neşeli bir atmosfer içinde olmasını sağlamış, çiçekli perdelerle sarı tonlarda duvar kâğıtları koydurmuştu; masaların üzerinde bahçeden daha yeni kesilmiş çiçek demetleri bulunduruyordu; haftada birkaç kez gelerek onun en sevdiği klasik parçaları çalan bir yaylı çalgılar dördlüsü de tutmuştu, ama hiçbir şey ortalıktaki ilaç kokusunu ve bu odada birisinin çürüyüp gitmekte olduğu gerçeğini yok etmeye yetmiyordu. Bu canlı cenaze önceleri bana tiksinti veriyordu, ama içimdeki korkuyu bastırmayı becerip büyükanнем tarafından da zorlandığımda onu ziyaret etmeye başlamıştım ve hayatım değişmişti. Matias Rodriguez de Santa Cruz tam da ben ergenliğe adım attığım sıralarda eve dönmüş ve bana en çok gereksinim duyduğum şey olan anıları getirmişti. Uyuşturucuların avutucu etkisi altında olduğu ve aklının işlediği bir ânında bana babam olduğunu açıklamış, ama bu sırrı açıklaması o kadar rastlantısal olmuştu ki beni hiç şaşırtmamıştı.

“Annen Lynn Sommers ömrümde gördüğüm en güzel kadındı. Onun güzelliğini almadığına sevindim,” dedi bana.

“Neden, amca?”

“Bana amca deme, Aurora. Ben senin babanı. Güzellik genellikle bir lanettir, çünkü erkeklerin içindeki en kötü tutkuları uyandırır. Fazlasıyla güzel bir kadın, uyandırdığı arzudan asla kaçamaz.”

“Benim babam olduğunuz doğru mu?”

“Doğru.”

“Allah Allah! Ben benim babamın Severo Amca olduğunu sanıyordum.”

“Senin baban Severo olmalıymış, o benden çok daha iyi bir insan. Annen onun gibi bir kocaya layıktı. Ben hep delişmen biri olmuştumdur, zaten bu yüzden böyle gördüğün gibi bir korkuluğa dönmüşüm. Aslında o sana annen hakkında benden çok daha fazla şeyler anlatabilir,” dedi bana.

“Annem sizi seviyor muydu?”

“Evet, ama ben bu sevgiyi ne yapacağımı bilemedim ve ondan kaçtım. Böyle şeyleri anlamak için henüz çok gençsin, kızım. Annenin harika bir insan olduğunu ve o kadar genç ölmesinin yazık olduğunu bilmen yeter.”

Ben de aynı düşünceyedim, annemi tanımış olmayı isterdim, ama çocukluğumun ilk yıllarında var olup bana düşlerimde ya da ne olduklarını bilemediğim belirsiz anılarda görünen başka kişiler merakımı daha çok çekiyorlardı. Babamla yaptığımız söyleşilerde, Matias'ın yalnızca bir kez görmüş olduğu Dedem Tao Chi'en'in silueti belirmeye başlamıştı. Onun tam adını ve uzun boylu, yakışıklı bir Çinli olduğunu söylemesi, anılarımın tıpkı yağmur gibi damla damla boşanmaya başlamasına yetmişti. Yanımdan hiç ayrılmayan bu gözle görülmez varlığa bir ad konulunca, dedem hayallerimin bir ürünü olmaktan çıkıp etten kemikten yapılmış gerçek bir hayalet dönüşmüştü. Hayalini kurduğum bu deniz kokulu yumuşacık adamın yalnızca var olmakla kalmayıp aynı zamanda beni sevmiş olduğunu ve öyle birdenbire ortadan kaybolduysa bunu beni terk etme niyetiyle yapmadığını anlayınca son derece rahatlamıştım.

"Tao Chi'en'in ölmüş olduğunu sanıyorum," diye kanısını açıkladı babam.

"Nasıl ölmüş?"

"Galiba bir kazada, ama emin değilim."

"Peki anneannem Eliza Sommers'a ne olmuş?"

"O Çin'e gitmiş. Senin, benim ailemin yanında daha iyi olacağını düşünmüş, yanılmamış da. Annem her zaman bir kızı olsun istemiştir, seni kardeşlerime ve bana gösterdiğinden çok daha büyük bir sevgiyle büyüttü," diye bana güvence verdi babam.

"Lai-Ming ne demekmiş?"

"Hiçbir fikrim yok, neden sordun?"

"Arada bir bu sözcüğü duyuyorum da ondan..."

Matias'ın kemikleri hastalıktan erimişti, çok çabuk yoruluyordu ve ağzından bilgi almak hiç de kolay değildi; bana ilginç gelen şeylerle hiç ilgisi olmayan konulara dalarak asıl konudan tümüyle uzaklaşıp gittiği çok oluyordu, ama geçmişin parçalarını, büyükanneme hiçbir zaman belli etmeden, yavaş yavaş, adım adım birleştiriyordum; o ise, hastayı ziyaret edecek cesareti bulamadığından bunu benim yapmama minnettar kalıyordu; günde birkaç kez oğlunun odasına giriyor, alnına alelacele bir öpücük kondurduktan sonra gözleri yaşlarla dolu olarak apar topar çıkıp gidiyordu. Nelerden konuştuğumuzu hiç sormadı bana, tabii ben de ona hiçbir şey söylemedim. Bu konuyu Severo'yla Nivea del Valle'nin önünde açmaya da cesaret edemedim; en küçük bir boşboğazlığımın babamla yaptığımız söyleşileri sona erdireceğinden korkuyordum. Aramızda hiçbir anlaşmaya varmadığımız halde ikimiz de bu konuşmalarımızın gizli kalması gerektiğini biliyorduk, bu da bizi acayip bir suç ortaklığı içinde birleştiriyordu. Sonunda babama güvendiğimi söyleyemeyeceğim, çünkü buna vakit olmadı, ama birlikte yaşayabildiğimiz o kısacık aylar boyunca benim öykümün, özellikle de annem Lynn Sommers'ın hayat hikâyesinin ayrıntılarını bana anlatmakla ellerimin arasına bir hazine koymuştu. Damarlarımda gerçek Del Valle kanı taşıdığımı kaç

kez yineledi bana, anlaşılan bu onun için son derece önemliydi. Daha sonra, bu ailenin her bir üyesi üzerinde büyük bir etkisi olan Frederick Williams' ın önerisiyle, aile mirasının kendi payına düşen bölümünü hayattayken bana vasiyet edip, kilise için bir şeyler koparma umuduyla onu her Allahın günü ziyaret eden bir rahibi hayal kırıklığına uğratarak, değişik banka hesaplarıyla borsada hisse senetlerinde güvence altına aldığını öğrenmiştim. Bu rahip, dinsel hoşgörüsüzlüğüyle ve para pul sahibi ölümlülerin kokusunu alarak onları servetlerini hayır işlerine adamaya ikna etme yeteneğiyle nam salmış, ermişlere özgü o bildik kokusuyla –yıllardır ne yıkanmış ne de cüppesini değiştirmişti– somurtkan bir adamdı. Zengin aileler onu görünce gerçekten dehşete kapılırlardı, çünkü ölümü akla getiriyordu, ama kimse kapıyı yüzüne kapamaya cesaret edemiyordu. Babam sonunun gelmekte olduğunu anlayınca, benimle ilgili olarak bir anlaşmaya varmak üzere, aslında hemen hemen hiç konuşmadığı Severo del Valle'yi çağırttı. Eve bir noter getirterek, Severo'nun babalıktan feragat ettiğini, Matias Rodriguez de Santa Cruz'un da beni kızı olarak tanıdığını bildiren bir belgeyi her ikisi de imzaladılar. Böylece beni Paulina'nın öteki iki oğlundan, yani kendi küçük kardeşlerinden korumuş oluyordu; onlar, aradan dokuz yıl geçip de büyükannem öldüğünde, mümkün olan her şeyi ele geçireceklerdi.

Büyükannem, Amanda Lowell'a boş inanç türünden bir sevgiyle dört elle sarılmıştı, o yakında olduğu sürece Matias'ın yaşayacağını sanıyordu. Paulina ara sıra bana açılmasının dışında hiç kimseyle içli dışlı olmazdı; insanların çoğunun umarsız ahmaklar olduğuna inanır, bunu da herkesin duyacağı biçimde söylerdi; dost edinmek için pek de iyi bir yöntem değildi bu, ama bu İskoç yosması büyükannemin kendini korumak için ardına gizlendiği zırhı delmeyi başarmıştı. Birbirlerinden bu kadar farklı iki kadın düşünülemezdi; Lowell'ın

hayatta hiçbir hırsı yoktu, her türlü sevgiden kopuk, özgür, korkusuz bir biçimde günü gününe yaşıyordu; yoksulluktan, yalnızlıktan ya da düşkünlükten korkmuyor, her şeyi bile bile kabulleniyordu; onun için hayat, insanı kaçınılmaz bir biçimde yaşlılığa ve ölüme götüren eğlenceli bir yolculuktu; her ne olursa olsun mezara çırlıçıplak gidildiğinden mal mülk biriktirmeye gerek olmadığını ileri sürüyordu. San Francisco'da onca aşklar uyandırmış olan o genç dilber, Paris'i fethetmiş olan o güzel kadın, artık çok gerilerde kalmıştı; hiçbir işvesi kalmamış, ama hiçbir pişmanlığı da olmayan, ellili yaşlarında bir kadındı o artık. Büyükanнем onun geçmişini anlatmasını ve tanıdığı ünlü kişilerden söz etmesini dinlemekten, pek çoğunda bedenine sınıksız sarılmış bir boa yılanıyla gepeğenç, ısı ısı göründüğü gazete kupürleri ve fotoğraflarla dolu albümlerini karıştırmaktan bıkmıyordu. “Zavallı hayvan bir yolculukta deniz tutmasından öldü; yılanlar yolculuğa dayanamıyorlar,” diye anlatmıştı bize. Berbat İspanyolcası ve İskoç şivesiyle konuştuğu Fransızcasıyla daha da hoş bir hale getirdiği kozmopolit kültürü ve çekiciliği nedeniyle –çünkü kendinden çok daha genç ve güzel kadınları hiç niyetlenmediği halde yenilgiye uğratabilecek yetenekteydi–, büyükanнемin sohbet toplantılarının vazgeçilmez müdavimi olup çıkmıştı. Üzerinde tartışamayacağı hiçbir konu, okumadığı hiçbir kitap, tanımadığı hiçbir önemli Avrupa kenti yoktu. Amanda Lowell'ı çok seven ve ona çok şey borçlu olan babam, onun meraklı bir amatör olduğunu, her şeyden bir parçacık bildiğini, çoğu şeyi de hiç bilmediğini, ama bilgi ya da deneyim konusundaki eksikliğini tamamlayacak hayal gücüne fazlasıyla sahip olduğunu söylüyordu. Amanda Lowell için Paris'ten daha çapkın bir kent, Fransızlardan daha iddialı bir toplum olamazdı, ona göre o korkunç zarafet yoksunluğuyla sosyalizmin en küçük bir başarı olanağının bulunmadığı tek yerdi orası. Bu noktada Paulina del Valle onunla tümüyle aynı düşüncedeydi. İki kadın, o mitolojik yatak da

dahil olmak üzere yalnızca aynı aptallıklara güldüklerini değil, aynı zamanda hemen hemen tüm ana konularda aynı kanıda olduklarını da keşfetmişlerdi. Ferforje süslemeli camlı galeride küçük bir mermer masanın önünde çay içtikleri bir gün ikisi de daha önce tanışmadıklarına hayıflanmışlardı. Ortada Feliciano ile Matias olsa da olmasa da çok iyi arkadaş olabileceklerine karar vermişlerdi. Paulina, onu evde tutabilmek için elinden geleni yapmış, onu hediyelere boğarak sanki bir imparatoriçeymiş gibi sosyeteye tanıştırmıştı, ama öteki, tutsak olarak yaşayamayacak bir kuştı. Evde birkaç ay kaldı, ama sonunda Matias'ın yok olup gitmesine tanık olacak yürekliliği gösteremeyeceğini ve içtenlikle söylemesi gerekirse Santiago'nun tüm lüksüne ve Avrupalı soylularla kıyaslanabilecek üst sınıfının tüm gösterişine rağmen kendisine bir taşra kasabası gibi göründüğünü baş başa olduklarında büyükanneme itiraf etti. Burada sıkılıyordu, onun yeri hayatının en güzel yıllarını geçirdiği Paris'teydi. Büyükannem, Santiago'da dillere destan olacak bir baloyla onu uğurlamak istiyordu; konuğunun şaibeli geçmişiyile ilgili olarak ortalıkta dolaşan tüm söylentilere rağmen kimse onun davetini reddetmeye cesaret edemeyeceğinden sosyetenin en seçkin kişilerinin geleceği bir veda balosu olacaktı bu; ama Amanda Lowell, Matias'ın çok hasta olduğuna ve bu durumda verilecek bir partinin hiç de yakışık almayacağına, üstelik böyle bir şey için üzerine giyecek hiçbir şeyi olmadığına inandırmıştı onu. Paulina da, ikisinin de aynı ölçülere sahip olduklarını ima ederken onu ne kadar gücendirdiğini aklının ucuna bile getirmeden, son derece iyi niyetle ona kendi giysilerini önermişti.

Amanda Lowell'ın gitmesinden üç hafta sonra, babama bakan hizmetçi tehlike çanlarını çalmaya başladı. Hemen doktoru çağırdılar; göz açıp kapayana kadar evin içi insanlarla dolmuştu; büyükannemin dostları, hükümet adamları, akrabalar, sayısız rahiplerle rahibeler birbiri ardına geliyorlardı; hatta

servet avcısı olan o pejmürde rahip bile gelmişti, oğlunu kaybetme acısı büyükannemi çok geçmeden öbür dünyaya götürür umuduyla bu kez onun etrafından ayrılmıyordu. Oysa Paulina'nın bu dünyadan göçmeye hiç niyeti yoktu; oğlunun trajedisini çoktan kabullenmişti ve öyle sanıyorum ki, onun gelişini gördüğünde rahat bir nefes aldı, çünkü onun ağır ağır çektiği bu eziyete tanık olmak onu defnetmekten çok daha beterd. Babamı görmeme izin vermediler, çünkü can çekişen bir insanın kız çocuklar için uygun bir görünüm olmadığına inanılıyordu, ben de kuzenimin öldürülmesi ve son zamanlardaki daha başka şiddet hareketleriyle zaten yeterince üzüntü çekmiştim, ama çevrede kimseciklerin olmadığı bir sırada bana kapıyı açan Frederick Williams'ın sayesinde onunla kısaca vedalaşmayı başardım. Beni elimden tutup Matias Rodríguez de Santa Cruz'un yatmakta olduğu yatağa götürdü; ondan geriye, koca koca yastıklarla işlemeli çarşafar arasına gömülmüş incecik bir avuç kemik yığınının dışında başka elle tutulur hiçbir şey kalmamıştı. Henüz soluk alıyordu, ama ruhu başka boyutlara yükselmişti artık. "Elveda babacığım," dedim. Ona ilk kez böyle sesleniyordum. İki gün daha can çekişti ve üçüncü günün şafağında kuş gibi ölüp gitti.

Severo del Valle bana o eski plakaların yerine kâğıt kullanan ve Şili'ye gelenlerin ilklerinden biri olması gereken modern bir fotoğraf makinesi hediye ettiğinde on üç yaşındaydım. Babam öleli pek fazla olmamıştı ve karabasanlardan öyle bunalmıştım ki canım yatağa girmeyi istemiyor, her zaman aptal ve gevşek bir köpek olan zavallı Karamela'yı peşime takıp evin içinde yolunu kaybetmiş bir hayalet gibi dolaşıp duruyordum, ta ki sonunda Büyükannem Paulina bize acıyıp yaldızlı koskoca yatağına kabul edene kadar. Mis gibi kokan kocaman, ılııcak bedeniyle yatağın yarısını o kaplıyor, ben de ayaklarımın dibinde Karamela'yla, korkudan tir tir titreyerek öbür köşeye büzülüp yatıyordum. "Ben

sizin ikinizle nasıl başa çıkacağım?" diye içini çekiyordu büyükannem, yarı uykulu haliyle. Aslında bu laf olsun diye sorulmuş bir soruydu, çünkü ne köpeğimin ne de benim bir geleceğimiz vardı, bütün aile "benim sonumun kötü olacağı" konusunda tam bir görüş birliği içindeydi. O zamanlar Şili'de ilk kadın doktor mezun olmuş ve daha başkaları da üniversiteye girmişlerdi. Bu, yalnızca aileye ve topluma meydan okumak için de olsa benim de aynı şeyi yapabileceğim fikrini vermişti Nivea'ya, ama benim okumaya en küçük bir yatkınlığım olmadığı besbelliydi. Derken Severo del Valle, elinde o fotoğraf makinesine çıkagelerek makineyi kucağıma koydu. Her bir ayrıntısı özenle tasarlanmış, şık, hafif, kusursuz, tam sanatçı eline göre yapılmış, güzel bir Kodak makineydi bu. Onu hâlâ kullanırım; hiç şaşmaz. Benim yaşımdaki hiçbir kızın böyle bir oyuncakı yoktu. Onu huşu içinde elime alarak, nasıl kullanıldığı hakkında en ufak bir fikrim olmaksızın öylece bakakaldım. "Görelim bakalım karanlık düşlerinin fotoğraflarını çekebilecek misin?" dedi Severo del Valle şaka yollu, bunun aylar boyunca tek amacım olacağını ve karabasanlarımı aydınlatacağım derken dünyanın güzelliklerine âşık olacağımı aklının ucuna bile getirmeden. Büyükannem de beni alıp Armas Meydanı'ndaki Santiago'nun en iyi fotoğrafçısı Don Juan Ribero'nun stüdyosuna götürdü; dış görünümüyle kupkuru bir ekmek parçası gibi sert, ama içinden son derece cömert ve duygusal bir adamdı Juan Ribero.

"Size torunumu çırak olarak getirdim," dedi büyükannem, sanatçının yazı masasının üzerine bir çek koyarak; o arada ben de bir elimle onun eteğine yapışmış, ötekiyle o yepyeni makinemi sımsıkı tutuyordum.

Büyükannemden yarım baş daha kısa ve onun yarısı ağırlığında olan Don Juan Ribero, gözlüğünü burnunun üstüne yerleştirerek çekte yazılı olan rakamı dikkatle okuduktan sonra sonsuz bir horgörüyle onu tepeden tırnağa süzerek çeki geri

verdi.

“Miktar sorun değil... Fiyatı siz belirleyin,” diye bocaladı büyükannem.

“Bu bir fiyat sorunu değil, yetenek sorunu, hanımefendi,” diye öteki karşılık verdi, Paulina del Valle'yi kapiya kadar geçirerek.

O arada ben de çevreme şöyle bir göz atma fırsatını bulmuştum. Çalışmaları duvarları kaplamıştı: Burada her yaştan insanın yüzlerce portresi vardı. Ribero üst sınıfın favorisi, dedikodu sayfalarının fotoğrafçısıydı, ama stüdyosunun duvarlarından bana bakanlar, ne kabarık perukalarıyla azametli insanlar, ne de sosyeteye ilk kez giren güzel kızlar değil, yerliler, madenciler, balıkçılar, çamaşırcı kadınlar, yoksul çocuklar, yaşlılar ve büyükannemin Kadınlar Kulübü'nün hibeleriyle yardım ettiği türden pek çok kadındı. Şili'nin çok yüzlü ve acı çeken görüntüsüydü orada temsil edilen. O portrelerdeki yüzler beni derinden sarsmış, o insanların her birinin öyküsünü öğrenmek istemiştım; sanki bir yumruk yemişim gibi bir baskı, bastıramadığım bir ağlama duygusu hissediyordum göğsümde, ama heyecanımı yuttum ve başım dik olarak büyükannemi izledim. Arabaya bindiğimizde beni avutmaya çalıştı: Kaygılanmama gerek olmadığını, fotoğraf makinesinin kullanımını bana gösterecek başka birini bulacağımızı, ortalıkta fotoğrafçıdan bol bir şey olmadığını söyledi; bu soysuz herif kendini ne sanıyordu, Pauliana del Valle gibi bir insanla böyle küstahça konuşulur muydu hiç. Böylece söylenmeyi sürdürdü, ama ben onu duymuyordum bile, çünkü bir tek Don Juan Ribero'nun benim hocam olabileceği konusunda kararımı çoktan vermiştım. Ertesi gün büyükannem yataktan kalkmadan evden çıktım, arabacıya beni yine aynı stüdyoya götürmesini söyledim ve sonsuza dek beklemeyi kafama koyarak sokakta dikilip durdum. Don Juan Ribero sabah saat on bir sularında geldi, beni kapısının önünde görünce eve dönmemi buyurdu. O zamanlar ben çok çekingendim –hâlâ da öyleyim ya–, çok da gururluydum, kimseden bir şey

istemeye alışık değildim, çünkü çocukluğumdan beri beni bir kraliçe gibi şımartmışlardı, ama bu kez kararlılığım çok güçlü olsa gerekti. Kapının önünden bir yere kımlıdamadım. Birkaç saat sonra fotoğrafçı dışarı çıkınca bana öfke dolu bir bakış fırlattıktan sonra sokaktan aşağı doğru yürümeye başladı. Öğle yemeğinden döndüğünde, fotoğraf makinemi göğsüme bastırmış olarak beni hâlâ orada dikilir buldu. “Pekâlâ,” diye mırıldandı yenilgiyi kabullenerek, “ama bakın sizi uyarıyorum, küçükhanım, size özel bir ilgi gösterecek değilim. Buraya susup söz dinlemek ve çabucak öğrenmek üzere geliniz, anlaşıldı mı?” Başımı salladım, çünkü sesim çıkmıyordu. Her konuda pazarlık etmeye alışık olan büyükannem de, normal insanların okullarında Latince ve din bilgisi de dahil olmak tüm derslere ayırdıkları aynı saatleri bu işe vermem koşuluyla benim bu fotoğrafçılık tutkumu kabullendi, çünkü ona göre bende eksik olan şey akıl değil azimdi.

“Neden beni bir halk okuluna göndermiyorsunuz,” diye yalvardım ona, kız çocuklar için laik eğitimle ilgili ortalıkta dolaşan ve halalarım üzerinde dehşet yaratan söylentilerden heveslenerek.

“Oraları başka sınıftan insanlar için, buna asla izin veremem,” diye diretti büyükannem.

Böylece eve yeniden özel öğretmenler gelip gitmeye başlamıştı; bunların çoğu, büyükannemin onların cemaatlerine verdiği yüksek miktarlardaki bağışlar karşılığında beni eğitmeye gönüllü olan rahiplerdi. Şansım varmış, çoğunlukla hoşgörülü davranıyorlardı bana, çünkü beynimin bir erkeğinki gibi öğrenmesini beklemiyorlardı. Oysa Don Juan Ribero benden çok daha fazlasını bekliyordu, çünkü bir kadının entelektüel ya da sanatsal alanda çevresinde saygı uyandırabilmesi için bir erkekten bin kat daha fazla çaba göstermesi gerektiğini ileri sürüyordu. Fotoğraf hakkında ne biliyorsam o öğretmiştir bana, mercek seçiminden tutun da zahmetli baskı işlemlerine kadar; ondan başka yol göstericim hiç olmadı. İki yıl sonra stüdyosunu

bıraktığımda yakın dost olmuştuk. Bugün artık yetmiş dört yaşında ve yıllardır çalışmıyor, çünkü gözleri görmüyor, ama hâlâ bocaladığım yerlerde bana rehberlik ederek yardımcı olur. Hayattaki sloganı ciddiyettir. Hayat ona coşku verir, körlüğü de dünyaya bakmayı sürdürmesine bir engel oluşturmaz. Kendine özgü bir görme biçimi geliştirmiştir. Nasıl ki öteki körlerin kendilerine kitap okuyan kimseleri varsa, onun da çevreyi gözlemleyip ona anlatan kimseleri var. Öğrencileri, dostları ve çocukları her gün onun ziyaretine giderek gördükleri şeyleri sırayla ona anlatırlar: bir manzarayı, bir sahneyi, bir yüzü, bir ışık oyununu. Don Juan Ribero'nun bunaltıcı sorgulamalarına dayanabilmek için çok

büyük bir dikkatle gözlemlemeyi öğrenmeleri gerekir; böylece onların da hayatları değişir, dünyada artık o her zamanki hercailikle dolaşamazlar, çünkü her şeyi hocanın gözleriyle görmek zorundadırlar. Ben de sık sık onun ziyaretine giderim. Monjitas Sokağı'ndaki apartıman dairesinin bitmeyen karanlığında, kucağında kedisiyle pencerenin önünde bir koltuğa oturmuş olarak, o her zamanki konuksever ve bilge haliyle karşılar beni. Fotoğrafçılık alanındaki teknik ilerlemelerle ilgili son haberleri veririm ona, New York'a ve Paris'e ısmarladığım kitaplardaki her bir görüntünün ayrıntılarını anlatırım, kuşku larımı danışırım. Bu meslekte olan biten her şeyden haberdirdir, farklı eğilimler ve kuramlar ona heyecan verir, Avrupa'daki ve Birleşik Devletler'deki öne çıkmış ustaların adlarını ezbere bilir. Yapmacıklı pozlara, stüdyoda düzenlenmiş sahnelere, birkaç yıldan beri pek moda olan ve üst üste konulmuş birkaç negatifle yapılan bulanık görüntülere hep şiddetle karşı çıkar. Fotoğrafın kişisel bir tanık olduğuna inanır: Fotoğraf dünyayı görme tarzıdır ve bunun da, teknolojinin gerçeği bozmak değil onu biçimlendirmek üzere kullanıldığı dürüst bir tarz olması gerekir. Koskocaman cam kaplar içinde kız çocuklarının fotoğraflarını çekme merakına kapıldığım bir aşamadan geçtiğimde, bunun nedenini bana öyle bir küçümsemeyle sormuştu ki, o yolda gitmekten vazgeçmiştim, ama yoksul bir sirkte artistlik yapan kırılgan bir ailenin çırılçıplak olarak resimlerini nasıl çektiğimi anlattığımda hemen ilgilendi. O ailenin kendilerine hem taşıt hem de konut görevi yapan külüstür bir sirk arabasının önünde birçok fotoğrafını çekmiştim ve o sırada arabanın içinden dört-beş yaşlarında çırılçıplak bir kız çocuğu çıkmıştı. Bunun üzerine onların da giysilerini çıkarmalarını istemek geldi aklıma. Bunu hiçbir kötülük düşünmeden yaparak, giyinikken göstermiş oldukları aynı yoğun dikkatle poz verdiler. Çektiğim en iyi fotoğraflardan biridir bu, ödül kazanan pek az fotoğrafımdan biridir. Çok geçmeden insanların bana

cisimlerden ya da manzaralardan daha çekici geldikleri anlaşılmıştı. Bir portre çekerken modelle aramda bir ilişki kuruluyor; çok kısa da olsa bir bağlantı oluşuyor. Resim basıldığında yalnızca görüntüyü değil, aynı zamanda ikimiz arasında etkili olan duyguları da yansıtıyor. Don Juan Ribera'ninkilerden çok farklı olan portrelerim onun çok hoşuna gidiyordu. "Siz modellerinizin duygularına katılıyorsunuz, Aurora, onlara hükmetmeye değil, onları anlamaya çalışıyorsunuz, bu yüzden başarıyorsunuz onların ruhlarını yansıtmayı," diyordu bana. Stüdyonun güvenilir duvarları arasından çıkıp makinemle birlikte sokaklarda dolaşmaya, çevreme gözlerimi dört açarak bakmaya, çekingенliğini bastırarak korkumu yenip insanlara yaklaşmaya özendiriyordu beni. Gencecik bir kız olmama rağmen insanların beni genellikle iyi karşıladıklarını ve büyük bir ciddiyetle poz verdiklerini fark etmiştim: Fotoğraf makinesi saygı ve güven uyandırıyor; insanlar açılıyorlar, kendilerini ellerime teslim ediyorlardı. Yaşımın küçüklüğü nedeniyle hareketlerim sınırlıydı, uzun yıllar sonrasına kadar ülke içinde tek başıma yolculuk yapamayacak, madenlere, grevlere, hastanelere, yoksulların gecekondularına, döküntü okullara, düşkünler için on paralık yurtlara, emeklilerin tembel tembel oturdukları toz toprak içindeki meydanlara, tarlalara ve balıkçı köylerine sokulamayacaktım. "Işık fotoğrafın dilidir, dünyanın ruhudur. Gölgesiz ışık olmaz, tıpkı acısız mutluluk olamayacağı gibi," demişti Don Juan Ribero bundan on yedi yıl önce, Armas Meydanı'ndaki stüdyosunda bana verdiği o ilk derste. Bunu hiç unutmamışımdır. Ama neyse, ilerilere atlamayayım. Bu öyküyü gerektiği biçimde adım adım, kelime kelime anlatmaya niyetlendim bir kez.

Ben fotoğrafçılığa heveslenmiş ve hiç alışmadığım boyutlara ulaşmakta olan bedenimdeki değişikliklerden şaşkına dönmüş bir halde ortalıkta

dolaşırken, Büyükannem Paulina da boş oturmuyor, o tüccar kafasının içinde yeni yeni işler tasarlayıp duruyordu. Bu da oğlu Matias'ı kaybetmenin acısını yenmesine yardım ediyor, başkalarının bir ayaklarının çukurda olduğu bir yaşta ona can katıyordu. Gençleşmiş, gözlerine canlılık gelmiş, adımları hafifleşmişti; çok geçmeden yas kılığını üzerinden atarak kocasını çok gizli bir görevle Avrupa'ya yolladı. Sadık Frederick Williams yedi ay yurtdışında kalmış, bildiğimiz tek kusuru olan tütün merakı yüzünden en iyi cins tütünden kendine bol miktarda almasının dışında, elleri kolları büyükannem ve benim için hediyelerle dolu olarak dönmüştü. Eşyasının arasında yaklaşık on beş santim uzunluğunda binlerce kuru dalı da kaçak olarak getirmiş, görünürde hiçbir işe yaramayan bu sopaların, büyükannemin doğru dürüst bir şarap üretebilmek amacıyla Şili toprağına dikmeye niyetlendiğı Bordo asma kütükleri olduğu anlaşılmıştı. "Fransız şaraplarıyla rekabet edeceğiz," diye anlatmıştı kocasına o yolculuktan önce. Frederick Williams'ın Fransızların bizden yüzyıllarca önde gittiğini, orada koşulların son derece uygun olduğunu, oysa Şili'nin hava ve siyaset konusunda sürekli felaketler yaşayan bir ülke olduğunu ve bu çapta bir tasarının yıllar sürecektir bir çalışmayı gerektireceğini ileri sürerek tartışması boşuna olmuştu.

"Ne siz ne de ben bu deneyin sonuçlarını bekleyecek yaştaız," demişti içini çekerek.

"Bu ölçütle bir yere varamayız, Frederick. Bir katedrali inşa etmek için kaç kuşak sanatçıya gerek olduğunu biliyor musunuz siz?"

"Ama Paulina, katedraller bizi ilgilendirmez. Biz her an ölüp gidebiliriz."

"Her mucit kendi ölümlülüğünü düşünecek olsaydı, içinde yaşadığımız yüzyıl bilim ve teknoloji çağı olmazdı, sizce de öyle değil mi? Ben bir hanedan oluşturmayı ve Del Valle adının, yalnızca şarabımı satın almış ayyaşlar tarafından anımsansa bile, dünyada kalıcı olmasını istiyorum," diye karşılık

vermişti büyükannem de.

Böylece İngiliz koca Fransa'da yapacağı bu safariye razı olarak yola çıkmış, o arada Paulina del Valle de için Şili'deki bölümünü kotarmaya koyulmuştu. Şili'de ilk asma kütükleri, sonuçta oldukça iyi çıkan bir şarap üretimi için ta sömürgecilik zamanında misyonerler tarafından dikilmişti; aslında bu şarap o kadar iyiydi ki, İspanyollar anavatandakilerle rekabet etmesin diye onu yasaklamışlardı. Bağımsızlıktan sonra şarap sanayii gelişmişti. Kaliteli şarap üretme düşüncesine sahip tek kişi Paulina değildi, ama başkaları bir günlük yoldan uzağa gitmek zorunda kalmamak için Santiago civarında topraklar satın alırlarken, büyükannem yalnızca daha ucuz olduğu için değil, aynı zamanda daha da uygun olduğu için çok daha uzaklarda arazi aramaya koyulmuştu. Aklındakileri kimseye açıklamadan, Del Valle ailesine ait olan arazilerden başlayarak toprağın özünü analiz ettirip, suyun özelliklerini ve rüzgârların sürekliliğini inceletmişti. Yağmurdan başka sulama olanağı olmadığından kimsenin değer vermediği, terk edilmiş uçsuz bucaksız topraklara üç kuruş para ödedi. En lezzetli üzüm, yani dokusu ve kokusu en iyi olan şarapları üreten üzüm, en tatlı ve en verici olanı, bollukta değil, taşlı arazide yetişenidir; bitki, kökleriyle en derinlere ulaşabilmek ve her bir su damlasından yararlanabilmek için, fedakâr bir ana inatçılığıyla tüm engelleri yener ve böylelikle tüm lezzetler üzüm tanesinin içinde toplanır, diye anlatmıştı bana büyükannem.

"Asma kütükleri de insanlar gibidir, Aurora, koşullar ne kadar zor olursa, verim o kadar iyi olur. Benim bu gerçeği bu kadar geç keşfetmem ne kadar yazık, çünkü bunu daha önce bilseydim, çocuklarıma da sana da daha sert davranırdım."

"Bana çok emek verdiniz, büyükanne."

"Sana karşı çok yumuşak davrandım. Seni rahibelere göndermem gerekirdi."

"İş işlemeyi ve dua etmeyi öğreneyim diye mi? Bayan Matilde..."

“O kadının adını bu evde ağzına almanı yasak ediyorum!”

“Tamam büyükanne, ama hiç değilse fotoğrafçılığı öğreniyorum. Bununla hayatımı kazanabilirim.”

“Böyle bir aptallık nereden aklına geliyor,” diye bağırdı Paulina del Valle. Benim torunum asla hayatını kazanmak zorunda kalmayacak. Ribero’nun sana gösterdiği yalnızca bir eğlence, bir Del Valle için gelecek olamaz. Senin kısmetin sokak fotoğrafçısı olmak değil, kendi sınıfından biriyle evlenip dünyaya sağlıklı çocuklar getirmek.

“Ama siz bundan daha fazlasını yaptınız, büyükanne.”

“Ben Feliciano’yla evlendim, üç çocuk ve bir torun sahibi oldum. Yaptıklarımın geri kalanını laf olsun diye fazladan yaptım.”

“Doğrusunu isterseniz hiç de öyle gibi görünmüyor.”

Frederick Williams’ın Fransa’dayken tuttuğu bir uzman, teknik açıdan yardımcı olmak üzere kısa bir süre sonra Şili’ye gelmişti. Son derece kuruntulu, ufacık tefecik bir adam olan bu uzman, büyükanneemin arazisini, ağzını burnunu bir mendille bağlayarak bisiklet üzerinde dolaşıyordu, çünkü gübre kokusunun ve Şili’deki toz toprağın akciğer kanseri yaptığına inanıyordu, ama bağıcılık konusundaki derin bilgisine doğrusu diyecek yoktu. Köylüler, özenle giyinmiş bu beyefendinin bisikletini taşlar arasından sürerek iz peşindeki bir av köpeği gibi toprağı koklamak üzere arada bir durmasını şaşkınlıkla izliyorlardı. Molière’in dilinde yaptığı uzun eleştirilerinin tek kelimesini anlamadıklarından, büyükanne bizzat kendisi, ayaklarında eski pabuçlar, kafasında şapkayla, Fransız’ın dediklerini çevirmek için haftalar boyu onu bisikletinin peşinden izlemek zorunda kaldı. Paulina’nın dikkatini çeken ilk şey, asmaların hepsinin aynı olmadığı, birbirine karışmış en az üç farklı cinsin bulunduğuydu. Fransız uzman, bunların bazılarının ötekilerden daha erken olgunlaştığını, bu yüzden de hava koşulları en nazlı

olanları mahvedecek olursa geri kalanların her zaman ürün vereceğini anlattı. Ayrıca, sorun yalnızca en iyi üzümü yetiştirmek değil, aynı zamanda kaliteli bir şarap üretmek ve bunu Fransız, İtalyan ve İspanyol şaraplarıyla rekabet edeceği yurtdışında pazarlayabilmek olduğuna göre bu işin yıllar alacağını da doğruladı. Paulina, uzmanın kendisine gösterebileceği her şeyi öğrenmiş, kendinden emin olduğunda onu gerisingeriye ülkesine göndermişti. Büyükannem artık o zamanlar tükenmiş, bu işin kendisinden çok daha genç ve zayıf birine ihtiyaç gösterdiğini anlamıştı; en sevdiği ve güvenebileceği yeğeni Severo del Valle gibi biri örneğin. “Dünyaya çocuk getirmeyi sürdüreceksen onlara bakmak için çok paraya ihtiyacın olacak. Ötekilerin iki katını çalmadığın sürece avukat olarak bunu beceremezsin, ama şarap seni zengin eder,” diye onun nabzını yokladı. Tam da o yıl Severo’yla Nivea’ nın, herkesin dediği gibi bir melekleri dünyaya gelmişti, adını Rosa koydukları minicik bir peri kızını andıran dünya güzeli bir kızdı bu. Nivea, daha önceki çocuklarının hepsinin, sonunda bu kusursuz yarattığı dünyaya getirmek için birer antrenmandan başka bir şey olmadıklarını söylüyordu. Belki de bu kez Tanrı doyuma ulaşır ve onlara daha fazla çocuk vermezdi, çünkü artık sürüyle çocukları vardı. Bu Fransız bağıcılığı işi Severo’ya tam bir saçmalık gibi görünmüştü, ama halasının ticaret konusundaki koku alma duyusuna saygı göstermeyi çoktan öğrenmişti ve bir kez denemeye değeceğini düşünüyordu; o asma kütüklerinin birkaç aya kalmadan tüm yaşamını değiştireceğinden haberi yoktu. Büyükannem, Severo del Valle’nin bu asma işine kendisi kadar meraklı olduğu kanısına varınca, onu kendine ortak edip arazinin sorumluluğunu ona bırakarak, yanına Williams’ı ve beni alıp Avrupa’ya gitmeye karar verdi, çünkü ben artık on altı yaşındaydım ve dediğine göre kozmopolit bir cila ve evlenmek için çeyiz edinme yaşına artık gelmiştim.

“Ben evlenmeyi düşünmüyorum, büyükanne.”

“Henüz değil, ama yirmi yaşına gelmeden bunu yapmak zorundasın, yoksa evde kalırsın,” diye hükmünü verdi kesin bir tavırla.

Oysa yolculuğun asıl nedenini kimseye söylememişti. Hastaydı ve İngiltere’de ameliyat olabileceğini sanıyordu. Anestezinin ve aseptisinin bulunmasından beri cerrahi orada çok gelişmişti. Büyükanнем son aylarda iştahını yitirmişti, ağır bir yemekten sonra ömründe ilk kez midesi bulanıyor, karnı ağrıyordu. Artık et yemiyor, yumuşak şeyleri, şekerli lapaları, çorbaları ve midesine taş gibi ağır gelse de vazgeçemediği pastaları yeğliyordu. On yıldan fazla bir süre önce ölmüş olan Ebanizer Hobbs adında bir doktorun kurduğu ve Avrupa’nın en iyi doktorlarının çalıştığı ünlü bir klinikten söz edildiğini duymuştu, bu yüzden de kış sona erip de And Dağları’nı aşan yollar bir kez daha geçilebilir hale gelir gelmez, Londra’ya gidecek bir transatlantiğe binmek üzere Buenos Aires’e doğru yola çıktık. Yanımıza her zamanki gibi bir hizmetkârlar ordusu, bir ton ağırlığında eşyalar ve bu kuş uçmaz kervan geçmez yerlerde cirit atan haydutlardan bizi koruyacak bir sürü silahlı koruma almıştık, ama ayakları güçsüzleştiğinden bu kez köpeğim Karamela bize eşlik edemedi. İki yanında bizi yutmaya hazır uçurumların açıldığı dağ geçitlerinden arabayla, at sırtında, en sonunda da katırlarla geçişimiz unutulmaz bir deneyimdi. Geçtiğimiz patika, Amerika’nın belkemiğini oluşturan o başdöndürücü dağlar arasında sonsuza dek kıvrıla kıvrıla giden incecik bir yılan gibiydi. Kayalar arasında iklimin acımasızlığıyla kavrulmuş, ip gibi sulardan beslenen birkaç ağaçlık göze çarpıyordu. Her yanda sular akıyordu: çavlanlar, dereler, erimiş kar suları; tek duyulan ses su sesi ve hayvanların Andlar’ın kaskatı kabağına çarpan nal sesleriydi. Durduğumuzda derin bir sessizlik ağır bir örtü gibi bizi sarmalıyordu; bu yüksekliklerin salt ıssızlığını bozan yabancılardık bizler. Yukarı doğru çıkmaya başlar başlamaz kendini gösteren bitkinlik ve baş dönmesiyle savaşılan

büyükannem, demir gibi iradesiyle ve ona yardım etmek için elinden geleni yapan Frederick Williams'ın desteğiyle ayakta duruyordu. Üzerinde kalın bir seyahat paltosu, ellerinde deri eldivenler, başında önu kalın bir tülle örtülü bir gezgin şapkası vardı, çünkü en zayıf bir güneş ışığı bile o güne kadar tenine değmemişti ve bu sayede mezarına hiç kırışksız girmeyi umuyordu. Ben şaşkın bir haldeydim. Bu yolculuğu daha önce de Şili'ye giderken yapmıştık, ama o zamanlar ben o muhteşem doğanın değerini anlayamayacak kadar küçüktüm. Hayvanlar dimdik inen kayalıkların, rüzgârların yaladığı ve zamanın aşındırdığı çıplak kayalardan oluşan yüksek duvarların arasından ilerliyorlardı. Hava incecik bir tül gibi hafifti; gökyüzü, oraların mutlak hâkimi olan bir kordonun ara sıra o muhteşem kanatlarıyla içinden süzüldüğü lacivert bir denizdi. Güneş alçalar alçalmaz manzara tümünden değişmişti; bu engebeli ve görkemli doğanın o mavi dinginliği kaybolarak yerini çevremizde korkutucu bir biçimde kımlıdayan, etrafımızı kuşatıp bizi sarmalayan geometrik gölgelerden bir âleme bırakmıştı. Atılacak tek bir yanlış adımla katırlar üstlerinde bizimle birlikte en derin uçurumların dibini boylayabilirdi, ama rehberimiz mesafeyi iyi hesaplamış, karanlık, bir yolcu sığınacağı olan derme çatma bir kulübede yakalamıştı bizi. Hayvanların yükünü indirdiler ve zift sürülmüş meşalelerin ışığında, koyun derisinden eyerlerle battaniyelerin üzerine yerleştik, gerçi ışığa hemen hemen hiç gerek yoktu, çünkü uçsuz bucaksız gökkubbede akkor halinde bir mehtap o yüksek kayaların tepesinde bir meşale gibi yanıyordu. Yanımızda odun vardı, bununla ısınmak ve *mate*'mizin suyunu ısıtmak için ateş yaktılar; herkesin aynı kaptan bir çubukla içtiği bu yeşil renkli buruk çay çok geçmeden elden ele dolaşıyordu; *mate* içmek zavallı büyükannemin keyfini ve rengini yerine getirmiş, sepetlerini getirterek pazardaki satıcı kadınlar gibi önlerine çöküp, açlığımızı bastırmak için yiyecekleri dağıtmaya koyulmuştu. İçki ve şampanya

şişeleri, hoş kokulu köy peynirleri, evde hazırlanmış nefis domuz jambonları, beyaz ketenden peçeteler içine sarılmış ekmeklerle börekler peş peşe ortaya çıkmaya başlamıştı, ama onun çok az yediğini ve içkiye elini sürmediğini fark etmiştim. O arada bıçaklarını kullanma konusunda usta olan erkekler, katırların peşinde getirmiş olduğumuz birkaç keçiyi keserek derilerini yüzmüş, iki sırık arasına gererek ateşte kızarmaya bırakmışlardı. Gecenin nasıl geçtiğini bilemedim, ölü gibi uyumuş, gün ışıyana kadar da uyanmamıştım; uyandığımda kahve yapmak ve keçilerden artanları mideye indirmek için ateşi canlandırma uğraşı başlamıştı. Yola çıkmadan önce odunumuzu, bir çuval kuru fasulyemizi ve birkaç şişe içkiyi bir sonraki yolcular için orada bıraktık.

1. (İsp.) Sınır. (Ç.N.)

Üçüncü bölüm

1896-1910

Hobbs Kliniği, ünlü cerrah Ebanizer Hobbs tarafından kendi evinde kurulmuştu; Kensington Mahallesi'nin tam ortasında sağlam görünümlü ve şık bir yapı olan bu malikâneyi, duvarlarını yıkıp pencerelerini örerek ve her yanını fayanslarla kaplayarak sonunda bir ucubeye çevirmişlerdi. Kliniğin bu kibar sokaktaki varlığı konu komşuyu o kadar rahatsız ediyordu ki, Hobb'un vârisleri kliniği büyütmek üzere bitişik evleri satın almakta hiç de zorluk çekmemişlerdi, ama yapının Edward stili cephesini koruduklarından, dışarıdan bakıldığında hepsi birbirinin eşi olan sıra sıra evlerden hiçbir farkı yoktu. İçerisi ise odalardan, merdivenlerden, koridorlardan, hiçbir yere açılmayan iç pencerelerden oluşan bir labirent gibiydi. Kentteki eski hastanelerde olduğu gibi bir boğa güreşi arenası görünümünde, – zemini talaşla ya da kumla kaplı yuvarlak bir salon, çevresinde de seyirciler için galeriler bulunan– tipik bir ameliyat amfisi yoktu, buna karşılık duvarları, tavanı ve yeri günde bir kez çamaşır suyu ve sabunla fırçalanan karolarla ve madenî levhalarla kaplı küçük küçük ameliyat odaları vardı, çünkü müteveffa Doktor Hobbs, Koch'un enfeksiyon bulaşması kuramını ilk kabul edenlerden ve Lister'ın asepsi yöntemlerini ilk benimseyenlerdendi, oysa tıp dünyasının büyük bir bölümü burnu büyüklükten ya da tembellikten bunları hâlâ yadsırmaktaydı. Eski alışkanlıkları değiştirmek zahmetli bir işti, hijyen kuralları sıkıcıydı, karmaşıktı ve ameliyatın hızını etkiliyordu, oysa çabukluk, şok riskini ve kan kaybını azalttığından iyi bir cerrahın en belirgin özelliği idi. Enfeksiyonların hastanın bedeninde bir anda

oluştuğuna inanan çağdaşlarının birçoğunun tersine Ebanizer Hobbs, mikropların dışarıda, ellerde, yerde, aletlerde ve havada olduklarını anlamıştı, bu yüzden de yaralardan ameliyathanenin havasına kadar her yeri fenol yağmuruna tutuyordu. Zavallı adam o kadar çok fenol solumuştu ki, sonunda derisinde yaralar açılmış ve bir böbrek yangısıyla vaktinden önce ölüp gitmişti, bu da hasımlarının kendi modası geçmiş düşüncelerine dört elle sarılmalarına bahane olmuştu. Ancak Hobbs'un öğrencileri havayı analiz ederek, mikropların sinsice saldırıya geçmeye hazırlanan gözle görülmez av kuşları gibi havada uçmadıklarını, kirli yüzeylerde toplandıklarını keşfetmişlerdi; enfeksiyon da oralara doğrudan dokunmakla oluşuyordu, bu yüzden de önemli olan tüm aletleri adamakıllı temizlemek ve sterilize edilmiş sargılar kullanmaktı, ayrıca cerrahlar yalnızca titizlikle yıkanmakla kalmamalı, aynı zamanda mümkünse lastik eldivenler kullanmalıydılar. Anatomi uzmanlarının kadavra kesmekte ya da bazı işçilerin kimyasal maddeleri ellerken kullandıkları kaba saba eldivenler değil, Birleşik Devletler'de imal edilen, insan derisi gibi ince ve yumuşak bir üründü söz konusu olan. Bunun romantik bir de öyküsü vardı: Bir hemşireye âşık olan bir doktor, dezenfektanların yol açtığı egzamalardan onu korumak istemiş ve onun kullanması için ilk lastik eldivenleri yaptırmıştı, cerrahlar da sonradan bu eldivenleri ameliyat sırasında kullanmak üzere benimsemişlerdi. Paulina del Valle bütün bunları, akrabası Don José Francisco Vergara'nın kendisine ödünç verdiği bilimsel dergilerde dikkatle okumuştı; Vergara o zamanlar kalbinden rahatsızdı ve Viña del Mar'daki sarayına çekilmişti, ama hâlâ her zamanki gibi çalışkandı. Büyükanem yalnızca kendisini ameliyat edecek olan hekim konusunda iyi bir seçim yapmakla kalmamış, aynı zamanda onunla Şili' den daha aylar öncesinden temasa geçmiş ve o ünlü lastik eldivenlerden birkaç çift birden Baltimore'dan getirterek, sımsıkı paket edilmiş olarak iç

amaşırlarının bulunduğu sandığa ęüzcelce yerleştirmişti.

Paulina del Valle, şarabın fermante olacağı fılarda kullanılan tahtalar hakkında bilgi toplamak ve peynir üretimini araştırmak üzere Frederick Williams'ı da Fransa'ya yollamıştı, çünkü şili ineklerinin kendileri kadar ahmak olan Fransız hemcinslerinin ürettikleriyle aynı lezzette peynirler üretememeleri için hiçbir neden yoktu. And Sıradաęları'ndan geçişimiz sırasında ve daha sonra transatlantikteyken büyükannemi yakından gözlemlemiş, onda önemli bir şeyin yolunda gitmemeye başladığını fark etmiştim; irade, akıl ya da hırs değil, daha çok yırtıcılıktı söz konusu olan. Öylesine uysal, yumuşak ve dalgındı ki, geminin güvertesinde baştan aşağı muslinler giyip inciler takıp takıştırmış, ama takma dişlerini kamarasında unutmuş olarak dolaşıyordu. Gecelerini kötü geçirdiği besbelliydi, gözlerinin etrafında mor halkalar vardı ve hep uykuluydu. Öyle zayıflamıştı ki korsesini çıkardığında etleri sarkıyordu. Denizcilerle cilveleşmeyeyim diye beni hep yanında istiyordu, acımasız bir şakaydı bu, çünkü o yaştayken o kadar çekingendim ki, masum bir erkek bakışının benden yana şöyle bir çevrilmesi, benim haşlanmış bir ıştakoz gibi kıpkırmızı kesilmeme yetiyordu. Paulina del Valle'nin asıl nedeni kendini kırılған hissetmesi ve ölümü oyalamak için beni yanında istemesiydi. Rahatsızlıklarından hiçbir söz amıyor, tam tersine Londra'da birkaç gün geçirdikten sonra o fıçı ve peynir işi için Fransa'ya geçmekten söz ediyordu, ama ben, İngiltere'ye varır varmaz ortaya çıkacağı gibi, daha başından onun başka planları olduğunu tahmin etmiştim; gerçekten de bizler Frederick Williams'la daha sonra buluşmak üzere alışveriş yaparken onu tek başına yola çıkmaya ikna etmek üzere diplomata bir çaba içine girmişti. Williams karısının hasta olduğundan kuşkulanmadan mı gitti, yoksa gerçeği tahmin edip onun utanma duygusuna anlayış göstererek onu rahat mı bıraktı, bilemiyorum; bizi Savoy Otel'i'ne yerleştirip hiçbir eksiğimiz

olmadığından emin olduktan sonra, Manş'ı geçecek bir gemiye pek de hevesli olmayarak bindi.

Büyükanmem düşkünlüğünün tanıkları olsun istemiyor, Williams'ın önünde özellikle çekingen davranıyordu. Williams onun vekilharcıyken var olmayan, evlendiklerinde edindiği fattanlığın bir parçasıydı bu davranış. O zamanlar kişiliğinin en kötü yanlarını ona göstermekte ve onun önüne her nasılsa öyle çıkmakta bir sakınca görmezken, sonraları en iyi sorguçlarını takınıp onu etkilemeye çabalar olmuştu. Hayatının sonbaharındaki bu ilişki onun için son derece önemliydi ve sağlıksızlığı yüzünden kibrinin o sağlam yapısı bozulsun istemiyordu, işte bu yüzden istemişti kocasından uzaklaşmayı, ben diretmesem beni de safdışı bırakacaktı; doktor ziyaretlerinde ona eşlik etmeme izin vermesi bana neredeyse bir savaşa mal oldu, ama benim inatçılığım, onun da zayıflığı karşısında sonunda razı oldu. Sancısı vardı ve artık hemen hemen hiçbir şey yutamıyordu, ama cehennemin sakıncaları ve cennetin sıkıcılığı üzerine şakalar yapıyor olsa da, korkmuş gibi görünmüyordu. Hobbs Kliniği, kitap raflarıyla ve bu duvarlar arasında mesleklerinin gereklerini yerine getirmiş olan cerrahların yağlıboya portreleriyle çevrili giriş salonuyla, daha kapının eşiğinden adım atarken insanın içine güven veriyordu. Üstü başı tertemiz bir başhemşire bizi karşılayarak doktorun odasına götürdü. Koca koca odunların çıtırdayarak yandığı bir şöminesi ve kahverengi deriden İngiliz stili koltuklarıyla insanı rahat ettiren bir odaydı burası. Doktor Gerald Suffolk'un görünümü de ünü kadar etkileyiciydi. İriyarı bedeni ve kıpkırmızı suratıyla Alman'a benziyordu; yanağındaki kalın bir yara izi onu çirkinleştirmiyor, unutulmaz kılıyordu. Büyükanmemle yazıştıkları mektuplar, onu muayene eden Şilili uzmanların raporları ve büyükanmemin bir ulakla aynı sabah eline ulaştırdığı lastik eldiven paketi masasının üzerinde duruyordu. Daha sonra bunun gereksiz bir tedbir olduğunu anlayacaktık, çünkü bu eldivenler Hobbs Kliniği'nde üç yıldan beri

kullanılıyordu. Suffolk, bizi sanki bir nezaket ziyaretindeymişiz gibi karşılayarak, kakule tohumlarıyla aroma katılmış bir Türk kahvesi ikram etti. Sonra büyükannemi bitişik odaya götürdü ve onu muayene ettikten sonra bürosuna geri dönerek o gelene kadar kocaman bir kitabın yapraklarını çevirmeye koyuldu. Az sonra hastası geldiğinde cerrah, Şilili doktorların daha önceki tanısını doğruladı: Büyükannemde bir bağırsak tümörü vardı. Hem hastanın yaşı dolayısıyla hem de henüz deneme aşamasında olduğundan ameliyatın riskli olduğunu, ama kendisinin bu gibi vakalar için kusursuz bir teknik geliştirdiğini, bunu ondan öğrenmek için dünyanın her yerinden doktorlar geldiğini anlattı. Öyle bir üstünlük havası içinde konuşuyordu ki, kibirliliğin cahillerin ayrıcalığı olduğunu söyleyen hocam Don Juan Ribero'nun sözleri geldi aklıma; bilge kişi alçakgönüllüdür, çünkü ne kadar az şey bildiğini bilir, derdi hep. Büyükannem kendisine ne yapmayı tasarladığını ayrıntılı bir biçimde anlatmasını istedi ondan; ödlek tavuklar gibi kendilerini uysallıkla onun uzmanlığından kuşku edilemez ellerine teslim eden hastalara alışık olan doktor, onun bu isteğine şaşırıyordu; ama hemen arkasından bu fırsattan yararlanarak, talihsiz hastasının esenliği için kaygılanmaktan çok, kendi neşterinin virtüözlüğüyle bizi etkileme merakıyla bize konferans vermeye koyuldu. Bağırsaklarla iç organların tuhaf bir krokiyi andıran bir resmini çizdikten sonra tümörün nerede olduğunu, onu nasıl çıkarmayı düşündüğünü, hatta ne tür bir dikiş kullanacağını anlattı; Paulina del Valle tüm bu bilgileri istifini hiç bozmadan dinlemişti, ama ben fena olmuş ve bürodan dışarı çıkmak zorunda kalmıştım. Portreler salonunda oturarak dışlerimin arasından dualar okumaya başladım. Aslında ondan çok kendim için korkuyordum, dünyada tek başıma kalma düşüncesi beni yıldırıyordu. Böylece olası öksüzlüğümü düşünüp taşınırken önümden bir adam geçti, beni çok solgun görmüş olmalı ki gelip önümden durdu. "Bir şey mi oldu, kızım?" diye sordu Şili

şivesiyle konuştuğu bir İspanyolcayla. Şaşıarak, yüzüne bakmaya cesaret edemeden kafamı olumsuz anlamda salladım, ama onu yan gözle incelemiş olmalıyım, çünkü genç ve yüzünün tıraşlı olduğunu görebilmiştim, çıkık elmacık kemikleri, güçlü bir çenesi, çekik gözleri vardı; onun kadar yırtıcı olmasa da tarih kitabımdaki Cengiz Han'ın resmini anımsatıyordu. Saçları, gözleri, teni, her şeyi bal rengindeydi, ama bizler gibi Şilili olduğunu ve ameliyatta Doktor Suffolk'un asistanlığını yapacağını söylerken ses tonunda hiç de o kadar tatlılık yoktu.

"Bayan Del Valle emin ellerde," dedi en küçük bir alçakgönüllülük göstermeden.

"Ameliyat edilmezse ne olur," diye sordum kekeleyerek, çok sinirli olduğumda hep yaptığım gibi.

"Tümör büyümeyi sürdürür. Ama merak etmeyin küçükhanım, cerrahi artık çok ilerledi, büyükanneniz buraya gelmekle çok iyi etmiş," diye sözünü tamamladı.

Bir Şililinin oralarda ne aradığını, neden öyle Tatar tipli olduğunu merak etmiştim –onu elinde mızrakla tepeden turnağa kürklerle kaplı olarak gözümün önüne getirmek hiç de zor değildi–, ama sıkılarak sustum. Londra, o klinik, doktorlar, büyükannemin dramı benim tek başıma üstesinden gelebileceğimden çok fazla şeylerdi; Paulina del Valle'nin sağlığıyla ilgili utanç duygusuna ve tam da ihtiyacımız olduğu bir sırada Frederick Williams'ı Manş'ın öte yanına gönderme gerekçelerine akıl erdiremiyordum. Cengiz Han anlayışlı bir tavırla elime hafifçe dokunarak çekip gitti.

Tüm kötümser tahminlerime rağmen büyükannem ameliyatı atlatmış, ateşinin sürekli inip çıktığı birinci haftadan sonra durumu durağanlaşarak katı yiyecekler yiyebilir hale gelmişti. Anestezik maddelerin, ilaçların ve dezenfektanların kokusu insanın tenine yapışan vıcık vıcık bir karışım oluşturduğundan günde bir kez yıkanıp üstümü değiştirmek üzere otele gitmem dışında yanından hiç

ayrılmıyordum. Hastanın yanı başındaki bir sandalyenin üzerinde oturduğum yerde sürekli olarak başım düşüp sıçrayarak uyuyordum. Büyükanneimin kesin yasaklamasına rağmen ameliyat olduğu aynı gün Frederick Williams'a bir telgraf yollamıştım, o da otuz saat sonra Londra'ya ulaşmıştı. Uyuşturuculardan sersemlemiş bir halde her soluk alışında inleyen karısının kupkuru kalmış bir ihtiyarcık gibi kafasında üç tel saçı ve dişsiz ağzıyla yattığı yatağın önüne gelince, o dillere destan soğukkanlılığını kaybettiğini gördüm. Karısının yanına diz çökerek alnını onun cansız eline dayayıp adını fısıldadı; başını kaldırdığında yüzü gözyaşlarından sıırılsıklam olmuştu. Gençliğin insanın hayatında bir dönem değil bir ruh hali olduğunu ve herkesin hak ettiği sağlığa sahip olduğunu savunan büyükanne, bu hastane yatağında tümüyle yenik düşmüş görünüyordu. Hayata karşı iştahı tatlılara olan düşkünlüğüyle eşdeğerde olan bu kadın, yüzünü duvara dönmüş, çevresine kayıtsız kalarak kendi kabuğuna çekilmişti. O müthiş irade gücü, canlılığı, merakı, serüven duygusu, hatta hırsı, hepsi bedenini çektiği acı karşısında silinip gitmişti.

O günlerde, hastanın durumunu denetleyen ve tahmin edileceği gibi o ünlü Doktor Suffolk'tan ya da klinikteki kaskatı başhemşirelerden çok daha ulaşılabilir bir kişi olan Cengiz Han'ı sık sık görme fırsatım oldu. Büyükanneimin kaygılarına onu avutucu bomboş sözler yerine akılcı açıklamalarla yanıt veriyordu; ayrıca onun üzüntüsünü hafifletebilen tek kişi de oydu, ötekiler yalnızca yarasının durumuyla ve ateşiyle ilgileniyorlar, ama hastanın yakınmalarına kulak asmıyorlardı. Yoksa bir yeri acımasın mı istiyordu? Çenesini kapatıp hayatının kurtulduğuna şükretse çok daha iyi ederdi. Oysa Şilili genç doktor morfini esirgemiyordu, çünkü Williams'a açıkladığı gibi, katlanılan acının hastanın fiziksel ve moral direncini yok ederek iyileşmeyi geciktirdiğine ya da engellediğine inanıyordu. Adının İvan Radovic olduğunu, doktor bir aileden geldiğini, babasının ellili

yılların sonunda Balkanlar'dan Şili'ye göç ettiğini, ülkenin kuzeyinden Şilili bir öğretmenle evlenip üç çocuk sahibi olduğunu, bunlardan ikisinin tıpta babalarının yolundan gittiğini öğrenmiştik. Dedğine göre babası, üç yıl boyunca cerrah olarak görev yaptığı Pasifik Savaşı sırasında tifüsten ölmüş, annesi aileyi tek başına götürmek zorunda kalmıştı. Klinik personelini canımın çektiği gibi gözlemleyebiliyor, benim gibi kişilere hitap etmeyen yorumlara da kulak kabartabiliyordum, çünkü Doktor Radovic'in dışında hiç kimse benim varlığımdan haberdar gibi görünmüyordu. On altı yaşımı bitirmek üzereydim, saçlarımı hâlâ kurdeleyle bağlıyor, büyükannemin seçtiği giysileri giyiyordum; büyükannem beni olabildiğince uzun bir süre çocuklukta tutabilmek için bana gülünç kız çocuk giysileri yaptırıp duruyordu. İlk kez yaşıma birazcık uygun bir şey giymem, Frederick Williams'ın onun izni olmaksızın beni alıp Whiteney's mağazasına götürdüğü ve tüm mağazayı benim emrime verdiğinde oldu. Otele geri dönüp de saçlarım topuz biçiminde toplanmış ve bir küçükhanım gibi giyinmiş olarak karşısına çıktığımda büyükannem beni tanımadı, ama bu olay haftalar sonra oldu. Paulina del Valle boğa gibi güçlü olsa gerekti; midesini açmışlar, greyfurt büyüklüğünde bir ur çıkarmışlar, ayakkabı diker gibi dikmişler ve o, birkaç aya kalmadan eski haline kavuşmuştu. Bu korkunç serüvenden geriye yalnızca karnını boydan boya geçen bir korsan yarası ile hayata ve elbette ki yemeklere karşı yırtıcı bir iştah kalmıştı. Bastonsuz yeni yeni yürümeye başlar başlamaz Fransa'ya gitmek üzere yola çıktık. Doktor Suffolk'un verdiği perhizi tümünden bir kenara atmıştı, çünkü dediğine göre dünyanın ta öbür ucundan Paris'e yeni doğmuş bebek maması yemeye gelmemişti. Peynir üretimini ve Fransa'nın mutfak geleneğini inceleme bahanesiyle bu ülkenin kendisine sunabileceği ne kadar nefaset varsa hepsinden gına getirecek kadar yedi.

Williams'ın Boulevard Haussman'da kiraladığı küçük köşke yerleşir yerleşmez, sürgünde de aynı

Viking kraliçesi havasını sürdüren o tariflere sığmaz Amanda Lowell'ı aradık. Paris'te kendi çevresindeydi, küçük pencerelerinden mahallenin damlarındaki güvercinlerin ve kentin masmavi gökyüzünün görüldüğü eski püskü ama rahat bir çatı katında oturuyordu. Bohem yaşantısı ve ünlü sanatçılarla olan dostluğuyla ilgili olarak anlattığı öykülerin tümüyle doğru olduğunu anlamıştık; onun sayesinde Cézanne'ın, Sisley'in, Degas'ın, Monet'nin ve daha başka pek çoklarının atölyelerini ziyaret etmiştik. Gözlerimiz izlenimcilğe hiç alışık olmadığından Lowell o tabloları değerlendirebilmeyi bize öğretmek zorunda kalmıştı, ama çok geçmeden onlara tümenden vurulmuştuk. Büyükanmem, Şili'deki evine astığında kakhaha krizlerine neden olan güzel bir koleksiyon edinmişti; kimse Van Gogh'un merkezkaç gücüne tutulmuş göklerinin ya da Lautrec'in yorgun düşmüş kankan dansçılarının değerini bilememiş, Paulina del Valle'nin Paris'te kazıklandığını sanmışlardı. Amanda Lowell benim fotoğraf makinemi yanımdan hiç ayırmadığımı ve kaldığımız köşkte uydurduğum karanlık odaya saatlerce kapandığımı fark edince, beni Paris'in en ünlü fotoğrafçılarıyla tanıştırmayı önerdi. Hocam Juan Ribero gibi o da fotoğrafçılığın resim sanatıyla rekabet edemeyeceğine, ikisinin temelden farklı olduklarına inanıyordu; ressam gerçeği yorumluyor, fotoğraf makinesi ise ona yeni bir biçim veriyordu. Birincisinde her şey kurmacayken, ikincisi gerçekten fotoğrafçının duyarlılığının bir karışımıydı. Ribero benim duygusal ya da göstermecî fotoğraf hileleri yapmama izin vermezdi; nesneleri ya da modelleri sanki tabloymuş gibi görünecek biçimde yerleştirmemi istemezdi; Ribero yapay kompozisyonun düşmanıydı; negatiflele ya da baskılarla oynamama da göz yummaz ve genellikle ışık oyunlarından ya da yayılan ışık odaklarından nefret eder, imgenin dürüst ve sade, ama en ince ayrıntılarına kadar belirgin olmasını isterdi. "Yapmak istediğın şey bir tabloya, o zaman resim yap, Aurora. Ama istediğın şey gerçekse, o zaman makineni

kullanmayı öğren,” derdi bana hep. Amanda Lowell bana hiçbir çocukmuşum gibi davranmadı, ta başından başlayarak beni hep ciddiye aldı. Henüz kimsenin bir sanat olarak görmediği ve pek çoklarına göre içinde yaşadığımız bu uçarı yüzyılın sayısız zırvalarının bir yenisi olan fotoğrafçılık onu da büyülüyordu. “Fotoğrafçılığı öğrenebilmek için benim yaşıma artık geçmiş, ama sen gepgenç gözlere sahipsin, Aurora, sen dünyayı görebilir, başkalarını da senin tarzında görmeye zorlayabilirsin. İyi bir fotoğraf bir öyküyü anlatır, bir yerin, bir olayın, bir ruh halinin sırlarını açıklar, sayfalar dolusu yazıdan çok daha güçlüdür,” diyordu bana. Oysa büyükannem, benim fotoğraf makinesine olan tutkumu bir gençlik kaprisi olarak görüyor, beni evliliğe hazırlayıp çeyizimi düzmekle çok daha fazla ilgileniyordu. Beni küçükhanımlar için bir okula yerleştirmişti; burada merdivenleri zarif bir biçimde çıkıp inmeyi, bir ziyafette peçeteleri katlamayı, yemeklerin veriliş nedenlerine göre farklı mönüler hazırlayıp çiçek düzenlemeleri yapmayı öğreniyordum; bütün bunlar, büyükannemin evlilik hayatında başarıya ulaşmak için yeterli gördüğü becerilerdi. Alışveriş yapmaya bayılıyordum, *boutique*’lerde kumaş seçerek bütün öğleden sonramızı harcıyorduk; oysa ben elimde fotoğraf makinemle Paris’i dolaşsam o öğle sonrasını çok daha iyi geçirebilirdim.

O yılın nasıl geçip gittiğini bilemiyorum. Paulina del Valle görünürde hastalıklarının üstesinden gelip, Frederick Williams da şarap fıçıları için tahta konusunda ve en pis kokulusundan tutun da en çok deliklisine varana kadar her türlü peynir üretiminde uzmanlaştığında, Bağımsızlık Günü olan 18 Eylül’de Şili Elçiliği’ndeki bir baloda Diego Domínguez’le tanıştık. Kuaförün ellerinde saatler geçirmiştim ve adam başımın üzerinde buklelerden ve incilerle süslü ince örgülerden bir kule oluşturmuştu; saçımın at yelesi gibi asi olduğu düşünülürse gerçek bir hünerdi bu. Üzerine, gece boyunca kopup düşerek elçiliğin

zeminine pırıltılı çakıldaşları gibi yayılan boncuklar serpiştirilmiş tuvaletim, beze renkli, köpük gibi bir kreasyondur. "Baban seni şimdi görmeliydi!" diye şaşırmıştı büyükannem, hazırlanmam sona erdiğinde. O ise, tepeden tırnağa en sevdiği renk olan morlara bürünmüş, boynuna sıra sıra pembe inciler dolamış, kuşku uyandıran bir maun tonundaki takma saçları başının üstüne yığmış, kusursuz porselen dişlerini takmış, sırtına da boynundan yere kadar siyah kehribar işlenmiş siyah bir pelerin almıştı. Baloya Frederick Williams'ın kolunda girdi, ben de Fransa'ya nezaket ziyaretinde bulunmakta olan Şili donanmasından bir geminin subaylarından birinin kolundaydım; yüzünü de adını da anımsayamadığım bu gösterişsiz genç, denizde seyrederken nasıl sekstant kullanılacağını bana öğretmeyi kendine iş edinmişti. Diego Domínguez kendini tüm soyadlarıyla tanıstırmak ve benimle dans edemeyeceğini sormak üzere büyükannemin önünde dikilince gerçekten rahat bir soluk almıştım. Bu onun gerçek adı değil, bu sayfalarda onun adını değiştirdim, çünkü o ve ailesiyle ilgili her şey korunmalı. Gerçekten var olduğunun, öyküsünün doğru olduğunun ve onu bağışladığının bilinmesi yeterli. Diego Domínguez'i görünce Paulina del Valle'nin gözleri hevesle ışıldamıştı, çünkü en sonunda potansiyel olarak kabul edilebilir bir talip çıkmıştı karşımıza: Tanınmış bir ailenin oğluydu, herhalde zengindi, yol yordam biliyordu, üstelik yakışıklıydı da. Büyükannem önerisini kabul edince bana elini uzattı ve dans pistine açıldık. İlk valsten sonra Bay Domínguez dans karnemi alıp, sekstant uzmanıyla daha başka adayları bir kalem darbesiyle çizivererek baştan aşağı kendi adıyla doldurdu. Bunun üzerine ona daha bir dikkatle baktım ve gerçekten de çok hoş görüldüğünü kabul etmek zorunda kaldım, her yanından sağlık ve güç fışkırıyordu, çok hoş bir yüzü, mavi gözleri, erkeksi tavırları vardı. Frağının içinde rahatsızmış gibi görünüyor, ama kendinden emin tavırlarla hareket ediyor ve iyi dans ediyordu, yani

her ne olursa olsun, küçükhanımların gittiği o okulda bir yıldan beri aldığım yoğun derslere rağmen kaz gibi dans eden benimle kıyaslandığında iyi dans ediyordu; üstelik sıkılğanlığım beceriksizliğimi büsbütün artırıyordu. O gece tüm kalbimle ve ilk aşkın tüm şaşkınlığıyla âşık olmuştum. Diego Domínguez, beni kendinden emin bir tavırla sıkıca kavrayarak dans pistinde döndürürken, gözlerini benden ayırmadan bakıyor, ama hemen hemen hiç konuşmuyordu, çünkü aramızda bir diyalog kurma girişimleri benim tek heceli yanıtlarıma çarpıp başarısızlığa uğramıştı. Çekingenliğim tam bir cehennem azabıydı, bakışlarına karşılık veremiyor, nereye bakacağımı bilemiyordum; soluğunu yanağımda hissettiğimde bacaklarım titriyordu; koş a koş oradan ayrılıp bir masanın altına girme isteğime karşı umutsuzca savaşım vermek zorunda kalmıştım. Hiç kuşkusuz çok beceriksizce davranmıştım ve o talihsiz genç sırf dans karnemi kendi adıyla doldurmuş olma kabadayılığı yüzünden yanımda mıhlanıp kalmıştı. Bir ara istemiyorsa benimle dans etmek zorunda olmadığını söyledim ona. O gecenin tek kahrkahası olan bir kahrkahayla yanıtladı beni ve kaç yaşında olduğumu sordu. Ben daha önce hiçbir erkeğin kollarında olmamış, bir erkek elinin baskısını belimin çukurunda hissetmemiştim. Ellerimin biri omzunda, öbürü de onun eldivenli elindeydi, ama dans öğretmenimin istediği biçimde bir kuş hafifliğiyle değil, çünkü o kararlı bir tavırla beni sımsıkı kavramıştı. Kısa duraklama anlarının birkaçında bana sunduğu şampanyayı reddetmeye cesaret edemediğimden içiyor, bunun doğal sonucu olarak da dans sırasında ayaklarına daha sık basıyordum. Balonun sonunda Şilili bakan uzaktaki vatanının ve güzel Fransa'nın şerefine kadeh kaldırmak üzere söz aldığı anda, Diego Domínguez arkama geçip, beze renkli giysimin kabarık eteğinin izin verdiği kadar yakınımda durdu ve boynuma doğru eğilerek benim 'nefis bir yaratık' olduğumu ya da ona benzer bir şey fısıldadı.

Baloyu izleyen günlerde Paulina del Valle, Diego Domínguez'e, belli bir uzaklıktaki arabadan kendisinin ve Frederick Amca'nın gözetimi altında beni Champs Elysées'de atla gezintiyeye çıkarma izni vermeden önce, niyetini hiçbir şekilde örtbas etmeye çalışmadan, Diego Domínguez'in ailesi ve geçmişiyle ilgili olarak ne mümkünse öğrenebilmek üzere diplomatik çevredeki dostlarını dolaşmıştı. At gezintisinden sonra şemsiyelerin altında dördümüz dondurma yemiş, ördeklere ekmek kırıntıları atmış ve aynı hafta operaya gitmek üzere anlaşıştık. Böylece gezintiden gezintiyeye, dondurmadan dondurmaya derken ekim ayına geldik. Diego, üst sınıftan hemen hemen her Şilili gencin hayatında bir kez gözü gönlü açılsın diye yaptığı gibi, ailesi tarafından zorunlu bir serüvene gönderilmiş olarak gelmişti Avrupa'ya. Birçok kenti gezip âdet yerini bulsun diye bazı müzeleri ve katedralleri ziyaret ettikten, gece hayatına ve yaramaz çapkınlıklara bulaştıktan sonra, bu tür kötü alışkanlıklarını sonsuza dek iyileştirmiş ve haşarı arkadaşlarının yanında caka satacak kadar malzeme edinmiş olarak artık Şili'ye geri dönmeye, aklını başına alıp çalışmaya ve evlenip bir aile kurmaya hazırdı. Çocukluğumda her zaman âşık olduğum Severo del Valle'yle kıyaslandığında Diego Domínguez çirkindi, Bayan Matilde Pineda'yla karşılaştırdığımda ise aptaldı, ama ben bu tür karşılaştırmaları yapacak durumda değildim: Hayatımın erkeğini bulduğumdan emindim ve onun benimle ilgilenmiş olması mucizesine inanamıyordum. Frederick Williams önümüze çıkan ilk kişiye dört elle sarılmamızın yerinde olmadığını, benim henüz çok genç olduğumu ve sakın kafayla seçebileceğim daha pek çok talibim çıkacağını ileri sürüyordu, ama büyükannem bu gencin, tarımcı olması ve başkentin çok uzağında kırsal alanda yaşaması sakıncasına rağmen, evlilik pazarının bize sunabileceği en iyi talip olduğunda direniyordu.

"Gemiyle ve trenle kolaylıkla yolculuk yapılabilir," dedi.

“Büyükanne, o kadar heveslenmeyin, Bay Dominguez sizin hayal ettiğiniz şeylerin hiçbirini henüz ağzına almış değil,” diye duruma açıklık getirmek istedim, kulaklarıma kadar kızarak.

“Bunu bir an önce yapsa iyi olur, yoksa onu köşeye sıkıştırmam gerekecek.”

“Aman sakın,” diye telaşlandım, dehşete kapılarak.

“Torunumun utanılacak bir duruma düşmesine göz yumamam. Vakit kaybedemeyiz. O gencin ciddi niyetleri yoksa ortalıktan hemen çekilmeli.”

“İyi ama acelemiz ne, büyükanne. Daha yeni tanıştık...”

“Sen benim kaç yaşında olduğumu biliyor musun, Aurora? Yetmiş altı yaşındayım. Pek az kişi bu yaşa gelir. Ölmeden önce senin iyi bir evlilik yaptığını görmeliyim.”

“Siz ölümsüzsünüz, büyükanne.”

“Değilim yavrum, yalnızca öyle görünüyorum.”

Büyükannem tasarladığı gibi Diego Dominguez’i köşeye sıkıştırdı mı, yoksa o mu büyükannemin dolaylı sözlerini algıladı bilemiyorum ama kendi başına bir karara vardı. Hayat hikâyemin o bölümüne bugün belirli bir uzaklıktan ve mizah duygusuyla baktığımda, onun bana asla âşık olmadığını, yalnızca benim körü körüne kapıldığım ilk aşkımla kendini pohpohlanmış hissettiğini ve böyle bir birleşmenin avantajlarını terazinin kefesine koymuş olması gerektiğini anlayabiliyorum. Belki beni arzu etmiştir, çünkü ikimiz de gençtik ve hevesliydik; belki zamanla beni sevebileceğine inandı; belki de sırf tembellikten ve işine geldiği için evlendi benimle. Diego iyi bir kısımetti, ama ben de öyleydim: Babamdan kalan gelirim vardı ve büyükannemden büyük bir servete konmam bekleniyordu. Gerekçeleri ne olursa olsun gerçek şu ki bana evlenme teklif etti ve parmağıma elmaslı bir yüzük taktı. Tehlike belirtilerini suratında iki gözü olan herkes apaçık görebilirdi, beni tek başıma bırakma korkusuyla gözü hiçbir şey görmeyen büyükannemle çılgıncasına âşık olan benim dışımda herkes; Frederick Amca ta başından beri Diego

Domínguez'in bana göre bir erkek olmadığını savunup durmuştu. Son iki yıl içinde yanıma yaklaşan hiç kimseyi beğenmediğinden biz ona aldırmadık ve bunun babaca bir kıskançlık olduğunu sandık. "Bence bu genç biraz soğuk mizaçlı," demişti kaç kez, ama büyükannem, bunun soğukluk değil, kusursuz bir Şilili beyefendinin göstermesi gereken saygı olduğunu ileri sürmüştü.

Paulina del Valle tam bir alışveriş çılgınlığına kapılmıştı. O telaşla paketler hiç açılmadan sandıkların dibini boyluyordu, onları sonradan Santiago'da gün ışığına çıkardığımızda her şeyden ikişer tane olduğunu ve yarısının bana yakışmadığını görmüştük.

Diego Domínguez'in Şili'ye geri dönmesi gerektiğini öğrenince, bizim de onunla aynı gemiyle dönmemiz konusunda anlaşmıştı; dediklerine göre böylece birbirimizi daha iyi tanıyacağımız fazladan birkaç hafta geçirecektik. Frederick Williams suratını astı ve bu planları değiştirmeye çalıştı, ama bu dünyada kafasına bir şey koyduğunda bu hanımefendiyle başa çıkabilecek hiçbir güç olamazdı, o sıradaki saplantısı da torununu evlendirmektir. O yolculuğu pek az anımsıyorum; Buenos Aires'e kadar güverte gezintileri, top ve iskambil oyunları, kokteyller ve danslarla geçtiği hayal meyal gözümün önünde; orada birbirimizden ayrıldık, çünkü onun birkaç damızlık boğa satın alıp onları And Dağları yollarından güneydeki çiftliğine götürmesi gerekiyordu. Yalnız kalma ya da baş başa konuşma fırsatımız pek az olmuştu; yirmi üç yıllık geçmişi ve ailesi hakkında temel bilgileri edinmiş, ama zevkleri, inançları ya da tutkularıyla ilgili hiçbir şey öğrenmemiştim. Büyükannem, babam Matias Rodríguez de Santa Cruz'un vefat ettiğini, annemin de beni dünyaya getirirken öldüğü için tanıyamadıkları bir Amerikalı olduğunu anlattı ona, bu da gerçeklere uyuyordu. Diego daha fazlasını öğrenmek için herhangi bir merak göstermedi; benim fotoğraf tutkum da ilgilendirmedir onu; bu

merakımdan vazgeçmeyi düşünmediğimi ona söylediğimde de bunda hiçbir sakınca görmediğini, kız kardeşinin suluboya resimler yaptığını, yengesinin de iş işlediğini söyledi. O uzun deniz yolculuğunda aslında birbirimizi hiç tanıyamadık, ama büyükannemin iyi niyetle çevremizde örmekte olduğu örümcek ağına gitgide daha beter dolandık.

Transatlantiğin birinci mevki bölümünde, hanımların tuvaletleriyle yemek salonundaki çiçek düzenlemeleri dışında fotoğrafını çekmeye degecek pek az şey olduğundan, ben insanların, özellikle de geminin en dibinde balık istifi gibi giden aşağı sınıftan yolcuların fotoğraflarını çekmeye sık sık alt güvertelere iniyordum: Talihlerini denemeye Amerika'ya giden işçilerle göçmenler, Ruslar, Almanlar, İtalyanlar, Yahudiler, ceplerinde pek az şeyle yolculuk eden, ama yürekleri umutlarla dopdolu insanlardı bunlar. Bana öyle geldi ki konfor eksikliğine ve tüm olanaksızlıklara rağmen onlar, her şeyin yapmacık, törensel ve sıkıcı olduğu üst sınıftaki yolculardan çok daha iyi vakit geçiriyorlardı. Göçmenler arasında kolayca kurulan bir dostluk vardı, erkekler iskambil ve domino oynuyorlar, kadınlar gruplar halinde toplanıp birbirlerine hayat hikâyelerini anlatıyorlardı, çocuklar ise kendilerine birer balık oltası uyduruyor ve saklambaç oynuyorlardı; akşamları gitarlar, akordeonlar, flütler ve kemanlar ortaya çıkıyor, şarkılı ve danslı bira partilerinde vur patlasın çal oynasın eğleniliyordu. Benim varlığım kimsenin umurunda değildi, bana soru sormuyorlardı ve birkaç gün içinde beni kendilerinden biri olarak kabul etmişlerdi, bu da istediğim gibi fotoğraflarını çekme olanağı veriyordu bana. Gemide negatifleri basamıyor, ama bunu daha sonra Santiago'da yapmak üzere hepsini özenle biriktiriyordum. Alt güvertelerdeki bu gezilerimden birinde, orada görmeyi en ummadığım kişiyle burun buruna geldim.

“Cengiz Han,” diye bağırmışım onu görünce.

“Galiba beni bir başkasıyla karıştırdınız,

küçükhanım..."

"Affedersiniz, Doktor Radovic," diye düzeltmeye çalıştım, rezil olarak.

"Tanışıyor muyuz," diye sordu şaşırarak.

"Beni anımsamıyor musunuz? Ben Paulina del Valle'nin torunuyum."

"Aurora mı? Hay Allah, sizi dünyada tanımazdım. Ne kadar değişmişsiniz!"

Elbette değişmiştim. Beni bir buçuk yıl önce kız çocuğu kılığında tanımişti, oysa şimdi boynunda asılı fotoğraf makinesi, parmağında nişan yüzüğüyle koskoca bir kadın vardı karşısında. Zamanla hayatımı değiştirecek olan bir dostluk işte o yolculukta başladı. İkinci mevkide yolculuk eden Doktor Ivan Radovic, davet edilmeden birinci mevki güvertesine çıkamıyordu, ama ben onu ziyaret etmeye aşağı inebiliyordum, bunu da sık sık yaptım. Benim ona fotoğrafçılıktan söz ettiğim aynı tutkuyla o da bana işini anlatıyordu; makineyi kullandığımı görüyordu ama daha önce yaptıklarından hiçbirini ona gösteremiyordum, çünkü hepsi sandıkların dibindeydi, ama Santiago'ya varır varmaz bunu yapacağıma söz verdim ona. Ancak öyle olmadı, çünkü sonradan bunun için onu aramaya utandım; bana bir kibir gösterisi gibi geldi ve hayat kurtarmakla uğraşan birinin vaktini çalmak istemedim. Doktorun gemide olduğunu öğrenince büyükannem onu hemen dairemizin terasında çay içmeye davet etti. "Siz burada olunca kendimi açık denizde güvende hissediyorum, doktorcuğum. Karnımda bir greyfruit daha çıkacak olursa hemen gelir, bir mutfak bıçağıyla kökünden çıkarırsınız," diye şakalaştı onunla. Bu çay davetleri, arkasından iskambil oyunuyla pek çok kez yineleni. İvan Radovic, Hobbs Kliniği'ndeki stajını bitirdiğini ve bir hastanede çalışmak üzere Şili'ye geri dönmekte olduğunu anlattı bize.

"Neden özel bir klinik açmıyorsunuz, doktor," diye akıl verdi büyükannem; ona pek kanı kaynamıştı.

"Bunun için gerekli olan sermayeye ve bağlantılara asla sahip olamam, Bayan Del Valle."

“Uygun görürseniz, ben yatırım yapmaya her zaman hazırım.”

“Asla izin veremem böyle bir şeyin...”

“Bunu sizin için değil, iyi bir yatırım olduğu için yaparım, Doktor Radovic,” diye onun sözünü kesti büyükannem. Herkes hastalanır, tıp çok büyük bir işkolu.

“Bence tıp bir iş değil, bir haktır, efendim. Ben bir doktor olarak hizmet etmek zorundayım, umarım günün birinde sağlık hizmetleri her Şili yurttaşının erişebileceği bir şey olur.”

“Yoksa siz sosyalist misiniz,” diye sordu büyükannem, hoşnutsuz bir ifadeyle yüzünü buruşturarak, çünkü Bayan Matilde Pineda’nın “ihaneti”nden beri sosyalizme hiç güvenmiyordu.

“Ben doktorum, Bayan Del Valle. Beni ilgilendiren tek şey insanları iyileştirmektir.”

1898 yılının Aralık ayı sonlarında Şili’ye dönmüş ve kendimizi tam bir moral çöküntüsü yaşayan bir ülkede bulmuştuk. Zengin toprak ağalarından tutun da öğretmenlere ya da güherçile işçilerine varana kadar hiç kimse halinden ya da yönetimden hoşnut değildi. Şili halkı sarhoşluk, nefret ya da hırsızlık gibi karakter kusurlarını ve can sıkıcı bürokrasi, işsizlik, adaletin yetersizliği ya da yoksulluk gibi sosyal ayıpları kabullenmişe benziyordu; bu kusurlar, zenginlerin utanmazca gösterişleriyle tam bir tezat oluşturuyor ve ülkenin kuzeyinden güneyine kadar gitgide artarak yayılan sessiz bir öfkeye neden oluyordu. Santiago’nun bu kadar kirli olduğunu, bu kadar sefil bir halkı, hamamböcekleri kaynayan bu kadar çok yapıyı, daha yürümeyi öğrenmeden ölen bu kadar çok çocuğu barındırdığını anımsamıyorduk. Basında, başkentteki ölüm oranının Kalküta’dakine eşit olduğu ileri sürülüyordu. Ejército Libertador Caddesi’ndeki evimiz, bizim yokluğumuzda, her Şilili ailede pek çokları bulunan yoksul hısımlardan iki teyzeyle birkaç hizmetkârın gözetimi altında kalmıştı. Teyzeler iki yıldan fazladır bu malikânede

oturuyorlardı ve yanlarında Karamela'yla birlikte bizi pek de sevinmeden karşılamışlardı, köpeğim o kadar yaşlanmıştı ki, beni tanımadı bile. Bahçe bir çalılığa dönüşmüş, Arap stili çeşmeler kurumuştu, salonlar mezar gibi kokuyor, mutfaklar domuz ahırını andırıyordu, yatakların altında fare pislikleri vardı, ama bunların hiçbirisi, yüz yılın düğününü yapma hevesiyle gelmiş olan Paulina del Valle'yi korkutacak değildi; ne yaşının ne Santiago'nun sıcaklığının ne benim çekingen karakterimin, hiçbir şeyin bunu engellemesine izin vermeyecekti. Evi düzene sokmak için, herkesin deniz kenarına ya da taşraya gittiği yaz ayları vardı önünde, çünkü sosyal yaşam sonbaharda başlardı ve benim düğünümü iyi havaların başlangıcı olan ve ulusal günlerle düğünlerin kutlandığı, tam da Diego'yla benim ilk karşılaştığımız günden bir yıl sonrasına rastlayan eylül ayı için hazırlayacaktı. Frederick Williams bir duvarcı, mobilyacı, bahçıvan ve hizmetçi ordusu tutmuş, bütün bu insanlar evin o felaket durumunu Şili'deki alışıldık hızla, yani fazla acele etmeden düzeltme işine koyulmuşlardı. Yaz mevsimi, toz toprak içinde ve yakıcı bir sıcakla, şeftali kokusuyla ve mevsim nefasetlerini satan seyyar satıcıların bağrıışmalarıyla başlamıştı. Yapabilenler taşraya ya da deniz kenarına tatile gidiyorlardı; şehir ölmüş gibiydi. Severo del Valle, sebze çuvalları, meyve sepetleri ve asmalarla ilgili iyi haberlerle ziyaretimize gelmişti; teni güneşten yanmıştı, daha iriyarı ve her zamankinden daha yakışıklıydı. Beni görünce ağzı açık kalmış, iki yıl önce vedalaştığı aynı küçük kız olduğuma inanamamıştı; beni her açıdan gözlemleyebilmek için topaç gibi çevirmiş ve cömertçe bir yargıya vararak anneme benzer bir havam olduğunu söylemişti. Büyükannem ise bu yorumu hiç de hoş karşılamadı; benim geçmişim onun önünde ağza alınmazdı; ona bakılırsa benim hayatım onun San Francisco'daki sarayının eşliğinden adımımı attığımda beş yaşımıdayken başlamıştı ve ondan öncesi yoktu.

Nivea çocuklarla birlikte çiftlikte kalmıştı, çünkü

yine karnı burnundaydı, Santiago'ya kadar bu yolculuğu yapabilecek durumda değildi. Severo del Valle'nin anlattığına göre, asma yetiştiriciliği bu yıl için çok iyi bir ürün vaat ediyordu, beyaz şarap için ürünü mart ayına kadar, kırmızı şarap için de nisana kadar toplayabileceklerini sanıyorlardı; ayrıca ötekilerle karışık olarak yetismekte olan tümüyle farklı bir siyah üzüm bulunduğunu, bu üzümlerin daha nazlı olduklarını, kolaylıkla böceklenediklerini ve daha geç olgunlaştıklarını da ekledi. Bu asmalar harika bir üzüm veriyorlardı ama, sorunlardan kaçınmak için onları sökmeyi düşünüyordu. Paulina del Valle hemen kulakları dikmiş ve gözbebeklerinde genellikle kârlı bir düşüncesi olduğuna işaret eden o aynı hırslı ışıltıyı görmüştüm.

"Sonbahar başlar başlamaz onları ayrı bir yere yeniden dik. O asmalara iyi bak da gelecek yıl onlarla özel bir şarap yapalım," dedi.

"Neden böyle bir işe kalkışalım ki," diye sordu Severo.

"O üzümler daha geç olgunlaşıyorsa, daha narin ve özlü olsalar gerek. Herhalde şarabı çok daha iyi olur."

"Biz zaten ülkenin en iyi şaraplarından birini üretiyoruz, hala."

"Benden bu zevki esirgeme, sevgili yeğenim, sen benim dediğimi yap," diye rica etti büyükannem, bir buyruk vermeden önce her zaman kullandığı o pohpohlayıcı ses tonuyla.

Nivea'yı ta düğün gününe kadar görememiştim; balayından önce her gelinin bilmesi gereken, ama kimsenin bana öğretme zahmetine girişmemiş olduğu temel bilgileri bana alelacele vermek üzere, sırtında yeni doğmuş bir bebekle çıkagelmişti. Yine de bakire olmam, ne ad vereceğimi bilemediğim içgüdüsel bir tutkunun heyecanından beni uzak tutuyor değildi; gece gündüz Diego'yu düşünüyordum ve bu düşüncelerim her zaman edepli şeyler değildi. Onu arzu ediyordum ama ne için olduğunu pek bilemiyordum. Onun kollarında olmayı, birkaç kez yaptığı biçimde beni öpmesini ve onu çıplak görmeyi

istiyordum. Ömrümde hiç çıplak erkek görmemiştim ve itiraf edeyim bu merak uykularımı kaçıırıyordu. İşte hepsi buydu ve yolun geri kalanı tam bir gizemdi. Beni bilgilendirebilecek tek kişi, o utanmaz dürüstlüğüyle Nivea'ydı, ama ancak yıllar sonra vakti ve dostluğumuzu derinleştirme fırsatı olduğunda Severo del Valle'yle olan mahremiyetinin sırlarını ve dayısı José Francisco Vergara'nın koleksiyonundan öğrendiği pozisyonları gülmekten kırılarak tüm ayrıntılarıyla anlatacağı bana. Artık o zamanlar ben masumiyeti çoktan geride bırakmışım, ama erotizm konusunda, kadınların hemen hepsinin ve Nivea'nın dediğine göre erkeklerin de çoğunun olduğu gibi, son derece bilgisizdim. "Dayımın kitapları olmasaydı, nasıl olduğunu bilmeden on beş çocuk sahibi olacaktım," demişti bana. Onun halalarımın tüylerini diken diken edebilecek olan öğütleri ikinci aşkım için çok işime yaradı, ama birincisi için hiçbir yararı olmayacaktı.

Upuzun üç ay boyunca Ejército Libertador Caddesi'ndeki evin dört odasına sığınarak, sıcağın soluk soluğa olduğumuz bir kamp hayatı yaşadık. Hiç canım sıkılmadı, çünkü büyükannem, Kadınlar Kulübü'nün tüm üyeleri tatilde oldukları halde hayır işlerini hemen yeniden yürütmeye koyulmuştu. Onun yokluğunda disiplin gevşemiş ve o zorunlu hayırseverliğin dizginlerini yeniden ele alması gerekmişti; hastaları, dulları ve akıl hastalarını yeniden ziyaret etmeye, yiyecek dağıtmaya ve yoksul kadınlara verilen borçları denetlemeye başlamıştık. Hepsi de yoksulluğun en ileri aşamasında olan bu kadınların borç aldıkları parayı geri ödeyeceklerine kimse inanmadığından gazetelerde bile alay konusu olan bu fikir o kadar güzel sonuçlar vermişti ki hükümet bile aynı şeyi yapmayı kararlaştırmıştı. Kadınlar aldıkları borçları aylık taksitlerle yalnızca titizlikle geri ödemekle kalmıyorlar, aynı zamanda birbirlerini de destekliyorlardı; böylelikle içlerinden biri borcunu ödeyemeyecek olursa ötekiler bunu onun yerine yapıyorlardı. Galiba Paulina del Valle'

nin aklına onlardan faiz de alabileceği ve bu hayır işini kârlı bir işe dönüştürebileceği de gelmişti, ama ben onu durdurdum. “Her şeyin bir sınırı var, büyükanne, hırsın bile,” diye payladım onu. Diego Domínguez’le sürdürdüğüm tutkulu yazışma beni postaya bağımlı kılmıştı. Yüz yüze söylemeye asla cesaret edemeyeceğim şeyleri mektupla ifade edebileceğimi keşfetmiştim; yazılı sözcük insana sonsuz bir özgürlük veriyordu. Eskiden öylesine hoşuma giden romanlar yerine aşk şiirleri okuduğuma kendim de şaşıyordum; dünyanın öbür ucunda ölmüş bir şair benim duygularımı bu kadar şaşmazlıkla tanımlayabiliyorsa, benim aşkımın pek de olağandışı bir şey olmadığını alçakgönüllülükle kabul etmek zorundaydım, ben hiçbir yenilik keşfetmiş değildim, herkes aynı biçimde âşık oluyordu. Nişanlımı, güçlü omuzları, soylu görünümü, sağlam yapısı ve yakışıklı haliyle bir efsane kahramanı gibi topraklarının içinde at koştururken hayal ediyordum; kollarının arasında güvende olacağım iriyarı bir erkekti, beni mutlu edecek, beni koruyacak, bana evlatlar ve sonsuz bir aşk verecekti. İçinde birbirimize sarılmış olarak sonsuza dek uçacağımız pamuk gibi yumuşak, bal gibi tatlı bir gelecek düşünüyordum. Sevdiğim adamın bedeni nasıl mı kokuyordu? Geldiği o ormanlar gibi funda toprağı kokuyordu ya da ekmek fırınlarının o hoş kokusu ya da belki denizin kokusu, hani şu çocukluğumdan beri düşlerimde peşimi bırakmayan o belirsiz koku gibi kokuyordu. Diego’yu koklama gereksinimi tıpkı susuzluktan dilim damağıma yapışmış gibi ansızın öyle dayanılmaz oluyordu ki, boynuna bağladığı mendillerinden ya da gömleklerinden birini yıkamadan bana yollaması için mektubumda yalvarıyordum ona. Nişanlımın benim o tutkulu mektuplarıma verdiği yanıtlar, kır yaşantısıyla –ineklerle, buğdayla, üzümle, yağmursuz yaz göğüyle– ilgili akıllı uslu haberler ve ailesiyle ilgili ılımlı yorumlar oluyordu. Tabii mendillerinden ya da gömleklerinden birini hiçbir zaman yollamadı bana. Son satırlarında beni ne kadar çok sevdiğini ve

babasının tıpkı daha önce ağabeyi Eduardo Susana'yla evlendiğinde yaptığı ve yarın öbür gün kız kardeşi Adela evlendiğinde de yapacağı gibi arazinin içinde bizim için inşa etmekte olduğu çatısı kiremit kaplı yepyeni kerpiç evde ne kadar mutlu olacağımızı anımsatıyordu. Dominguez'ler kuşaklardan beri hep birlikte yaşamışlardı; Hz. İsa sevgisi, kardeşler arasındaki birlik, ebeveyne gösterilen saygı ve sıkı çalışmanın ailesinin temeli olduğunu söylüyordu.

Ne kadar çok mektup yazarsam ve şiir okuyup içimi çekersem çekeyim, yine de boş vaktim kalıyordu, bu yüzden de Don Juan Ribero'nun stüdyosuna geri dönmüştüm; kentte dolaşıp fotoğraflar çekiyor, geceleri de evde kurduğum karanlık odada çalışıyordum. Çok güzel görüntüler yaratan ve yepyeni bir teknik olan platin üzerine baskıyı deniyordum. Daha masraflı olmakla birlikte basit bir işlemdi bu, ama masrafları nasıl olsa büyükannem karşılıyordu. Kâğıda kaba fırça darbeleriyle bir platin solüsyonu sürülüyordu, sonuçta da çok derinliği olan ve hiç bozulmadan kalan, parlak, saydam, hafif renk farklılıkları gösteren görüntüler elde ediliyordu. Aradan on yıl geçti ve bunlar hâlâ koleksiyonumun en olağanüstü fotoğrafları. Onlara baktığımda, o platin baskıların aynı kusursuz netliğiyle pek çok anı geliyor gözümün önüne. Büyükannem Paulina'yı, Severo'yu, Nivea'yı, dost ve akrabalarımı görebiliyorum, ayrıca o zamanlar, yani tam da hayatımı değiştirecek olan o olaylardan önce olduğum halimle kendi portrelerimi de seyredebiliyorum.

Mart ayının ikinci salı sabahı uyandığımda ev baştan aşağı yenilenmişti: Yepyeni bir gaz tesisi, telefonu ve büyükannem için asansörü vardı, duvarlar New York'tan getirtilmiş kâğıtlarla kaplanmış, mobilyaların üzerine yeni kumaşlar geçirilmişti, parkeler cilalanmış, bronzlar parlatılmış, kristaller yıkanıp temizlenmiş, izlenimci tablo koleksiyonu salonlara asılmıştı. Paulina del Valle'nin orada aldığıının iki katı para ödeyerek Hotel Crillon'dan

ayarttığı Arjantinli vekilharcın emrinde çalışan üniformalı yeni bir hizmetkâr kontenjanı da işe başlamıştı.

“Bizi eleştirecekler, büyükanne. Kimsenin vekilharcı yok, bu rüküşlük,” diye uyardım onu.

“Zararı yok. Çorbanın içine saç düşürüp sofrada tabakları kafama atan şıpidik terlikli yerli kadınlarla uğraşmak istemiyorum,” diye karşılık verdi büyükannem, genel olarak tüm başkent sosyetesini, özel olarak da Diego Domínguez’in ailesini etkilemeye kararlı olarak.

Böylece yeni hizmetkârlar, evde yıllardan beri çalışmakta olan ve elbette ki yol verilemeyen eski hizmetçilere katılmıştı. Evde o kadar çok hizmetkâr vardı ki, işsiz güçsüz oradan oraya dolaşarak birbirleriyle çarpışıyorlardı; ayrıca öyle çok dedikodu ve ufak tefek hırsızlık oldu ki, Arjantinli vekilharç işe nereden başlayacağını bilemediğinden sonunda Frederick Williams ortalığa bir çekidüzen vermek üzere duruma el koymak zorunda kaldı. Bu da tam bir şaşkınlık yarattı, çünkü o zamana kadar evin efendisinin hizmetkârların düzeyine indiği hiç görülmemişti, ama o bunu kusursuzca yaptı; bu meslekteki uzun deneyimi sonunda bir işe yaramıştı. İlk gelen konuklarımız olan Diego Domínguez’le ailesinin servisin kusursuzluğunu anladıklarını sanmıyorum, hatta tam tersine, onca ihtişam karşısında donup kaldılar. Toprak sahipleri olan güneyli eski bir aileden geliyorlardı, ama birkaç aylarını arazilerinde geçiren, geri kalan vakitlerinde ise gelirleriyle Santiago’da ya da Avrupa’da oturan Şili’deki çiftlik sahiplerinin çoğunun tersine, onlar kendi topraklarında doğuyor, büyüyor ve ölüyorlardı. Sağlam bir aile geleneği olan, koyu Katolik, sade insanlardı; büyükannemin uyguladığı ve onlara herhalde zorlama ve Hristiyanlığa uymaz görünen zarafet gösterilerinin hiçbirisi yoktu onlarda. Diego’nun yengesi olan Susana’nın dışında hepsinin mavi gözlü oldukları dikkatimi çekmişti; bir İspanyol tablosu gibi baygın havalı bir esmer güzeliydi Susana.

Sofrada herkesin önündeki bir dizi çatal bıçak ve altı kadeh karşısında şaşırmışlar, kimse portakallı ördeğin tadına bakmamış, alevler içinde yanan tatlı geldiğinde de hepsi birazcık korkmuşlardı. Üniformalı hizmetkârların birbiri ardına geçtiğini görünce, Diego'nun annesi Doña Elvira, evde neden bu kadar çok asker olduğunu sordu. O izlenimci tablolar karşısında hepsi şaşırıp kalmış, bu saçmalıkları benim yaptığımı, büyükannemin de bana aşırı düşkünlüğünden bunları duvarlara astığını sanmışlardı, ama onlara müzik salonunda verdiğimiz kısa bir arp ve piyano konserini pek beğenmişlerdi. Söyleşi daha ikinci tümcede bitiyordu, ta ki sonunda sığır yetiştiriciliğinden söz etmemize vesile olan damızlık boğa konusu ortaya atılana kadar; bu konu, sahip oldukları inek miktarını görünce hiç kuşkusuz onlarla birlikte peynir sanayisi kurmayı düşünmüş olan Paulina del Valle'yi son derece ilgilendirmişti. Nişanlımın klanıyla birlikte gelecekteki çiftlik yaşıntım üzerine herhangi bir kuşkuym olduysa bile bu ziyaret kaygılarımı silip atmıştı. Beni tanımak için günlerce yolculuk etmiş olan bu eski köylü ailesine, bu iyi kalpli, iddiasız insanlara, kanlı canlı ve neşeli babaya, son derece saf bir kadın olan anneye, nazik ve babayığit ağabeye, gizemli yengeye ve bir kanarya gibi şakrak kız kardeşe vurulmuştum. Beni büyük bir doğallıkla kabul etmişlerdi ve bizim yaşam tarzımız karşısında biraz şaşırmış olarak, ama akıllarına hiçbir kötülük gelmediğinden bizi eleştirmeden oradan ayrıldıklarından emindim. Diego beni seçmiş olduğuna göre onlar da beni ailenin bir parçası olarak görüyorlardı ve bu onlara yetiyordu.

Onların sadeliği beni rahatlatmıştı, bu da yabancıların yanında pek ender başıma gelirdi; çok geçmeden kendimi onların her biriyle ahabpılık eder, Avrupa'ya yaptığımız yolculuğu ve fotoğrafçılık merakımı anlatır bulmuştum. "Fotoğraflarınızı bana göstersenize, Aurora," dedi Doña Elvira; onları gösterdiğimde de hayal kırıklığını gizleyemedi. Öyle sanıyorum ki grevdeki işçi gruplarından,

gece kondulardan, su birikintilerinde oynayan pejmürde çocuklardan, şiddet dolu halk hareketlerinden, genelevlerden, bir geminin ambarında eşyalarının üzerinde oturan cefakâr göçmenlerden daha iç açıcı bir şeyler bekliyordu. “İyi ama yavrucuğum, neden güzel fotoğraflar çekmiyorsun, o üçra köşelere ne diye sokuluyorsun? Şili’de o kadar çok güzel manzara var ki...” diye mırıldandı kadıncağız. Güzel şeylerin değil, zorluklar ve acıyla şişmiş olan o yüzlerin ilgimi çektiğimi anlatacaktım, ama bunun uygun bir zaman olmadığını anladım. Kendimi müstakbel kayınvalideme ve ailenin geri kalanına tanıttacak vakti ileride nasıl olsa bulacaktım.

“Onlara o fotoğrafları ne diye gösterdin? Dominguezler eski kafalı insanlar, onları senin şu modern fikirlerinle korkutmamalıydın, Aurora,” diye beni azarladı Paulina del Valle, konuklar gittikten sonra.

“Bu evde gördükleri lüks ve izlenimci tablolar karşısında zaten korkmuşlardı, sence de öyle değil mi büyükanne? Dahası Diego’yla ailesinin benim nasıl bir kadın olduğumu bilmeleri gerekir,” diye karşılık verdim.

“Sen henüz kadın değil, küçük bir kızsın. Değişeceksin, çocukların olacak, kocanın çevresine uymak zorunda kalacaksın.”

“Ben her zaman aynı kişi olacağım, fotoğrafçılıktan vazgeçmeye de hiç niyetim yok. Bu iş Diego’nun kız kardeşinin suluboyalarına ya da yengesinin işlemelerine benzemez, bu benim hayatımın vazgeçilmez bir parçası.”

“Pekâlâ, sen önce evlen, sonra canının istediğini yaparsın,” diye konuyu kapadı büyükanmem.

Tasarlandığı gibi eylüle kadar bekleyememiş, nisan ortasında evlenmek zorunda kalmıştık, çünkü Doña Elvira Dominguez hafif bir kalp krizi geçirmiş ve aradan bir hafta geçtikten sonra, tek başına birkaç adım atabilecek kadar iyileştiğinde, beni oğlunun eşi olarak görmek istediğini bildirmişti. Ailenin geri kalanı da aynı düşüncedeydi, çünkü büyükhanım bu

dünyadan göçecek olursa, gerektiği biçimde yas tutabilmek için düğünü en az bir yıl ertelemek gerekecekti. Büyükanнем işleri aceleye getirip tasarladığı prenseslere layık düğünü unutmaya razı olmuş, ben de rahat bir soluk almıştım, çünkü büyükanнемin niyetlendiği gibi bir yığın beyaz organzenin altında Frederick Williams'ın ya da Severo del Valle'nin kolunda katedrale girerken Santiago'nun yarısının gözleri önünde kendimi sergileme düşüncesi beni son derece tedirgin ediyordu.

Diego Domínguez'le ilk aşk buluşmamızla ilgili neler söyleyebilirim? Pek az şey, çünkü insan belleği baskıyı siyah beyaz olarak çıkarıyor; gri tonlar o arada yitip gidiyor. Belki de anımsadığım kadar berbat değildi, ama renk ayrıntılarını unutmuşum, yalnızca genel bir fiyasko ve öfke duygusu var belleğimde. Ejército Libertador Caddesi'ndeki evde yapılan özel bir düğünün ardından, Doña Elvira'nın nazik sağlık durumu daha fazla uzaklaşmamıza izin vermediğinden iki haftalık bir balayı için Buenos Aires'e gitmeden önce, o geceyi geçirmeye bir otele gittik. Büyükanнемle vedalaşırken hayatımın bir döneminin kesin olarak sona ermekte olduğu duygusuna kapılmıştım. Ona sarıldığımda onu ne kadar çok sevdiğimi ve ne kadar küçülmüş olduğunu, giysisinin üstünden döküldüğünü ve ondan yarım baş daha uzun olduğumu anlamış, çok fazla vakti kalmadığını sezinlemiştim; ufacık tefecik ve kırılgan görünüyordu; yünden dizlikler takan ve konuşurken sesi titreyen bir ihtiyarcık olup çıkmıştı. Yetmiş yıldan fazladır kendi bildiğini okuyan ve ailesinin yazgısını canının istediği gibi yöneten o muhteşem kadından geriye pek az şey kalmıştı. Frederick Williams onun yanında oğlu gibi duruyordu; sanki ölümlülerin yıkımına karşı bağışıklığı varmışçasına yıllar ona hiç ilişmemişti. Sevgili Frederick Amca, düğünden bir gün öncesine kadar, eğer kendimden emin değilsem evlenmeyeyim diye büyükanنeme

duyurmadan bana yalvarmış, ben de her defasında ömrümde hiçbir şeyden bu kadar emin olmadığım yanıtını vermiştim. Diego Domínguez'e olan aşkımdan hiç kuşkum yoktu. Düğün saati yaklaştıkça sabırsızlığım artıyordu. Çıplak olarak ya da büyükannemin Fransa'dayken bana aldığı narin dantel geceliklerin biriyle yarı çıplak bir halde aynada kendime bakıyor, acaba Diego beni güzel bulacak mı diye merak ediyordum. Boynumdaki ben ve koyu renkli meme uçlarım korkunç kusurlar gibi görünüyordu bana. Benim onu arzu ettiğim gibi o da beni arzu edecek miydi acaba? Bunu oteldeki o ilk gece öğrendim. Yorgunduk, çok yemek yemiştik, o düşündüğünden fazla içmişti, benim de damarlarımda üç kadeh şampanya vardı. Otele girerken hiçbir şey olmamış gibi davranmıştık, ama yürürken peşimizde bıraktığımız pirinç taneleri yeni evli olduğumuzu ele vermişti. Diego'yla yalnız kaldığımda ve dışarıda birilerinin bizim sevişmekte olduğumuzu hayal ettiğini düşündüğümde öyle utanmıştım ki mide bulantıları içinde banyoya kapandım; neden sonra çiçeği burnunda kocam kapıyı hafifçe tıkırdatarak hayatta olup olmadığını sordu. Elimden tutarak beni odaya götürdü, başımdaki o karmaşık başlığı çıkarmama yardım etti, topuzumdaki fırketeleri çıkardı, sırtımdaki süet ceketi aldı, bluzumun küçücük binlerce inci düğmesini çözdü, kat kat eteğimi ve iç etekliğimi üzerimden sıyırdı, sonunda yalnızca korsemim altındaki ince patiska gömlekle kalmıştım. O, üzerimdeki giysileri çıkardıkça, benim içimin yağları eriyor, sanki uçup havaya karışıyor, bir kemik yığınının dönüşüp hava cıva oluyordum. Sonra Diego beni dudaklarımdan öptü, ama aylardır kaç kez hayalini kurmuş olduğum gibi değil, sert ve aceleci bir hareketle; daha sonra beni çıılçıplak göreceği düşüncesiyle dehşete düştüğümünden üstümde tutmaya çabaladığım gömleğimi çekiştirip dururken, öpmesi daha bir baskıcı oldu. Alelacele okşamaları ve bedeninin benimkine dayanan belirginliği karşısında savunmaya

geçmiş ve o kadar gerginleşmişim ki sanki üşüyormuşum gibi tir tir titriyordum. Canı sıkılarak neyim olduğunu sordu ve rahatlamaya çalışmamı buyurdu, ama bu yöntemin işleri daha da kötüye götürdüğünü görünce ses tonunu değiştirdi, korkmamamı söyleyerek dikkatli olacağına söz verdi.

Lambayı üfleyip söndürdü ve el yordamıyla beni yatağa götürdü, gerisi alelacele oldu. Ben ona yardımcı olmak için hiçbir şey yapmadım. İpnoteze olmuş bir tavuk gibi hareketsiz duruyor, Nivea'nın öğütlerini boşuna anımsamaya çalışıyordum. Bir an gelmiş sanki kılıcıyla beni delip geçmişti, çığlığımı tutmayı başardım ve ağzıma kan tadı geldi. O gecenin en net anısı hayal kırıklığıydı. Şairlerin onca mürekkep harcadıkları tutku bu muydu? Diego ilk defasında hep böyle olduğunu söyleyerek beni avuttu, zamanla birbirimizi tanımayı öğrenecektik ve her şey yoluna girecekti, sonra alnıma edepli bir öpücük kondurdu ve daha başka tek bir şey söylemeden sırtını dönerek mışıl mışıl uyudu, o arada ben de bacaklarımın arasında bir bez, karnımda ve ruhumda yakıcı bir acıyla karanlıkları seyrediyordum. Uğradığım hüsranın nedenini tahmin edemeyecek kadar bilgisizdim, orgazm sözcüğünü bile tanımiyordum, ama bedenimi keşfetmişim ve insanın hayatını altüst edebilecek baş döndürücü bir zevkin o bedenin bir yerinde gizlendiğini biliyordum. Diego o zevki benim içimdeyken hissetmişti, orası besbelliydi, ama ben yalnızca acı duymuştum. Müthiş bir biyolojik haksızlığın kurbanı gibi hissediyordum kendimi: Erkek için seks kolaydı –bunu zor kullanarak bile elde edebilirdi–, oysa biz kadınlar için hiç zevk alınmayan ve ciddi sonuçlar doğuran bir şeydi. Tanrı'nın bizlere verdiği acı çekerek doğurma lanetine bir de zevk almadan sevişmeyi mi eklemek gerekiyordu?

Diego ertesi sabah uyandığında ben çoktan giyinmiş, evime geri dönüp büyükannemin güvenli kollarına sığınmaya karar vermişim, ama serin hava ve pazar gününün o saatinde neredeyse bomboş olan

kent merkezindeki sokaklarda yaptığım gezinti beni yatıştırmıştı. Diego'nun varlığını hâlâ hissettiğim dölyolum yanıyordu, ama öfkem yavaş yavaş dinmiş, geleceğimle şımarık bir çocuk gibi değil, bir kadın olarak yüzleşmeye karar vermiştim. Hayatımın on dokuz yılı boyunca ne kadar şımartıldığının bilincindeydim, ama o fasıl artık sona ermişti; bir önceki gece beni evli kadın durumuna getirmişti; gözyaşlarımı yutarak, olgun bir biçimde davranmak ve düşünmek zorunda olduğum sonucuna vardım. Mutlu olma sorumluluğu yalnızca bendeydi. Kocam sonsuz mutluluğu süslü kâğıda sarılı bir armağan olarak sunmayacaktı bana, ben kendi zekâm ve çabamla onu her gün azar azar işleyerek elde etmek zorundaydım. Neyse ki o adamı seviyordum ve onun da bana güvence verdiği gibi zamanla ve alışkanlıkla aramızdaki ilişkinin çok daha iyiye gideceğine inanıyordum. Zavallı Diego'nun da benim kadar hayal kırıklığına uğramış olduğunu düşündüm. Valizleri kapatıp balayına çıkmak üzere tam vaktinde döndüm otele.

Buz gibi soğuk bir cangıldan, volkanlardan, göllerden ve ırmaklardan oluşan vahşi manzarasıyla Şili'nin en güzel bölgesine bir mücevher gibi kakılmış olan *Caleufú* Çiftliği, toprakların Güney Amerika'nın fethinde sivrilmiş soylu efendiler arasında bölüştürüldüğü sömürgecilik zamanından beri Dominguez'lere aitti. Aile, birkaç şişe içki fiyatına yerlilerden daha fazla arazi satın alarak servetine servet katmış ve sonunda o yörenin en gelişmiş çiftliklerinden birine sahip olmuştu. Bu mülk hiçbir zaman bölünmemişti; araziye geleneksel olarak miras edinen en büyük evlat, erkek kardeşlerine iş vermek ya da onlara yardım etmek, kız kardeşlerine bakıp onların çeyizlerini düzmek ve ortakçılara göz kulak olmak zorundaydı. Kayınpederim Don Sebastián Dominguez, kendisinden beklenilene yerine getirmiş olan bu kişilerden biriydi ve vicdanı rahat, hayatın kendisine vermiş olduğu ihsanlara, özellikle de karısı

Doña Elvira'nın sevgisine minnettar olarak yaşlanmaktaydı. Gençliğinde zamparanın teki olduğunu kendi de gülererek anlatıyordu, bunun kanıtı da çiftliğinde mavi gözlü bir sürü köylü olmasıydı, ama Doña Elvira'nın yumuşak ve kararlı eli, kocası farkına bile varmadan onu yavaş yavaş yola getirmişti. Don Sebastián, aile reisi rolünü büyük bir iyilikseverlikle oynuyordu; ortakçılar sorunlarını açmaya herkesten önce ona koşarlardı, çünkü iki oğlu Eduardo ile Diego daha sert yapıdaydılar, Doña Elvira ise evin dört duvarının dışında ağzını bile açmazdı. Don Sebastián, hafif geri zekâlı çocukmuşlar gibi davrandığı ortakçılara karşı sabır gösterir, oğullarına karşı ise sert davranırdı. "Bizler ayrıcalıklı insanlarız, bu yüzden de daha fazla sorumluluk sahibiyiz. Bizler için özür ya da bahane olamaz, bizim görevimiz Tanrı'nın buyruklarını yerine getirmek ve insanlarımıza yardım etmektir, bunun hesabını gökyüzüne çıktığımızda bize soracaklar," derdi. Elli yaşına yakın olmalıydı, ama daha genç gösteriyordu, çünkü son derece sağlıklı bir yaşam sürüyor, bütün günü topraklarında at sırtında dolaşarak geçiriyordu; sabah ilk kalkan ve akşam yatağa son giren oydu; harmanda da, hayvan terbiyesinde de, manejerlerde de hep o vardı; sığırların damgalanmasına ve iğdiş edilmesine de kendisi yardım ediyordu. Güne, içine bir yudum konyak katılmış beş kaşık şekerli kopkoyu bir fincan kahveyle başlar, bununla öğleyin saat ikiye kadar çiftlik işlerini yapacak gücü bulurdu kendinde; o saatte ailesiyle birlikte yanında bol bol şarapla dört kap yemek ve üç tabak tatlı yedi. O koskoca evin içinde fazla kalabalık değildik; kayınpederimle kayınvalidemin en büyük dertleri yalnızca üç çocukları olmasıydı. Tanrı'nın öyle istediğini söylüyorlardı. Gün boyunca türlü uğraşlarla oraya buraya dağılmış olan hepimiz akşam yemeği saatinde toplanırdık, bundan kimse kaçamazdı. Eduardo'yla Susana çocuklarıyla birlikte, büyük evin iki yüz metre uzağına kendileri için inşa edilmiş olan başka bir evde oturuyorlardı, ama orada yalnızca kahvaltılar

hazırlanıyor, geri kalan yemekler kayınpederimin sofrasında yeniyordu. Düğünümüzü öne almak zorunda kaldığımızdan Diego'yla bana verilecek olan ev henüz hazır değildi ve kayınpederimin evinin bir kanadında biz oturuyorduk. Don Sebastián, sofranın en başına, arkası ötekilerden daha yüksek ve oymalı bir koltuğa otururdu; sofranın öteki başına Doña Elvira geçer, iki yana da karılarıyla birlikte oğulları ve kızı, iki dul teyze, birkaç kuzen ya da yakın akraba, çok yaşlı olduğundan biberonla beslemek zorunda oldukları bir büyükanne ve hiçbir zaman eksik olmayan konuklar otururdu. Çoğunlukla habersiz gelen ve kimi zaman haftalarca kalan konuklar için sofraya birkaç tabak fazla konurdu. Konuklar her zaman iyi karşılanırdı, çünkü kırsal alandaki bu yalıtılmışlığın içinde ziyaretçiler en büyük eğlenceydi. Daha güneyde yerli topraklarının içinde mihlanıp kalmış bazı Şilili aileler, ayrıca Alman yerleşimciler vardı; bunlar olmasaydı o yöre neredeyse tümüyle vahşi kalabilirdi. Domínguezlerin Arjantin sınırına kadar uzanan topraklarını at sırtında geçmek günler alırdı. Geceleri dua edilir, yıllık takvim son derece sıkı bir biçimde ve neşeye kutlanan dini bayram günlerine göre ayarlanırdı. Kayınpederimle kayıinvalidem benim çok az Katolik eğitimi aldığımızı fark etmişlerdi, ama o açıdan hiçbir sorunumuz olmadı, çünkü ben onların inançlarına son derece saygılı olmuştum, onlar da kendi inançlarını bana zorla kabul ettirmeye kalkışmamışlardı. Doña Elvira, imanın Tanrı'nın bir armağanı olduğunu söylemişti bana; "Tanrı seni adınla çağırır, seni seçer," demişti. Bu da beni onların gözünde kabahatsiz kılıyordu, Tanrı beni henüz adımla çağırmamıştı, ama beni bu kadar koyu Hristiyan bir ailenin içine koyduysa bunu çok geçmeden yapacak demektir. Ortakçılara karşı yürüttüğü hayır işlerinde ona yardım etme hevesim dinsel coşku bakımından eksikliğimi örtüyordu; kayıinvalidem, benim iyi yaradılışlı olduğuma işaret eden merhametli bir ruha sahip olduğumu sanıyor, büyükannemin Kadınlar Kulübü'nden antrenmanlı

olduğumu ve bu hevesimin kırsal alandaki işçileri tanıyıp fotoğraflarını çekmek gibi sıradan bir meraktan geldiğini bilmiyordu. İyi okullarda okumuş ve Avrupa'ya o zorunlu yolculuğu yapmış olan Don Sebastián, Eduardo ve Diego'nun dışında o yörelerde hiç kimse dünyanın ne kadar büyük olduğunu bilmiyordu. O evde romanlara yer yoktu; öyle sanıyorum ki Don Sebastián bunlara sansür uygulayacak cesareti kendinde bulamıyordu ve ailesindekilerin kilisenin kara listesindeki kitaplardan herhangi birini okumasını engelleyebilmek için sorunu kökünden halletmeyi yeğlemiş, her türlü romanı yasaklamıştı. Gazeteler o kadar geç geliyordu ki haber vermiyor, tarihi anlatıyorlardı. Doña Elvira kendi dua kitaplarını okuyordu, Diego'nun kız kardeşi Adela'nın elinde, tekrar tekrar okuduğu birkaç şiir kitabı, tarihsel kişilerin biyografileri ve seyahatnameler vardı. Daha sonraları polisiye romanlar edindiğini ve bunların kapaklarını çıkararak yerlerine babasının izin verdiği kitapların kapaklarını koyduğunu keşfetmiştim. Santiago' dan sandıklarımın kutularım gelip de içlerinden yüzlerce kitap çıktığında, Doña Elvira o her zamanki tatlılığıyla onları ailenin geri kalanının önünde ortaya çıkarmamamı istedi. Büyükannem ya da Nivea bana her hafta okuma malzemesi gönderiyor, ben de bunları odamda saklıyordum. Kayınpederimle kayınvalidem, herhalde bu kötü alışkanlığımın çocuklarım olup da onca boş saatim kalmayınca geçeceği inancıyla, hiçbir şey demiyorlardı; son derece şımarık ve dünya güzeli üç çocuğu olan eltim Susana'nın da hiç boş vakti kalmadığı gibi. Öte yandan fotoğrafçılığımın itiraz etmemişlerdi, belki de bu konuda beni razı etmenin çok zor olacağını tahmin etmişlerdi; çalışmalarımı görme konusunda asla merak göstermemelerine karşın, evin arkasında laboratuvarımı kurabileceğim bir oda ayırmışlardı bana.

Ben kentte, büyükannemin evinin konforlu ve kozmopolit ortamında, o zamanki ve bugünkü

herhangi bir Şilinin olabileceğinden çok daha özgür bir biçimde büyümüşüm, çünkü artık yirminci yüzyılın ilk on yılını devirmek üzere olmamıza rağmen, durum bu yörelerdeki kızlar için pek de modernleşmiş sayılmazdı. Domínguezlerin içine düştüğümde geçirdiğim yaşam tarzı değişikliği, kendimi rahat hissetmem için onların ellerinden geleni yapmalarına rağmen çok sert olmuştu. Bana karşı çok iyi davranmışlar, onları sevmeyi öğrenmek benim için kolay olmuştu; onların sevgisi, başkalarının yanında bana kız kardeşiymişim gibi davranan, baş başayken de benimle zar zor konuşan Diego'nun içine kapanık, çoğunlukla da insanlardan kaçan yapısını dengeliyordu. Uyum sağlamaya çalıştığım ilk haftalar çok ilginçti. Don Sebastián, alnında beyaz bir lekesi olan çok güzel siyah bir kısrak hediye etmişti bana; Diego da kalfalardan birini yanıma alıp çiftliği dolaşarak işçilerle komşuları tanımamı istemişti; bunlar o kadar uzakta oturuyorlardı ki, her bir ziyaret üç-dört gün sürüyordu. Daha sonra beni özgür bıraktı. Kocam, ağabeyi ve babasıyla birlikte çiftlikteki işleri yoluna koymaya ya da avlanmaya gidiyor, kimi zaman evden uzakta günlerce kamp kurdukları oluyordu. Bense, sonu gelmez bir biçimde Susana'nın çocuklarını şımartma, tatlı ve konserve yapma, evi temizleyip havalandırma, dikiş dikip iş işlemeyle geçen ev işlerinin sıkıntısına dayanamıyordum; okuldaki ya da çiftliğin dispenserindeki işimi bitirince Diego'nun pantolonlarından birini giyiyor, atıma atladığım gibi hayvanı dörtnala sürüyordum. Kayınpederim, eyere erkekler gibi binmemem, yoksa –asla tam olarak anlayamadığım örtmece bir deyişle– “kadınca bazı sorunlarım” olacağı konusunda beni uyarmıştı, ama hiç kimse bu engebeli ve taşlı arazide düşecek olursa kafasını patlatmayı göze almadan eyere yan oturamazdı. Manzara nefes kesiciydi, yolun her bir dönemecinde beni şaşırtıyor, hayran bırakıyordu. Tepelerden yukarı, vadilerden aşağı sık ormanlara kadar at koşturuyordum; Domínguezlerin

bıçkühanelerinde işledikleri ve piyasada en geçerli keresteleri veren karaçam, defne, tarçın, kızılçam, mersin ve bin yıllık *araucaria* ağaçlarından bir cennetti burası. Nemli ormanın o hoş kokusu, kırmızı topraktan, ağaçların özsuyundan ve köklerinden yükselen o nefis aroma, o yemyeşil suskun devlerin gözetimindeki yoğunluğun dinginliği, ormanın o gizemli mırıltısı, göze görünmeyen suların şarkısı, dalların arasında dolanan havanın raksı, köklerin ve böceklerin fısıltısı, tahtalı güvercinlerin şakıması ve gürültücü avcı kuşların çığlıkları başımı döndürüyordu. Patikalar bıçkühanece sona eriyor, oradan öteye, ayakları tıpkı bitkisel bir özsü gibi yoğun ve hoş kokulu olan petrol renkli balçığın içine gömülen kısırağımın içgüdüsüne güvenerek, sık ağaçların arasından kendime yol açmam gerekiyordu. Işık ağaçların yüksek tepelerinden aşağı eğik huzmeler biçiminde süzülüyordu, ama ışığın girmediği ve pumaların sinip alev alev yanan gözleriyle beni gözetledikleri buz gibi soğuk yerler de vardı. Eyerimin yanında bir tüfek asılıydı, ama acil bir durumda onu yerinden çıkarmaya fırsatım olmayabilirdi, zaten her ne olursa olsun, onunla asla ateş de edemezdim. O eski ormanların, siyah kumlu göllerin, taşların üzerinden şırl şırl akan ırmakların, kül renkli kulelerinin içinde uyuyan ejderhalar gibi ufukta yükselen azgın volkanların fotoğraflarını çektim. Çiftlikteki ortakçılardan resimlerini de çektim, bunları sonradan onlara hediye diye götürüyordum, onlar da kendilerinin istememiş olduğu bu görüntüleri ne yapacaklarını bilemeyerek şaşkınlıkla kabul ediyorlardı. Açık havanın ve yoksulluğun pişirdiği o yüzler beni büyülüyordu, ama onlar kendilerini böyle, oldukları gibi, sırtlarında lime lime giysileri ve acıları ile görmekten hoşlanmıyorlar, sahip oldukları ve evlenirken giydikleri tek giysileri içinde güzelce yıkanıp taranmış olarak, yanlarında sümükleri akmayan çocuklarıyla poz verdikleri, elle renklendirilmiş resimler istiyorlardı.

Pazar günleri iş bırakılır, rahibimiz olduğunda

kilisede ayine gidilir ya da aile kadınlarının Katolik dininin temel kurallarını öğretmek için ortakçıların evlerine ziyaretler yaptıkları “görev”e çıkılırdı. Böylelikle yerlilerin Hristiyan azizleriyle birbirine karışan inançlarına karşı, ufak tefek armağanların zoruyla ve büyük bir sebatkârlıkla savaşılıyordu. Ben bu vaazlara katılmıyorum, ama köylüleri tanımak için bunları fırsat biliyordum. Pek çokları hâlâ kendi dillerindeki sözcükleri kullanan ve geleneklerini canlı tutan safkan yerlilerdi, kimileri ise melezdi; hepsi de normal zamanlarda alçakgönüllü ve çekingen, ama içtiklerinde kavgacı ve gürültücüydüler. Alkol, sinisi bir fare gibi bir yandan iç organlarını kemirirken, dünya işlerinin her günkü sıkıntısını birkaç saatliğine hafifleten acı bir iksirdi. Sarhoşluklar ve bıçaklı kavgalar, izinsiz ağaç kesmek ya da kendilerine ait hayvanları ailelerinin geçimi için ahırlarda her birine ayrılmış olan yarım göz yerin dışında başıboş bırakmak gibi başka kabahatler de yapıldığı gibi cezalandırılıyordu. Hırsızlığa ya da amirlere saygısızlığa dayak cezası veriliyordu, ama Don Sebastián bedensel cezalardan nefret ederdi; ayrıca sömürgecilik zamanından kalan ve köylülerin kızları başkalarıyla evlenmeden önce patronlara onların kızlığını bozma hakkı veren eski bir gelenek olan “derebeyi hakkı” nı da kaldırmıştı. Kendisi de gençliğinde aynı şeyi uygulamış, ama Doña Elvira çiftliğe geldiğinden beri bu tür özgürlükler sona ermişti. O, civar kasabalardaki genelevlere ziyaretleri de onaylamıyordu ve kendi oğulları bu kötü eğilime kapılmasınlar diye erken evlenmelerinde ısrar etmişti. Eduardo ile Susana altı yıl önce, her ikisi de yirmi yaşındayken evlenmişler, o zaman on yedi yaşında olan Diego’ya da aileyle akrabalığı olan bir kızı peylemişlerdi, ama daha söz kesilmeden kız gölde boğularak ölmüştü. Ağabey Eduardo, Diego’dan daha neşeliydi, fıkralar anlatma ve şarkı söyleme yeteneği vardı, yörenin tüm efsanelerini ve öykülerini bilirdi, sohbet etmekten hoşlanır, başkalarını dinlemesini de bilirdi. Susana’ya sırılsıklam âşıktı, onu görünce

gözleri ışıldar, onun kaprisli ruh halleri karşısında asla sabrı taşmazdı. Eltim, genellikle onu son derece huysuzlaştıran baş ağrıları çekiyordu, kendini odasına kilitler, yemek yemezdi, her ne sebeple olursa olsun rahatsız edilmemesi konusunda emir verilmişti, ama rahatsızlığı geçtiğinde tümüyle kendine gelmiş olarak, güleç ve sevecen bir tavırla yeniden ortaya çıkardı; o zaman sanki bambaşka bir kadın olurdu. Tek başına yattığını ve ne kocasının ne de çocuklarının o davet etmeden odasına girmediklerini, kapısının da her zaman sımsıkı kapalı olduğunu fark etmiştim. Aile onun migrenlerine ve bunalımlarına alışmıştı, ama odasında yalnız kalma isteği onlara neredeyse bir hakaret gibi geliyordu; bir ışın huzmesinin negatifleime vereceği zararı onlara kaç kez açıkladığım halde benim fotoğraf filmlerimi banyo ettiğim o küçük karanlık odaya iznim olmadan kimsenin girmesine izin vermeyişime şaşıkları gibi. *Caleufú*'da, şarap mahzenleriyle bürodaki kasa dışında ne kapılarda anahtar vardı ne de yazı masalarında. Elbette ki ufak tefek hırsızlıklar oluyordu, ama Don Sebastián genellikle görmezden geldiğinden bunlar pek önemli sonuçlar doğurmuyordu. "Bu insanlar çok cahil, ne kötülük için ne de ihtiyaçtan değil, kötü alışkanlıktan çalıyorlar," diyordu, ama aslında ortakçılarının patronun kabul ettiğinden çok daha fazlasına ihtiyaçları vardı. Köylüler özgür insanlardı, ama uygulamada kuşaklardan beri bu topraklarda yaşıyorlardı ve başka türlü olabileceği akıllarının ucundan bile geçmiyordu, gidebilecekleri başka bir yer yoktu. Pek azı yaşlanabiliyordu. Çocukların pek çoğu daha çok küçükken bağırarak enfeksiyonlarından, fare ısırıklarından ve zatürreeden, kadınlar doğumdan ve zafiyetten, erkekler kazalardan, mikrop kapandıralardan ve alkol zehirlenmesinden ölüyorlardı. Almanlara ait olan en yakın hastanede son derece ünlü bir Bavyalı doktor vardı, ama bu yolculuk ancak acil durumlarda yapılıyor, ufak tefek rahatsızlıklar doğanın gizleriyle, dualarla ve yöresel

bitkilerin gücünü herkesten iyi bilen yerli şifacılar olan *meica*'ların yardımıyla iyileştiriliyordu.

Mayıs sonlarında kış mevsimi, sabırlı bir çamaşırıcı kadın gibi manzarayı durmadan yıkayan yağmur perdesiyle ve erkenden bastırıp bizleri öğleden sonra saat dörtte toplanmak zorunda bırakarak gecelerimizi sonsuzluğa dönüştüren akşam karanlığıyla, hiç hafiflememesine üzerimize çökmüştü. Artık o uzun at gezintilerine ya da çiftlikteki insanların resimlerini çekmeye çıkamıyordum. Dış dünyadan yalıtılmıştık, yollar çamur deryasıydı, kimse ziyaretimize gelmiyordu. Karanlık odada türlü baskı tekniklerini deneyerek ve aile resimleri çekerek oyalanıyordum. Var olan her şeyin birbirleriyle bağlantılı olduklarını, yoğun bir desenin parçasını oluşturduklarını keşfediyordum yavaş yavaş; ilk bakışta bir rastlantılar yumağını andıran herhangi bir şey, fotoğraf makinesinin titiz bir gözlemi karşısında kusursuz simetrileriyle kendini açığa vuruyordu. Hiçbir şey rastlantısal değildi, hiçbir şey sıradan değildi. Nasıl ki ormanın görünürdeki bitkisel karmaşasının içinde sıkı bir neden-sonuç ilişkisi varsa, her bir ağaca yüzlerce kuş, her bir kuşa binlerce böcek, her bir böceğe milyonlarca organik zerre düşüyorsa, aynı biçimde işlerini yapan köylüler ya da evinde kışın soğğundan korunan aile, uçsuz bucaksız bir freskin vazgeçilmez parçalarıydı. Asıl önemli olan şey çoğu zaman gözle görölmüyordu; insanın gözü değil yalnızca yüreği algılıyordu onu, ama fotoğraf makinesi o öz varlığın belirtilerini ara sıra görür gibi oluyordu. Üstat Ribero da sanatıyla işte bunu elde etmeye uğraşıyordu ve bana da bunu öğretmeyi başarmıştı: yalnızca belgesel olanı aşıp çekirdeğe, yani gerçeğin ruhuna ulaşmayı. Fotoğraf kâğıdı üzerine çıkan bu ince bağlantılar beni derinden etkiliyor ve deney yapmayı sürdürmeye heveslendiriyordu. Kış aylarının inzivası içinde merakım daha da artmıştı; çevrem o kalın kerpiç duvarlar arasında kış uykusuna yatmış olarak ne kadar boğucu olup daralırsa, kafamın içi de o kadar huzursuz oluyordu. Evin içindekileri ve ev

sakinlerinin sırlarını bir saplantı halinde araştırmaya koyulmuştum. Aile çevresini, sanki ilk kez görüyormuşum gibi, ama tabii ki hiç belli etmeden, yepyeni gözlerle inceliyordum. Edinilmiş düşünceleri bir yana atarak, kendimi önsezilerime bırakmıştım; “Neyi görmek istiyorsak yalnızca onu görürüz,” derdi Don Juan Ribero, sonra da benim çalışmamın daha önce hiç kimsenin görmediği bir şeyi göstermesi gerektiğini eklerdi. Dominguez’ler önceleri zoraki gülümsemelerle poz veriyorlardı, ama çok geçmeden benim sinsî varlığıma alışmışlar ve sonunda fotoğraf makinemi görmez olmuşlardı, işte o zaman onları oldukları gibi yakalayabilmişim. Yağmur çiçeklerle yaprakları alıp götürmüş, evin ağır mobilyaları ve bomboş koca koca mekânlarıyla dış dünyaya kapanmasıyla acayip bir ev hapsine mahkûm olmuştuk. Buz gibi hava akımlarından geçerek, mumlarla aydınlatılmış odalarda dolaşıp duruyorduk; tahtalar dul kadın iniltileri gibi gıcırıyor, hiç durmadan iş gören farelerin sinsî adımları duyuluyordu; ortalık funda toprağı, ıslak kiremit, nemli çamaşır kokuyordu. Uşaklar mangallarla şömineleri yakıyorlar, hizmetçiler bizlere sıcak su şişeleri, battaniyeler ve fincanlar dolusu dumanı tüten sıcak çikolata taşıyorlardı, ama o upuzun kışı aldatmanın yolu yoktu. İşte o zaman koyu bir yalnızlığın içine gömüldüm.

Diego sanki bir hayaletti. Şimdi onunla paylaştığım herhangi bir ânı anımsamaya çalışıyorum da, bir sahnenin üzerinde, ağzından hiç ses çıkmayan ve aramızdaki geniş bir hendekle benden ayrı duran bir mim sanatçısı olarak görebiliyorum onu yalnızca. Aklımda –ayrıca o kıştan kalan fotoğraf koleksiyonumun içinde– onun çiftlik işleri yaparken ve evin içinde pek çok görüntüsü var, ama hep başkalarıyla meşgul, hiçbir zaman benimle birlikte değil, bana uzak ve yabancı. Diego’yla sıkı fıkı olmak imkânsızdı, ikimizin arasında sessiz bir uçurum vardı, düşünce alışverişinde bulunma

ya da duygularını öğrenme çabalarım onun o inatçı yokluğuna çarpıp parçalanıyordu. Aramızda her şeyin zaten söylenmiş olduğunu, eğer evlendiysek bunu birbirimizi sevdiğimiz için yaptığımızı ileri sürüyordu, besbelli olan şeyi derinleştirmenin ne gereği vardı? Başlangıçta onun bu suskunluğu beni gücendiriyordu, ama sonra yeğenleri dışında herkese böyle davrandığını anladım; çocuklara karşı neşeli ve sevecen olabiliyordu, belki o da benim gibi çocukları olsun istiyordu, ama her ay hayal kırıklığına uğruyorduk. Bundan da hiç söz etmiyorduk, bedenle ya da aşkla ilgili olup da sırf edep duygusuyla hiç dokunmadığımız pek çok konudan biriydi bu da. Kimi zaman okşanmaktan nasıl hoşlanacağımı ona söylemeye çalışmışım, ama hemen savunmaya geçiyordu, onun gözünde iffetli bir kadın bu tür acil ihtiyaçları göstermek bir yana, duyumsamamalıydı bile. Onun çekimserliği, benim utancım ve her ikimizin de gururu yüzünden çok geçmeden aramızda bir Çin Seddi yükselmişti. Kapalı kapımızın ardında neler olup bittiğini birisiyle konuşabilmek için neler vermezdim, ama kayınvalidem sanki var olmayan bir melekti, Susana'yla aramızda gerçek bir dostluk yoktu, Adela on altı yaşını daha yeni bitirmişti, Nivea da fazlasıyla uzaktaydı, bu kaygılarımı yazıya dökmeye cesaret edemiyordum. Diego'yla ben arada bir sevişmeye devam ediyorduk – buna sevişmek denirse–, bunu da hep ilk gecemizdeki gibi yapıyorduk; birlikte yaşamak bizi birbirimize yakınlaştırmış değildi, ama bu yalnızca beni üzüyordu, o ise durumumuzdan son derece hoşnuttu. Hiç tartışmıyor, birbirimize zoraki bir nezaketle davranıyorduk, oysa ben o suratsız sessizliklerimizin yerine açık bir savaşı bin kez yeğlerdim. Kocam benimle yalnız kalma fırsatlarından kaçıyor; geceleri iskambil oyunları, sonunda ben yorgunluğuma yenik düşüp yatmaya gidene kadar sürüyordu; sabahları horoz ötmesiyle yataktan fırlıyor, ailenin geri kalanının geç kalktığı pazar günleri bile evden erken çıkacak bir bahane buluyordu. Buna

karşılık ben onun ruhsal durumlarına bağlı olarak yaşıyor, binlerce ayrıntıda ona hizmet yarışına giriyordum, Diego'ya çekici görünmek ve hayatını hoşlaştırmak için elimden geleni yapıyordum; onun ayak seslerini ya da sesini duyduğumda yüreğim göğsümün içinde deli gibi atıyordu. Ona bakmaktan bıkmıyordum, masallardaki kahramanlar kadar yakışıklı görünüyordu gözüme; yataktayken geniş ve güçlü sırtına, kıvrır kıvrır gür saçlarına, bacaklarının ve boynunun kaslarına onu uyandırmamaya çalışarak dokunuyordum. Kirlardan döndüğü zamanki ter, toprak ve at kokusu, yıkandıktan sonra da İngiliz sabunu kokusu çok hoşuma gidiyordu. Bedenini koklamaya cesaret edemediğimden, onun o erkek kokusunu içime çekmek için yüzümü çamaşırlarına gömüyordum. Bugün, zamanın kazandırdığı bakış açısıyla ve son yıllarda edindiğim özgürlükle baktığımda, aşk uğruna kendimi ne kadar küçültmüş olduğumu anlıyorum. Kişiliğimden işime kadar her şeyimi, hiç de bana göre olmayan bir ev cennetinde hayal kurabilmek uğruna bir yana bırakmıştım.

O uzun ve bomboş kış aylarında aile, can sıkıntısıyla savaşılabilmek için hayal gücünü türlü biçimlerde kullanmak zorundaydı. Hepsinin iyi bir müzik kulağı vardı ve çeşitli çalgılar çalıyorlardı, böylece akşamlar kendiliğinden birer konsere dönüşüyordu. Susana, eski bir kadife entariye sarınarak, başına Türk işi bir türban sarıp gözlerini kömürle boyuyor, boğuk bir Çingene sesiyle şarkılar söyleyerek bizi eğlendiriyordu. Doña Elvira ile Adela kadınlar için dikiş kursları düzenliyorlar, yörenin küçük okulunu ayakta tutmayı başarıyorlardı, ama yalnızca yakında oturan ortakçılardan çocukları iklime meydan okuyarak derslere gelmeyi beceriyorlardı; her gün, arkasından sıcak çikolatayla pasta ikram edildiğinden büyüklere de çocuklara da çekici gelen dua okuma saatleri yapılıyordu. Susana'nın aklına yüzyılın bitimini kutlamak üzere bir tiyatro oyunu hazırlama fikri gelmiş, bu da piyesi yazıp rollerimizi ezberleyelim, ambarlardan birinde sahne kuralım,

kostümleri dikip prova yapalım derken bizi haftalarca oyalamıştı. Piyesin konusu, bilimin, teknolojinin ve yirminci yüzyıldaki ilerlemenin akkor halindeki kılıcı karşısında yenik düşen geçmiş kötülükler ve talihsizlikler üzerine sonu önceden belli bir alegoriydi elbette. Tiyatronun dışında hedefe atış ve sözlükten kelime bulma yarışmaları, satrançtan tutun da kukla yapımına ve kibrit çöplerinden köyler kurmaya varana kadar her türlü şampiyonluk yarışmaları da yapıyorduk, ama yine de geriye boş vakit kalıyordu. Adela'yı fotoğraf laboratuvarımda yardımcım yapmışım, onunla gizli gizli birbirimize kitap da veriyorduk, ben ona Santiago'dan bana gönderdiklerini veriyordum, o da bana büyük bir tutkuyla çabucak okuyup bitirdiğim polisiye romanlarını veriyordu. Dedektiflik konusunda uzmanlaşmışım, genellikle daha sekseninci sayfaya varmadan katilin kimliğini tahmin edebiliyordum. Ama repertuvarımız kısıtlıydı ve okumayı ne kadar uzatırsak uzatalım çok geçmeden kitaplar tükenmişti, bunun üzerine Adela'yla öyküleri değiştirme ya da birimizden birinin çözmesi gereken son derece karmaşık cinayetler uydurma oyunları oynamaya başlamıştık. "Siz ikiniz öyle ne fısıldaşıp duruyorsunuz?" diye sık sık soruyordu kayınvalidem. "Hiç, anne, cinayetler tasarlıyorduk," diye karşılık veriyordu Adela, tavşan gibi masum gülümsemesiyle. Doña Elvira da, kızının yanıtının ne kadar doğru olduğunu aklına bile getirmeden gülüp geçiyordu.

En büyük evlat olması nedeniyle Eduardo'nun, Don Sebastián öldüğünde mülkü miras yoluyla alması gerekiyordu, ama o, burayı birlikte yönetmek üzere erkek kardeşiyle bir ortaklık kurmuştu. Kayınbiraderim hoşuma gidiyordu, yumuşak ve şakacı bir insandı, çok zaman bana şakalar yapar ya da ırmak yatağından yarı saydam akık taşları, Mapuche yerli rezervinden gelme sade bir kolye, yabancı çiçekler, kasabaya ısmarlanmış bir moda dergisi gibi ufak tefek hediyeler getirirdi, böylelikle kardeşinin bana karşı gösterdiği ve tüm aile için açık olan

kayıtsızlığını karşılamış oluyordu. Sık sık elimi tutar, kaygılı bir tavırla kendimi iyi hissedip hissetmediğimi, bir ihtiyacım olup olmadığını, büyükannemi özleyip özlemediğimi, *Caleufu*'da sıkılıp sıkılmadığımı sorardı. Buna karşılık tembelliğe oldukça benzeyen bir carieye gevşekliğine gömülmüş olan Susana, çoğu zaman beni görmezden gelir, lafı ağzımda bırakarak bana sırtını dönme terbiyesizliğinde bulunurdu. Dolgun vücudu, yanık teni, gölgeli iri gözleriyle çok güzel bir kadındı, ama güzelliğinin bilincinde olduğunu sanmıyorum. Önünde gösteriş yapacak kimse yoktu ki, yalnızca aile vardı, bu yüzden de kendi bakımına pek aldırılmaz, kimi zaman saçını bile taramazdı; bütün günü ayaklarında koyun derisinden terlikleriyle sabahlığına sarınarak uykulu ve hüzünlü bir halde geçirirdi. Buna karşılık bazı zamanlar da, upuzun siyah saçları kaplumbağa kabuğundan taraklarla topuz biçiminde toplanmış ve boynunun kusursuz çizgisini ortaya çıkaran altın bir kolye takmış olarak bir Arap prensesi gibi göz kamaştırıcı bir güzellikte ortaya çıkardı. Keyfi yerinde olduğunda bana poz vermek hoşuna giderdi; bir keresinde sofradayken çıplak olarak resmini çekmemi önerdi. O tutucu ailenin ortasına bir bomba gibi düşen kışkırtıcı bir öneri olmuştu bu; Doña Elvira neredeyse yeni bir kalp krizi geçirecekti; şoke olan Diego ise öyle sert bir hareketle ayağa fırladı ki, sandalyelerden biri devrildi. Eduardo bir şaka yapmasaydı tam bir trajedi yaşanacaktı. Tavşan suratı ve bir çil denizinin ortasında kaybolmuş masmavi gözleriyle kardeşler arasında en az alımlısı olan Adela, hiç kuşkusuz en cana yakın olanıydı. Onun neşesi her sabahki gün ışığı kadar güvenilirildi; rüzgârın kiremitler arasında uluduğu ve mum ışığında iskambil oynamaktan artık bıktığımız kışın en karanlık günlerinde bile keyifleri yerine getirmek için ona güvenebilirdik. Babası Don Sebastián kızına tapıyordu; ondan hiçbir şey esirgemez, yaşlandığında kendisine bakması için evlenmeyip evde kalmasını yarı şaka yarı ciddi isterdi ondan.

Kış, ortakçılar arasında zatürreeden ölen iki çocukla bir yaşlı insanı ardında bırakarak geçip gitmişti; bizimle birlikte oturan büyükanne de ölmüştü, bir yüzyıldan fazla yaşadığını hesaplıyorlardı, çünkü Şili 1810'da İspanya'ya karşı bağımsızlığını ilan ettiğinde o ilk komünyonunu çoktan yapmıştı. Ölenlerin hepsi, sel gibi yağan sağanak yağmurlarla çamur deryasına dönüşmüş olan *Caleufú* Mezarlığı'nda sade birer törenle toprağa verilmişti. Yağmurlar eylüle kadar kesilmemiş, eylülde bahar her tarafta birden patlak vermişti; çamaşırları ve rutubetlenmiş şilteleri güneşe sermek üzere sonunda avluya çıkabilmiştik. Doña Elvira o ayları şallara sarınarak, her defasında daha da güçten düşmüş bir halde yataktan koltuğa, koltuktan yatağa gidip gelmekle geçirmişti. Ayda bir kez son derece ketum bir biçimde bana "yeni bir haber olup olmadığı"nı soruyor, olmadığı için de Diego'yla ben ona yeni torunlar verelim diye dualarını artırıyordu. O kışın upuzun gecelerine rağmen kocamla olan yakınlığımız iyiye gitmiş değildi. Karanlıkta neredeyse birbirimize düşmanmışız gibi susup duruyorduk ve ben her defasında o ilk geceki aynı fiyasko duygusu ve bastırılmaz bir yürek sıkıntısıyla kalakalıyordum. Sanki yalnızca ilk adımı ben atarsam kucaklaşıyorduk, ama belki de yanıliyordum, belki her zaman öyle olmuyordu. İlkbaharın gelmesiyle ormanlarda ve volkanlardaki gezintilerime yeniden tek başıma çıkmaya başlamıştım; o uçsuz bucaksız topraklarda dörtnala at sürmek sevgiye olan açlığını ve yorgunluğumu biraz olsun geçiriyor, eyer yüzünden çürüyen kabaetlerimin acısı bastırılmış arzularımı unutturuyordu. Akşamları ormanın nemine ve atın terine bulanmış olarak geri dönüyor, kendime sıcak bir banyo hazırlatarak portakal yapraklarıyla mis gibi kokan suyun içinde saatlerce yatıyordum. "Dikkat et, yavrucuğum, at binmeler ve banyolar karnına iyi gelmez, kısırlık yapar," diye beni uyarıyordu canı sıkılan kayıinvalidem. Doña Elvira, yardımsever ruhuyla sırf iyilik timsali olan basit bir kadındı,

ruhunun berraklığı masmavi gözlerinin dingin sularına yansıyor, sahip olmayı isteyebileceğim bir anneydi. Torunları için yün örüp, kendi yaşamıyla ve *Caleufú*'yla ilgili aynı küçük öyküleri bana tekrar tekrar anlatıyor, ben de onun bu dünyada fazla vakti kalmadığını düşünmenin üzüntüsüyle onu dinlerken yanında uzun saatler geçiriyordum. Artık o zamanlar çocuğum olsa bile onun Diego'yla aramdaki uzaklığı kısaltamayacağından kuşkulandırmaya başlamıştım, ama yine de sırf kayıvalideme armağan edebilmek için çocuk istiyordum. Çiftlikte Doña Elvira'sız bir hayatı düşünmek bana aşılması olanaksız bir hüznün veriyordu.

Yüzyıl sona ermekteydi ve Şili halkı Avrupa ve Kuzey Amerika'nın sanayi devrimine ayak uydurmaya çalışıyordu, ama tutucu pek çok başka aile gibi Domínguez'ler de geleneksel âdetlerin uzaklaşmasını ve yabancı olan her şeye öykünme eğilimini dehşetle karşılıyorlardı. "Bunlar şeytanın fasa fisolarından başka bir şey değil," diyordu Don Sebastián, gecikmiş gazetelerde teknolojik ilerlemelerle ilgili bir şeyler okuduğunda. Oğlu Eduardo gelecekle ilgilenen tek kişiydi; Diego kendi içine kapanık yaşıyordu, Susana migrenleriyle uğraşıyordu, Adela ise henüz kabuğundan çıkmamıştı. Ne kadar uzakta olursak olalım gelişimin yankıları bize de erişiyordu ve toplumdaki değişiklikleri görmezden gelmemiz olanaksızdı. Santiago'da spor ve açık hava oyunları ile geziler konusunda çılgınca bir merak baş göstermişti, aslında Castilla ve León kökenli soyluların rahatlarına düşkün evlatlarından çok, egzantrik İngilizlere özgü merakları bunlar. Fransa'dan esen bir sanat ve kültür fırtınası havayı tazeliyor, Alman makine sanayisinin gürültülü homurtusu Şili'nin sömürge döneminden kalma uzun uykusunu bölüyordu. Zenginler gibi yaşamaya özenen, eğitilmiş, sonradan görme bir orta sınıf doğuyordu. Ülkenin temellerini grevler, zorbalıklar, işsizlik ve kılıçlarını kınlarından çekmiş atlı polislerin saldırılarıyla sarsmakta olan sosyal

bunalım, bizim *Caleufu*'daki yaşantımızın temposunu değiştirmeyen uzak bir homurtuydu yalnızca, ama çiftlikte bu aynı yataklarda yüz yıl önce yatmış olan büyük büyükbabalar gibi yaşamayı sürdürüyor olsak da, yirminci yüzyıl bizim de üstümüze üstümüze geliyordu.

Frederick Williams'la Nivea del Valle'nin bana mektuplarında anlattıklarına göre Büyükanнем Paulina çok düşünleşmişti; yaşlılığın sayısız hastalıklarını çekiyor, ölümün ön belirtilerini gösteriyordu. Severo del Valle daha geç olgunlaşan ve adının carmenere olduğunu öğrendikleri o asmaların ürünüyle yapılmış şarabın ilk şişelerini ona götürdüğünde anlamışlardı onun ne kadar yaşlandığını; içinde çok az tanen bulunan ve en iyi Fransız şarapları kadar mükemmel olan bu tadına doyulmaz, yumuşacık şarabın adını Paulina Bağları koymuşlardı. Onlara ün ve para getirecek olan eşsiz bir ürün işte en sonunda ellerinin arasındaydı artık. Büyükanнем onun ağır ağır tadına bakmış, "Ne yazık ki zevkini çıkaramayacağım, onu başkaları içecek," demişti; bir daha da ağzına almamıştı şarabın adını. İş alanındaki zaferlerinde hiç eksik olmayan sevinç gösterisinden ve gözüpek yorumlardan eser yoktu bu kez; delidolu bir yaşamın ardından artık iddiasız bir insan olmaya başlamıştı. Zayıf düştüğünün en belirgin işareti, servetlerini kapmak için ölmek üzere olan insanları dolaşan kirli cüppeli o bildik rahibin her Allahın günü orada olmasıydı. Kendi aklıyla mı, yoksa o yaşlı felaket habercisinin önerisiyle mi bilemiyorum, büyükanнем ömrünün yarısını geçirmiş olduğu o ünlü mitolojik yatağı bodrumun dibine gömmüş, onun yerine üzerinde at kılından şiltesiyle berbat bir asker yatağı koydurmuştu. Bu bana son derece korkutucu bir belirti olarak görünmüş, yollardaki çamur kurur kurumaz, kocama büyükanنemi görmeye Santiago'ya gideceğimi haber vermiştim. Herhangi bir itirazda bulunacağını sanmıştım, ama tam tersi oldu; aradan daha yirmi

dört saat geçmeden Diego benim limana kadar arabayla gitmemi ayarlamıştı bile; oradan Valparaíso'ya giden vapura binecek, sonra da Santiago'ya kadar trenle yoluma devam edecektim. Adela'nın bana eşlik etmeye içi gidiyordu; babasının kucağında o kadar çok oturup kulaklarını kemirdi, favorilerini çekiştirdi ve o kadar çok yalvardı ki sonunda Don Sebastián, Doña Elvira ile Eduardo ve Diego'nun aynı fikirde olmamalarına rağmen, onun bu yeni kapisini reddedemedi.

Gerekçelerini açıklamalarına hiç ihtiyaç yoktu: Büyükannemin evinde var olduğunu sezinledikleri atmosferin ona göre olmadığını ve benim bir kız çocuğuna gereğince göz kulak olabilecek olgunluktan yoksun olduğumu düşündüklerini tahmin edebiliyordum. Böylece yanımızda aynı vapurla gidecek dostlarımız Alman bir karıkoca ile birlikte Santiago'ya doğru yola çıktık. Bizi, Allah esirgesin, her türlü kötülükten koruyacak İsa'nın Kutsal Kalbi madalyonlarımız göğsümüzde asılı, küçük bir kesenin içine konmuş paralarımız korselerimizin altına dikili, tanımadığımız kişilerle konuşmama konusunda kesin tembihlerle ve dünyanın çevresini dönmemize bol bol yetecek kadar eşyayla gidiyorduk.

Adela'yla ben, büyükannem hasta olmasaydı harika olabilecek birkaç ay geçirdik Santiago'da. Büyükannem, gezintilere çıkmak, tiyatroya gitmek ve deniz havası alalım diye trenle Viña del Mar'a kadar uzanmak için kafası planlarla dopdolu olarak sözde büyük bir heyecanla karşılamıştı bizi, ama son dakikada bizi Frederick Williams'la yolluyor, kendisi evde kalıyordu. Severo ile Nivea'yı ziyaret etmek üzere, artık o zamanlar ilk ihraç şaraplarının üretilmekte olduğu bağlara arabayla gittiğimizde de öyle olmuştu. Büyükannem Paulina Bağları'nın fazlasıyla Kreol çağrışımlı bir ad olduğunu düşünmüş, bu şarabı ona bakarsanız şaraptan kimsenin anlamadığı Birleşik Devletler'de satabilmek için adını Fransızca bir adla değiştirmeyi istemişti, ama Severo böyle bir hileye yanaşmamıştı. Nivea'yı, çevresi

küçük çocuklarıyla sarılı olarak, topuzuna aklar düşmüş ve biraz daha şişmanlamış buldum, ama yine eskisi kadar hareketli, rahat ve şakacıydı. “Galiba sonunda değişmeye başladım, bir çocuk daha yapma korkusu olmadan sevişebileceğiz artık,” diye fısıldadı kulağıma; aradan birkaç yıl daha geçtikten sonra, o kalabalık ve garip Del Valle klanının içindeki en acayip yaratık olan ve ileride olacakları gören Clara’nın dünyaya geleceği o sırada aklının ucundan bile geçmiyordu. Güzelliği dillere destan olan küçük Rosa beş yaşındaydı. Fotoğrafın onun rengini saptayamaması ne kadar yazık; sapsarı gözleri ve tıpkı eskimiş bronzu andıran yeşil saçlarıyla bir deniz yaratığına benziyordu. Daha o zamanlar bile melek gibiydi, yaşına göre biraz geriydi, bir hayalet gibi dalgalanarak dolaşırdı. “Nereden çıktı bu kız? Kutsal Ruh’un kızı olsa gerek,” diye şakalaşırdı annesi. Bu güzel kız, Nivea’nın difteriden ölen iki küçük çocuğunun yokluklarını ve bir üçüncüsünün ciğerlerini yiyip bitirmekte olan uzun bir hastalığın acısını avutmak için gelmişti dünyaya. Bu konuda Nivea’yla konuşmaya çalıştım –insanın evladını kaybetmesinden daha korkunç bir acı olamayacağını söylüyorlar–, ama o her defasında konuyu değiştiriyordu. Bana söylediği en fazla şey, kadınların yüzyıllardan beri dünyaya çocuk getirmenin ve çocuklarını gömmenin acısını yaşadıkları, kendisinin buna bir istisna oluşturmadığı oldu. “Tanrı’nın bana pek çok çocuk vererek beni kutsadığını ve hepsinin benden fazla yaşayacaklarını düşünmek benim aklımdan biraz fazla olur,” dedi.

Paulina del Valle’nin eski halinden hiç eser yoktu, yiyip içmeye ve iş hayatına olan ilgisini kaybetmişti, dizleri elvermediğinden zorlukla yürüyebiliyordu, ama akli her zamankinden daha berraktı. Başucunda ilaç şişeleri diziliydi ve ona nöbetleşe bakan üç rahibe vardı. Büyükannem, birlikte olmak için çok fazla fırsatımız olmayacağını tahmin ediyordu ve ilişkimiz boyunca ilk kez olarak sorularımı yanıtlamaya hazırdı. Eski albümlere birlikte bakmıştık ve

fotoğrafları bana birer birer açıklamıştı; Floransa'ya ısmarladığı yatağın kökenini ve Amanda Lowell'la olan rekabetini de anlattı, o günkü yaşının perspektifiyle bakıldığında bu olay oldukça komik görünüyordu; sonra bana babamdan ve Severo del Valle'nin çocukluğumda oynadığı rolden söz etti, ama anneannemle dedemin ve Chinatown'ın lafını ağzına almamakta kararlıydı; annemin de çok güzel bir Amerikalı model olduğunu söyledi, o kadar. Bazı akşamlar camlı galeride oturup Severo ve Nivea'yla sohbet ediyorduk. Severo San Francisco'daki yıllarından ve savaş sonrasındaki deneyimlerinden söz ederken, Nivea da benim yalnızca on bir yaşında olduğum ihtilal sırasında olan bitenlerin ayrıntılarını anımsattı bana. Büyükanmem hiç şikâyet etmiyordu, ama Frederick Amca şiddetli mide ağrıları çektiğini ve her sabah giyinmenin ona büyük çabalara mal olduğunu anlattı. Yaşını göstermediği inancına sadık kalarak kafasında hâlâ kalmış olan birkaç tel saç boyamayı sürdürüyordu, ama eskiden yaptığı gibi imparatoriçe mücevherleriyle caka satmıyordu artık; kocası, "Elinde pek azı kaldı," diye fısıldadı kulağıma, gizemli bir tavırla. Ev de sahibesi kadar bakımsız görünüyordu, yerlerinden çıkarılmış tablolardan geriye duvar kâğıdının üzerinde açık renkli boşluklar kalmıştı; ortalıkta daha az mobilya ve halı vardı; galerideki tropikal bitkiler toz toprak içinde ve pörsümüş bir kördüğümüne dönmüş, kafeslerindeki kuşlar susmuştu. Frederick Amcamın mektuplarında büyükanmemin üzerinde yattığını anlattığı o asker yatağı doğru çıkmıştı. Büyükanmem her zaman evin en büyük odasını işgal eder, o ünlü mitolojik yatağı da tıpkı papanın tahtı gibi odanın ortasında yükselirdi; oradan yönetirdi imparatorluğunu. Sabahlarını, Floransalı bir zanaatkârın kırk yıl önce yonttuğu rengârenk boyalı deniz yaratıklarıyla çevresi sarılı olarak çarşafların arasında geçirir, muhasebe defterlerini orada inceler, mektuplarını orada yazdırır, yeni yeni işleri orada tasarlardı. O çarşafların altında şişmanlığı gözden kaybolur, bir kırılganlık ve güzellik

imgesi yaratmayı başarırdı. O altın yaldızlı yatağın içinde onun sayısız fotoğraflarını çekmiştim, bu kez de üzerinde basit gömleği ve yaşlı nine şalıyla o tövbekâr yatağının içinde bir resmini çekmek esti aklıma, ama şiddetle reddetti beni. Odasındaki ipek kapitoneli o güzelim Fransız mobilyalarının, Hindistan'dan gelme, sedef kakmalı gül ağacından yapılmış o koskocaman yazıhanenin, halılarla tabloların yok olduğunu fark etmiştim; süs namına bir tek çarmıha gerili koskoca bir İsa heykeli kalmıştı. "Mobilyalarla mücevherleri kiliseye armağan ediyor," diye anlattı Frederick Williams; bunun üzerine o rahibeleri hemşirelerle değiştirmeye ve zor kullanarak da olsa o korkunç rahibin ayağını evden kesmenin bir yolunu aramaya karar verdik, çünkü eşyaları alıp gitmesi yetmiyormuş gibi bir de ortalığa korku sahyordu. Paulina del Valle'nin güvendiği tek doktor olan İvan Radovic de bu önlemlerin alınmasına tümüyle katılıyordu. Bu eski dostu yeniden görmek çok iyi olmuştu –onun da dediği gibi, gerçek dostluk zamana da, uzaklığa da, suskunluğa da direnirdi–, anılarımda hep Cengiz Han kılığıyla karşıma çıktığını kahkahalar arasında ona itiraf etmek de çok hoş olmuştu. "Slavlara özgü bu elmacık kemiklerimden olsa gerek," diye açıkladı bana iyi niyetle. Hâlâ da hafif bir Tatar reisi havası vardı onda, ama çalışmakta olduğu yoksullar hastanesinde hastalarla sürekli temas onu yumuşatmıştı, ayrıca Şili'de İngiltere'deki kadar egzotik görünmüyordu; daha uzun boylu ve temiz pak bir Arauco yerlisi de olabilirdi pekâlâ. Sessiz bir adamdı, ona hemen vurulan Adela'nın durmak bilmeyen gevezeliklerini bile büyük bir dikkatle dinliyordu; babasını baştan çıkarmaya alışık olan Adela, Ivan Radovic'i ayartmak için de aynı yöntemleri kullanıyordu. Adela açısından belki üzücüydü ama doktor onu masum ve sevimli de bulsa bir çocuk olarak algıliyordu yalnızca. Adela'nın şaşırtıcı kültürsüzlüğü ve olmadık saçmalıkları yeminlerle anlatırken gösterdiği fütursuzluk onu rahatsız etmiyor, hatta belki de eğlendiriyordu, ama

sağca fetteanlık çabalarıyla doktorun yüzünü kızartmayı başarıyordu. İvan Radovic insana güven veren bir kişiydi, canlarını sıkırmı korkusuyla başkalarının yanında pek ender sözünü ettiğim fotoğrafçılık gibi konularda onunla konuşmak zor gelmiyordu bana. Avrupa'da ve Birleşik Devletler'de yıllardan beri tıp alanında kullanıldığından bu konu onu da ilgilendiriyordu; yaptığı ameliyatların ve hastalarındaki dış belirtilerin konferanslarda ve derslerde göstermek üzere resim arşivini oluşturabilmek için fotoğraf makinesinin nasıl kullanılacağını kendisine öğretmemi istedi. Bir keresinde bu bahaneyle Don Juan Ribero'yu ziyarete gittik, ama stüdyoyu üzerinde satılık levhasıyla kapalı bulduk. Yandaki berber, üstadın her iki gözüne de perde indiğinden artık çalışmadığını anlattı, ama bize adresini verdi ve kalkıp onu ziyarete gittik. Vaktiyle iyi günler geçirmiş olan Monjitas Sokağı'nda, içinde hayaletlerin dolaştığı, koskocaman, modası geçmiş bir binada oturuyordu. Bir hizmetçi kadın bizi, birbirleriyle bağlantılı ve yerden tavana kadar Ribero'nun fotoğraflarıyla kaplı birçok odadan geçirerek, eski maun mobilyalarla ve havı dökülmüş tüylü bir kumaş kaplı koltuklarla döşeli bir salona götürdü. Lambaların hiçbirini yanmıyordu, gözlerimiz yarı karanlığa alışıp da üstadı akşamın son ışıklarının girdiği pencerenin önünde kucığında kedisiyle otururken görene kadar birkaç saniye beklememiz gerekti. Ayağa kalkarak bizi selamlamak için kendinden emin tavırlarla ilerledi, adımlarındaki hiçbir şey körlüğünü ele vermiyordu.

"Bayan Del Valle! Affedersiniz, şimdi artık Bayan Domínguez'siniz, öyle değil mi," diye bağırdu iki elini birden bana uzatarak.

"Aurora'yım üstadım, her zamanki Aurora'yım," diye karşılık verdim ona sarılarak. Sonra da onu Doktor Radovic'le tanıştırmak fotoğrafçılığı tıbbi amaçlar için öğrenmek istediğini anlattım.

"Ben size hiçbir şey öğretemem, sevgili dostum. Tanrı beni en can alıcı yerimden cezalandırdı, yani

gözlerimden. Düşünsenize bir kere, ama bir fotoğrafçı, ne büyük bir ironi!"

"Hiçbir şey görmüyor musunuz, hocam," diye telaşla sordum.

"Gözlerimle hiçbir şey görmüyorum, ama dünyaya bakmayı sürdürüyorum. Söylesenize bana Aurora, siz değiştiniz mi? Şimdi nasıl görünüyorsunuz? Bende sizinle ilgili en net görüntü, bir katır inatçılığıyla stüdyomun kapısında dikilen on üç yaşında bir kız çocuğu."

"Ben yine aynıyım, Don Juan, aynı çekingen, aptal ve inatçı kızım."

"Hayır hayır, örneğin saçınızın nasıl tarandığını ve ne renk giyindiğinizi söyleyin bana."

"Hanımefendinin üzerinde göğsü dantelli, beyaz, ince bir giysi var, hangi kumaştan olduğunu bilmiyorum, çünkü böyle şeylerden anlamam, bir de şapkasının fiyongu olarak sarı bir kurdelesı var. Emin olun çok güzel görünüyor," dedi Radovic.

"Beni utandırmayın, doktor, çok rica ederim," diye onun sözünü kestim.

"Şimdi de hanımefendinin yanakları al al oldu," diye ekledi Radovic ve ikisi birden güldüler.

Üstat küçük bir çingırağı çalınca hizmetçi kadın elinde kahve tepsisiyle içeri girdi. Başka ülkelerde kullanılan yeni tekniklerle fotoğraf makinelerinden ve bilimsel fotoğrafçılık dalında ne kadar büyük ilerlemeler kaydedildiğinden söz ederek son derece ilginç bir saat geçirdik; Don Juan Ribero hepsinden haberdardı.

"Aurora her sanatçı için şart olan yoğunluğa, dikkate ve sabra sahip. İyi bir doktorun da aynı şeylere ihtiyacı olduğunu tahmin ediyorum, öyle değil mi? Çalışmalarını size göstermesini isteyin, doktor, son derece alçakgönüllüdür, ısrar etmezseniz göstermez," diye öneride bulundu hocam İvan Radovic'e, bizimle vedalaşırken.

Birkaç gün sonra bunu yapma fırsatım oldu. Büyükannem sabahleyin korkunç mide ağrılarıyla uyanmıştı ve her zamanki yatıştırıcıları bir işe

yaramıyordu, bunun üzerine Radovic'i çağırdık; hemen gelerek ona güçlü bir afyonruhu bileşiği verdi. Onu yatağında dinlenmeye bırakarak odadan çıktık, dışarıya çıktığımızda bunun yeni bir tümör olduğunu açıkladı, ama onu yeniden ameliyat etmeye kalkışamayacakları kadar yaşlıydı, narkoza dayanamazdı; yalnızca acıyı kontrol altında tutabilir ve huzur içinde ölmesine yardımcı olabilirdi. Ne kadar ömrü kaldığını bilmek istedim, buna karar vermek kolay değildi, çünkü yaşına rağmen büyükannem son derece güçlüydü, tümör de çok yavaş büyüyordu. "Kendinizi hazırlayın, Aurora, çünkü birkaç ay içinde sona ulaşabilir," dedi. Gözyaşlarımı engelleyemedim, Paulina del Valle benim bu dünyaya kök salmamı sağlayan tek bağlantıydı, o olmayınca başıboş kalıp sürüklenecektim, yanımda kocam diye Diego gibi birinin olması açık denizde kalmış bir kazazede olduğum duygusunu hafifletmiyor, tam tersine artırıyordu. Radovic bana mendilini uzatarak, ağlamam karşısında ne yapacağını bilemez bir halde yüzüme bakmadan susup kaldı. Büyükannemin son anlarında yanında olabilmek için taşradan gelebileyim diye bana vaktinde haber vereceği konusunda ona söz verdim. Afyonruhu etkisini göstermiş, hasta çabucak sakinleşmişti; o uyuyunca İvan Radovic'i kapıya kadar geçirdim. Kapıya geldiğimizde biraz daha kalıp kalamayacağını sordu, bir saat boş vakti vardı ve dışarı çok sıcaktı. Adela öğle uykusundaydı, Frederick Williams yüzmeye kulübe gitmişti ve Ejercito Libertador Caddesi'ndeki o koskoca ev hareketsiz kalmış bir gemiyi andırıyordu. Ona bir bardak badem sübyesi ikram ettim ve eğretiltleriyle kuş kafeslerinin bulunduğu camlı galeriye yerleştik.

"Işık çalsanız, Doktor Radovic," diye öneride bulundum ona.

"Işık mı çalayım? Neden?"

"Yerlilere göre ışık çalarak rüzgâr çağırılmış. Bu sıcağı hafifletmek için bir nebze esintiye ihtiyacımız var."

“Ben ıslık çalarken siz de gidip fotoğraflarınızı getirsenize. Onları görmeyi çok isterim,” diye rica etti.

Bir sürü kutu getirerek yanına oturup fotoğraflarını ona anlatmaya çalıştı. Önce, estetiğin beni henüz içerikten daha fazla ilgilendirdiği zamanlarda Avrupa’da çektiğim bazı fotoğrafları gösterdim ona, sonra Santiago’ dayken yaptığım platinli baskıları ve yerlilerle çiftlikteki ortakçaların resimlerini, en sonra da Dominguez’lerinkini. Ara sıra bir şeyler sorarak, büyükannemi muayene ederken gösterdiği aynı dikkatle inceledi onları. Diego’nun ailesinin resimlerine gelince durdu.

“Bu güzel kadın kim,” diye merak etti.

“Susana, Eduardo’nın eşi, yani eltim.”

“Herhalde bu da Eduardo, öyle değil mi,” dedi Diego’ yu göstererek.

“Hayır, o Diego. Neden onun Susana’nın kocası olduğunu sandınız?”

“Bilmiyorum, bana öyle geldi ki...”

O gece fotoğrafları yere dizerek saatlerce onlara baktım. Son derece üzgün bir halde çok geç girdim yatağa.

Caleufü’ya dönme vakti geldiğinden büyükannemle vedalaşmak zorundaydım. Santiago’nun pırıl pırıl güneşli aralık ayında Paulina del Valle kendini çok daha iyi hissediyordu –kış onun için de son derece uzun ve yalnız geçmişti–, Santiago’nun yaz sıcağından kaçabilenlerin yaptıkları gibi yazı deniz kenarında geçirmek yerine, yeni yıldan sonra Frederick Williams’la birlikte ziyaretime geleceğine söz verdi bana. O kadar iyiydi ki, Adela’yla birlikte güneye gidecek vapura bineceğimiz Valparaíso’ya kadar trenle gelip bize eşlik etti. Noel’den önce çiftliğe dönmüştük, çünkü Dominguez’ler için yılın bu en önemli bayramını kaçıramazdık. Doña Elvira daha aylar öncesinden köylülere verilmek üzere evde yapılmış ya da kentten satın alınmış hediyeleri hazırlamakla uğraşıyordu:

çocuklar için üst baş ve oyuncaklar, kadınlar için elbiselik kumaşla örülecek yün, erkekler için de araç gerekti bunlar. Hayvanlar, çuvallar içinde un, patates, *chancaca* denilen esmer şeker, kuru fasulyeyle mısır, *charqui* denilen kurutulmuş et, *mate* otu, tuz ve açık havada yakılmış ateşler üzerindeki bakır lengerlerde hazırlanmış kalıp kalıp ayva tatlısı da o gün dağıtılırdı. Çiftlik ortakçıları dört bir yandan gelmişler, kimileri bu bayram için karıları ve çocuklarıyla birlikte günlerce yol yürümüşlerdi. Sığırlar ve keçiler kesilmiş, patates ve taze mısır haşlanmış, tencereler dolusu kuru fasulye pişirilmişti. Avluya yerleştirilmiş upuzun masaları çiçekler ve çam dallarıyla süslemek, büyükleri sarhoş etmeye yetmeyen, çocukların da kavrulmuş unla karıştırılmış olarak içtikleri sulandırılmış şekerli şarapla dolu testileri hazırlamak da bana düşmüştü. Bir rahip gelerek üç gün boyunca bebekleri vaftiz etmiş, günah çıkartmış, birlikte yaşayanları evlendirmiş, evlenmeyenleri azarlamıştı. 24 Aralık gece yarısında açık havada hazırlanmış olan bir mihrabın önünde Noel ayinine katılmıştık, çünkü o kadar insanın çiftliğin küçücük şapeline sığmaları olanaksızdı; gün doğarken de sütlü kahve, taze ekmek, kaymak, marmelat ve yaz meyveleriyle yapılan doyurucu bir kahvaltıdan sonra, gelenlerin her biri pişmiş topraktan yapılmış ayaklarını öpebilsin diye Çocuk İsa'yı neşeli bir ayin alayıyla gezdirmişlerdi. Don Sebastián, ahlaki davranışıyla en beğeni kazanmış aileyi seçerek onlara Çocuk İsa'yı teslim ediyordu. İçinde o küçük heykelin bulunduğu camdan mahfaza, bir dahaki Noel'e kadar bir yıl boyunca o köylünün kulübesinde baş köşede durarak onlara hayırlar getirecekti. O heykel orada olduğu sürece başlarına hiçbir kötülük gelemezdi. Don Sebastián, her aileye İsa'yı çatısının altında barındırma fırsatını vermek için elinden geleni yapıyordu. O yıl ayrıca yirminci yüzyılın gelişi üzerine hazırladığımız ve ailede herkesin katıldığı alegorik piyesimiz de vardı; çok halsiz olduğu için bir tek Doña Elvira katılmamıştı, bir de lambalar ve

boyanmış dekorlar gibi teknik konularla ilgilenmeyi yeğlemiş olan Diego. Keyfi son derece yerinde olan Don Sebastián, homurdana homurdana çekip gitmekte olan eski yılın üzücü rolünü oynamayı kabul etmişti, Susana'nın –henüz altı bağı olan– çocuklarından biri de yeni yılı temsil edecekti.

Bedava yemek olduğunu duyunca And yöresinden bazı yerliler de gelmişlerdi. Bunlar son derece yoksul insanlardı –topraklarını kaybetmişlerdi ve hükümetin kalkınma planları onları yok sayıyordu–, ama gururlu olduklarından elleri boş gelmemişlerdi; abalarının altında getirdikleri birkaç elmayı üstleri ter ve çamurla kaplı olarak bizlere ikram etmişler, ayrıca leş gibi kokan ölü bir tavşan ve yanında *muchu* denilen bir içkiyle birkaç kabak da getirmişlerdi; bu içkiyi yaptıkları mor renkli küçük meyveleri ağızlarında çiğnedikten sonra tükürükle karışık olarak kabın içine tükürüyorlar, sonra da mayalanmaya bırakıyorlardı. Yaşlı kabile reisi, yanında üç karısı ve köpekleriyle en önde geliyordu, peşinde de kabilesinden yirmi kadar yerli yürüyordu; erkekler kargılarını ellerinden bırakmıyorlardı ve dört yüzyıl boyunca sürmüş sömürüye ve yenilgilere rağmen yırtıcı görünümlerinden bir şey kaybetmemişlerdi. Kadınlarda çekingenlik diye bir şey yoktu, onlar da erkekler kadar bağımsız ve söz sahibiydiler, iki cins arasında öyle bir eşitlik vardı ki, Nivea del Valle görse bayılırdı. Don Sebastián'la oğullarına “kardeş” diye hitap ederek onları kendi dillerinde törensel tavırlarla selamlamışlar, onlar da yerlilere hoş geldiniz diyerek ziyafete katılmaya davet etmişlerdi, ama hepsini yakından gözlüyorlardı, çünkü en küçük bir dikkatsizliklerinde yerliler hırsızlık yaparlardı. Kayınpederim, topluluk halinde yaşayıp paylaşmaya alışık olduklarından onların iyelik duygusu diye bir şey bulunmadığını ileri sürüyordu, ama Diego, başkasının malını almakta öylesine hızlı olan yerlilerin kendilerinininkine kimsenin el sürmesine izin vermediklerini iddia ediyordu. Yerlilerin sarhoş olup şiddete başvurmalarından korkan Don Sebastián,

kabile reisini gitmeye özendirmek için, kendi arazisinde açmasına izin vermediği ve ancak giderken götürebileceği bir fıçı içki armağan etti ona. Yerliler büyük bir halka halinde oturup yiyip içmeye, hepsi birden aynı çubuğu tüttürmeye ve kimsenin dinlemediği uzun nutuklar atmaya koyulmuşlardı; *Caleufu**daki ortakçıların arasına karışmıyorlardı ama çocukların hepsi birlikte koşturup duruyorlardı. O bayram kutlaması, yerlilerin fotoğraflarını canımın istediği gibi çekme ve yazı geçirmek üzere yerleşmiş oldukları gölün öte yanındaki kamplarında onları ziyaret etmeme izin verirler düşüncesiyle kadınlardan bazılarıyla ahbablık etme fırsatını vermişti bana. Otlaklar tükenip manzaradan bıktıklarında, çatılarını yere bağlayan direkleri söküp çadırların kumaşlarını dürerek yeni yerler aramak üzere yola koyuluyorlardı. Onlarla birlikte bir süre geçirebilsem belki benim varlığıma da, fotoğraf makinesine de alışırlardı. Onların fotoğraflarını günlük işlerini yaparlarken çekmeyi istiyordum; bu düşüncem kayınpederimle kayıinvalidemi dehşet içinde bırakmıştı, çünkü misyonerlerin sabırlı çabaları sonucu üzerlerinde ancak hafif bir cila kalmış olan bu kabilelerin âdetleri hakkında tüyler ürpertici her türlü öykü ortalıkta dolaşıyordu.

Büyükannem Paulina o yaz söz verdiği gibi ziyaretime gelmedi. Tren ya da vapur yolculuğu katlanılabilir bir şeydi, ama limandan *Caleufu**ya kadar öküz arabasıyla yapılacak birkaç günlük yolculuk onu korkutmuştu. Her hafta gelen mektupları dış dünyayla olan tek bağlantımı oluşturuyordu; haftalar geçtikçe duyduğum hasret artıyordu. Ruhsal durumum değişmiş, insanlardan kaçır olmuştum, her zamankinden daha sessizdim, içimdeki ezikliği ağır bir gelin duvağı gibi peşimde sürüklüyordum. Yalnızlığım beni kayıinvalideme yaklaştırmıştı; tümüyle kocasına bağımlı olan ve kendine ait hiçbir düşünceye sahip olmayan, bu yumuşacık, ağzı var dili yok kadın, hayatın en küçük zorluklarına karşı bile savaşmaktan acizdi ama bu

basiret yoksunluğunu uçsuz bucaksız bir iyilikle kapatıyordu. Sessiz bunalımlarım onun yanında dağılıp yok oluyordu; Doña Elvira beni dengeleme ve kimi zaman soluğumu kesen sıkıntılarımla yatıştırma konusunda büyük bir güce sahipti.

O yaz aylarında hasatla, yeni doğan hayvanlarla ve konserve yapımıyla uğraştık; güneş akşamın saat dokuzunda batıyor ve günler bitmek bilmiyordu. Kayınpederimin Diego'yla benim için yaptırdığı ev artık o zamana kadar hazır olmuştu; sapasağlam, yepyeni, dört bir yanı üzerleri kiremitlerle kaplı verandalarla çevrili bu güzel ev, taptaze kerpiç, yeni kesilmiş tahta ve ortakçıların uğursuzluğu ve büyüğü kovmak için duvarlar boyunca diktikleri fesleğen kokuyordu. Kayınpederimle kayıinvalidem, kuşaklardan beri ailenin elinde olan bazı mobilyaları bize vermişler, geri kalanını da Diego benim fikrimi hiç sormadan kasabadan satın almıştı. O zamana kadar içinde yatmış olduğumuz geniş yatağın yerine iki tane tek kişilik bronz yatak almış, aralarında küçük bir sehpayla birbirinden ayrı yerleştirmişti. Öğle yemeğinden sonra bütün aile zorunlu bir dinlenme için akşam saat beşe kadar odalarına çekilirdi, çünkü sıcaklığın sindirimi felce uğrattığına inanılırdı. Diego büyük asmanın altında bir hamağa uzanıp bir süre sigara içer, sonra da ırmağa yüzmeye giderdi; tek başına gitmekten hoşlanıyordu, birlikte gitmeyi istediğim birkaç keresinde huzursuz olmuştu, ben de ısrar etmemiştim. Öğle uykusu saatlerini odamızın mahremiyeti içinde paylaşmadığımıza göre, gündüz vakti uyumaya da bir türlü alışamadığımdan, ben o saatleri okumaya ya da küçük fotoğraf stüdyomda çalışmaya ayırıyordum. Diego benden hiçbir şey istemiyor, bana hiçbir şey sormuyordu; yaptıklarına ya da duygularına karşı nezaket kuralları içinde kalan belli belirsiz bir ilgi gösteriyor, ruhsal durumumdaki değişiklikler, çok daha sık ve yoğun bir biçimde geri dönmüş olan karabasanlarım ya da suratsız suskunluklarım karşısında sabrı taşıyordu. Birbirimize tek bir sözcük söylemeden günler geçiyor,

ama o bunun farkında gibi görünmüyordu. Ben de tıpkı bir zırh gibi suskunluğuma sığınıyor, bu durumu daha ne kadar süre uzatabileceğimizi merak ederek saatleri sayıyordum, ama sonunda hep ben boyun eğiyordum, çünkü o sessizlik onu rahatsız ettiğinden çok daha fazla beni huzursuz ediyordu. Eskiden, aynı yatağı paylaştığımızda, uyuyormuş gibi yaparak ona yaklaşıp, sırtına dayanarak bacaklarımı onununkilere dolardım, aramızda amansız bir biçimde açılmakta olan uçurumu bazen işte böyle aşmaya çalışırdım. O ender kucaklaşmalarda, mümkün olabileceğini bilmediğimden zevk değil, yalnızca avuntu ve beraberlik arardım. Onun kalbini yeniden fethettiğim hayaliyle birkaç saat geçirirdim, ama sonra şafak söker ve her şey eski haline dönerdi. Yeni eve taşınınca o eğreti yakınlık da sona ermişti, çünkü iki yatak arasındaki uzaklık ırmağın sel gibi çağlayarak akan sularından çok daha geniş ve düşmancaydı. Yine de kimi zaman düşlerimdeki o siyah pijamalı çocuklardan bunalmış bir halde haykırarak uyandığımda, yatağından kalkıp yanıma gelerek yatışana kadar sımsıkı sarılırdı bana; aramızdaki içten gelen tek yakınlık da belki bu kucaklaşmalardı. Karabasanlarım onu kaygılandırıyor, sonunun çılgınlığa varabileceğini düşünüyordu, bu yüzden de bir şişe afyon edinmişti ve mutlu rüyalarla uyumama yardım etsin diye portakal likörünün içine birkaç damla karıştırarak ara sıra bana veriyordu. Ailenin geri kalanıyla paylaştığımız etkinlikler dışında Diego'yla ben birlikte çok az vakit geçiriyorduk. O, sık sık sıradağları geçerek Arjantin Patagonya'sına doğru gezintiye çıkıyor ya da kasabaya türlü gereçler almaya gidiyordu; kimi zaman hiçbir açıklama yapmadan iki-üç gün ortadan kayboluyor, bense aklıma bir kaza olasılığı gelerek büyük bir üzüntüye kapılıyordum, ama Eduardo kardeşinin her zaman böyle olduğunu, onun bu yabani doğanın görkemi içinde yetişmiş, sessizliğe alışık bir münzevi olduğunu, ta küçüklüğünden beri büyük boşluklara gereksinim duyduğunu, onda bir serseri ruhu

olduğunu ve bu ailenin o sınırsız kapalı ağına içinde doğmamış olmasaydı belki de denizci olacağını ileri sürerek beni yatıştırılmaya çalışıyordu. Bir yıllık evliydik ve ben kendimde bir eksiklik hissediyordum; yalnızca ona bir çocuk verememekle kalmamış, aynı zamanda –bırakın onu kendime âşık etmeyi– onun ilgisini çekmeyi de becerememiştım, demek ki benim kadınlığımda temelden bir şey eksikti. Sırf evlenme yaşına geldiği için beni seçtiğini ve ana-babasının baskısı sonucu kendine bir eş bulmak zorunda kaldığını tahmin ediyordum. Onun önüne ilk, belki de tek çıkan ben olmuştum. Diego beni sevmiyordu. Bunu ta başından beri biliyordum, ama ilk aşkın ve on dokuz yaşın gözüpekliliği içinde aşılmaz bir engel gibi görünmemiştir bu bana; aşk romanlarındaki gibi sebatla, iyilikle ve fettanlıkla onu baştan çıkarabileceğimden emindim. Bende neyin eksik olduğunu anlama çabasıyla saatlerce uğraşıp kendi fotoğraflarımı çekiyordum, bunların bazıları atölyeme taşıdığım büyük bir aynanın karşısında çekilmişti, bazılarında da kendim makinenin karşısına geçmiştım. Yüzlerce fotoğrafımı çektim, kimilerinde giyinik, kimilerinde çıplak olarak, kendimi her açıdan inceledim ve bulabildiğim tek şey gölgeli bir hüznün oldu.

Doña Elvira hasta sandalyesinde oturup hiçbir ayrıntıyı kaçırmadan ailenin yaşantısını gözlemliyordu; Diego' nun uzun süren yokluklarını ve benim perişanlığımı fark etmiş, iki kere ikiyi bir araya getirerek bazı sonuçlara varmıştı. Nezaketi ve Şilililere özgü bir biçimde duygulardan söz etmeme âdeti, sorunu doğrudan doğruya açmasını engelliyordu, ama birlikte baş başa geçirdiğimiz uzun saatler içinde ikimiz arasında yavaş yavaş içten bir yakınlık doğmuş, sonunda ana-kız gibi olmuştuk. Böylelikle, son derece yol yordam gözeterek ve azar azar, başlangıçta kocasıyla yaşadığı zorlukları anlattı bana. Çok genç evlenmişti ve onu hem bedensel hem de ruhsal açıdan hırpalayan birkaç düşüktten sonra ilk çocuğunu ancak beş yıl sonra doğurabilmişti. O

zamanlar Sebastián Domínguez, evlilik hayatı için gerekli olan olgunluktan ve sorumluluk duygusundan yoksundu; atılgan, eğlence düşkünü ve zamparaydı; tabii kayınvalidem bu sözcüğü kullanmadı, böyle bir sözcüğü tanıdığını bile sanmıyorum. Doña Elvira, tek başına ve korkmuş bir halde kendini ailesinden çok uzakta yalıtılmış hissediyordu ve evliliğinin tek kurtuluşun ölüm olduğu korkunç bir hata olduğundan emindi. “Ama Tanrı dualarımı kabul etti; Eduardo dünyaya geldi ve Sebastián bir günden ertesi güne tümünden değişti; ondan daha iyi bir baba ve koca olamaz, otuz yıldan fazladır birlikteyiz ve paylaştığımız mutluluk için her Allahın günü Tanrı'ya şükrediyorum. Dua etmek gerek, yavrucuğum, duanın çok yardımı olur,” diye öğüt verdi bana. Ben de dua ettim, ama herhalde gerekli yoğunluk ve azimle etmemiş olacağım ki hiçbir şey değişmedi.

Kuşkularım aylar önce başlamış, ama kendi kendimden öğrenerek onları kafamdan atmıştım; kendi doğamda bir kötülük olmadan kabul edemezdim böyle bir şeyi. Bu tür sanıların, beynimde kök salıp ölümcül tümörler gibi patlak veren şeytanca düşüncelerden başka bir şey olamayacağını kendi kendime yineleyip duruyordum; acımasızca savaşmam gereken düşüncelerdi bunlar, ama içimi kemiren hınç benim iyi niyetlerimden daha güçlüydü. İlk önce İvan Radovic'e göstermiş olduğum o fotoğraflarla başlamıştı her şey. Hocam Juan Ribero'nun dediği gibi yalnızca kendi istediğimizi görme alışkanlığıyla ilk bakışta apaçık görünmeyen şey, siyah beyaz olarak kâğıdın üzerine yansımıştı. Hiçbir yanılgıya meydan vermeyen o beden dili, o jestler ve bakışlar bu fotoğraflarda ortaya çıkıyordu. O ilk kuşkudan sonra fotoğraf makineme gitgide daha sık başvurur olmuştum; Doña Elvira için bir albüm yapma bahanesiyle her dakika ailenin enstantanelerini çekiyor, sonra da bunları atölyemin mahremiyeti içinde basarak hınzırca bir dikkatle inceliyordum. Böylelikle minicik kanıtlardan oluşan

rezil bir koleksiyona sahip olmuştum; bu kanıtlardan bazıları, ancak benim gibi kinle zehirlenmiş birinin algılayabileceği kadar ufaktı. Fotoğraf makinemi beni görünmez kılan bir maske gibi yüzümün önüne tutarak görüntüyü odaklayabiliyor, ama aynı zamanda araya buz gibi soğuk bir mesafe koyabiliyordum. Sıcaklığın azaldığı nisan sonlarına doğru volkanların dorukları bulutlarla taçlanmış ve doğa sonbahar için toparlanmaya başlamıştı; fotoğraflardaki belirtiler bana artık yeterli göründüğünden herhangi bir kıskanç kadın gibi Diego'yu gözetlemek gibi nefretlik bir işe koyulmuştum. Sonunda gırtlığımı sıkıyan bu pençenin bilincine varıp ona sözlükteki adını koyabildiğimde, bir bataklığa gömülmekte olduğumu hissettim: Kıskançlıktı bu. O duyguyu çekmemiş bir kişi, ne verdiği acıyı bilebilir ne de onun uğruna işlenebilecek çılgınlıkları hayal edebilirdi. Otuz yıllık hayatım boyunca o duyguyu yalnızca o zaman duydum, ama yakıcı etkisi o kadar şiddetli oldu ki, yara izleri hâlâ kapanmış değil, gelecekte o duygudan kaçınabilmem için ibret olsun diye asla da kapanmayacağını umuyorum bu yara izlerinin. Diego bana ait değildi –zaten kimse bir başkasına ait olamaz– ve onun eşi olmam onun ya da duygularının üzerinde hak sahibi olmamı gerektirmiyordu; aşk, bir kıvılcımla başlayan özgür bir sözleşmedir ve aynı biçimde sona erebilir. Binlerce tehlike onu tehdit eder, o iki insan onu savunabilirlerse kurtulur, bir ağaç gibi büyüyerek gölge ve meyve verir, ama bu ancak ikisinin birden katılımıyla olur. Diego bunu hiçbir zaman yapmamıştı; bizim ilişkimiz daha baştan bitmeye mahkûmdu. Bunu bugün anlayabiliyorum, ama o zamanlar gözüm hiçbir şey görmüyordu: önceleri yalnızca öfkeden, sonra da umutsuzluktan.

Elimde saatle onu gözetledikçe, kocamın yokluklarının verdiği açıklamalarla uyuşmadığını yavaş yavaş fark etmeye başlamıştım. Görünürde Eduardo'yla birlikte ava gittiğinde, ağabeyinden saatlerce önce ya da sonra çıkageliyordu; ailenin öteki erkekleri bıçkıhanedeyken ya da manejde hayvanları

damgalarken, o birdenbire avluda beliriyor, daha sonra da, ben henüz konuyu ortaya atmadan, bütün gün onlarla birlikte olmadığı ortaya çıkıyordu; kasabaya alışverişe gittiğinde çoğunlukla hiçbir şey almamış olarak dönüyor, balta ya da testere gibi son derece sıradan bir şey alacak olduğu halde aradığı şeyi sözde bulamamış oluyordu. Ailenin toplanarak birlikte geçirdiği uzun saatler boyunca ne pahasına olursa olsun sohbetleri engelliyor, iskambil oyunlarını düzenleyen ya da Susana'dan şarkı söylemesini isteyen hep o oluyordu. Susana yine bir migren kriziyle yatağa düşecek olsa hemencecik sıkılıyor, tüfeğini omzuna atıp atla dolaşmaya çıkıyordu. Bu gezintilerinde ona fark ettirmeden ve ailenin kuşkusunu uyandırmadan peşine düşmem mümkün değildi, ama yakınlarda olduğunda onu gözetleyebilmek için tetikteydim. Böylelikle kimi zaman gece yarısı yataktan kalktığını fark etmiştim, ama benim sandığım gibi bir şeyler yemeye mutfığa gitmiyor, giyinip avluya çıkıyor ve bir-iki saatliğine ortadan kayboluyordu, sonra da sessizce yatağa geri dönüyordu. Onu karanlıkta izlemek, bir düzine gözün bize baktığı gündüz vakti bunu yapmaktan daha kolaydı; bütün sorun, akşam yemeğinde şaraptan ve geceleri aldığım birkaç damla afyondan uzak durup uyanık kalmaktaydı. Mayıs ortalarında bir gece onun yataktan dışarı süzöldüğünü ve İsa'nın önünde her zaman yanık bıraktığımız yağ kandilinin soluk ışığında pantolonuyla çizmelerini giydiğini, gömleğiyle ceketini alıp dışarı çıktığını fark ettim. Birkaç saniye bekledikten sonra alelacele kalktım ve yüreğim göğsümün içinde küt küt atarak onun peşinden gittim. Karanlık evin içinde onu iyi göremiyordum, ama avluya çıktığında silueti, zaman zaman gökkubbede tostoparlak beliren dolunayın ışığında net bir biçimde görünüyordu. Gökyüzü parça parça bulutluydu ve bulutlar ara sıra ayı örterek bizi karanlıkta bırakıyordu. Köpeklerin havladığını duydum, yaklaşacak olurlarsa beni ele vereceklerini düşündüm, ama gelmediler, bunun üzerine

Diego'nun onları daha önceden bağlamış olduğunu anladım. Kocam bütün evin çevresini döndükten sonra hızlı hızlı yürüyerek, aileye ait olan ve çiftlik işlerinde kullanılmayan binek atlarının bulunduğu ahıra yöneldi, kapının kolunu kaldırarak içeri girdi. Ahırların birkaç metre ötesinde bulunan bir karaağacın kopkoyu silüetine sığınmış, ayaklarım çıplak, üzerimde incecik bir gecelikten başka bir şey bulunmaksızın, Diego'nun at sırtında yeniden dışarı çıkacağı ve onu izleyemeyeceğim kanısıyla bir adım bile atmaya cesaret edemeden, öylece bekliyordum. Hiçbir şey olmadan, bana çok uzun gibi gelen bir süre geçti aradan. Birden açık kapının çatlağından sızan bir ışık ilişti gözüme, belki bir mumun ya da küçük bir lambanın ışığıydı. Dişlerim birbirine çarpıyor, soğuktan ve korkudan titreyerek sarsılıyordum. Tam yenilgiyi kabullenip yatağıma geri dönmek üzereydim ki, ahıra doğu tarafından yaklaşmakta olan bir başka karaltı gördüm –yani büyük evden gelmediği besbelliydi–, o da gelip ahıra girerek kapıyı arkasından kapadı. Kararımı verene kadar neredeyse bir çeyrek saat bekledim, sonra birkaç adım atmaya zorladım kendimi, her yanım uyuşmuştu ve zorlukla kımıldayabiliyordum. Diego'nun beni onu gözetlerken yakalayacak olursa nasıl bir tepki göstereceğini bilemediğimden korku içinde, ama geri de dönemeyerek ahıra yaklaştım. Hafifçe ittiğim kapı karşı koymadan açılmıştı, çünkü sürgüsü dışarıdaydı ve içerden kapatılamıyordu, açılan aralıktan bir hırsız gibi içeri süzülüverdim. İçerisi karanlıktı, ama ta dipte minicik bir ışık göz kırptıyordu; soluk bile almadan, parmaklarımın ucuna basarak oraya doğru ilerledim; aslında yararsız önlemlerdi bunlar, çünkü yerdeki saman adımlarımın sesini kesiyordu, hayvanların çoğu da uyanıktı, onların kendi bölmelerinde kımıldayıp soluduklarını duyabiliyordum.

Kirişlerden birinde asılı duran ve tahtaların arasından girmekte olan esintiyle sallanan fenerin cılız ışığında gördüm onları. Bir saman balyasının üzerine

yuva yapar gibi birkaç battaniye yaymışlardı; kadın, çınlıplak bedeninin üzerine düğmeleri açık duran kalın bir manto giymiş olarak oraya sırtüstü uzanmıştı. Kollarını ve bacaklarını iki yana açmıştı, başı bir omzuna doğru yana yatmıştı, siyah saçları yüzünü örtüyor, teni fenerin turuncu renkli hafif aydınlığında kızıl bir ahşap gibi parlıyordu. Gömleğiyle bedeni zar zor örtülen Diego, onun önünde diz çökmüş cinsel organını yalıyordu. Susana'nın tavrında öyle kesin bir kendini bırakmışlık, Diego'nun hareketlerinde de öyle yoğun bir tutku vardı ki, benim bütün bunlara ne kadar yabancı olduğumu bir anda kavramıştım. Aslında ne ben vardım ne Eduardo ile üç çocuğu, hiç kimse yoktu, yalnızca önlenemez bir biçimde sevişmekte olan o ikisi vardı.

Kocam beni asla böyle okşamış değildi. Onların binlerce kez böyle yaptıklarını, birbirlerini yıllardan beri sevdiklerini anlamak öyle kolaydı ki. Diego'nun sırf Susana'yla yaşadığı aşkı örtbas edecek bir paravanaya ihtiyacı olduğu için benimle evlendiğini sonunda anlamıştım. Bu acıklı bulmacanın parçaları bir anda yerli yerine oturmuştu; bana karşı olan kayıtsızlığını, Susana'nın baş ağrılarıyla örtüşen yokluklarını, ağabeyi Eduardo'yla olan gergin ilişkisini, ailenin geri kalanına karşı gösterdiği ikiyüzlü davranışlarını, onun yakınında olabilmek, ona dokunabilmek, ayağını onunkine sürtebilmek, elini onun dirseğine ya da omzuna ya da sanki rastlantıymış gibi sırtının girintisine ya da boynuna koyabilmek için nasıl elinden geleni yaptığını artık kendi kendime açıklayabiliyordum; bütün bunlar fotoğrafların yanılğıya meydan vermeyecek biçimde gözümün önüne serdiği belirtilerdi. Diego'nun çocukları ne kadar sevdiğini anımsamış, onların belki de yeğenleri değil kendi çocukları olduğunu tahmin etmiştim; üçü de Domínguez'lerin belirgin özelliğine sahip olarak mavi gözlüydüler. Ben orada neredeyse donmak üzere hiç kımıldamadan dururken, onlar, sanki ömürlerinin geri kalanı önlerinde uzanıyormuş

gibi hiç aceleye getirmeden, her bir sürtünmenin, her bir inlemenin tadını çıkararak şehvetle sevişiyorlardı. Gizli bir buluşmanın telaşı içindeki sevgilileri değil, aşk tutkusunun hâlâ el değmemiş olarak durduğu, ama birbirinin tenini karşılıklı tanımanın verdiği güvenin var olduğu, balaylarının ikinci haftasındaki yeni evli bir çifti andırıyorlardı. Oysa ben kocamla asla böyle bir yakınlaşmayı tatmamış olduğum gibi, en cüretli fantezilerimde bile kafamda şekillendiremeyeceğim bir şeydi bu. Diego'nun dili Susana'nın oyluklarının iç taraflarında geziniyor, topuklarından başlayarak yukarılara doğru çıkıp bacaklarının arasında duraklayarak yeniden aşağılara iniyor, o arada elleri belinden başlayarak yukarıya tırmanıp yusuvarlak, dolgun memelerini yoğuruyor, üzüm taneleri gibi kütür kütür, dimdik meme uçlarıyla oynuyordu. Susana'nın yumuşacık, kaygan bedeni ırmakta bir balık gibi kıvrılıp bükülüyor, saçları hep yüzünü örterek, dudakları upuzun bir inlemeyle açık durarak, aldığı zevkin dayanılmazlığı içinde başını bir yandan öbür yana çeviriyor, elleri bedeninin o güzelim engebelerinde yönlendirmek üzere Diego'yu aranıyordu, ta ki Diego'nun dili onu zevkten boşanır hale getirene kadar. Susana içini bir yıldırım gibi yarıp geçen hazla sırtını bir kemer gibi kıvrıp boğuk bir çığlık atmış, Diego dudaklarını onun ağzına bastırarak bu çığlığı susturmuştu. Sonra onu kollarının arasına alıp sallayarak, kedi gibi okşayarak, ondan hiç beklemediğim bir incelik ve yumuşaklıkla kulağına birtakım gizli sözcükler fısıldadı. Bir an geldi Susana samanların üzerine oturarak sırtındaki mantoyu çıkardı ve onu öpmeye koyuldu; önce alnından, sonra gözkapaklarından, şakaklarından, dudaklarından uzun uzun öptü; dili hiç rahat durmaksızın Diego'nun kulaklarına girip çıkıyor, gırtlak çıkıntısının üzerinden geçip boynunda dolaşıyor, dişleri küçük meme uçlarını hafif hafif ısıyor, parmakları göğsünün kılları arasına dolanıyordu. Bu kez kendini onun okşamalarına tümüyle bırakma sırası erkekteydi; battaniyenin

üzerine yüzükoyun yatmıştı, kadın da sırtına ata biner gibi oturarak ensesini ve boynu ısıyor, işveli kısa kısa öpücüklerle omuzlarında dolaşiyor, kalçalarına kadar inerek, ardında tükürükten bir iz bırakarak onu yokluyor, kokluyor, tadını çıkarıyordu. Diego önünü döndü ve Susana'nın ağzı, en gizli bir mahremiyetin içinde karşılıklı alıp vermekten gelen bitmek bilmez bir haz duygusu içinde onun yürek gibi atan, dikilmiş organını sarmaladı; sonunda Diego artık daha fazla dayanamayıp onun üzerine atılarak içine girdi; birbirine dolanmış kollarla bacaklar, öpücükler, solumalar, iç çekmeler ve benim ömrümde duymadığım aşk sözcükleri yumağı içinde iki hasım gibi yuvarlandılar. Sonra da, iki masum çocuk gibi, üzerleri battaniyelerle ve Susana'nın mantosuyla örtülü olarak sıcacık bir kucaklaşmayla kendilerini uykunun rehabetine bıraktılar. Sessizce geri çekilip eve dönerken, gecenin dondurucu soğuğu kaçınılmaz bir biçimde ruhumu kaplıyordu.

Önümde bir uçurum açılmış, beni dibe doğru çeken bir baş dönmesiyle birlikte, içine atlayarak acının ve dehşetin derinliklerinde yitip gitmek için dayanılmaz bir istek duymuştum. Diego'nun ihaneti ve geleceğe duyduğum korkuyla, yıkılmış ve avutulamaz bir halde, tutunacak bir yer bulamadan havada kalakalmıştım; başlangıçta ruhumu sarsan öfke fazla sürmemiş, hemen ardından gelen kesin bir yas ve ölüm duygusu beni yıkmıştı. Hayatımı Diego'ya vermiştim, bir koca olarak onun koruyuculuğuna güvenmiş, nikâhtaki törensel sözcüklere kelimesi kelimesine inanmıştım: Ölüm bizi ayırana kadar birleşmiş oluyorduk. Bundan kaçış yoktu. Ahırdaki o sahne, uzun zamandan beri sezinlediğim, ama yüzleşmekten kaçındığım bir gerçeği gözlerimin önüne sermişti. İçimden gelen ilk dürtü, büyük eve koşup avlunun orta yerinde durarak çılgınlar gibi haykırmak, tüm aileyi, ortakçıları, köpekleri uyandırarak onlara bu zina ve ensest olayını duyurmaktı. Oysa çekingenliğim umutsuzluğuma

baskın çıkmıştı: Hiç sesimi çıkarmadan el yordamıyla Diego'yla paylaştığım odaya kadar kendimi sürükleyip, titreyerek yatağın üzerine oturdum; yanaklarımdan süzülen gözyaşları göğsümü ve geceliğimi sırlıslam ediyordu. Onu izleyen dakikalar ya da saatler boyunca olan biteni düşünecek ve kendi güçsüzlüğümü kabullenecek vaktim oldu. Bu bir cinsellik serüveni değildi; Diego'yla Susana'yı birleştiren şey, tüm tehlikeleri göze almaya ve tıpkı fokur fokur kaynayan önüne geçilmez bir lav ırmağı gibi önlerine çıkabilecek her engeli sürüklemeye hazır, denenmiş bir aşktı. Ne Eduardo'nun esamisi okunuyordu ne de benim, ikimiz de fırlatılıp atılabilirdik, o ikisinin bu tutku serüveninin uçsuz bucaksızlığı içinde küçücük iki böcek bile değildik. Bunu herkesten önce kayınbiraderime anlatmam gerektiğine karar vermiştim, ama böyle bir itirafın o iyi insanın hayatında yaratacağı yıkımı gözümün önüne getirince, bunu yapacak cesaretim olmadığını anladım. Eduardo günün birinde bunu kendiliğinden keşfedecek ya da talihi varsa hiç öğrenmeyecekti. Belki de benim gibi o da bundan kuşkuluyor, ama hayallerinin o kırılgan dengesini yerinde tutabilmek için doğrulanmasını istemiyordu; ortada üç çocuk vardı, Susana'ya olan aşkı ve aile klanının yekpare bütünlüğü vardı.

Diego gecenin bir vakti, gün ışımadan az önce döndü. Minik yağ kandilinin ışığında beni tek bir söz söyleyemeyecek halde ve gözyaşları içinde yatakta oturur bulmuş, yine bir karabasanın beni uyandırdığını sanmıştı. Yanıma oturarak böyle durumlarda hep yaptığı gibi beni göğsüne çekmeye çalıştı, ama içgüdüsel bir hareketle çekilmiştim, yüzümde de kinle dolu korkunç bir ifade olsa gerekti, çünkü hemen geri çekildi. O şaşırmış, ben de nefret dolu olarak birbirimize bakakalmıştık, ta ki sonunda gerçekler bir ejderha gibi kaçınılmaz ve ezici bir güçle o iki yatağın arasına yerleşene kadar.

"Şimdi ne yapacağız, oldu kekeleyerek tek söyleyebildiğim."

Ne yadsımaya kalktı, ne de kendini mazur göstermeye; her ne olursa olsun, beni öldürmek zorunda kalsa bile aşkını savunmaya hazır bir halde, buz gibi soğuk bir bakışla meydan okudu bana. İşte o zaman aylar süren hayal kırıklığım boyunca beni ayakta tutmuş olan gururum, aldığım eğitim ve terbiye paramparça oldu ve o sessiz kinamalarım ağır suçlamalara dönüşerek sonu gelmez bir çığ gibi boşanıverdi; Diego bunları hiç istifini bozmadan ve sesini çıkarmadan, ama her bir sözcüğe dikkat kesilmiş olarak dinliyordu. Aklıma gelen her şeyle suçladım onu, en sonunda da yeniden düşünüp taşınması için yalvardım, her şeyi bağışlayıp unutmaya hazır olduğumu, kimsenin bizi tanımadığı uzak bir yere gidebileceğimizi ve her şeye yeni baştan başlayabileceğimizi söyledim. Söyleyeceklerim ve gözyaşlarım tükendiğinde artık ortalık aydınlanmıştı. Diego, yataklarımızı ayıran mesafeyi aşarak gelip yanıma oturdu, ellerimi tutarak sakın ve ciddi bir tavırla Susana'yı yıllardan beri sevdiğini, bu aşkın hayatının en önemli şeyi olduğunu, onurundan da, ailenin geri kalanından da, kendi ruhunun kurtuluşundan da daha önemli olduğunu anlattı bana; dediğine göre, beni yatıştırmak için ondan ayrılacağına söz verebilirdi, ama bu boşuna verilmiş bir söz olurdu. Avrupa'ya gittiğinde ondan altı ay boyunca uzaklaşarak bunu yapmaya niyetlendiğini, ama bu ayrılığın bir sonuç vermediğini de ekledi. En sonunda yengesiyle olan bu korkunç bağı koparabilmek için benimle evlenmiş, ama bu evlilik ondan uzaklaşma kararında kendisine yardımcı olacağı yerde işleri daha da kolaylaştırmıştı, çünkü Eduardo'nun ve ailenin geri kalanının kuşkularını dağıtmış oluyordu. Ama yine de benim en sonunda gerçeği keşfetmiş olmamdan mutluydu, çünkü beni aldattığına üzülüyordu; bana hiçbir sitemde bulunamayacağını da yeminle söyledi, ben çok iyi bir eştim ve layık olduğum sevgiyi bana veremediğine son derece üzgündü. Susana'yla birlikte olabilmek için her defasında yanımdan sıvışırken kendini çok

kötü hissediyordu, bana daha fazla yalan söylemek zorunda olmamak çok rahatlatıcıydı. Artık durum apaçık ortadaydı.

“Yoksa Eduardo’nun hiç önemi yok mu,” diye sordum.

“Susana’yla aralarında olan şey onların sorunu. Biz şimdi ikimiz arasındaki ilişkiye bir karar vermeliyiz.”

“Sen ona zaten karar vermişsin, Diego. Benim burada hiçbir işim yok, evime geri dönüyorum,” dedim.

“Senin evin artık burası, biz evliyiz, Aurora. Tanrı’nın birleştirdiğini kul ayıramaz.”

“O kutsal kavramları bozan sen kendinsin,” diye anımsattım.

“Kardeş gibi yaşayabiliriz. Benim yanımda hiçbir eksik olmaz, sana her zaman saygı gösteririm, güvende ve kendini fotoğraflarına ya da başka ne istersen ona verecek özgürlüğe sahip olursun. Senden tek istediğim rezalet çıkarmaman.”

“Sen artık benden hiçbir şey isteyemezsin,” diego.

“Bunu kendim için istemiyorum. Acı pathcanı kırağı çalmaz ve her şeyle bir erkek gibi yüzleşebilirim. Ben bunu senden annem için istiyorum. O buna dayanamaz...”

Böylece Doña Elvira’nın hatırı için kaldım. Nasıl giyinebildiğimi, yüzüme su çarpabildiğimi, saçımı tarayabildiğimi, kahvemi içip günlük işlerimi yapmak üzere evden çıkabildiğimi bilmiyorum. Öğle yemeği saatinde Susana’yla nasıl karşılaşabildiğimi ve şişmiş gözlerim için kayınpederimle kayınvalideme ne gibi bir açıklamada bulunduğumu da bilmiyorum. O gün en kötü günümdü, kendimi dayak yemiş ve sersemlemiş gibi hissediyordum, ilk sorulacak soru karşısında hüngür hüngür ağlamaya başlayacak haldeydim. Gece ateşim çıkmıştı, kemiklerim ağrıyordu, ama ertesi gün daha sakindim, atımı eyerleyerek kendimi dağlara vurdum. Çok geçmeden yağmur yağmaya başlamıştı, zavallı kısırak daha fazla dayanamayacak hale gelene kadar dolaşmayı sürdürdüm, sonra attan inerek, yağmur suyu beni

sırılsıklam ederken, çalılıkların arasında ve çamurun içinde, ağaçların altında, düşe kalka ve avazım çıktığı kadar bağıra çağıra yayan olarak dolaştım. Sırılsıklam olan abam o kadar ağırlaşmıştı ki onu çıkarıp bir yana attım, içim yanarken soğuktan tir tir titremeyi sürdürdüm. Güneş batınca sesim kısılmış ve ateşim çıkmış olarak geri döndüm, sıcak bir ıhlamur içerek yatağa girdim. Geri kalanını pek az anımsıyorum, çünkü onu izleyen haftalarda ölümle pençeleşmekle öylesine meşguldüm ki evliliğimin trajedisini düşünecek halim yoktu. Ahırda yalınayak ve yarı çıplak olarak geçirdiğim gece ve yağmur altındaki at gezisi beni neredeyse öbür dünyaya yollayacak bir zatürreeye yakalanmama neden olmuştu. Beni arabaya atarak Almanların hastanesine götürmüşler, beni ellerine emanet ettikleri sarı saç örgülü Cermen hemşire inadından vazgeçmeyerek hayatımı kurtarmıştı. İskandinav savaş tanrıçalarını andıran o soylu kadın, bir oduncununki kadar güçlü kollarıyla beni tutup bir bebek gibi havaya kaldırıbiliyor, ayrıca bana bir sütnine sabrıyla kaşık kaşık tavuksuyu çorba içirebiliyordu.

Haziran ayı başlarında kış mevsimi kesin olarak yerleşip de –sel gibi çağlayan ırmaklar, su baskınları, yağmur üstüne yağmur derken– tüm manzara sularla kaplandığında, Diego'yla ortakçılardan birkaçı beni almaya hastaneye gelerek, bir çıkın gibi battaniyelerle kürklere sarınıp sarmalanmış olarak gerisingeriye *Caleufü*'ya götürdüler. Arabanın üzerine balmumu sürülmüş yelken bezinden bir tente yapmışlar, içine de bir yatak, hatta nemli havaya karşı bir de yanar durumda mangal yerleştirmişlerdi. Kat kat çıkınımın içinde terleye terleye eve kadar süren o ağır yolculuğu yaparken, Diego da atla yanımda gidiyordu. Tekerlekler kaç kez çamura saplandı; öküzlerin gücü arabayı çekmeye yetmiyor, adamların çamurun üzerine kalaslar koyarak itmeleri gerekiyordu. Diego'yla ben, o upuzun yolculuk boyunca birbirimize tek bir söz söylememiştik. *Caleufü*'ya vardığımızda Doña Elvira sevinçten

ağlayarak beni karşılamaya çıkmıştı; mangalları, sıcak su şişelerini, rengimi ve yaşam arzumu yerine getirsin diye içine dana kanı katılmış çorbaları unutmasınlar diye meraklanıp hizmetçi kızları haşlıyordu. Dediğine göre benim için o kadar çok dua etmişti ki, Tanrı bana acımişti. Kendimi henüz çok kırılan hissettiğim bahanesiyle büyük evde yatmama izin vermesini rica etmiştim, o da beni kendisinin yanına bir odaya yerleştirmişti. Ömrümde ilk kez bir ana şefkatiyle bakılıyordum. Beni o kadar seven ve benim için onca şey yapmış olan Büyükanem Paulina del Valle, kalbinin derinliklerinde son derece duygusal olmasına rağmen sevgi gösterilerinden yana değildi. Şefkatin, yani takvim resimlerinde çoğunlukla yavrularının beşiği başında kendilerinden geçmiş analar biçiminde gösterilen, sevgi ve acıma karışımı olan fazlasıyla tatlı bu duygunun, ancak savunmasız hayvanlara, örneğin yeni doğmuş kedi yavrularına karşı gösterildiğinde bağışlanabilir bir şey olduğunu, yoksa insanlar arasında koskoca bir aptallıktan başka bir şey olmadığını söylerdi hep. Onunla aramızdaki ilişkide her zaman alaylı ve pervasız bir hava olmuştu; çocukluğumda koynunda yattığım zamanlar dışında birbirimize pek az dokunur, çoğunlukla da birbirimize karşı her ikimizin de rahatına giden belli bir sertlikle davranırdık. Ben onu bir şeye razı etmek istediğimde hep alaylı bir sevecenliğe başvurur, bunda da hep başarılı olurum, çünkü o muhteşem büyükanem, kişilik zayıflığından çok, sevgi gösterilerinden kaçınma kaygısıyla, son derece kolaylıkla yumuşayıverirdi. Öte yandan Doña Elvira, büyükanemle benim her zaman kullandığımız türde bir acı alay karşısında gücenebilecek kadar saf bir kadındı. Sırf içinden geldiği için sevgi gösterisinde bulunuyordu; elimi alıp elleri arasında tutuyor, beni öpüp kucaklıyordu, saçlarımı fırçalamaya bayılıyordu, ilik ve morina balığıyla hazırlanmış güçlendiricileri bana kendi elleriyle yediriyor, öksürüğüm için sırtıma kâfurlu yakılar yakıyordu, her yanıma okalıptüs yağıyla ovuyor ve beni sıcak battaniyelere

sarmalayıarak terletip ateşimi düşürüyordu. İyi beslenip dinlenmem için çaba gösteriyor, geceleri de birkaç damla afyon vererek ben uyuyana kadar yanımda kalıp dua ediyordu. Her sabah karabasan görüp görmediğimi soruyor ve bunları ayrıntılarıyla kendisine anlatmamı istiyordu, “Çünkü böyle şeylerden söz edince korku kaybolur,” diyordu. Kendi sağlığı da iyi değildi, ama bana bakacak ve benimle birlikte olacak gücü nereden buluyordu bilmiyorum, bense kayınvalidemin bu tertemiz sevgi bağıını uzatabilmek için gerçekten hissettiğimden çok daha güçsüzmüşüm gibi yapıyordum. Gerçi Diego, benim kışın geri kalanını büyük evde geçirmemde yarar olduğunu durmadan söyleyip duruyordu ama kayınvalidem, “Çabuk iyileş, yavrucuğum, kocanın sana yanı başında ihtiyacı var,” diyordu bana kaygıyla. Onun çatısı altında zatürreeden iyileşmekle geçirdiğim o haftalar tuhaf bir deneyim olmuştu benim için. Kayınvalidem, Diego’dan asla göremeyeceğim bir özeni ve sevgiyi vermişti bana. Kayıtsız şartsız gösterdiği o yumuşacık sevgi bana iksir gibi gelmiş, içimdeki ölme isteğini ve kocama karşı duyduğum hıncı yavaş yavaş geçirmişti. Diego’yla Susana’nın duygularını ve olan bitenlerin amansız kaçınılmazlığını anlayabiliyordum; onun bu tutkusu dünyasal bir güç, onları çaresiz bir biçimde önüne katıp sürükleyen bir depresyon olsa gerekti. İçine düşmeden önce bu çekim gücüne karşı nasıl savaşmış olduklarını, birlikte olabilmek için kaç tabuyu yıkmak zorunda kaldıklarını, içleri arzuyla yanıp tutuşurken herkesin önünde kardeşçe bir ilişkileri varmış gibi davranmanın her gün yaşadıkları ne kadar korkunç bir işkence olduğunu hayal edebiliyordum. Bu şehvet düşkünlüğünü nasıl olup da yenemediklerini ve en yakınlarındaki kişiler arasında neden olabilecekleri yıkımı görmelerini bencilliklerinin nasıl olup da engelleyebildiğini kendi kendime sormaktan vazgeçmiştim, çünkü ne kadar perişan bir durumda olduklarını tahmin edebiliyordum. Ben de Diego’yu umutsuzca sevmiştim, Susana’nın ona karşı neler

hissettiğini anlayabilirdim, onun yerinde olsaydım acaba ben de öyle mi davranırdım? Herhalde hayır, ama bundan emin olmak imkânsızdı. Hayal kırıklığı duygusu aynı biçimde sürüyor olsa da, kendimi nefretten koparıp alabilmiş, bu talihsiz olaya dışarıdan bakarak kendimi olayın öteki kahramanlarının yerine koyabilmişim; Eduardo'ya duyduğum merhamet kendime duyduğum üzüntüden çok daha büyüktü: Onun üç çocuğu vardı ve karısına âşıktı; bu enstet sadakatsizliğin dramı onun açısından bana olduğundan çok daha beter bir şeydi. Kayınbiraderimin iyiliği için de susmak zorundaydım, ama o sır bana artık sırtımda taşıdığım bir değirmen taşı gibi ağır gelmiyordu, çünkü Diego'ya duyduğum dehşet, Doña Elvira'nın elleriyle yıkanmış olarak azalmıştı. O kadına duyduğum minnet, ta başından beri ona beslediğim saygı ve sevgiyle birleşmiş, bir kucak köpeği gibi yanından ayrılmaz olmuştum; onun varlığına, onun sesine, alnımda onun dudaklarına ihtiyacım vardı. Kendimi ailesinin bağrında oluşmakta olan o büyük felaketten onu korumak zorunda hissediyordum; reddedilmiş eş olarak uğradığım aşağılanmayı belli etmeyerek *Caleufú*'da kalmaya hazırdım, çünkü ben çekip gider de Doña Elvira gerçeği öğrenecek olursa, acısından ve utancından ölürdü. Onun varlığı bu ailenin çevresinde, evinin duvarları arasında yaşayan kişilerin her birinin gereksinimlerine bağlı olarak dönüyordu; onun tüm dünyasıydı bu. Diego'yla vardığımız anlaşmaya göre, Doña Elvira hayatta olduğu sürece ben üstüme düşeni yapacak, sonra da serbest kalacaktım; benim gitmeme izin verecek, bir daha da benimle bağlantı kurmayacaktı. Pek çokları için karalayıcı olan “ayrı yaşayan kadın” durumuna katlanmak zorundaydım ve yeniden evlenemeyecektim, ama hiç değilse beni sevmeyen bir erkeğin yanında yaşamak zorunda kalmayacaktım.

Eylül ortalarında, kayınpederimin evinde kalmam için artık daha fazla bahanem kalmadığında ve eve

geri dönüp Diego'yla birlikte oturma vakti geldiğinde, Ivan Radovic'ten bir telgraf geldi. Doktor, birkaç satırla, büyükannemin sonu yaklaşmakta olduğundan Santiago'ya geri dönmem gerektiğini bildiriyordu. Bu haberi aylardan beri bekliyordum, ama telgrafı aldığımda duyduğum şaşkınlık ve üzüntü bana öyle büyük bir darbe olmuştu ki âdeta sersemlemiştim. Büyükannem benim gözümde ölümsüzdü. Onu gerçekten olduğu o ufacık tefecik, saçsız ve kırılğan ihtiyarcık olarak değil, yıllar önceki çift kat perukalı, tatlı düşkün, kurnaz Amazon olarak getirebiliyordum gözümün önüne. Doña Elvira beni kucaklayarak, kendimi yalnız hissetmememi, artık bir başka ailem daha olduğunu, benim *Caleufü*'ya ait olduğumu ve eskiden Paulina del Valle'nin yaptığı gibi kendisinin bana bakmaya ve beni korumaya çalışacağını söyledi. Sonra iki valizimi hazırlamama yardım etti.

İsa'nın Kutsal Kalbi madalyonunu yeniden boynuma astı ve bin türlü öğütle beni bunalttı; onun gözünde Santiago bir kötülükler kumkumasıydı, yolculuk da son derece tehlikeli bir serüvendi. Kışın hareketsizliğinin ardından bıçkışaneye yeniden işletme zamanıydı, bu da annesinin tüm ısrarlarına rağmen Diego'nun bana Santiago'ya kadar eşlik edememesi için iyi bir bahane oluşturunuyordu. Eduardo beni vapura kadar götürdü. Hepsi *Caleufü*'daki büyük evin kapısında durmuş bana el sallıyorlardı: Diego, kayınpederimle kayıinvalidem, Adela, Susana, çocuklar ve ortakçılardan bazıları. Onları bir daha göremeyeceğimi bilmiyordum.

Yola çıkmadan önce, ahırdaki o uğursuz geceden beri adımlımı atmadığım laboratuvarımı elden geçirmiş ve birisinin Diego ile Susana'nın fotoğraflarını oradan aldığını keşfetmiştim, ama herhalde baskı işleminden haberi olmadığından negatifleri aramamıştı. O rezil kanıtlar hiçbir işime yaramazdı; bu yüzden onları yok ettim. Yerlilerin, *Caleufü*'daki insanların ve ailenin geri kalanının fotoğraflarının negatiflerini valizime yerleştirdim,

Çünkü oradan ne kadar süre uzakta olacağımı bilmiyor, bozulmalarını istemiyordum. Eduardo'yla birlikte, yemek yiyip dinlenmek üzere çiftliklerde mola vere vere, eşyalarım bir katıra yüklenmiş olarak, at sırtında yolculuk ettik. Ayı gibi iriyarı bir adam olan kayınbiraderim, annesinin aynı yumuşak karakterine, neredeyse çocukça denebilecek aynı saflığına sahipti. Yol boyunca daha önce hiç yapmadığımız biçimde baş başa konuşma fırsatımız olmuştu. Çocukluğundan beri şiir yazdığını itiraf etti bana, "İnsan bunca güzelliğin ortasında yaşar da nasıl şiir yazmaz?" diye de ekledi, çevremizi saran o orman ve su manzarasını işaret ederek. Gözünün hiçbir şeyde olmadığını, Diego gibi başka ufuklara karşı hiçbir merak duymadığını, *Caleufu*'nun kendisine yettiğini anlattı. Gençliğinde Avrupa'ya yolculuk yaptığında kendini kaybolmuş ve son derece mutsuz hissetmişti, sevdiği bu toprakların uzağında yaşayamazdı o. Dediğine göre Tanrı ona karşı son derece cömertçe davranmış, onu tam bir dünya cennetinin ortasına koymuştu. Limanda sıkı bir kucaklaşmayla vedalaştık onunla, "Tanrı seni her zaman korusun, Eduardo," dedim kulağına. Bu ciddi vedalaşmaya biraz şaşırmıştı.

Frederick Williams istasyonda bekliyordu; beni alıp arabayla Ejercito Libertador Caddesi'ndeki eve götürdü. Bu derece zayıfladığımı görmek tuhafına gitmiş, hasta olduğum biçimindeki açıklamam onu tatmin etmemişti; göz ucuyla beni gözleyerek Diego'yu, mutlu olup olmadığımı, kayınpederimin ailesinin nasıl olduğunu ve kır hayatına alışıp alışamadığımı ısrarla sorup duruyordu. Büyükannemin malikânesi, saray yavrularıyla dolu bu mahalledekilerin en muhteşemlerden biriyken, sahibesi kadar düşkün bir hale gelmişti. Kepenklerin birçoğu menteşelerinden sarkıyor, duvarların rengi atmış gibi görünüyordu; bahçe o kadar kaderine bırakılmış bir haldeydi ki, ilkbahar yanına bile uğramamış, hüzünlü bir kışın içine gömülüp kalmıştı. İçerdeki bakımsızlık daha da beterd; bir zamanların o

güzelim salonları neredeyse bomboştu, mobilyalar, halılar ve tablolar yok olup gitmişti; daha birkaç yıl önce onca tepki yaratmış olan o ünlü izlenimci tabloların yerinde yeller esiyordu. Frederick Amcam, kendini ölüme hazırlayan büyükannemin hemen hemen her şeyi kiliseye bağışladığını anlattı. “Ama öyle sanıyorum ki parası olduğu gibi duruyor, Aurora, çünkü hâlâ her kuruşun hesabını tutuyor, muhasebe defterleri de yatağının altında,” diye ekledi afacan bir göz kırpmasıyla. Bir tapınağa sırf başkaları görsün diye giren, ailenin geri kalanının çevresinde arı kovaniymiş gibi sürekli dönüp duran o arsız rahiplerle pohpohlayıcı rahibelerden nefret eden bu kadın, vasiyetnamesine Katolik kilisesi için hatırı sayılır miktarda bir para koymuştu. Her zaman iş konusunda kurnaz olduğundan, hayattayken pek az işine yaramış olan şeyi sanki daha şimdiden ölümden sonrası için satın almaya hazırlanmıştı. Williams büyükannemi herkesten iyi tanırdı ve onu neredeyse benim kadar sevdiğini sanıyorum; kıskanç insanların tüm tahminlerine karşı, onu yaşlılığında terk etmek üzere servetini çalmamış, ailenin çıkarlarını yıllar boyu korumuştur; büyükanneme layık bir koca olmuştu; son nefesine kadar yanında olmaya hazırdu ve sonraki yıllarda görüleceği gibi benim için de çok daha fazlasını yapacaktı. Paulina’nın aklı artık pek yerinde değildi, sancılarını hafifletmek için verilen uyuşturucular yüzünden hiçbir anısının ya da isteginin olmadığı bir dalgınlık içindeydi. Aradan geçen bütün o aylarda bir deri bir kemik kalmıştı, çünkü hiçbir şey yutamıyordu ve onu burnuna sokulmuş lastik bir borudan verdikleri sütle besliyorlardı. Kafasında birkaç tutam beyaz saçtan başka bir şey kalmamıştı, o kara kara iri gözleri küçülmüş, kırıksıklar arasında minicik iki noktaya dönüşmüştü. Eğilip öptüm onu, ama beni tanımadı ve yüzünü öte yana çevirdi; buna karşılık el yordamıyla kocasının elini aramış, onu bulunca da yüzü bir huzur ifadesiyle rahatlamıştı.

“Acı çekmiyor, Aurora, ona çok morfin veriyoruz,”

diye açıkladı Frederick Amca.

“Oğullarına haber verdiniz mi?”

“Evet, iki ay önce onlara bir telgraf yolladım, ama hiç yanıt vermediler, vaktinde yetiştirebileceklerini sanmıyorum, Paulina’nın fazla vakti kalmadı,” dedi duygulanarak.

Öyle de oldu, Paulina del Valle ertesi gün sessizce ölüp gitti. Yanında kocası, Doktor Radovic, Severo, Nivea ve ben vardık; oğulları, yanlarında avukatlarıyla, kimsenin onlarla tartışmak niyetinde olmadığı miras için kavga etmek üzere çok daha sonra çıkageleceklerdi. Doktor, besin borusunu büyükannemin burnundan çıkarmış, elleri buz gibi olduğundan Williams ona eldiven giydirmişti. Dudakları morarmıştı ve çok solgundu, soluğu hiç zorlanmadan gitgide daha duyulmaz oluyordu, sonra birden hiç soluk almaz oldu. Radovic nabzını tuttu, aradan bir ya da iki dakika geçti, o zaman onun aramızdan ayrıldığını söyledi. Odanın içinde tatlı bir dinginlik vardı, sanki gizemli bir şeyler oluyordu, belki de büyükannemin ruhu ayrılmıştı da, bedeninin üzerinde yolunu şaşırmış bir kuş gibi dolaşıp vedalaşıyordu. Onun gitmesi bende büyük bir üzüntü yaratmış, eskiden tanıdığım ama adını koyamadığım bir duyguyu uyandırmıştı içimde; geçmişimdeki sırrın en sonunda açığa çıkmasıyla dedem Tao Chi’en’in yıllar önceki ölümünün de beni buna benzer bir üzüntüye boğduğunu anladığım birkaç yıl sonrasına kadar da açıklayamayacaktım bu duyguyu. O eski yara içimde hâlâ duruyordu ve bu kez de bağırımı yakan aynı acıyla yeniden açılıyordu. Büyükannemin bende bıraktığı öksüzlük duygusu, beş yaşındayken Tao Chi’en hayatımdan yok olup gittiği zamanki duyguyla aynıydı. Öyle sanıyorum ki çocukluğumdaki o eski acılar, yıllar boyu peş peşe

gelerek belleğimin en derin katmanları arasına gömülen o kayıplar, beni yutmak için o korkunç Medusa kafasını kaldırıyordu: Annem doğum yaparken ölmüştü, babamın varlığımdan haberi bile olmamıştı, anneannem hiçbir açıklamada bulunmadan beni Paulina del Valle'nin ellerine terk etmişti, hepsinden önemlisi de, en sevdiğim varlık olan Dedem Tao Chi'en ansızın yok olmuştu.

Paulina del Valle'nin aramızdan ayrıldığı o Eylül gününden bu yana aradan dokuz yıl geçti; o da, daha başka bahtsızlıklar da geride kaldı; artık o muhteşem büyükannemi yüreğim daha huzurlu olarak anımsayabiliyorum. Başlangıçta sandığım gibi kesin bir ölümün sonsuz karanlığı içinde yitip gitmedi büyükannem, onun bir parçası buralarda bir yerde kaldı, her zaman da Tao Chi'en'le birlikte çevremde dönüp dolaşıyor; yanımdan ayrılmayan ve bana yardımcı olan, birbirinden apayrı iki ruh onlar: Birincisi yaşamın pratik yönleri için, ikincisi ise duygusal sorunları çözümlemek için yanımda; ama büyükannem son zamanlarını geçirdiği o asker yatağında son nefesini verdiğinde, ben onun geri döneceğini bilmiyordum ve o acıyla yıkılmışım. Duygularımı dışarıya vurabilseydim belki de daha az acı çekerdim, ama o duygular koskoca bir buz kütlesi gibi içimde tıkanıp kalıyor ve o buz erimeye başlayana kadar aradan yıllar geçebiliyor. O gittiğinde ağlamadım. Odanın içindeki sessizlik sanki bir protokol hatasıydı, çünkü Paulina del Valle gibi yaşamış olan bir kadın, operadaki gibi orkestra eşliğinde şarkı söyleye söyleye ölmeliydi, oysa onun vedalaşması suskun olmuştu ve bu onun hayatı boyunca yaptığı tek ölçülü şeydi. Erkekler odadan çıkmışlar, Nivea'yla ben, bir yıldan beri dolabında asılı duran Karmelit giysisiyle son yolculuğuna çıkması için onu özenle giydirmiş, ama altına mor renkli Fransız ipeğinden yapılmış en güzel iç çamaşırını giydirme isteğimize engel olamamıştık. Onu kaldırdığımda ne kadar hafiflemiş olduğunu fark etmiştim, kırılğan bir iskeletin üzerinden sarkan

birkaç deri parçasından başka bir şey kalmamıştı. Bana bütün yaptıkları için ona sessizce teşekkür ettim, beni duyacak olsaydı ağzıma almaya asla cesaret edemeyeceğim sevgi sözcükleri söyledim ona, o güzel ellerini, kaplumbağanınkilere benzer gözkapaklarını, o soylu alnını öptüm; çocukluğumdaki yalandan katılma krizlerim için, onunla vedalaşmaya bu kadar geç geldiğim için, sahte bir öksürük nöbetinde tükürdüğüm o kurumuş kertenkele için ve katlanmak zorunda kaldığı daha başka şakalar için ondan özür diledim; o arada Nivea da, Paulina del Valle' nin kendisine verdiği bu güzel bahaneden yararlanarak, ölmüş çocukları için sessizce ağlıyordu. Büyükannemi giydirdikten sonra her yanına gardenya kolonyası sürdük ve hoşuna gideceği biçimde ilkbahar havası içeri girsin diye perdeleri ve pencereleri açtık. Ne ağlaşmalar vardı ne kara örtüler ne aynaları örtmeler; Paulina del Valle küstah bir imparatoriçe gibi yaşamıştı ve eylül ışığıyla kutlanmaya layıktı. Williams da bunu böyle anlamış, kalkıp çarşıya giderek evi donatmak için taze çiçeklerle doldurmuştu arabayı.

Akrabalarla dostlar –yas kılığında ve ellerinde mendillerle– geldiklerinde bizi pek ayıpladılar, çünkü düğün çiçekleriyle ve hiç gözyaşı dökmeksizin güneş ışığı altında yapılan bir cenaze nöbeti ömürlerinde hiç görmemişlerdi. Ağızlarında hınzırca laflar geveleyerek çekip gittiler; yıllar sonra bile, mirasına el atmaya niyetlendiğimden Paulina del Valle öldüğünde pek sevindiğime inanarak parmaklarıyla beni gösteren kimseler var. Oysa hiçbir mirasa konmadım, çünkü bu işi avukatlarıyla gelen oğulları hemen halletmişlerdi, ama zaten buna ihtiyacım da yoktu, çünkü babam bana sade bir hayat sürebileceğim kadar para bırakmıştı, geri kalanını da çalışarak kazanabilirdim. Büyükannemin bitmek bilmeyen öğütlerine ve derslerine rağmen, onun iş konusundaki koku alma duyusunu ben bir türlü geliştiremedim; asla zengin olamayacağım, bundan da çok mutluyum. Frederick Williams'ın da avukatlarla

kapışması gerekmeyecekti, çünkü para, dedikoducuların yıllardan beri söyleyip durduklarından çok daha az ilgilendiriyordu onu. Üstelik karısı hayattayken ona çok para vermiş, adam da ihtiyatlı davranarak onu güvenli bir yere yatırmıştı. Paulina'nın çocukları annelerinin eski vekilharçla olan evliliğinin yasal olmadığını kanıtlayamamışlar ve Frederick Amca'yı rahat bırakmak zorunda kalmışlardı; şarap bağlarına da el koyamamışlardı, çünkü hepsi Severo del Valle'nin adına kayıtlıydı; bunu görünce bu kez de, hastayı cehennem kazanlarıyla korkutarak elde ettikleri malları acaba geri alabilirler mi diye avukatları rahiplerin peşine salmışlardı, ama bugüne kadar Katolik kilisesi aleyhine dava kazanan biri görülmemiştir, çünkü herkesin bildiği gibi Tanrı onlardan yanadır. Zaten o kadar çok para vardı ki, oğulları da, pek çok akrabası da, hatta avukatlar bile o parayla bugüne kadar yaşadılar.

O üzücü haftalar boyunca yaşadığımız tek neşeli olay, Bayan Matilde Pineda'nın hayatımıza yeniden girmesi olmuştu. Paulina del Valle'nin öldüğünü gazetede okumuş, ihtilal zamanında kovulmuş olduğu o eve gelmek için cesaretini toplamıştı. Yanında kitapçı Pedro Tey'le birlikte, elinde küçük bir demet çiçekle çıkageldi. Bütün o yıllar boyunca olgunlaşmıştı, önce onu tanıyamadım; oysa kitapçı, kalın kalın şeytani kaşları, cıvılcıvılcı gözleriyle aynı ufacık tefecik dazlak adamcağızdı.

Cenaze töreninden, ilahiler okunan ayinden, dokuz gün okutulacak olan dualardan ve büyükanne'nin başlatmış olduğu sadaka dağıtımı ve hayır işlerinden sonra o gösterişli cenazenin tozu dumanı oturmuş, Frederick Williams'la kendimizi o bomboş evin içinde yapayalnız bulmuştuk. Camlı galeride birlikte oturarak, ağlayıp sızlanmaya yatkın olmadığımızdan büyükanne'nin yokluğuna sessizce yanyanıyor, onca büyüklükleri ve pek az küçüklükleriyle onu anıyorduk.

“Şimdi ne yapmayı düşünüyorsunuz, Frederick

Amca," diye merak ettim.

"Bu size bağı, Aurora."

"Bana mı bağı?"

"Sizde bir tuhafılık olduğunu görmemem mümkün değildi, sevgili kızım," dedi o kendine özgü usturuplu soru sorma biçimiyle.

"Çok hastaydım, büyükannemin gidişi de beni çok üzdü, Frederick Amca. Hepsi bu, bunda bir tuhafılık yok, emin olun."

"Ne yazık ki beni küçümsüyorsunuz, Aurora. Ruhsal durumunuzu fark etmemem için ya çok aptal olmam gerek ya da sizi çok az seviyor olmam. Ne olduğunu söyleyin de bakalım size yardımcı olabilir miyim?"

"Bana kimse yardım edemez, amca."

"Beni bir deneyin bakalım," diye üsteledi.

Bunun üzerine bu dünyada güvenebileceğim başka kimse bulunmadığını, Frederick Williams'ın da kusursuz bir danışman ve ailede sağduyu sahibi tek kişi olduğunu pek çok kez gösterdiğini anladım. Başıma gelen faciayı ona pekâlâ anlatabilirdim. Bir kez bile sözümü kesmeden sonuna kadar büyük bir dikkatle dinledi beni.

"Hayat uzundur, Aurora. Şimdi her şeyi kapkara görüyorsunuz, ama zaman hemen hemen her şeyi iyileştirir ve siler. Bu aşama bir tünelin içinde körü körüne yürümek gibidir, çıkışı yokmuş gibi gelir, ama inanın ki var. Siz yürümeye devam edin, yavrum."

"Ben ne olacağım, Frederick Amca?"

"Başka sevgiler tadacaksınız, belki çocuklarınız olacak ya da bu ülkenin en iyi fotoğrafçısı olacaksınız," dedi.

"Kendimi öyle şaşkın ve yalnız hissediyorum ki!"

"Yalnız değilsiniz, Aurora, ben şimdi yanınızdayım, bana ihtiyacınız olduğu sürece de yanınızda olacağım."

Kocamın yanına dönmemem gerektiğine, geri dönüşümü yıllarca geciktirmek için bir sürü bahane bulabileceğime, ama Diego'nun *Caleufü*'ya geri dönmemi istemeyeceğinden emin olduğuna, çünkü

beni olabildiğince uzakta tutmanın onun işine geldiğine inandırdı beni. İyi kalpli Doña Elvira'ya gelince; doyurucu bir yazışmayla onu avutmaktan başka çarem yoktu, vakit kazanmak gerekiyordu, çünkü kayınvalidem kalp hastasıydı ve doktorların tanısına göre uzun süre yaşayacak değildi. Frederick Amca, Şili'den çekip gitmek için acele etmesine gerek olmadığını, benim onun tek yakını olduğumu ve beni kızı ya da torunu gibi sevdiğini de ısrarla söyledi.

"İngiltere'de kimseniz yok mu," diye sordum.

"Hiç kimsem yok."

"Ortalıkta kökeninizle ilgili dedikodular dolaştığını biliyorsunuz, sizin iflas etmiş bir soylu olduğunuzu söylüyorlar, büyükannem de bunu hiç yalanlamadı."

"Gerçeklerden bundan daha uzak bir şey olamaz, Aurora," diye güldü.

"Yani oralarda bir yerde saklı bir aile armanız yok mu," diye ben de güldüm.

"Baksanıza, kızım," diye karşılık verdi.

Ceketini çıkardı, gömleğinin düğmelerini çözdü, fanilasını kaldırarak arkasını döndü. Sırtını çaprazlama kesen korkunç yara izleri vardı.

"Kırbaç cezası. Avustralya'daki bir ıslah kolonisinde tütün çalmaktan yüz kırbaç. Bir sala atlayıp kaçana kadar mahkûmiyetimin beş yılını doldurmuştum. Açık denizde beni bir Çinli korsan gemisi aldı ve köle gibi çalıştırmaya başladılar, ama karaya yaklaşır yaklaşmaz yeniden kaçtım. Böylece oradan oraya atlaya atlaya sonunda California'ya vardım. İngiliz soylusuna benzeyen tek şeyim, gerçek bir lord olan California'daki ilk patronumdan öğrendiğim şivem. Vekilharçlık mesleğini de o öğretti bana. Paulina del Valle beni 1870 yılında tutmuştu, o zamandan beri de onun yanındaydım."

"Bu öyküyü büyükannem de biliyor muydu, amca," diye sordum, şaşkınlığımı biraz geçip de sesim çıkabildiğinde.

"Elbette biliyordu. İnsanların bir mahkûmu aristokrat sanmaları Paulina'yı çok eğlendirirdi.

"Sizi neden mahkûm ettiler?"

“On beş yaşımdayken at çalmaktan. Beni asacaklardı, ama şansım varmış, cezamda indirim gittiler ve kendimi Avustralya’da buldum. Merak etmeyin, Aurora, ömrümde bir daha tek kuruş bile çalmadım, kırbaç darbeleri bu kötü alışkanlığımı iyileştirdi, ama tütün merakımı geçiremedi.

Böylelikle birlikte kaldık. Paulina del Valle’nin oğulları Ejército Libertador Caddesi’ndeki malikâneyi sattılar, bugün bir kız okuluna dönüştürülmüş durumda; evde kalmış olan azıcık eşyayı da açık artırma ile satışa çıkardılar. O mitolojik yatağı mirasçılar gelmeden önce evden çıkarıp, sökülmiş olarak İvan Radovic’in halk hastanesinin depolarından birine saklayarak kurtardım; avukatlar büyükannemin eski eşyalarının son izlerini arayarak köşeyi bucağı eşelemekten bıkana kadar da orada kaldı. Frederick Williams’la birlikte kent dışında sıradağlara doğru bir yerde bir kır evi satın aldık; titrek kavaklarla çevrili, mis kokulu yaseminlerle kaplı, küçük bir derenin aktığı ve her şeyin kendi başına yetiştiği on iki hektarlık bir arazimiz var. Williams orada cins köpekler ve atlar yetiştiriyor, kriket oynuyor ve İngilizlere özgü daha başka sıkıcı etkinliklerde bulunuyor; benim kış karargâhım da orada. Ev çok eski, ama belli bir çekiciliğe sahip, fotoğraf atölyem ve renk renk boyalı deniz yaratıklarıyla odamın ortasında yükselen o ünlü Floransa işi yatak için bol bol yer var. Karabasanlarımdaki o siyah pijamalı çocukları süpürge darbeleriyle kovalamak için hep vaktinde ortaya çıkan büyükannemin beni gözeten ruhunun koruması altında o yatakta uyuyorum. Santiago herhalde Merkez Garı tarafına doğru gelişerek, kavaklar ve yumuşak tepelerle kaplı bu pastoral kırlarda bizi rahat bırakacaktır.

Doğduğumda yüzüme şanslı soluğunu üfleyen Lucky Dayım sayesinde ve büyükannemle babamın cömert korumaları altında güzel bir yaşantım olduğunu söyleyebilirim. İstedikimi yapacak olanaklara ve özgürlüğe sahibim, son sekiz-dokuz yıldır yaptığım gibi boynumda fotoğraf makinemle

Şili'nin engebeli coğrafyasında dolaşmaya tüm vaktimi adayabilirim. İnsanlar arkamdan konuşuyorlar, bu kaçınılmaz bir şey; akrabalarımın ve tanıdıklarımın çoğu beni mimlemişler, sokakta görseler görmezden geliyorlar, bir kadının kocasını terk etmesini hoş karşılamıyorlar. Ama bu densizlikler yüzünden uykuğlarım kaçmıyor: Herkesi birden hoşnut etmek zorunda değilim, sayıları pek de fazla olmayan önemsedığım kişilerin hoşuna gitmem yeter. Diego Domínguez'le olan ilişkimin üzücü sonuçlarının, acele ve ateşli aşklara karşı gözümü sonsuza dek korkutması gerekirdi, ama öyle olmadı. Birkaç ay boyunca, içimde kesin olarak yenilgiye uğradığım, elimdeki tek kozu oynadığım ve her şeyimi kaybettiğim duygusuyla günlerce kendimi oradan oraya sürükleyerek kanadı kırık dolaştığım doğru. Kocasız olmayan evli bir kadın olmaya mahkûm olduğum da doğru, bu da halalarımın dediğı gibi hayatımı "yeniden kurmak"tan beni alıkoyuyor, ama yine de bu acayip durum bana büyük bir serbestlik sağlıyor. Diego'dan ayrıldıktan bir yıl sonra yeniden âşık oldum, bu da derimin kalın olduğunu ve yaramın çabuk kabuk bağladığını gösteriyor. Bu ikinci aşkım, zamanla kalıcılığı denenmiş bir romansa dönüşen yumuşak bir dostluk değil, her ikimizi de gafil avlayan bir aşk dürtüsüydü yalnızca ve sırf rastlantı olarak sonu iyi çıktı... yani şimdilik iyi gidiyor, gelecekte ne olacağını kimse bilemez. Bir kış günüydü, şimşeklerin gümürdediğı ve insanın ruhunu karartan yemyeşil inatçı bir yağmurun yağdığı o günlerden biriydi. Paulina del Valle'nin oğulları ve onların o avukat bozuntuları, her biri üçer kopyalı ve on birer damgalı, benim okumadan imzaladığım o bitmek bilmeyen belgeleriyle bir kez daha canımızı sıkmışlardı. Frederick Williams'la ben Ejército Libertador Caddesi'ndeki evden çıkmıştık ve bugün oturduğumuz çiftlik evindeki onarımlar henüz tamamlanmamış olduğundan hâlâ otelde kalıyorduk. Frederick Amca yolda uzun zamandan beri görmediğimiz Doktor İvan Radovic'e rastlamış ve

Güney Amerika'da turnede olan bir İspanyol *zarzuela* kumpanyasını görmeye benimle birlikte gitmeyi kararlaştırmışlar, ama o gün Frederick Amca bir soğuk alınlığıyla yatağa düşmüştü ve ben kendimi, ellerim buz gibi olmuş, potinlerim sıkıldığından ayaklarım ağrıyarak otelin antresinde tek başına bekler bulmuştum. Yağmur pencere camlarından bir şelale gibi akıyor, rüzgâr sokaktaki ağaçları tüy gibi sallıyordu; gece, insana dışarı çıkma arzusu hiç vermiyordu; Frederick Amca'ya güzel bir kitap ve sıcacık bir fincan çikolatayla yatağa girme fırsatı yaratan nezlesi yüzünden bir an için gıpta etmiştim, ama yine de İvan Radovic'in içeri girmesi bana fırtınayı unutturmuştu. Doktorun paltosu sıırıslıklamdı ve bana gülümsediğinde anımsadığımdan çok daha yakışıklı olduğunu gördüm. Birbirimizin gözlerinin içine baktık ve galiba birbirimizi ilk kez gördük, en azından ben ona alıcı gözle bakmış, gördüğümünden de hoşlanmıştım. Uzun bir sessizlik oldu, başka koşullar altında sıkıcı olabilecek bir duraklamaydı bu, ama o sırada sanki karşılıklı bir konuşma biçimiydi. Pelerinimi sırtıma almama yardım etti ve duraksayarak, hep birbirimizin gözlerinin içine bakarak, ağır ağır kapıya doğru yürüdük. İkimiz de göklerden boşanmakta olan fırtınaya meydan okumayı istemiyorduk, ama birbirimizden ayrılmayı de istemiyorduk. Elinde kocaman bir şemsiyeyle bir kapıcı çıktı karşımıza ve kapının önünde beklemekte olan arabaya kadar bizi götürmeyi önerdi, bunun üzerine ne yapacağımızı bilemeyererek, hiçbir şey söylemeden dışarı çıktık. İçimde duygusal bir basiret parıltısı çakmış, bizlerin ikiz ruhlar olduğumuzu gösteren olağandışı bir önseziye kapılmış, romanlara layık bir aşkın başlangıcını görmüş falan değildim, bunların hiçbirini olmamış, yalnızca kalbimin deli gibi attığını, soluğumun kesildiğini, her yanıma ateş basıp karıncalandığını ve o adama dokunmak için korkunç bir isteğe kapıldığımı fark etmiştim. Korkarım bu buluşmanın benim açımdan tinsel hiçbir yanı yoktu

ve o zamanlar ben fazlasıyla acemi olduğum halde, bu heyecanıma sözlükteki adını koyabilmek için sözcük dağarcığımın da son derece kısıtlı olmasına karşın, söz konusu olan duygu şehvetti. Ama ona ne ad koyacağım önemli değildi, ilginç olan şu ki iç dünyamın öylesine altüst olması çekingenliğimi yenmiş, kaçıp kurtulmanın kolay olmadığı arabanın içine sığınarak yüzünü ellerimin arasına alıp, ikinci bir kez düşünmeden, tıpkı yıllar önce Nivea'yla Severo del Valle'nin kararlılık ve hazla öpüşüklerini gördüğüm biçimde dudaklarından öpmüştüm onu. Basit ve kaçınılmaz bir hareket olmuştu bu. Arkasından ne geldiğinin ayrıntılarına girecek değilim, çünkü bunu tahmin etmek kolay, ayrıca İvan bu sayfaları okuyacak olsa müthiş bir kavgaya tutuşurduk. İtiraf etmek gerekir ki kavgalarımız ne kadar unutulmazsa, barışmalarımız da o kadar coşkulu; dingin ve bal gibi tatlı bir aşk değil bu, ama lehinde bir şey söylemek gerekirse, kalıcı bir aşk olduğu söylenebilir; engeller bu aşkı korkutur gibi görünmüyor, tersine onu güçlendiriyor. Evlilik, ikimizde de bulunmayan bir sağduyu sorunu. Evli olmadığımız olgusu güzel bir aşk yaşamamızı kolaylaştırıyor, böylelikle her birimiz kendimizi kendi işimize verebiliyoruz, kendimize ait bir yere sahibiz ve patlama noktasına geldiğimizde birkaç günlüğüne ayrılmak ve öpücüklerin hasretine daha fazla dayanamadığımızda yeniden bir araya gelmek her zaman için bir çıkış yolu. İvan Radovic'in yanında sesimi yükseltip tırnaklarımı çıkarmayı öğrendim. Diego Dominguez'le olduğu gibi –Allah korusun– onun bir ihanetini yakalayacak olsam, o zaman yaptığım gibi ağlayıp sızlayarak kendimi tüketmem, en küçük bir pişmanlık duymadan öldürürüm onu.

Hayır, sevgilimle paylaştığım yakınlığı anlatacak değilim, ama bu öykünün öyle bir bölümü var ki onu anlatmadan geçemem, çünkü bunun anılarla ilgisi var, bu da ne de olsa bu sayfaları yazmamın nedenini oluşturuyor. Karabasanlarım, en eski anılarımın bilincimin en derin katmanları altında mahsur kalmış

olarak uyudukları karanlık mağaralara doğru gözü kapalı olarak yaptığım bir yolculuk. Fotoğraflar ve yazılar, bazı anları buhar olup uçmadan önce yakalayabilmek ya da hayatıma bir anlam katmak için anıları saptamak yolunda birer girişim. İvan' la ben aylardan beri birlikteydik, aşkımızı ta başından beri koruyan sevgili Frederick Amca'nın sayesinde birbirimizi dışarıya belli etmeden görmeye alışmıştık. İvan'ın kuzeydeki kentlerden birinde bir tıp konferansı vermesi gerekiyordu, ben de çalışma koşullarının son derece eğreti olduğu güherçile yataklarının resimlerini çekme bahanesiyle ona eşlik ediyordum. İngiliz işverenler işçilerle diyalog kurmaya yanaşmıyorlar, gittikçe artan ve birkaç yıl sonra patlak verecek olan bir şiddet havası esiyordu ortalıkta. 1907'de bu patlama gerçekleştiğinde ben de bir rastlantı sonucu oradaydım ve benim çektiğim fotoğraflar Iquique katliamının gerçekten var olduğunun tartışılmaz tek belgeleriydi, çünkü hükümetin koyduğu sansür benim o meydanda gördüğüm iki bin ölüyü tarihin yüzünden silmişti. Ama o başka hikâye ve onun bu sayfalarda yeri yok. O kente İvan'la birlikte ilk gittiğimde, sonradan tanık olmak zorunda kalacağım trajedi aklımın ucundan bile geçmiyordu, her ikimiz için de kısa bir balayı olacaktı bu. Otelde kayıtlarımızı ayrı ayrı yaptırarak ve her birimiz kendi günlük çalışmamızı tamamladıktan sonra o gece İvan, harika bir şişe *Paulina Bağları* şarabıyla onu beklemekte olduğum odama geldi. İlişkımız o zamana kadar yalnızca tensel bir serüven ve benim için çok önemli olan duyuların keşfi olmuştu, çünkü bu keşif sayesinde Diego tarafından reddedilmiş olmanın gurur kırıcılığını aşabilmiş ve korktuğum gibi başarısız bir kadın olmadığımı anlayabilmiştim. İvan Radovic'le her buluşmamızda, çekingenliğimi ve iffet duygularımı yenerek, kendime olan güvenimi daha da artırıyordum, ama aramızdaki o harika mahremiyetin büyük bir aşka dönüştüğünün farkında değildim. O gece iyi şarabın ve günün yorgunluğunun etkisiyle, sanki dokuz yüz kez

sevişmiş de artık birbirlerini ne şaşırtabilecek, ne de aldatabilecek halleri kalmış deneyimli büyükbabayla büyükanneymişiz gibi tam bir gevşeklik içinde ağır ağır sarılmıştık birbirimize. O gecede benim için o kadar olağandışı olan ne vardı? O gece İvan'la yaşadığımız ve tüm savunmamı yerle bir etmeye yetecek kritik bir sayıya ulaşmış olan mutlu aşk deneyimlerinin dışında herhalde hiçbir şey. Olan şu ki, sevgilimin güçlü kollarıyla sarmalanmış olarak tattığım orgazm sona erdiğinde, tüm bedenimi sarsan bir hıçkırık hissettim, sonra bir tane daha, bir tane daha, ta ki sonunda içimde birikmiş önüne geçilemez bir gözyaşı seli beni sürükleyip götürene kadar. Kendimi o kolların arasında daha önce hiç anımsamadığım kadar teslim olmuş, rahatlamış ve güvende hissederek ağladım, ağladım. İçimde bir set yıkılmış, o eski acı tıpkı erimiş kar gibi taşmıştı. İvan bana ne soru sordu ne de avutmaya kalkıştı, beni sımsıkı bağrına bastırarak gözyaşlarım tükenene kadar ağlamaya bıraktı, ona bir açıklama yapmak istediğimde de upuzun bir öpücükle ağzımı kapadı. Zaten o anda benim de yapabileceğim herhangi bir açıklama yoktu, uydurmam gerekecekti, ama şimdi biliyorum ki –çünkü bu birkaç kez daha oldu–, kendimi tümüyle esenlikte, güvende ve koruma altında hissedince, hayatımın ilk beş yılının, yani Büyükanem Paulina'yla tüm ötekilerin üstünü bir sır perdesiyle örttükleri o yılların anıları belleğime geri gelmeye başlamıştı. İlk önce, bir şimşek aydınlığı içinde, Dedem Tao Chi'en'in benim adımla Çince olarak Lai-Ming diye mırıldanan görüntüsü geldi gözümün önüne. Bu çok kısa bir andı, ama dolunay gibi ıslı ıslıldı. Sonra ezelden beri durmadan bana azap çektirmiş olan o karabasana uyanık olarak yeniden yaşadım ve işte o zaman taparcasına sevdiğim dedemle o siyah pijamalı şeytanlar arasında doğrudan bir bağlantı olduğunu anladım. Düşümde elimi bırakan o el, Tao Chi'en' in eliydi. Ağır ağır yere düşen kimse de Tao Chi'en'di. Sokaktaki döşeme taşlarının üzerine acımasızca yayılan o leke de Tao

Chi'en'in kanıydı.

İki yıldan biraz fazla bir süredir Frederick Williams' ın yanında oturuyordum, ama her geçen gün İvan Radovic'le olan ilişkiye biraz daha teslim oluyor, onsuz bir yazgı düşünemiyordum bile; işte o sıralarda anneannem Eliza Sommers hayatımda yeniden ortaya çıktı. O aynı şeker ve vanilya kokusu içinde, yoklukların ya da unutulmuşluğun yıpratıcı etkisi altında hiç yara almamış olarak, el değmemiş bir halde geri gelmişti. Beni Paulina del Valle'nin evine bıraktığından beri aradan on yedi yıl geçmesine ve tüm o süre boyunca onun tek bir fotoğrafını görmemiş olmama, adı da benim yanımda pek ender olarak ağza alınmış olmasına rağmen, daha ilk bakışta tanımıştım onu. Onun görüntüsü hasretimın dışlıleri arasına dolanıp kalmıştı ve o kadar az değişmişti ki, elinde valiziyle kapımızın eşliğinde belirdiğinde sanki daha bir gün önce vedalaşmışız da tüm o yıllar içinde olanlar yalnızca hayalmiş gibi geldi bana. Tek yenilik, anımsadığımdan daha kısa boylu olmasıydı, ama bu benim kendi boyumun etkisinden de olabilirdi; son kez birlikte olduğumuzda ben beş yaşında bir tıfıldım ve ona aşağıdan yukarıya doğru bakıyordum. O aynı genç yüzü ve arasına kırlar serpiştirilmiş olsa da aynı biçimde sımsıkı taranmış saçlarıyla, yine aynı sert amiral havasındaydı. Dahası her zaman boynunda gördüğüm ve bugün artık yatarken bile çıkarmadığını bildiğim aynı inci kolyeyi takmıştı. Onunla tüm bu yıllar boyunca bağlantısını sürdüren, ama o izin vermediği için bunu bana söylememiş olan Severo del Valle alıp getirmişti onu. Eliza Sommers, torunuyla bağlantı kurmaya asla kalkışmayacağına Paulina del Valle'ye söz vermiş, onun ölümüyle azat olana kadar da bu sözünü tutmuştu. Severo, Paulina'nın ölümünü bildirmek üzere ona yazdığında, Eliza, daha önce de kaç kez yaptığı gibi sandıklarını toplayarak evi kapamış ve Şili'ye doğru kalkan bir gemiye binmişti. 1885 yılında San Francisco'da dul kaldığında, kocasını Hong Kong'da toprağa vermek üzere onun ilaçlanmış

cenazesiyle birlikte Çin'e göç etmişti. Tao Chi'en ömrünün büyük bir bölümünü California'da geçirmişti ve Amerikan vatandaşlığını kazanmış pek az Çinli göçmenden biriydi, ama kemiklerinin Çin topraklarında gömülmesi isteğini her zaman belirtmişti, böylelikle ruhu cennetin kapısını bulamadan evrenin uçsuz bucaksızlığı içinde yitip gitmeyecekti. Ancak bu önlem yeterli olmamıştı, çünkü tariflere sığmayan Dedem Tao Chi'en'in hayaletinin hâlâ bu taraflarda olduğundan eminim, yoksa nasıl olup da her zaman çevremde dolaştığını hissettiğimi açıklamam olanaksız. Hem bu yalnızca benim hayal gücümünden kaynaklanmıyor, kimi zaman beni sarmalayan o deniz kokusu ve o büyümlü sözcüğü, yani Çince olarak adımlı fısıldayan sesi gibi bazı kanıtları anneannem Eliza da bana doğruladı.

"Merhaba Lai-Ming," diye beni selamladı bu harika anneannem, karşılaştığımızda.

"*Oi-poa*," diye bağırardım ben de.

Bu sözcüğü –yani Kanton dilindeki anneanne sözcüğünü–, San Francisco'daki Çin Mahallesi'nde bir akupunktur kliniğinin üst katında onunla birlikte yaşadığım o uzak dönemden beri kullanmamış, ama onu yine de unutmamıştım. Anneannem bir elini omzuma koyarak beni tepeden tırnağa inceledi, sonra beğeniyle başını salladı, en sonunda da beni kucakladı.

"Annen kadar güzel olmadığına sevindim," dedi.

"Babam da aynı şeyi söylemişti."

"Tao gibi uzun boylusun. Severo'nun dediğine göre onun kadar akıllıymışsın da.

Bizim ailemizde ortada biraz sıkıntılı bir durum olduğunda çay ikram edilir, ben de kendimi hemen hemen her zaman sıkılğan hissettiğimden bütün vaktimi çay ikram etmekle geçiririm. Bu içeceğin, sinirlerimin yatışmasını sağlamak gibi iyi bir yanı var. Anneannemi belinden yakaladığım gibi onunla vals yapayım, ona bütün hayatımı bir çırpıda anlatayım ve yıllardan beri içimde kalmış olan sitemleri ona söyleyeyim diye içim gidiyordu, ama bunların hiçbir

mümkün olmadı. Eliza Sommers insanı sıkı fıkı olmaya özendiren tipte bir kişi değildir, onun ağırbaşlılığı insanın üzerinde yıldırıcı bir etki yapar, bu yüzden de rahat rahat oturup konuşabilmemiz için aradan haftalar geçmesi gerekmişti. Neyse ki çay ikramı ve Severo del Valle ile çiftlikteki gezintilerinden birinden Afrikalı kâşifler gibi giyinmiş olarak dönen Frederick Williams'ın varlıkları gerilimi azalttı. Frederick Amca şapkasıyla güneş gözlüklerini çıkarıp da Eliza Sommers'ı görür görmez halinde bir değişiklik olmuştı: Göğsünü şişirmiş, sesini yükseltmiş, tüylerini kabartmıştı. Üzerleri yolculuk etiketleriyle dolu sandıklarla bavulları görüp de bu ufak tefek hanımın Tibet'e kadar varan pek az yabancından biri olduğunu öğrenince hayranlığı iki katına çıktı.

Oi-poa'nın Şili'ye kadar gelmesinin tek nedeni beni tanımak mıydı bilemiyorum; yolculuğunu henüz hiçbir kadın ayağının basmamış olduğu Antarktika'ya kadar sürdürmenin onu daha çok ilgilendirdiğinden kuşkulanyorum, ama nedeni ne olursa olsun onun bu ziyareti benim için son derece önemliydi. O olmasaydı hayatım yer yer bulutlu bölümlerle kaplı olmayı sürdürecekti; o gelmeseydi bu anıları yazamazdım. Hayatımın bulmacasını tamamlayabilmek için eksik olan parçaları bana veren de anneannem oldu; bana annemi ve hangi koşullar altında doğduğumu anlattı, karabasanlarımin anahtar şifresini de verdi bana. Daha sonra, şişman ve bıdık bacaklı, varlıklı bir Çinli tüccar ve son derece hoş bir insan olan Lucky Dayımı tanımak üzere benimle birlikte San Francisco'ya gelen ve öykümün karanlıkta kalan noktalarını aydınlatıp sonuca bağlamak için gerekli olan belgeleri bulup çıkaran da anneannem oldu. Eliza Sommers'ın Severo del Valle'yle olan ilişkisi, yıllar boyu paylaştıkları sırlar kadar derindi; anneannem ona benim gerçek babam gözüyle bakıyordu, çünkü kızını seven ve onunla evlenen adam oydu. Matias Rodríguez de Santa Cruz'un tek işlevi, bir rastlantı sonucu bazı genlerini bana vermek

olmuştı.

“Babanın kim olduğu pek önemli değil, Lai-Ming, bu herhangi biri olabilir. Ama sana soyadını veren ve senin sorumluluğunu üstlenen Severo’ydu,” diye üsteledi anneannem.

“Öyleyse Paulina del Valle benim hem annemdi hem de babam; onun soyadını taşıyorum ve benim sorumluluğumu o üstlendi. Ötekiler, arkalarında ancak toz gibi ince bir iz bırakarak çocukluğumdan birer kuyrukluyıldız gibi gelip geçtiler,” diye itiraz ettim.

“Ondan da önce senin ananla baban bizdik, yani Tao’yla ben, seni biz büyüttük, Lai-Ming,” diye konuya açıklık getirdi; hakkı da vardı, çünkü anneannemle dedemin benim üzerimde o kadar büyük bir etkileri olmuştı ki, otuz yıl boyunca onları içimde yumuşacık bir varlık olarak taşımıştım ve eminim bundan böyle de ömrümün sonuna kadar taşımayı sürdüreceğim.

Eliza Sommers, Tao Chi’en’in yanında bir başka boyutta yaşıyor, çünkü kocasının ölümü çok büyük bir talihsizlik olsa da onu sonsuza dek sevmeyi sürdürmesinin önünde bir engel oluşturmamış. Anneannem Eliza, muhteşem tek bir aşk için yaratılmış varlıklardan biri, onun dul yüreğinin içine başka hiç kimsenin sığabileceğini sanmıyorum. Kocasını Çin’de ilk eşi olan Lin’in mezarının yanı başına defnettikten ve onun isteyeceği biçimde Budist geleneklerine göre bir cenaze töreni yaptırdıktan sonra artık özgürdü. Oğlu Lucky ve onun Şangay’dan katalogla ısmarlanıp getirtilmiş yeni karısıyla birlikte oturmak üzere San Francisco’ya geri dönebilirdi, ama çekinilen ve saygı gösterilen bir kaynanaya dönüşme düşüncesini kabullenmek kendini yaşlılığa teslim etmek demekti bu. Tao Chi’en’in koruyucu ruhu hep yanında olduğundan, geleceğin karşısında kendini ne yalnız hissediyordu ne de yılgın; aslında eskisinden daha da çok birlikteydiler, artık bir an bile ayrılmıyorlardı. Başkalarının gözünde aklını kaçırmış gibi

görünmemek için kocasıyla alçak sesle konuşmaya alıştırmıştı kendini, geceleri de alışık oldukları biçimde yatağın sağ tarafını ona bırakmak için sol tarafta yatıyordu. On altı yaşındayken Eliza'yı California'ya gitmek üzere yelkenli bir geminin ambarına gizlenerek Şili'ye kaçmaya itmiş olan o maceracı ruhu, dul kaldığında içinde yeniden uyanmıştı. On sekiz yaşındayken, tam da altına hücum hastalığının en şiddetli zamanında, atının kişnemesinin ve güneşin ilk ışıklarının onu yabani ve ıssız bir doğanın uçsuz bucaksızlığı içinde uyandırmış olduğu bir ânını hatırlamıştı. Sabahın o erken saatlerinde içinde özgürlüğün coşkusu keşfetmişti. Geceyi, amansız haydutlar, vahşi yerliler, yılanlar, ayılar ve daha başka canavarlar gibi binbir türlü tehlikle çevresi sarılı olarak ağaçların altında tek başına geçirmişti, ama yine de ömründe ilk kez hiç korkmuyordu. Bedeni, ruhu ve hayal gücü bir korsenin içine sıkıştırılmış olarak, kendi düşüncelerinden bile korka korka büyümüşü, ama yaşadığı bu serüven onu özgür kılmıştı. Belki de her zaman sahip olduğu, ama onu kullanmaya gerek duymadığından o zamana kadar habersiz olduğu bir gücü geliştirmek zorunda kalmıştı. Henüz gencecik bir kızken yuvasının koruyucu atmosferini terk etmiş, hırçın sevgilisinin izini sürerek, o gebe haliyle kaçak bir yolcu olarak bindiği gemide çocuğunu düşürürken hayatını da kaybetmesine ramak kalmış, California'ya varınca erkek kılığına girerek, yanında aşkının umutsuz dürtüsünden başka bir silahı ya da gereci olmadan yöreyi baştan aşağı dolaşmaya koyulmuştu. Açgözlülüğün ve şiddetin kol gezdiği bu maço erkekler dünyasında tek başına hayatta kalabilmiş ve bağımsızlığın tadına varmıştı. Serüvenlerin verdiği o esenlik duygusunu hiç unutamamıştı. Sonra yine aşkı yüzünden otuz yıl boyunca, Chinatown' daki yuvasınıkinden başka bir ufku olmaksızın, Tao Chi'en'in eşi ve ayrıca hem anne hem pastacı olarak yaşayıp görevlerini yerine getirmiş, ama göçebelik yıllarında ekilmiş olan o bağımsızlık tohumu, uygun

bir zaman geldiğinde filizlenmeye hazır olarak ruhunun içinde el değmeden kalmıştı. Hayattaki tek yol göstericisi olan Tao Chi'en'i kaybettikten sonra, kendini akıntıya bırakarak seyretmenin vakti gelmişti artık. "Ruhumun derinliklerinde ben her zaman bir gezgin olarak kalmışım, bütün istediğim belli bir hedefim olmadan seyahat etmek," diye yazmıştı oğlu Lucky'ye gönderdiği bir mektubunda. Ama yine de daha önce, babası Kaptan John Sommers'a halası Rose'u yaşlılığında yalnız bırakmayacağı konusunda vermiş olduğu sözü yerine getirmeye karar vermişti. Bu yaşlı hanıma son yıllarında can yoldaşı olmak arzusuyla Hong Kong'dan İngiltere'ye doğru yola çıkmıştı; kendisine analık etmiş olan o kadın için en azından bunu yapabiliyordu. Rose Sommers yetmişini geçmiş ve sağlığı kötüye gitmeye başlamıştı, ama hepsi az çok birbirinin eşi olan o aşk romanlarını hâlâ yazmayı sürdürüyordu ve İngiliz dilinin en ünlü romantik yazarı olmuştu. O ufacık tefecik kadını köpeğini parkta gezdirirken görebilmek için ta uzaklardan gelen meraklılar vardı; dediklerine göre Kraliçe Victoria bile, mutlu sonla biten pembe aşk romanlarını okuyarak dulluk yıllarında kendini avutuyordu. Öz kızı gibi sevdiği Eliza'nın gelişi, başka nedenlerin yanı sıra artık bileği de ağrıdığından ve kalemi tutmakta her gün biraz daha zorlandığından Rose Sommers'a çok büyük bir avuntu olmuştu. O günden sonra romanlarını ona yazdırmaya başlamıştı; daha sonraları da aklı zayıfladığında Eliza not alır gibi yapıyor, ama aslında romanları, editörün ya da okuyucuların asla kuşkulamayacakları biçimde kendisi yazıyordu, çünkü tüm sorun aynı formülü yinelemektedir. Rose Sommers'ın ölümünden sonra Eliza, bohem mahallesindeki aynı küçük evde yaşamayı sürdürmüş –o bölge çok moda olduğundan ev çok değer kazanmıştı– ve kendisini evlat edinen üvey annesinin o küçük aşk romanlarıyla birlikte biriktirdiği servetine de miras olarak konmuştu. İlk yaptığı iş, oğlu Lucky'yi San Francisco'da ziyaret ederek, kendisine oldukça çirkin ve sıkıcı görünen

torunlarını tanımak olmuştı; en sonunda da o serseri yazgısına uyarak daha egzotik yerlere doğru yola çıkmıştı. Başka insanların kaçtıkları yerlere gitmeye çabalayan yolculardan biriydi o da. Hiçbir şey, eşyalarının üzerinde gezegenin en ücra ülkelerinin damgalarını ve çıkartmalarını görmek kadar onu mutlu edemezdi; hiçbir şey, acayip bir hastalığa yakalanmak ya da bilinmedik bir böcek tarafından ısırılmak kadar onu gururlandıramazdı. Yıllar boyunca yanında kâşif sandıklarıyla oradan oraya dolaşmıştı, ama her defasında Severo del Valle'nin benimle ilgili haberler verdiği mektuplarının beklediği Londra'daki o küçük eve dönüyordu. Paulina del Valle'nin artık bu dünyada olmadığını öğrenince, torunuyla yeniden buluşmak üzere, doğduğu, ama yarım yüzyıldan fazladır hiç düşünmediği Şili'ye geri dönmeye karar vermişti.

Anneannem Eliza, belki de o uzun deniz yolculuğu sırasında, ince uzun ve rüzgârlı bir ülke olan Şili'deki ilk on altı yılını anımsamıştı; iyi kalpli bir yerli kadının gözetimindeki çocukluğunu, güzeller güzeli Miss Rose'u, kendisini gebe bırakıp California'ya altın aramaya gitmek için terk eden ve bir daha da yaşam belirtisi göstermeyen sevgilisi hayatına girene kadar yaşadığı o huzurlu ve güvenli yılları düşünmüştü. Anneannem insanın karması olduğuna inandığından, yaptığı bu uzun gezinin, ruhunun yeniden beden bulduğu her defasında sevmesi gereken Tao Chi'en'le bir kez daha buluşması için kaçınılmaz olduğu sonucuna varmış olsa gerek. Eliza Sommers'in neden kimseye ihtiyacı olmadığını Frederick Williams'a anlatmaya çalıştığımda. "Hristiyanlıktan ne kadar da uzak bir düşünce," diye yorumda bulunmuştu.

Anneannem Eliza, kara kara gözlerinde afacan bir ifadeyle göz kırparak, armağan olarak getirdiği külüstür bir sandığı vermişti bana. *Adsız Bir Hanım* tarafından imzalanmış sarımtırak elyazmaları vardı içinde. Rose Sommers'in gençliğinde yazdığı açık saçık romanlardı bunlar; ailenin çok iyi saklanan bir

başka sırrıydı bu da. Sırf didaktik açıdan bakarak ve doğrudan İvan Radovic'in yararına olacak biçimde dikkatle okudum onları. Bu eğlenceli yazın türü – Victoria döneminde evde kalmış bir kızın nereden aklına gelmişti böyle cüretkâr şeyler?– ve Nivea del Valle'nin gizli itirafları, önceleri İvan'la aramızda neredeyse aşılabilir bir engel oluşturan çekingenliğimi yenmekte bana yardımcı olmuşlardı. *Zarzuella*'ya gitmemiz gerekirken gitmediğimiz o fırtınalı günde, zavallı adam daha kendini savunmaya fırsat bulamadan onu arabada öperek ilk adımı benim attığım doğru, ama cesaretim ancak oraya kadardı; daha sonra benim duyduğum o müthiş güvensizlikle –dediğine göre “saygınlığımı mahvetmek” istemediğinden– onun duyduğu vicdan azabı arasında kıvranarak çok değerli vaktimizi boşa harcamıştık. Saygınlığının o daha ufukta görünmeden önce zaten yeterince berbat olduğuna ve öyle olmayı da sürdüreceğine onu inandırmak kolay olmamıştı, çünkü kocamın yanına dönmeyi ve bu yörelerde son derece kötü gözle bakılan işimden ya da bağımsızlığımdan vazgeçmeyi asla düşünmüyordum. Diego'yla yaşadığım o aşağılatıcı deneyimden sonra başka birinin içinde arzu ya da aşk duyguları uyandırmam olanaksız gibi görünüyordu bana; cinsellik konusundaki kesin bilgisizliğime bir de aşağılık duygusu ekleniyor, kendimi çirkin, yetersiz ve kadınlıktan uzak buluyordum; kendi bedenimden ve İvan'ın içimde uyandırdığı tutkudan utanıyordum. Hiç tanımadığım uzak büyük Halam Rose Sommers, sevişmek için öylesine gerekli olan oynaşma özgürlüğünü tanıtmakla bana harika bir armağan vermiş oluyordu. İvan genelde her şeyi fazlasıyla ciddiye alır, onun o Slav mizacı trajediye eğilimlidir; kimi zaman kocam ölene kadar birlikte yaşayamayacağız, o zamana kadar da herhalde çok yaşlanmış olacağız diye umutsuzluğa kapılır. O koca koca bulutlar ruhunu kararttığında hemencecik o *Adsız Hanım*'ın elyazmalarına başvururum ve orada her zaman ona zevk verecek ya da en azından onu

göldürecek yenilikler bulurum. Bu yakınlaşma anlarında onu oyalayacağım derken içimdeki iffet duygusunu gitgide yitirip daha önce hiç sahip olmadığım bir güven duygusu edindim. Kendimi baştan çıkarıcı bir kadın gibi hissetmiyorum, elyazmalarının olumlu etkisi henüz o noktaya ulaşmış değil, ama en azından alıştığı yoldan sonsuza dek ayrılmayabilecek olan İvan'ı başka yollara koşturabilmek için girişimi ele almaktan artık korkmuyorum. Evli bile olmadığımıza göre, yılanmış evli bir çift gibi sevişmek vakti boşa harcamak olur. Sevgili olmanın avantajı, ilişkimize büyük bir özen göstermek zorunda olmamız, çünkü her şey bizi ayırmak için fırsat kollamakta. Birlikte olma kararımızı tekrar tekrar yinelemeliyiz, işte bizi canlı tutan da bu.

Anneannem Eliza Sommers'ın anlattığı öykü şöyle: Tao Chi'en, kızı Lynn'in ölümü yüzünden kendini bir türlü bağışlayamamıştı. Karısıyla Lucky'nin, kaderin gerçekleşmesini hiçbir insan gücünün engelleyemeyeceğini, onun bir *zhong-yi* olarak elinden geleni yaptığını ve bilindiği kadarıyla tıp biliminin doğum sırasında onca kadının hayatına mal olan o ölümcül kanamaları engellemekte ya da durdurmakta henüz aciz kaldığını tekrar tekrar söylemelerinin hiçbir yararı olmamıştı. Tao Chi'en, sanki dönüp dolaşıp, otuz yıldan fazla bir süre önce Hong Kong' dayken ilk karısı Lin bir kız çocuğu dünyaya getirdiği zamanki durumuna geri dönmüştü. O zaman da kanama başlamış ve karısını kurtarmak için umutsuzca çabalarken Tanrı'ya Lin'in hayatına karşılık her ne olursa adayabileceğine söz vermişti. Bebek birkaç dakika içinde ölmüş, Tao Chi'en de karısını kurtarmanın bedelinin bu olduğunu sanmıştı. Ondan uzun yıllar sonra dünyanın öbür ucunda kızı Lynn'in hayatıyla bu bedeli bir kez daha ödeyeceği aklının ucundan bile geçmemişti.

"Lütfen böyle söylemeyin, baba," diye karşı koymuştu Lucky. Söz konusu olan, bir hayatın bir başkasıyla değiş tokuş edilmesi değil; sizin kadar zeki

ve kültürlü bir insana yakışmayan boş inançlar bunlar. Kız kardeşimin ölümünün sizin ilk eşinizle ya da sizinle hiç ilgisi yok. Böyle talihsizlikler her zaman olur.

“Bunca yıllık çalışmalar ve deneyim onu kurtaramadıktan sonra ne işe yarar,” diye yakınıyordu Tao Chi’en.

“Çocuk doğururken milyonlarca kadın ölüyor, siz Lynn için elinizden geleni yaptınız...”

Eliza Sommers da tek kızını kaybetmenin acısıyla kocası kadar perişandı, ama aynı zamanda küçük öksüz kıza bakmanın sorumluluğunu da yüklenmek zorundaydı. Eliza yorgunluktan ayakta uyurken, Tao Chi’en gözünü bile kırpmamıştı; bütün geceyi bir uyurgezer gibi evin içinde dolaşıp düşünerek ve gizli gizli ağlayarak geçirmişti. Günlerden beri sevişmemişlerdi ve evin içindeki ruhsal duruma bakılırsa yakın bir gelecekte sevişmeleri de olası görünmüyordu. Aradan bir hafta geçtiğinde Eliza aklına gelen tek çözüm yolunda karar kılmıştı; torununu Tao Chi’en’in kolları arasına koyarak, kendisinin onu büyütecek hali olmadığını, ömrünün yirmi bir yılını çocukları Lucky ile Lynn’e bakmak için bir köle gibi çalışarak geçirdiğini ve küçük Lai-Ming’e bakmak için her şeye baştan başlayacak gücü olmadığını söyledi. Tao Chi’en, yeni doğmuş anasız bir çocuğun bakımını yüklenmiş olarak bulmuştu kendini; henüz zorlukla yutabildiği için bir damlalık kullanarak sulandırılmış sütle her yarım saatte bir onu doyurmak, sancıdan gece gündüz ağladığı için onu hiç durmadan sallamak zorundaydı. Bebeğin insanın gözünü okşayacak bir görünümü de yoktu, minicik ve buruş buruştu, derisi sarılıktan sapsarıydı, o zor doğum yüzünden yüzü gözü yamyassıydı ve kafasında tek bir tel saçı yoktu; ama onunla ilgilenmeye başladıktan yirmi dört saat sonra Tao Chi’en artık korkmadan yüzüne bakabiliyordu. Onu omzuna asılı bir torbanın içinde taşımaya, damlalıkla doyurmaya ve onunla birlikte yatmaya başladıktan yirmi dört gün sonra çocuk ona güzel görünmeye

başlamıştı. Ve onu bir ana gibi büyötmeye başladıktan yirmi dört ay sonra torununa deli gibi vurgundu ve bunu destekleyecek en küçük bir temelden yoksun olduğu halde onun Lynn' den bile daha güzel olacağından emindi. Gerçi küçük kızın artık doğduğu zamanki yumuşakçaya benzer halinden eser yoktu, ama annesine benzemekten de çok uzaktı. Tao Chi'en'in eskiden muayenehanesine ve karısıyla geçirdiği birkaç saatlik yakınlaşmaya ayırdığı zamanı tümnden değışmişti. Günün saatleri Lai-Ming'e göre ayarlanıyor, tüm yaşantısı yanından hiç ayırmadığı bu kaptisli küçük kızın çevresinde geçiyordu: Ona masallar anlatıyor, yemek yedirmeye uğraşıyor, onu ninnilerle uyutuyor, gezmeye götürüyor, ona Amerikan mağazalarından ve Chinatown'daki dükkânlardan en güzel giysileri alıyor ve –torununa olan aşırı sevgisi yüzünden gözü başka hiçbir şey görmeyen dedeye göre bu kadar zeki bir kız hiç görölmediğinden– sokakta onu herkese tanıtıyordu. Torununun bir dâhi olduğundan emindi, bunu kanıtlamak için de onunla hem Çince hem İngilizce konuşuyor, buna bir de anneannenin kullandığı bozuk İspanyolca eklenince ortaya tam bir karmaşa çıkıyordu. Lai-Ming, Tao Chi'en'in özendirici sorularını iki yaşındaki herhangi bir çocuk gibi yanıtlıyor, ama verdiği tek tük doğru yanıtlar dede için üstün bir zekânın tartışılmaz kanıtlarını oluşturunuyordu. Muayene saatlerini öğleden sonraları birkaç saate indirmişti, böylelikle sabahlarını torunuyla geçirerek ona tıpkı terbiye edilmiş bir maymun gibi yeni yeni numaralar öğretebiliyordu. Öğle sonrasında kendisi çalışırken onu Eliza'nın alıp çay salonuna götürmesine pek isteksizce razı oluyordu, çünkü torununu çocukluğundan başlayarak tıp alanında eğitebileceğini kafasına koymuştu.

“Benim ailemde altı kuşaktan beri *zhong-yi*'ler var, sende en küçük bir yetenek olmadığına göre Lai-Ming yedincisi olacak,” demişti Tao Chi'en oğlu Lucky'ye.

“Ben yalnızca erkeklerin hekim olabileceklerini

sanıyordum,” diye yorumda bulunmuştu Lucky de.

“O eskidendi. Lai-Ming tarihteki ilk kadın *zhong-yi* olacak,” diye karşılık vermişti Tao Chi’en.

Ama Eliza Sommers, torununun kafasını o kadar küçük yaştan tıp kuramlarıyla doldurmasına izin vermiyordu; ileride bunun için bol bol vakti olacaktı, şimdilik küçük kızı Amerikanlaştırmak için günde birkaç saat Chinatown’ın dışına çıkarmak gerekiyordu. Hiç değilse bu konuda anneanneyle dede aynı düşüncedeydiler; Lai-Ming, kuşkusuz Çinlilerin arasındakinden çok daha fazla fırsatlara sahip olabileceği beyazların dünyasına ait olmalıydı. Küçük kızın Asyalılara özgü yüz çizgilerine sahip olmaması lehineydi, babasının ailesi gibi dış görünüşüyle tam bir İspanyol’du. Severo del Valle’nin günün birinde, sözde kendi kızı olan küçüğü geri isteyerek onu alıp Şili’ye götürme niyetiyle çıkagelmesi olasılığı dayanılmaz bir şeydi, onun için bunu ağızlarına bile almıyorlardı; soylu bir insan olduğunu kaç kez kanıtladığından, genç Şilininin anlaşmalarına uyacağını umuyorlardı yalnızca. Onun küçük kız için yolladığı paraya dokunmamışlar, gelecekteki eğitimi için onu bankaya yatırmışlardı. Eliza üç-dört ayda bir Severo del Valle’ye kısa bir not yazarak, onun babalık hakkını tanımadığı açıkça anlaşılсын diye kendi deyişiyle “koruması altındaki kız” hakkında ona bilgi veriyordu. İlk yıl ondan hiçbir yanıt gelmemişti, çünkü bir yandan Lynn’in yasını tutarken, bir yandan da savaşın içinde yitip gitmişti, ama sonraları arada bir cevap yazmak için elinden geleni yapmıştı. Paulina del Valle’yi de bir daha görmemişlerdi, çünkü çay salonuna artık gelmez olmuş, torununu ellerinden alıp hayatlarını mahvetme tehdidini de asla yerine getirmemişti.

Böylece, aileyi mahvedecek olan bazı olaylar kaçınılmaz bir şekilde patlak verene kadar, Chi’en ailesinin evinde uyum içinde bir beş yıl geçmişti. Her şey, kendilerini Presbiteryen misyonerler olarak tanıtıp Tao Chi’en’le baş başa görüşmek istediklerini söyleyen iki kadının ziyaretiyle başlamıştı. *Zhong-yi*,

sağlık nedenleriyle geldiklerini sandığından onları muayenehanesinde kabul etmişti, çünkü iki beyaz kadının hiç beklenmedik bir biçimde çıkagelmelerinin başka bir açıklaması olamazdı. Kız kardeş gibi görünüyordular, ikisi de gençti, uzun boyluydu, pembe yanaklı, körfezin suları gibi açık mavi gözlüydü, ikisinde de dinsel bir coşkuyla hareket eden kişilerde görülen o kendinden emin tavır vardı. Kendilerini özel adlarıyla Donaldina ve Martha olarak tanıttıktan sonra, Budist toplumun duygularını incitmemek için Presbiteryen misyonunun o zamana kadar Chinatown'da büyük bir dikkat ve özenle yürütüldüğünü, ama kendi deyişleriyle "Çin toprağı değil Amerikan toprağı olan, yasalara ve ahlak kurallarına karşı gelinmesine göz yumulamayacak olan" bu yörede Hristiyan ahlakının en temel kurallarını yeşertmeye kararlı bazı yeni üyelere sahip olduklarını anlatmaya koyulmuşlardı. *Sing-song girls* denilen köle kızların cinsel amaçlarla pazarlanması konusunda tam bir sessizlik içinde yürütülen bir düzen kurulmuş olmasına rağmen bu kızlardan söz edildiğini duymuşlardı. Misyoner kadınlar Amerikalı yetkililerin rüşvet alarak onları görmezden geldiklerini biliyorlardı. Birisi, gerçekleri anlatabilecek kadar cesaret sahibi olan ve kendilerine yardım edebilecek tek kişinin Tao Chi'en olduğunu söylemişti, işte bu yüzden gelmişlerdi. *Zhong-yi* yıllardan beri bu fırsatı bekliyordu. O zavallı genç kızları kurtarma yolunda adım adım gerçekleştirdiği çabalarda, küçük fahişeleri California'nın dışına çıkararak onların *tong*'lardan ve kadın tüccarlarından uzakta yeni bir hayata başlamalarını sağlayan Quaker tarikatından birkaç dostunun sessiz yardımına güvenebilmişti yalnızca. Ona düşen, gizli gizli yürüttüğü pazarlıklarla parasının yettiği kadarıyla kızları satın almak ve genelevlerde iş göremeyecek kadar hasta olanları yanında barındırmaktı; hem bedenlerini iyileştirmek hem de ruhlarını avutmaktı bütün sorun, ama bunu her zaman başaramıyor, pek çokları kollarının arasında ölüyordu. Bu *sing-song*

kızlarını barındırmak için evinde hemen her zaman dolu olan iki odası vardı, ama Tao Chi'en, California'daki Çinli nüfus arttıkça köle kız sorununun da her defasında daha kötüye gittiğini ve bunu hafifletmek için kendisinin pek az şey yapabildiğini hissediyordu. O iki misyoner kadın Hızır gibi yetişmişlerdi; bir kere, onlar güçlü Presbiteryen kilisesinin desteğine sahiptiler, ayrıca onlar beyazdılar, bu acımasız ticarete son vermek için basını, kamuoyunu ve Amerikalı yetkilileri harekete geçirebilirlerdi. Bu yüzden de o çocukları Çin'den nasıl satın aldıklarını ya da kaçırdıklarını, Çin kültürünün kız çocukları nasıl hor gördüğünü ve o ülkede yeni doğmuş kız çocukların kuyularda boğulmuş ya da sokağa atılmış, fareler ya da köpekler tarafından kemirilmiş olarak bulunmalarına çok sık rastlandığını anlattı onlara. Aileler onları istemiyordu, bu yüzden de birkaç kuruşa onları satın alıp, binlerce dolara sömürebilecekleri Amerika'ya getirmek çok kolaydı. Kız çocukları hayvanlar gibi büyük sandıklar içinde gemilerin ambarlarında getiriyorlar, susuzluğa ya da koleraya dayanıp hayatta kalabilenleri sahte evlenme sözleşmeleriyle Birleşik Devletler'e sokuyorlardı. Göçmen bürosu memurlarının gözünde onların hepsi de nişanlı kızlardı, küçük yaşta olmaları, fiziksel olarak acınacak durumda bulunmaları ve yüzlerindeki dehşet ifadesi herhalde hiç de kuşku uyandırmıyordu. O küçücük kızların hiçbir önemi yoktu. Onların başına gelebilecek şeyler, beyazları hiç ilgilendirmeyen 'semavi Çinlilerin sorunu'ydü. Tao Chi'en, Donaldina'yla Martha'ya, *sing-song girls* denilen bu kızların bu işe bir kez başladıktan sonraki yaşam beklentilerinin üç ya da dört yıl olduğunu anlattı: Günde otuza kadar çıkan sayıda erkeği kabul ediyorlar, zührevi hastalıklardan, kürtajdan, zatürreeden, açlıktan ve kötü muameleden ölüyorlardı; yirmi yaşına gelmiş bir Çinli fahişe ender görülmüş bir şeydi. Kimse onların kayıtlarını tutmuyordu, ama ülkeye yasal bir belgeyle girdiklerinden, olur da birisi çıkıp onları sorar diye

öldüklerinde bir kayıt tutmak gerekiyordu. Kızların pek çoğu aklını kaçıyordu. Çok ucuza mal olduklarından, göz açıp kapayana kadar yerlerine yenileri bulunuyor, kimse onların sağlığına para harcamıyor ya da uzun süre dayanmalarını sağlamaya çalışmıyordu. Tao Chi'en, Chinatown'daki köle kızların sayısının yaklaşık ne kadar olduğunu, o pazarlıkların ne zaman yapıldığını ve kızlara kafes içindeki hayvanlar gibi davranılan en sefil genelevlerden tutun da, ülkeye taze mal getiren en büyük kadın tüccarı haline gelmiş olan o ünlü Ah Toy'un yönetimindeki en lüks olanlarına varana kadar tüm genelevlerin nerelerde bulunduğunu da anlatmıştı misyoner kadınlara. Ah Toy, Çin'de on bir yaşındaki kızları satın alıyor, Amerika yolculuğunda onları denizcilere teslim ediyordu, bu yüzden de Amerika'ya vardıklarında "önce para" demeyi ve aptalların gözünü kamaştıran metallere aldanmayacak biçimde gerçek altını bronzdan ayırt etmeyi çoktan öğrenmiş oluyorlardı. Ah Toy'un kızları onların en güzellerinin arasından seçiliyordu; kaderleri sığır gibi pazarlıkla satılıp en sefil erkeklerle en acımasız ve aşağılayıcı yöntemler de dahil olmak üzere her istedikleri biçimde hizmet vermek olan öteki kızlardan daha şanslıydılar onlar. Bunların pek çoğu yırtıcı hayvanlar gibi davranan yabani yaratıklara dönüşüyor, onları zincirlerle yatağa bağlayıp uyuşturucularla sürekli olarak sersemletmeleri gerekiyordu. Tao Chi'en misyoner kadınlara, bu işte kendilerine yardımcı olabilecek ve bu tür kaçakçılığı yok etme konusunda kendisiyle aynı düşüncüyü paylaşan az sayıdaki kişiler olan, kendi oğlu Lucky'nin de aralarında bulunduğu, servet ve prestij sahibi üç-dört Çinli tüccarın adlarını da vermişti. Gözleri yaşaran Donaldina ile Martha, titreyen elleriyle Tao Chien'in tüm anlattıklarını not etmişler, sonra da ona teşekkür ederek vedalaşırlarken, harekete geçme zamanı geldiğinde kendisine güvenip güvenemeyeceklerini sormuşlardı.

"Elimden geleni yaparım," diye karşılık vermişti

zhong-yi.

“Biz de elimizden geleni yapacağız, Bay Chi'en. O kötülük yuvalarının kapılarını baltayla kırmamız gerekse bile, Presbiteryen misyonu, bu rezalete son verene ve o zavallı kızları kurtarana kadar bıkip usanmadan çalışacaktır,” diye ona güvence vermişlerdi kadınlar.

Babasının yaptığını öğrenince birtakım kötü önsezilerle Lucky Chi'en'in tüm neşesi kaçmıştı. Chinatown'ın atmosferini Tao'dan çok daha iyi tanıyordu ve onun onarılamaz bir ihtiyatsızlık yaptığının farkındaydı. Becerikliliği ve cana yakınlığı sayesinde Lucky'nin Çin toplumunun her düzeyinde güvenebileceği pek çok dostu vardı; yıllardır kârlı işler yönetiyor ve *fan-tan* oynanan kumar masalarında ölçülü ama sürekli bir biçimde para kazanıyordu. Genç yaşına rağmen, o zamana kadar onu hiç rahatsız etmemiş olan *tong*'lar da dahil olmak üzere herkes tarafından sevilen ve sayılan bir kişi olmuştu. Daha büyük belalara karışmayacağı yolunda aralarındaki üstü kapalı anlaşmaya uyarak yıllar boyunca *sing-song* kızlarını kurtarmakta babasına yardım etmişti; o korkulan ve nefret edilen *fan-guey*'lere, yani beyazlara bulaşmanın ve başta işlenen suçlar olmak üzere her şeyin hemşeriler arasında çözümlenmesinin altın kural olduğu Chinatown'da hayatta kalabilmek için kesinlikle ketum olunması gerektiğini biliyordu. Babasının misyoner kadınlara, onların da Amerikalı yetkililere bilgi verdiği er ya da geç duyulacaktı. Felaketi üstlerine çekmek için bundan uygun bir formül olamazdı ve Lucky ne kadar şanslı olursa olsun onları korumaya gücü yetmezdi. Bunları Tao Chi'en'e de söylemişti ve benim beş yaşımı doldurduğum 1885 Ekim ayında başlarına gelen de buydu.

Dedemin kaderi, o iki genç misyoner kadının, yanlarında irikıym üç İrlandalı polis ve suç konusunda uzmanlaşmış yaşlı gazeteci Jacob Freemont'la birlikte güpegündüz Chinatown'a

geldikleri o unutulmaz salı günü belli olmuştu. Sokaktaki tüm hareket durmuş, külüstür bir eve doğru kararlı adımlarla ilerleyen ve Çin Mahallesi'nde alışılmadık bir şey olan o *fan-guey* grubunu izlemek üzere bir kalabalık toplanmıştı; evin daracık kapısındaki parmaklıkların arasından, köpek memesi gibi küçücük memeleri açıkta, kendilerini miyavlayarak müşterilere sunan *sing-song* kızlarının pirinç tozu ve rujla boyanmış yüzleri görünüyordu. Beyazların yaklaştıklarını görünce kızlar korku çığlıklarıyla içeriye kaçmışlar, onların yerine, polislere kendi dilinde bir dizi küfürle karşılık veren öfke içinde yaşlı bir kadın görünmüştü. Donaldina'nın bir işareti üzerine İrlandalıların birinin elinde bir balta belirmiş ve kalabalığın şaşkın bakışları önünde kapıyı yıkmaya koyulmuşlardı. Beyazlar o daracık kapıdan içeri akın etmişler, bağrıışmalar, koşuşmalar ve İngilizce birtakım emirler duyulmuş, on beş dakikaya kalmadan dehşet içindeki yarım düzine kadar kızı önlerine katmış getiren saldırganlar, polislerden biri tarafından sürüklenirken tekmeler atan yaşlı kadın ve tabanca tehdidi altında başları önlerine eğik olarak yürüyen üç adam görünmüştü. Sokakta bir kıyamettir kopmuş, kimi meraklılar tehditkâr tavırlarla yaklaşmaya kalkışmış, ama havaya birkaç kez ateş edilince öylece kalakalmışlardı. *Fan-guey*'ler kızları ve öteki tutukluları üstü kapalı bir polis arabasına bindirmişler ve atların çektiği bu arabayla hepsini alıp götürmüşlerdi. Chinatown halkı günün geri kalanını olan bitenleri konuşmakla geçirmişti. O güne kadar polis doğrudan doğruya beyazları ilgilendirmeyen nedenlerle asla mahalleye girmiş değildi. Amerikalı yetkililer arasında kendi deyişleriyle "sarı derililerin âdetleri" konusunda büyük bir hoşgörü egemendi; kimse afyon tekkelerini ve kumarhaneleri araştırma zahmetine girişmiyor, hele hele semavilerin soya sosunda pişmiş köpek eti yemek gibisinden acayip sapıklıklarından biri olarak baktıkları köle kızlarla kimse uğraşmıyordu. Şaşkınlık değil hoşnutluk gösteren tek kişi Tao Chi'en olmuştu.

Ünlü *zhong-yi*, her zaman torunuyla öğle yemeği yediği lokantada *tong*'lardan birinin adamları olan iki kabadayının neredeyse saldırısına uğradığında, lokaldeki gürültü patırtının arasından duyulabilecek kadar yüksek bir sesle, kentteki yetkililerin bu *sing-song girls* sorununa el atmalarından mutluluk duyduğunu belirtmişti. Öteki masalardaki müşterilerin çoğu, neredeyse tümüyle erkek olan bir nüfusun içinde köle kızları vazgeçilmez bir tüketim maddesi olarak gördükleri halde, toplumun en saygın kişisi olan Tao Chi'en'i savunmak için ayağa fırlamışlardı. Lokanta sahibi tam zamanında araya girmeseydi büyük bir arbede kopacaktı. Tao Chi'en, bir elinde torunu, ötekinde bir kâğıt parçasına sarılı yemeğiyle, öfke içinde ayrılmıştı oradan.

Aradan iki gün geçtikten sonra benzer bir biçimde bir başka sokakta yinelenmiş olmasaydı belki de bu genelev olayı pek de önemli bir sonuç doğurmayacaktı: Yine aynı Presbiteryen misyoner kadınlar, aynı gazeteci Jacob Freemont ve aynı İrlandalı üç polis vardı, ama bu kez destek olarak dört memur ile zincirlerinden çekistirmekte olan iki azgın köpek de getirmişlerdi yanlarında. Manevra sekiz dakika sürmüş, Donaldina'yla Martha on yedi kızı, iki pezevengi, iki kabadayıyı ve pantolonlarını düzelterek dışarı çıkan birkaç müşteriyi alıp götürmüşlerdi. Presbiteryen misyonuyla *fan-guey*'lerin hükümetinin niyetlerinin ne olduğu haberi Chinatown'ın her yanına toz gibi dağılmış ve köle kızların hayat mücadelesi verdikleri o pislik içindeki hücrelere kadar ulaşmıştı. O sefil hayatlarında ilk kez olarak bir umut ışığı yanmıştı. Başkaldıracak olurlarsa dayaktan öldürülecekleri yolundaki tehditler ya da o beyaz şeytanların onları nasıl kanlarını emmek için alıp götürdükleri biçimindeki korkunç hikâyeler bir işe yaramamış, o andan itibaren kızlar misyonerlere kendilerini duyurabilmek için ellerinden geleni yapmışlar ve birkaç haftaya kalmadan polis baskınları gazete makaleleriyle birlikte artış göstermişti. Jacob Freemont'un dalavereci kalemi bu kez yararlı bir

hizmet görmüş, San Francisco'nun göbeğindeki bu küçük kölelerin korkunç yazgılarına karşı başlattığı etkileyici bir kampanyayla kent sakinlerinin vicdanlarını derinden sarsmıştı. Bu yaşlı gazeteci, kısa bir süre sonra makalelerinin dürtücü gücünü ölçmeden ölecek, buna karşılık Donaldina ile Martha çabalarının meyvelerini toplayacaklardı. On sekiz yıl sonra San Francisco'ya yaptığım yolculukta onları tanıdım; hâlâ pespembe bir tene ve Tanrı sevgisiyle dolu bakışlara sahiptiler; yine her gün Chinatown'ı dolaşıp ortalığa göz kulak oluyorlardı, ama artık kimse onlara 'lanet olasıca *fan-guey*'ler' demiyor, geçerlerken kimse tükürmüyordu. Artık onları *lo-mo*, yani sevgi dolu analar diye çağırıyorlar ve önlerinde eğilerek selamlıyorlardı. Binlerce kızı kurtarmışlar, başka fuhuş biçimlerini yok etmeyi başaramamış olsalar da, o rezil kız çocuk ticaretini sona erdirmişlerdi. Dedem Tao Chi'en bunu bilse çok mutlu olurdu.

Kasım ayının ikinci çarşamba günü Tao Chi'en, her gün yaptığı gibi, torunu Lai-Ming'i almaya karısının Union Meydanı'ndaki çay salonuna gitmişti. Küçük kız, *zhong-yi* muayenehanesindeki son hastaya da bakıp onu almaya gidene kadar Anneanesi Eliza'nın yanında kalıyordu. Eve kadar aralarındaki uzaklık yalnızca yedi bloktu, ama Tao Chi'en, Chinatown'ın iki ana caddesini, dükkanlarda kâğıt fenerlerin yakıldığı, insanların işlerini bitirerek akşam yemeği için alışverişe çıktıkları bu saatte geçme alışkanlığındaydı. Torununu elinden tutarak, denizaşırı ülkelerden getirilmiş egzotik meyvelerin, kancalarda asılı tüyleri pırıl pırıl ördeklerin, mantarların, böceklerin, deniz ürünlerinin, hayvan iç organlarının ve yalnızca orada bulunabilen bitkilerin yığılı olduğu pazarda dolaşıyordu. Kimsenin evinde yemek pişirecek vakti olmadığından, Tao Chi'en akşam yemeği için eve götüreceği yiyecekleri özenle seçiyor, Lai-Ming çok mızız olduğundan hemen her zaman aynı şeyleri alıyordu. Dedesi, sokak tezgâhlarında satılan nefis Kanton yemeklerinden

torununa birer lokma tattırarak onu heveslendirmeye çalışıyordu, ama genelde hep aynı *chau-mein* türleriyle domuz pirzolası üzerinde karar kılıyorlardı. O gün Tao Chi'en ilk kez olarak, yalnızca tanınmış beyefendilere hizmet veren kentin en iyi Çinli terzisi tarafından dikilmiş yeni bir kostüm giymişti. Yıllardır hep Amerikan tarzında giyiniyordu, ama vatandaşlık hakkını aldığından beri, yeni vatanına karşı bir saygı göstergesi olarak bunu özenli bir şıklık içinde yapmaya çalışıyordu. Koyu renkli o kusursuz kostümü, üzerine geniş bir kravat taktığı kolalı gömleği, İngiliz kumaşından dikilmiş paltosu, silindir şapkası ve fildişi rengine oğlak derisinden yapılmış eldivenleriyle son derece yakışıklı görünüyordu. Küçük Lai-Ming'in görünümü dedesinin Batılı kılığıyla tam bir tezat oluşturunuyordu: Giydiği pantolon ve parlak sarımsı yeşil renklerdeki kapitone ipekli ceket o kadar kalındı ki, çocuk kolunu bacağına oynatmadan tıpkı ayı yavrusu gibi yürüyordu; saçları sınıksız örülmüş ve başına Hong Kong modasına uygun işlemeli siyah bir takke kondurulmuştu. Tüm Çinli nüfusu üniforma giymişe benzeten tipik siyah pantolonlarıyla bol gömlekleri içinde hemen hepsi erkek olan o canlı kalabalığın içinde ikisi de hemen dikkat çekiyordu. İnsanlar durup *zhong-yi*'yi selamlıyorlardı, çünkü onun hastaları olmasalar da en azından onu uzaktan ya da adından tanıyorlardı; satıcılar dedesine yaranmak için, küçücük tahta kafesinin içinde fosforlu bir kınkanatlı böcek, kâğıttan bir yelpaze ya da bir şekerleme gibi şeylerle toruna sevgi gösterisinde bulunuyorlardı. Akşam olurken Chinatown'da hep bir şenlik havası eser, bağıra çağıra yapılan konuşmaların, pazarlıkların, satıcıların bağırışmalarının gürültüsü yükselir, kızartma, sos, balık ve çöp kokusu ortalığa yayılır, çünkü bütün atıklar sokağın ortasına yığılı durur. Dedeyle torun, her zaman alışveriş yaptıkları yerlerde dolaşmışlar, kaldırımlarda oturup *mah-jong* oynayan adamlarla sohbet etmişler, *zhong-yi*'nin Şangay'a ısmarlamış olduğu bazı ilaçları almak üzere şifalı otlar satan

küçük dükkâna gitmişler ve *fan-tan* masalarını kapıdan görmek için bir kumarhanenin önünde duraklamışlardı, çünkü Tao Chi'en talih oyunlarına bayılır, ama onlardan vebadan kaçır gibi kaçardı. Lucky Dayi'nin dükkânında birer fincan yeşil çay da içerek, yeni gelmiş olan antikalarla oymalı mobilyaları beğeniyle seyretmişler, hemen arkasından da evlerine doğru yavaş yavaş yürümek üzere geri dönmüşlerdi. Birdenbire koşır koşır gelen son derece telaşlı bir çocuk, bir kaza olduğunu söyleyerek *zhong-yi*'nin hemen yardıma koşmasını istedi: Adamın birini göğsünden at tepmişti ve adam kan tükürüyordu. Tao Chi'en, torununun elini bırakmadan bütün hızıyla onun peşine düşerek küçük bir yan sokağa sapmış, sonra bir başka sokağa, ardından bir başkasına derken mahallenin o çılgın labirentinin daracık geçitleri içine girmişti ve sonunda kendilerini bazı pencerelerde harika ateşböcekleri gibi ışıldayan kâğıt fenerlerin zar zor aydınlatıldığı çıkmaz bir sokakta tek başlarına bulmuşlardı. Çocuk ortadan kaybolmuştu. Tao Chi'en bir tuzağa düştüğünü fark etmiş ve geri dönmeye çalışmıştı, ama artık çok geçti. Gölgelemin arasından elleri sopalı bir sürü adam çıkarak çevresini sarmışlardı. *Zhong-yi* gençliğinde savaş sporları öğrenmişti ve ceketinin altında kuşağının içinde her zaman bir bıçak taşırdı, ama kızın elini bırakmadan kendini savunamazdı. Yüzleri mendillerle örtülü o siyah giysili adamlar çevresinde dönüp dururlarken, ne istediklerini, neler olduğunu sorup Ah Toy'un adını duyacak kadar birkaç saniyelik vakti olmuş, sonra ilk darbeyi sırtından yemişti. Lai-Ming arkaya doğru çekildiğini hissederek dedesinin elini sıkıca kavramayı denemiş, ama o sevgili el onu bırakmıştı. O kalın sopaların kalkıp kalkıp dedesinin bedenine indiğini görmüştü, başından kan fışkırdığını, onun yüzükoyun yere düştüğünü ve sonunda sokağın döşeme taşları üzerinde kanlar içinde bir kütle haline gelene kadar ona vurmaya sürdürdüklerini de görmüştü.

"Tao'yu uyduruk bir sedyenin üzerinde

getirdiklerinde ve ona ne yaptıklarını gördüğümde, içimde bir şeyler kristal bir bardak gibi tuzla buz oldu ve yüreğimdaki sevme yeteneği sonsuza dek akıp gitti. Sanki içim kurumuştur. Bir daha asla aynı kişi olamadım. Seni seviyorum Lai-Ming, Lucky'yi ve çocuklarını da sevdiğimi hissediyorum, Miss Rose'u da severdim, ama o aşkı yalnızca Tao'ya karşı hissedebilirim. O olmadan benim için hiçbir şeyin fazla bir değeri yok; yaşadığım her gün, onunla bir kez daha buluşmanın upuzun beklentisini azaltan yeni bir gün," diye bana itirafta bulundu Anneannem Eliza Sommers. Bana acıdığını da ekledi, çünkü beş yaşındayken hayatta en sevdiğim kişinin acı çekerek öldürülmesine tanık olmak zorunda kalmıştım, ama zamanın bu darbeyi sileceğini umuyordum. Chinatown'ın uzağında Paulina del Valle'nin yanında geçireceğim bir hayatın bana Tao Chi'en'i unutturmaya yeteceğine inanmıştı. Ne o çıkmaz sokaktaki sahnenin karabasanlarımın içinde sonsuza dek kalacağını düşünmüştü ne de dedemin kokusunun, sesinin ve elinin o hafif dokunuşunun uyanırken bile peşimi bırakmayacağını.

Tao Chi'en, karısının kollarına getirildiğinde hâlâ yaşıyordu, on sekiz saat sonra bilinci yerine gelmiş, birkaç gün sonra da konuşabiliyordu. Eliza Sommers, daha önce kaç kez *zhong-yi*'nin bilgilerine başvurmuş olan iki Amerikalı doktoru getirtmişti. İkisi de büyük bir üzüntü içinde onu muayene etmişlerdi: Belkemiği kırılmıştı ve az bir olasılıkla yaşasa bile yarı belinden aşağısı felçli kalacaktı. Bilimin onun için hiçbir şey yapamayacağını söylemişlerdi. Yalnızca yaralarını temizleyip kırık kemiklerini bir parça yerleştirmişler, kafasını dikmişler ve yüksek dozda uyuşturucular bırakmışlardı. O arada herkesin unuttuğu torun, dedesinin yatağının yanında bir köşeye sinmiş, neden kendisini yanıtlamadığını, neden yanına yaklaşmasına izin vermediklerini ve neden her zamanki gibi kollarında sallanarak uyuyamadığını anlayamadan, içinden ona, "*Oi-goa, oi-goa!*" diye sesleniyordu. Eliza Sommers, bir huniyle çorba içirmeye çalıştığı aynı

sabırla ilaçları hastaya vermişti. Kendini umutsuzluğa asla bırakmamış, günlerce kocasının yanı başında hiç ağlamadan sakın sakın oturup beklemişti, ta ki sonunda o kendisi patlak dudaklarının ve kırık dişlerinin arasından onunla konuşana kadar. *Zhong-yi*, bu durumda ne yaşayabileceğini ne de yaşamak istediğini hiç kuşkuya yer bırakmayacak şekilde biliyordu; bunu karısına da söyleyerek ondan kendisine yiyecek ve içecek vermemesini istedi. Otuz yıldan fazla bir süredir paylaştıkları o derin aşk ve salt yakınlık birbirlerinin düşüncesini karşılıklı olarak tahmin etmelerine yetiyordu; çok fazla bir şey söylemeye gerek yoktu. Eliza'nın içinden, sırf kendisini bu dünyada yalnız bırakmamak uğruna bir yatağa mahkûm olarak hiçbir işe yaramadan yaşaması için kocasına yalvarmak geldiyse bile sözcükleri yuttu, çünkü ondan böyle bir özveri isteyemeyecek kadar çok seviyordu onu. Tao Chi'en'e gelince; onun da herhangi bir açıklamada bulunması gerekmemişti, çünkü onurlu bir biçimde ölmesine yardım etmek için karısının gerekli olanı yapacağını biliyordu, tıpkı olaylar tersine gelişmiş olsaydı kendisinin de karısı için yapacağı gibi. Cenazesini Çin'e götürmesi konusunda ısrar etmeye değmeyeceğini de düşünmüştü, çünkü bu artık ona pek de önemli gibi gelmiyor, Eliza'nın omuzlarına bir yük daha yüklemek istemiyordu, ama Eliza zaten karar vermişti bunu yapmaya. İkisinin de besbelli olan bir konuda tartışacak cesaretleri yoktu. Eliza yalnızca onu aşıktan ve susuzluktan ölmeye bırakamayacağını söylemişti, çünkü bu çok vakit alabilir, belki haftalar sürebilirdi, o ise kocasının bu kadar uzun süre can çekişmesine göz yumamazdı. Tao Chi'en bunu nasıl yapacağını söyledi ona. Muayenehanesine gitmesini, dolaplardan birindeki mavi bir şişeyi alıp getirmesini istedi. İlişkilerinin ilk yıllarında Eliza ona klinikte yardım etmişti, hâlâ da yardımcısı gelmediği günlerde aynı şeyi yapıyordu; şişeler üzerindeki Çince adları okumayı ve iğne yapmayı biliyordu. Lucky, babasının hayır duasını almak üzere odaya girmiş ve

hiçkırıklardan sarsıla sarıla hemen dışarı çıkmıştı. “Ne Lai-Ming kaygılanmalı ne de sen, Eliza, çünkü sizleri asla bırakmayacağım, korumak için her zaman yanınızda olacağım, ikinize de hiçbir kötülük gelemes,” diye mırıldandı Tao Chi’en. Eliza torununu kucağına alarak vedalaşsınlar diye dedesine yaklaştırdı. Küçük kız o şişmiş suratı görmüş, korkuyla geri çekilmişti, ama o sırada kendisine her zamanki güvenli sevgiyle bakan o siyah gözleri keşfederek onu tanıdı. Dedesini omuzlarından yakalamış, onu öperek umutsuzca sesleniyor, sıcacık gözyaşlarıyla onu ıslatıyordu, sonunda onu çekip dedesinden ayırarak dışarı çıkarmışlar ve Lucky Dayısının kucağına vermişlerdi. Eliza, kocasıyla öylesine mutlu olduğu odaya geri dönerek kapıyı arkasından yavaşça kapadı.

“Sonra ne oldu, *oi-poa*,” diye sordum ona.

“Yapmam gerekeni yaptım, Lai-Ming. Sonra hemen Tao’nun yanına uzanarak onu uzun uzun öptüm. Son nefesi benim ağzımda kaldı...”

Sonsöz

Ta uzaklardan kalkıp gelerek geçmişimin gölgeli köşelerini aydınlatan Anneannem Eliza ve evimde birikmiş onca fotoğraf olmasaydı nasıl anlatabilirdim bu öyküyü? Elimde başkalarının yaşamış olduğu hayatların belirsiz dokularından ve düşsel birkaç anıdan başka malzeme olmaksızın her şeyi hayal gücümle uydurmam gerekecekti. Anılar da düzmece bir kurgudur. En parlak ve en karanlık olanlarını seçer, bizi utandıranları görmezden geliriz ve böyle öreriz hayatımızın o koskoca duvar halısını. Fotoğraflar ve yazılı sözcüklerle yaşantımın gelip geçiciliğini umutsuzca yenmeye, yaşanmış anları buhar olup uçmadan yakalamaya, geçmişimin belirsizliğini aydınlatmaya çalıştım. Her bir an bir solukta yok oluyor, hemen ardından da geçmişe dönüşüyor; gerçekler çok kısa süreli ve gelip geçici, özleminden başka bir şey değil. Bu fotoğraflarla ve bu sayfalarla anıları canlı tutmuş oluyorum; avucumun içinden kaçıp giden, ama her ne olursa olsun yaşanmış gerçeklere tutunmamı sağlayan şeyler; onlar o olayların gerçek olduğunu, o kişilerin benim yazgımın içinden geçip gittiklerini kanıtlıyor. Onlar sayesinde ben doğarken ölen anneme, görmüş geçirmiş babaannemle anneanneme ve bilge bir kişi olan Çinli dedeme, zavallı babama ve ailemin upuzun zincirindeki öteki halkalara, hepsi de damarlarında karışık kanlar taşıyan bu ateşli insanlara yeniden hayat verebiliyorum. Çocukluğumun eski gizlerini aydınlatmak, kendi kimliğimi tanımlamak ve kendi efsanemi yaratmak için yazıyorum. Sonunda elimizde kalan tek şey, örmüş olduğumuz o anılar. Her kişi kendi öyküsünü anlatmak için belli bir renk seçer; ben platin bir baskının kalıcı parlaklığını seçmek isterdim, ama yazgımdaki hiçbir şey o ışıltılı niteliğe sahip değil. Belirsiz renk tonları, bulanık gizler, belirsizlikler içinde yaşıyorum; benim hayatımı anlatmak için gerekli olan renk tonu, daha çok eski bir

Bu kitap...

Göktuğ BAYRAK.

tarafından taranmıştır.

iletişim.

goktugbayrak61@gmail.com

Görme engelliler dışında kullanımı, çoğaltımı, dağıtımı ve satışı yasalara aykırıdır. Aksi kullanımdan doğabilecek tümyasalsorumluluklar kullanana aittir.

Teşekkürler.

Tarayan.

Göktuğ Bayrak

iletişim.

goktugbayrak61@gmail.com

fotoğrafin soluk sepya rengi gibi...